הלכה · מערכות וענייינים

בכורי יוסף

רבי יוסף זונדל הוטנר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בכורי יוסף

רבי יוסף זונדל הוטנר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בכורי-יוסף/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 4
סימן א 7
סימן ב 9
סימן ג 12
סימן ד 23
סימן ה 34
סימן ו 49
סימן ז 75
סימן ח 80
סימן ט 82
סימן י 84
סימן יא 85
סימן יב 90
סימן יג 93
סימן יד 97
סימן טו 106
סימן טז 110
סימן יז 111
סימן יח 112
סימן יט 114
סימן כ 116
סימן כא 122
סימן כב 126
סימן כג 128
סימן כד 131
סימן כה 134
סימן כו 138
סימן כז 139
סימן כח 145
סימן כט 153
סימן ל 156
סימן לא 157
סימן לב 158
סימן לג 160
סימן לד 161
סימן לה 163
סימן לו 164
סימן לז 167
סימן לח 168
סימן לט 171
סימן מ 173
סימן מא 174
סימן מב 177
סימן מג 179
סימן מד 181
סימן מה 184
סימן מו 186
סימן מז 188
סימן מח 189
סימן מט 191
סימן נ 193
סימן נא 194
סימן נב 196
סימן נג 199
סימן נד 200
סימן נה 202
יורה דעה הלכות שחיטה סימן א 205
הערה למעשה 220
השמטות 222

הקדמה

ראשית בכורים כל יודע לבחון דבר לאשורו יענה ויאמר אמת. בי בדורנו זה אף כי עלינו והצלחנו עשר מעלות בחכמות טבעיות ולמוריות. כי אצל לנו ה' רוח מלא מאלה וגם העיר לב מלכינו הישרם יברכם ה' לתמוך בידי כל חכמה ומדע ומה נאוה פרי מחשבותם בימינו להועיל ולהיטיב. אך לדאבון נפשנו, נראה דבים אשר דבקה נפשם בם לא לחכמה ולא לרעת אך התמכרו אליהם לפלס כל דרכיהם על פי משפט האהבה והחשק בנות הטבע וכל ק אשר תשאל חמדת החיים המוחשים אשר בארץ יסודם, כאלו לזאת נוצרנו ואין לנו כ"א עולם אחר גם בכל מעינם ומחקרם יגורו בעליל כי אך למראה עיניהם המשפט וכל אשר לא לומד לעיניהם לראות זרת לנפשם. ויאמרו לא הוא כאלו כל יקד הטבע ראתה עינם וכל משטריה נודע למו ואנחנו לא ראינו מי בכל חוקרי הטבע וחכמיה מימות עולם אשר ואמר כי בתכונתו מצא מה היא תכונת נפש החיה המסתתרת בתוך כל היצור ונפש המשכלת תהופפת עלינו לבדנו הן לא ירע האדם את נפשו ואיך ירע את זולתו. ומה חיי האדם ההולך אחרי עיניו:

ראשיתו עיר פרא ואחריתו חרש את חרשי אדמה. וימי הבינים עבד נמכר לתאות נמבזות ונבזות. מאוייו ומאויי אשתו ובניו אשר נוטל עליו ולמה לנו חיים ומה יוסיף לנו זוהר כתר השכל המלא זיו ונגה כי, מה אור, כי נראה אך כאור הברק הנוצץ בחשכת לילה ואפלה לאיש תועה במדבר וערבה מקום שם אריה ופריץ חיות אשר אך יפקח עיניו לראות כי מות לו מסביב כן יפקחו עינינו לראות בי כל ימינו המה מהבל יחד וחיינו רעים מכל בהמת וחית השדה אשר לא ירעו את מכאובם. ואנחנו נוספנו דעת להוסיף, מכאוב ואיך ירעו ארחות יושר דורכי נתיבות עקלקלות כאלה אשר נפש כל חי לא ישרה בקרבו:

ואין לנו מקוה אך בדת קדשנו. אשר תטהרנו מכל חלאת התאות המגואלות. ותקדשנו להדבק באלהי האמת והמבטחת אתנו על שדיה להביאנו אחרי צאתנו מעמק העכור הזה למרום הררי קדש משכנות מבטחים לנעימות נצח. וכל משפטיה אך מעגלי יושר לשמור כל אדם על הונו וקנינו. ושלא לעוות משפט כל גבר מכל בני שת ולנצור באמונה ותום לב פקודי וחקותיה לאלהינו אך זכרונות קדש וציוני תודה המלך אשר נחפה בצל ממשלתו וכל מצותיה לאל יוצרנו ה' אחד ושמו אחד וגם מטוב הארץ כין איש לרעהו אך עצת אמת ושלום חסד ורחמים לא תמנע ממנו ותאמר לנו לעבור את ה' בשמחה וטוב לב מרוב כל (דברים כ"ת מ"ו). וגם אחרי אשר קצרה בביאור המצות כמצות תפילין ומלאכות שבת ומועדים ומספר ימי החדש וסדר התקופה. ומסרה ליד חכמי הקבלה דור דור (שם י"ז י' י"א) כי כן משמרת הכתוב לבל יתהפך כחומר חותם לכל איש כדברו.

וכבר סדרו לנו אורחות חיים על הליכות האדם מבוקר ער הערב יום יום מראשית השנה עד אחרית השנה לא ראינו מחלת לב בשמירת התורה ואובד הונו בקיום מצותיה אם לא שומה עליו מה' לרעה אשר אז גם לחמו למדורת פתנים בקרבו ולא ייעף ולא ייגע בהם אך, נעוה לב מכסה קלון בוזה כל קודש זונה מה' ומלך אשר נפשו לא תטעום אך שמנו ושקויו ואיך ימתק לו טוהר המצות וקדושתם ונפשו לא מטוהרה:

ועתה עם ה' הישרים בלבותם חזק ונתחזק בעד חיינו ובער תורת אלהינו אשר יחללוה חנפי לב הלוקחים להם קרנים בחזקה וראו כי כבר ידאה פעלם על דור בנינו כי יקנו להם תחבולת נביאי השקר בימי יחזקאל הנביא לעטוף תהפוכה דעותיהם בתפארת המליצה הצחה. לוקח לב בני הנעורים האוהבים כל דבר נחמד למראה ולא ידעו כי המה תנינים בקרבם. ולאט לאט יכו בלבבם שורש פורה ראש ולענה לבגור בהורים ומורים ולהמרות בכל קודש וכבר רבה העזובה בכרם בית ישראל כשרה איש עצל אשר עלה כולו קמשונים ועד מתי נחשה ונעלים עינינו מלשמרם ולהזהירם מהם כאשר ישמור איש את בנו ספרי בוסר וסף רעל התבוננו ושימו לב מאור לכל תאבד תודה מישראל והיינו משולח ונעזב לכל תאות רשע כסל באין דלתים ובריח לחרפה וקלסה לכל הגוים, ה' ישמרנו ה' יושיענו:

ועתה במקהלים אברך ה' אשר לא שם חלקי בכאלה ומנעורי נתן בלבי תורתו ויראתו ובכל משברי הזמן וגליו אשר מנעורי יתגעשו להדיחני החזיק ביד ימיני להעבירני בשאון דכים ויתן בקרבי רוח חדשה יום יום להתחזק על משמרתי ובענייי הכין לבבי להבין דעת ולהוסיף לקח בביאורים חדשים בש"ס ופו' שבע שיטות על מסכתו' מו"ק גיטין ב"ב חולין זבחים מנחות נדה והרבה חי' וליקוטים על שאר מסכתות ושלשה ספרים על כל היו"ד וח"ש מחו"מ והלכות גיטין והרבה ליקוטים באו"ח ושאר פו' והרבה דרושים וליקוטים במקרא והרבה קונטרסים מהם כבר היו לפני גאוני זמנינו יצ"ו והנה כבר חכמים הגידו כי תשוקת האדם להביא דיעותיו לפני רבים וכך חובתנו מן התורה כי כמו שניתן לכתוב תורה שבע"פ משום עת לעשות לה' כן כל מה שיחדש ויבאר אחרון שבאחרונים ותלמיד קטן מן התלמידים יש בדבריו עת לעשות לה' כאשר נתבאר בדברי הראשונים לענין טעה בדבר משנה ובכ"מ שגם דברי האחרונים חשובין כדבר משנה ויש כח ביד האחרונים לחלוק על דברי הקדמונים אם יש להם ראי' ברורה וכ"ש כאשר יעלה בידו פירוש וביאור בדבריהם הקדושים איך לא נאמר עליהם עת לעשות לה' ומש"כ בהקדמת ספר ח"ס בשמו כי אינו רואה להדפיס דבריו (כי לרובא דעלמא שהם גדולים וטובים ממני או לפחות כערכי אינם צריכין לדידי ולמיעוטא דמיעוטא הפחותים ממני

למה נטריח בשביל המיעוט כו' והנני כותב כל דברי בספר ורשות נתונה להעתיק לכל מי שירצה כו' וכן עשו קדמונינו קודם הדפוס ואיני מחויב יותר כו' ואם להתגדל חוששני מקללת חז"ל נגיד שמא אבד שמי' כו' ואם להרויח ממון נוטל חייו מן העולם) עכ"ל הנה כל דברי קדשו משנת חסידים וענוה יתירה אבל לפי שורת הדין יש לדון בדבר לענ"ד כי ראשית דבריו כי אינו נצרך לגדולים כבר אמרו כי ת"ח קטנים מחדדים את הגדולים ואמרו הרבה למדתי מרבותי כו' ומתלמידי יותר מכולם ומש"כ ואיני מחויב יותר מקודם הדפוס לא ידעתי וכי בשביל שבימי הראשונים לא הי' מלאכת הדפוס ולא נתחייבו במה שאין בידם אנו אשר עזרנו ה' ויש הרבה דפוסים טובים ומהירים בישראל על מה נסמוך לפטור עצמנו מתועלת רבים במה שבידינו וד"ק נוטין שהיה עוד בימיו טורח גדול ובטול תורה הרבה כמו שנראה מדברי הקדמונים אבל בימינו הכל לפי העת והזמן וכ"ש בדורותינו אשר נתמעטו דיבוק התלמידים ופלפול החברים נכון מאוד שיעורר כ"א בעיוניו לרבים ואשר סיים בדבריו אם להתגדל כו' אם כי אלו הדברים אינם לפנים משורת הדין אומר אני כי גם בזה כלל גדול, אמרו חז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה ותוכן לבות ה' וכל לבבות הוא דורש וחכמים יזהרו בדבריהם וגם ראוי לו לאדם לזהר לבל יקפוץ מעצמו ולא יסמוך על דעתו לבד כי דעת האדם קרובה לטעות וראוי להציע דבריו לפני רבותינו שבדור ולהם המשפט לבחור ולקרב וכן קיימתי בעצמי אני תלמיד הקטן ואלו הדברים אשר שמו בלבי להחל כהיום תת לפני רבים ראשית בכורי הגיוני ועיוני מנעורי אשר ברכני ה' חונן דעה וכאשר עודני צעיר לימים כבן עשרים וחמש שנים לא"י לא ראיתי לראשית לי בפסקי הלכה למעשה עד אראה אם יתקבלו דרכי תלמודי ומחקרי לחכמים וגדולים ואז תהיה לי פתח תקוה לחוק על ספר לפני רבים כל חידושי אשר עמדי בכתובים ובחרתי בקונ' אלו באשר הם ראשית פרי נעורי וגם באשר הדברים במקומות שונות וסדורם ככתיבתם קרוב הפרק לעמוד בכל מקום ואוכל להעריכם בכל עת כפי הוצאות ההדפסה אשר יהי' בידי כי בימינו אין עוזר ואין מחזיק בידי סופרים וספרים כי תהלוכות הזמן ביד כל איש כערכו הוצאתו גדולה וקודמת לתבואתו ע"כ איש את רעהו ידחקון ואין שלום ואין שובע ומאין יבוא עזרתם והרבה יש לדבר בזה הך קטונתי מלהיות מוכיח בשער (ואינני אך כמזכיר את אשר כבר ידע כל איש בלבבו) וה' ירחם עמו והנה עברתי כעת בעיוני על כל דברי לבררם ולצרפם ולהחזיק כל בדק ואבקש מכל מעיין אולי ימצא עוד בדק בדברי להודיעני ולהורני אחרי אשר ידיעני לכף זכות כמדת חכמים והנני להשיב לכל שואל כאשר יחנני ה' אם לתרץ דברי כי הם בקיצור מופלג כאשר יראה הרואה או לא אבוש

להודות ולהזכירו לטובה בשאר קונ' אשר אקוה להוסיף בישע ימינו ובחסדו יוסיף לנו אומץ בתורתו ויראתו ויחננו דעה בינה והשכל ומלאה הארץ דעה את ה' ותורתו כמים לים מכסים אמן:

סימן א

גרסינן במו"ק (דף ט') רמי קראי אהדדי כתיב פלס מעגל רגליך וכתיב אורח חיים פן תפלס ל"ק כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים וכאן שאי אפשר לעשותה כו' ופירש"י במצוה שאי אפשר לעשות ע"י אחרים אל תפלס אלא מציה הבאה לידך בין גדולה בין קטנה עשה והרש"א הקשה דבריש מגילה אמרינן בהדיא דמצוה גדולה דוחה הקטנה כגון עבודה ומגילה מגילה עדיף וכן מת מצוה עדיף מעבודה ודעתו לפרש איפכא דבאפשר לעשות ע"י אחרים שיעשו הגדולה אל תפלס אלא יעשה אף הקטנה והאחרים יעשו הגדולה ובאי אפשר נעשות ע"י אחרים פלס לעשות הגדולה וצ"ל דבאפשר לעשות ע"י אחרים היינו הגדולה אפשר אבל הקטנה אי אפשר ע"י אחרים דאי ל"ה מצוה בו יותר מבשלוחו וא"כ ודאי דיעשה הוא הגדולה בעצמו והם יעשו הקטנה וע"כ שא"א לעשות הקטנה ע"י אחרים וא"כ פשיטא דלא ידחה הקטנה לגמרי משום מצוה בו יותר מבשלוחו וכן אידך קרא דפלס דמוקי בא"א לעשות ע"י אחרים ומש"ה יעשה הגדולה ג"כ פשיטא דבשתי מצות לפניו יעשה יותר הגדולה. והכי משמע במגילה דאמר בפשיטות דהגדולה עדיפא ודוחה הקטנה ולא מייתי קרא מידי ועוד דלפי סידור הש"ס משמע דהך גוונא קמא דאפשר לעשות ע"י אחרים קאי אקרא קמא דפלס כפירש"י ולענ"ד כאשר נדקדק בלשון רש"י אלא מצוה הבאה לידך בין גדולה בין קטנה עשה נראה בהדיא דקאי בגוונא דבא לפניו מצוה לעשות אלא שאם יעשה עכשיו מצוה זו אח"כ כשיבא לפניו גדולה לא יוכל לעשותה וכיון שהקטנה באה לידו עתה והגדולה אכתי ליתא לפניו ודאי דצריך לעשות עתה הקטנה אף שאח"כ לא יוכל לעשות הגדולה והכי מפורש התם בריש מגילה דמת מצוה עדיף מפסח מלאחותו דיליף מיניה דהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו דאינו מטמא לאחותו אבל מטמא למ"מ. הרי דמ"מ עדיף מפסח ופסח עדיף מטומאת קרובים ומש"ה דוחה לטומאת קרובים ואפילו הכי אמרינן בזכחים (דף ק') ביוסף הכהן שמתה אשתו בעה"פ וטמאוהו בע"פ אף שלא יוכל לעשות הפסח אח"כ ומחלק אביי התם בהדיא דבלא מטי זמן חיובא טומאת קרובים עדיפא ובמטי זמן חיובא פסח עדיף הרי בהדיא כפירש"י דאף קטנה כיון שבאה קודם יעשנה ואפי' רבא דפליג התם דמטמא לקרובים אפי' אתר חצות היינו בפסח דיש נו

תשלומין וע"ש בתו' ובתו' סוכה כ"ה ד"ה משום. והכי מוכח בכ"ד דעוסק במצוה פטור מן המצוה ואפי' בקטנה אף שדוחה הגדולה והיינו כיון שהתחילה קודם וז"ב וזה חידוש גדול דמתחיל בקטנה אף שאח"כ לא יעשה הגדולה. ובהך גוונא נמי באידך קרא דפלס. דהיינו שאין לפניו עתה כ"א הקטנה וכגון שאח"כ ג"כ לא יוכל לעשות הגדולה ויכול לעשות עכשיו הקטנה ע"י אחרים אף דקיי"ל מצוה בו יותר מבשלוחו אפ"ה נותן עתה הקטנה לאחרים והוא אינו עושה כדי שיעשה אח"כ הגדולה ונראה דאפילו הגדולה יוכל ג"כ לקיים אח"כ ע"י אחרים מ"מ יכול להמתין וליתן הקטנה עתה לאחרים דאי לא יכול לעשות אח"כ הגדולה כלל פשיטא דיתן עתה לאחרים ומאי איריא דהמצוה דאח"כ היא גדולה אפי' קטנה נמי כיון דתתבטל אח"כ לגמרי פשיטא דיתן השתא לאחרים כדי לקיים שתיהן. אלא ע"כ דתתקיים אח"כ ואי לאו דהשני גדולה יותר שיטא דיעשה עכשיו הוא בעצמו ולאחרים יתן אח"כ. אלא כיון דהשני' גדולה יותר יוכל עכשיו ליתן לאחרים שיעשו הקטנה והוא יעשה בעצמו הגדולה אח"כ ואף דהיכא דמתבטלת המצוה לגמרי צריך לעשות עכשיו אף הקטנה. ואף שלא יעשה הגדולה אח"כ כיון שהקטנה באה קודם מ"מ בהך גוונא דמתקיימות שתיהן ואינן מתבטלים לגמרי עדיף טפי שלא לעשות עתה הקטנה. כדי שיעשה אח"כ הגדולה כיון דאינן מתבטלים מיהת לגמרי כ"ז עולה לדינא לפי פירש"י ומוכרח בש"ס. שוב ראיתי בנ"א כלל ס"ה אות א' הביא בשם הח"צ. שהוכיח כן לדינא מפירש"י וכתב עליו ונעלם ממנו דברי המהרש"א דהקשה על פירש"י ופי' הש"ס בשי' אחרת ולא הרגיש דדברי רש"י ז"ל נכונים ומוכרחים בש"ס בכ"ד וכן נכון לדינא:

מיהו זה דווקא היכי דמצוה אתת מתבטלת לגמרי אבל בספק השני שלו אי יכול אח"כ לעשות מצוה מן המובחר ועתה אינו יכול לעשותה מן המובחר. דהביא שם דברי התה"ד לענין קידוש לבנה דימתין עד מוש"ק כדי שתהי' מן המובחר והובא להלכה ברמ"א סי' תכ"ו ס"א והכי נקטינן והוא ז"ל חלק עלי' מדברי הס"ח שפסק שאין להמתין על הידור מצוה ורצה לחלק בין הידור למצוה מ"ה אבל דחה זה דא"כ גבי ק"ל נמי הידור בעלמא הוא ולע"ד חילוק זה מוכרח דהא ריש אלו מגלחין אמר דנזיר ומצורע מגלחין במועד אף שהי' להם פנאי כדי שלא ישהו קרבנותיהן ופירש"י ד"ה שלא כו' דאי אסרי להו במועד נמצא שמשהין קרבנותיהן. ומבואר דדינא הכי שמחויבין להשהות. וע' בתוס' שם דגילוח נזיר אינה אלא מצוה מ"ה. ש"מ דמותר להמתין כדי לעשות מצוה מ"ה וע"כ דמציה מ"ה עדיף ודברי הס"ח דווקא בהידור בעלמא אמורין. ובאמת גבי ק"ל כיון דכל

מצותה הוא מדרבנן ואמרינן במס' סופרים דמצותה במו"ש לממ"ה דמי ולא להידור ומש"ה יכולין להמתין והכי נקטינן:

סימן ב

בכלל קנ"ב הביא הירושלמי דבעי ר"י מהו לומר על פת מן עציץ שאינו נקוב. המוציא לחם מן הארץ וכתב עליו אע"ג דלענין ברהמ"ז איתא בש"ס דילן פגש"א דמוקי מתני' דאכל טבל אין מזמנין עליו בטבל טבול דרבנן כגון בעציץ שא"נ ומשמע הא נתקן מברכין עליו מ"מ מיבעיא לי' אי יכול לברך המוציא דמן הארץ דייקא דאינו נקרא ארץ. ומצינו במן שברכו עליו ברהמ"ז כדאמרינן משה תקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם המן ובודאי לא אמרו עליו המוציא ולענ"ד ראייתו לענין ברהמ"ז מהך דשלשה שאכלו אינה מכרעת כלל חדא דלשי' ר"י בדמ"ח ד"ה תשעה דאפי' לענין זימון לג' מצטרף באכל ירק והכי נקטינן א"כ מתני' אין מזמנין עליו קתני ואיכא למידק. הא נרקן מזמנין עליו ומצטרף לזימון אבל לאו דצריך ברהמ"ז אלא מצטרף כאוכל ירק ועוד דבלא"ה לאו ראי' היא כלל דיש לפרש בפשיטות כגון שנאסר מטבל דעשא"נ וטבל קיי"ל בנדרים (נ"ח) דהוה דשיל"מ וקיי"ל דדשיל"מ אפילו בדרבנן במשהו אבל לעולם איכא כאן רוב דגן גמור וא"כ א"ש הא נתקן כיון דרובא דגן גמור מברכין ואפי' טבל דרבנן אוסר במשהו. ועי' מנחות (ל"א) גבי ר"ש שזורי דנתערב לו טבל בחולין ופירש"י שם דמאי ע"ש. ועוד דאפי' אינו אוסר במשהו וכהנך אמוראי דריש ביצה דדשיל"מ בדרבנן בטל ונימא דה"ה טבל דרבנן וע"ת ע"ג דף ע"ד ודו"ק מ"מ בששים אוסר ככל איסורי דרבנן אבל לענין דגן כל שיש בו טעם דגן קיי"ל דמברכין עליו ברהמ"ז וכההיא דהעושה עיסתו מאורז וחיטים וז"ב גם מש"כ דאפי' מברכין ברה"מ אינו מוכרח דאומר עליו המוציא וראי' ממן שמשה תקן ברכת הזן ובודאי לא אמרו עליו המוציא לענ"ד נמי ליתא דהא למאי דקיי"ל דג' ברכות דאורייתא וא"כ הכא דברכו ברכת הזן לחוד ולא ברכת הארץ כדמוכח סוגיא ועוד דעדיין לא באו לארץ ע"כ דלא הוה ברה"מ דאורייתא וכבר כתב הרשב"א בחידושיו דהוה תקנה בעלמא ולא חיובא דאורייתא ע"ש וראיתי במע"מ פ' ג' שאכלו סי' כ"ב אות ע' דביאר על מה שכ' הרא"ש על הא דאמר התם דדוד ושלמה תקנו בונה ירושלים. דלא דעד השתא לא אמרו בנה ירושלים דהא דריש להו כולהו ג' ברכות מקרא אלא דאינהו לישנא דידהו בעלמא תקינו. וביאר המע"מ דהא דלא הקדים הרא"ש ז"ל מעיקרא אהא דיהושע תקן ברכת הארץ היינו משום דהך קרא דואכלת ושבעת במשנה תורה נאמר והי' בתחילת כניסתן לארץ כדכתיב אחרי הכותו את סיחון כו' ואז כבר תקנו ברכת הארץ

ותקנה יהושע ולא משה משום דמשה לא נכנס לארץ ולעולם ברכת הזן וברכת הארץ בחד זימנא תיקנו יעו"ש ודעתו כיון שלקחו ארץ סו"ע נתחייבו בברה"מ וזהו משנכנסו לארץ וזה תמוה דבכ"ד גבי מצות התלויות בארץ אמר כיון שעברו הירדן וארץ סו"ע לא מיחשבו לענין הא ביאת הארץ והארכנו במ"א בזה ועוד תימא דהא בהדי' אמר משה תקן להם ברכת הזן בשעה שירד להם המן וזהו לחודש השני לצאתם ממצרים ועדיין לא נאמר כלל מצות ברה"מ ובאמת מוכרח כשי' הרשב"א דמשה תקנה בעלמא תיקן ולא חיובא דאורייתא וברור שהרב ז"ל לא ראה דברי הרשב"א ז"ל המוכרחים. ודברי הרא"ש ז"ל מתפרשין השתא כפשוטן דמיהושע תקן ברכת הארץ לק"מ דודאי עד שלא נכנסו לארץ. לא אמרו כלל ברכת הארץ דלא נתחייבו כלל בברכת המזון דקרא כתיב לברך על הארץ הטובה אשר נתן לך וה"נ משמע לישנא דהש"ס דיהושע תקן ברכת הארץ בשעה שנכנסו לארץ (וצ"ל דמ"מ לא חשיב לה גבי מצות התלויות בארץ דכיון שניתנה להם נתחייבו לברך על הנתינה אף שיצאו ממנה ודו"ק אבל בדוד ושלמה תיקנו בונה ירושלים שפיר קשי' לי' דודאי כיון שנכנסו לארץ נחייבו בברה"מ דמידי ירושלים כתיב בקרא ובית המקדש בירושלים הוא מ"ה הרי הכתוב אומר בכל מקום במקום אשר יבחר ותדע דהא עד שבנו בהמ"ק הקריבו בנוב וגבעון ושילה ובאמת נראה ברור דהא קרא דדרשינן מיני' בונה ירושלים. היינו הטובה ואגמרוה מדכתיב ההר הטוב הזה והלבנון ודרשינן בעלמא מפני מה נקרא לבנון שמלבין עוונותיהם של ישראל והיינו מקום המזבח ועליו קאי קרא בברכה ג' ועל המזבח שבכל מקום ברכו ובאמת צריך לי עיון אי לא הזכיר בבונה ירושלים על הבית הגדול והקדוש אי יצא אי הזכרת ירושלים היינו הזכרת המקדש וצ"ע כעת] וודאי דנתחייבו ברה"מ והיינו דאמר הרא"ש דלא דעד השתא לא אמרו בונה ירושלים דהיינו ברכת המזבח דהא דריש לה לקמן מקרא כו' וז"ב וא"כ מברכת הזן דמשה דהוה תקנה בעלמא אין כאן ראי' לברהמ"ז גמור דאורייתא דתקנתא דמשה לא הוה תליא בברכת המוציא ועוד נראה דלפי' שי' המע"מ דברהמ"ז דמשה הוה ברהמ"ז גמור דאורייתא והיינו בשעה שנכנסו לארץ סו"ע ולא דייק בשעה שירד להם המן נמי אין כאן ראי' דעל המן ברכו בה"מ דאף דעד שמת משה ירד להם המן מ"מ הא אמרינן ביומא (ע"ד) דהא דכתיב ויצאת חוץ היינו ממה שלקחו מתגרי עובדי כוכבים. א"כ הרי אכלו לחם גמור ואפשר דעל זה ברכו בה"מ באופן שאין מכאן ראי' כלל והנה הרא"ש בפרק כיצד מברכין (סי' ט"ז) הביא ירושלמי דכל שאומרין עליו ברה"מ אומרין עליו המוציא לחם מן הארץ וכל שאין אומרין ברה"מ אין אומרין עליו המוציא התיבון הרי פחות מכזית ומשני לא נצרכה אלא לשאר מינין וע"ש ברא"ש דפי'

כגון מעשה קדירה ופת אורז דאין מברכין עליהן ואין אומרין המוציא ומדכלל מעשה קדירה ופת אורז משמע דעל מין המאכל קאי בכל גוונא וא"כ ה"ה עציץ שא"נ נמי נראה לכאורה דהמוציא וברה"מ הא בהא תליא דבברה"מ נמי כתיבה על הארץ ואי לא נימא המוציא ה"נ דלא מברכינן ג' ברכות ודלא כדעת הרב ז"ל וליישב קצת דעת הפוסקים דלא הביאו בעיא זו להלכה נראה דסברי דאיפשטא בעין בדוכתא אחרינא דהנה התוס' קדושין (ל"ח) ד"ה אקריב הביאו ירושלמי דפריך אקרא דויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח דאקריב עומר והדר אכיל דאמאי לא אכלו מצה מחדש דלידחי עשה דמצה ל"ת דחדש.

וכבר בארו ביארו האחרונים דהא דלא ניחא להו דאכלו ישן היינו משום דכשנכנסו לארץ ונתחייבו בעומר הי' כל התבואה אסורין משום העומר עד שיתירן ולכאורה אכתי קשה. הא ודאי דחדש אינו נוהג בעציץ שא"נ דהא הוה ממצות התלויות בארץ והארכתי בבירור דבר זה במ"א ולענין מצה נראה פשוט דיוצאין בו דהא סתמא דרשינן כל שבא לידי חימוץ יוצאין בו במצה ועיין פסחים ל"ה ואי ס"ד דעציץ שאינו נקוב לא מקרי עבור הארץ א"כ תיקשי מאי פריך דילמא הוה להו תבואת עציץ שא"נ ויצאו ידי מצה ולא עברו על חדש ובעבור הארץ מתסרא דהא אפשר לקיים שניהם דלא יעברו על איסור חדש והיינו דאמר קרא ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח. אלא ע"כ דהירושלמי ס"ל דאפילו תבואת עציץ שא"נ נכלל בעבור הארץ דמ"מ פירות הארץ מיקרי וכיון דכתיב דעבור הארץ אכלו ממחרת הפסח ש"מ דגם מעציץ שא"נ לא אכלו דהוא נמי בכללא דעבור הארץ וע"כ דלא הי' להם פירות עציץ שא"נ ומש"ה פריך שפיר דמ"מ הו"ל לאכול מצה מחדש דעשה דוחה ל"ת. וכיון דס"ל דמיקרי עבור הארץ ה"נ ודאי יכולין לומר עליו המוציא וכיון דאומרין עליו המוציא ה"נ מברכין עליו ג"כ דכבר למדנו מהירושלמי שהביא הרא"ש הנ"ל דכל שאין מברכין עליו אין אומרין עליו המוציא והוא סמך גדול ליישב דברי הפוסקים הראשונים אבל לדינא צ"ע גם להמוציא גם לברה"מ וכדביארנו ולכאורה הי' נראה להר"ר מר"פ כ"מ גבי חמרא סעיד דפריך א"ה ניברך עלי' ג"ב כו' ע"ש. וא"כ לכאורה תליא מילתא בסעיד וא"כ פת עציץ שא"נ נמי דסעיד כשאר נחם ולא שייך שינויא דהש"ס שם לא קבעי אינשי עלי' דודאי הוה כשאר פירות וא"כ צריך לברך אבל אחר העיון ליתא דהא צריך להבין הא דפריך בפשיטות דניברך עלי' ג"ב וצ"ל דהיינו כיון דמסקינן לקמן (דף מ"ד) טעמא דרבנן דאינו מברך אלא על הפת בלבד משום דארץ הפסוק הענין וברכת לא קאי אלא אלחם וכל דסעיד הוה בכלל לחם וזהו לענין לחם אבל הכא לא מספקא לן משום לחם דלחם ודאי הוה דאפי' גבי מן כתיב הנני ממטיר

לכם לחם מן השמים אלא דמשום דכתיב ארץ בקרא ואפי' הוה לחם לא חייבה רחמנא אלא בלחם הארץ ודו"ק:

סימן ג

א) עירובין ל"ה נתגלגל חוץ לתחום כו' מבעוד יום אינו עירוב אם ספק ר"מ ור"י אומרים ה"ז חמר גמל ובגמרא וסבר ר"מ ספיקא לחומרא והתניא טמא שירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל כו' אבל בטומאה קלה כו' ספיקו טהור ומשני סבר ר"מ תחומין דאורייתא דיקא נמי כו' ולכאורה ר"י נמי דמחמיר בספק עירוב אף דאיכא חזקה לקולא טעמא נמי דתהומין מ"ה ואע"ג דלא שמעינן ליה התם דמטהר מ"מ אין סברא שיחמיר בספק דרבנן במקום חזקה ואפילו ר"י דמחמיר התם בספק טומאה דרבנן היינו היכא דאיכא חזקת טומאה כדהתם כדמסיק רבא היינו טעמא דר"י העמד טמא על חזקתו ובהדיא תנן במקואות (פ"ב מ"ב) שר"י אומר כל דבר שהוא בחזקת טומאה לעולם בטומאתו עד שיודע שהוא טהור ספק ליטמא ולטמא טהור דספיקא דרבנן במקום חזקת טהרה טהור ועוד דבפסחים (דף יג) פריך בפשיטות א"מ ריי"א לכל טמא למימרא דסבר ר"י טומאת משקין לטמא כלים דאורייתא כו' ולא משני דלעולם מדרבנן ור"י מחמיר אפילו בספיקא דרבנן ש"מ דאין סברא כלל להחמיר בספק דרבנן במקום חזקה וא"כ מדמחמיר הכא בספק עירוב אפילו במקום חזקה ש"מ דסבר תחומין דאורייתא וכן כתב הרא"ש בפ"ד ס"ח בפשיטות דלר"י תחומין מ"ה ועי"ש והקשה בספר ק"נ מדאמרינן בדף ל"ז א"ל רבא לר"נ מאן האי תנא דאפילו בדרבנן לית ליה ברירה דתניא אמר הריני מערב למי שארצה רצה מבעוד יום עירובו עירוב כו' ולימא תנא דבי איו הוא דתנא איו ר"י אומר אין אדם מתנה טל שני עירובין כאחד כו' ואר"י וכבר בא חכם כו' ואי לר"י תחומין מ"ה לא פשיט מידי מדר"י דהא מדאמר מאן ה"ת דבדרבנן ל"ל ברירה ש"מ דלא בעי לאוקמי מתני' כמ"ד תחומין דאורייתא ומש"ה הוא דאין ברירה בתחומין וא"כ מה יוסיף לנו הך דר"י ונדחק שם לתרץ וע"ש ואין להאריך בתירוצו דכפי מה שביארנו הקושיא כבר אין מקום לתירוצו ועי"ש והגאון ק"י האריך בדבר ותלי לה באשלי רברבי ועיקר תירוצו דלכאורה קשה טובא מאי פריך בסוגיא וסבר ר"מ ספיקא לחומרא והתנן כו' דילמא הכא שאני דהא הספק אי קנה עירוב ושביתתו הוה במקום עירובו ומודדין תחומו ממקום עירובו ואי לא קנה עירוב והוה תחומו מביתו והוה תרי ספיקי דסתרי אהדדי וכל כי האי גונא קיי"ל בכ"ד דאפילו ספק דרבנן לחומרא וע"כ הכריח דלא פריך אלא לר"מ לשיטתיה דסבר לקמן דנ"ב ר"מ אומר כל שיכול לערב ולא עירב ה"ז ח"ג ובגמרא לא תימא טעמא

דר"מ ספק לא עירב אלא אפילו ודאי לא עירב כו' וברש"י שם בלשון שני שהסכים עליו דלר"מ כל שהניח עירוב במקום שאינו עירוב הפסיד מקום ביתו דעקר דעתו משביתת ביתו והא דקתני ה"ז ח"ג ולא קתני לא יזיז ממקומו דמשמע דאלפים שמביתו לעירובו מיהו יש לו ולא אמרינן כיון דעקר דעתו הרי אין לו שביתה כלל היינו טעמא דלא אמרינן דעקר דעתו אלא מאלפים שמעבר ביתו להלאה דכיון שמתכוין לעירובו עקר דעתו מהם אבל שמביתו לעירובו דלא עקר דעתו מהם לא עקר ויש לו וא"כ הכא אף שודאי נתגלגל מבעו"י אין לו תחום ביתו ואין הספק אלא יש לו אלפים מעירובו ואין כאן ספק הסותר ופריך שפיר כ"ז לר"מ אבל בטעמא דר"י תליא בפלוגתא דרב ושמואל דלרב דסבר לקמן דמ"ט גבי שביתתו בעיקרו דכל היכא דעקר דעתו ממקומו ובמקום שנתכוין נמי לא קנה דאין לו שביתה כלל ולא יזיז ממקומו ואמרינן לגמרי עקר והיינו דלא כר"מ וע"כ נאמר אליבי' דסבר דהך ברייתא דמסייעה ליה פליג אר"מ וסבר דכל היכי דעקר לגמרי עקר וא"כ אי נימא דה"נ לא פליגי אר"מ וסברי דעקר א"כ הוה ליה למימר דלא יזיז ממקומו ומדקתני ה"ז ח"ג דמשמע דאלפים שמביתו לעירובו יש לו ע"כ דסבר דלא עקר דאי עקר הא לגמרי עקר וכיון דלא עקר הרי ספיקן אי יש לו תחום ביתו או תחום עירובו והוה ספק הסותר וא"כ יש לומר שפיר דלר"י תחומין דרבנן ואפ"ה מחמיר בספיקא משום דהוה תרי ספיקי דסתרי אבל לשמואל דפליג התם אדרב ומוקי ברייתא דהתם במילי אוחרא ועי"ש וא"כ לא מצינו דרבנן סברי דלגמרי עקר וא"כ הך דהכא נמי יש לנו לומר דלא פליגי אר"מ וסברי נמי דעקר דעתו מתחום ביתו וא"כ אין כאן ספק אלא אאלפים שמעירובו ואפ"ה מחמרי וע"כ דתחומין מ"ה כדאמרינן אליבא דר"מ ועיין בדבריו באורך והנה שיטתו דלשמואל לא מצינו חולק על ר"מ בהא דעקר ולא נעשה פלוגתא חדשה אלא נימא דר"י סבר תמ"ה כר"מ אבל לרב טפי אית לן לומר דטעמא דר"י משום דלא עקר והוה ספק הסוחר ומחמיר אפילו בדרבנן מדנימא דסבר תמ"ה:

ואחרי הסליחה לע"ד א"י ליישב ד"ק בזה דאעיג דפלוגתא דמתני' דמי שיצא לילך לא פליג ר"י אהך סברא דעקר דטעמא דר"י התם דקנה עירוב מ"מ הא לר"י ע"כ לית ליה סברא דעקר דהא דייק התם רש"י בד"ה אלא אפילו ודאי לא עירב דסתמא דמתני' לעיל גבי נתגלגל דקתני אינו עירוב דמשמע והרי כבני עירו ולא אמרינן דלא יזיז ממקומו האי סתמא ר"י הוא דפליג וסבר דלא עקר ועי"ש וכן יש לדקדק כה"ג ממתני' טובא עוד תנן בהדיא לקמן ד"ס מי שהיה במזרח ואמר לבנו ערוב לי למערב כו' יתר מכאן מותר לביתו ואסור לעירובו הרי אף דסמך על עירוב בנו אפ"ה מותר לביתו ולא אמרינן דעקר דעתו וע"ש ברש"י ד"ה ואסור כו' עוד נ"ל להביא ראיה מדר"י גופא דסבר לא עקר דתניא לקמן

ל"ח נאכל עירובו בראשון אין יוצא עליו בשני ד"ר רי"א ה"ז ח"ג והרי רבי סבר ע"כ דהרי הוא כבני עירו בשני דודאי שני קדושות הן ואף דאיהו פ"כ סמך עליו אף בשני דאי ל"ה לכ"ע לא הוה עירוב והרי אף דסמך עליו לא אמרינן עקר דעתו לרבי וכן ר"י דפליג משמע משום דספק קדושה אחת כחכמים דמתני' וכן פירש"י אבל בלא"ה הוה כבני עירו הרי דלא אמרינן עקר דעתו ולא מסתבר לאוקמי בנודע לו קודם יום שני ומש"ה אי הוה שתי קדושות הרי אכתי לא עקר כלל דלא משמע הכי מלשון ה"ז ח"ג דאי בנודע לו קודם הרי יכול להניח עירוב מחדש ויש מי שרצה לחלק בין ספק לודאי דאף דחזינן דפליג בודאי מ"מ בספק אפשר דסבר עקר ואינו נראה כלל דכיון שמצינו שחולק בוודאי למ"ל לחלק בספק ונימא דסבר חמ"ה טפי אית לן למימר דלא מחלקינן ביניהן ומש"ה מחמיר דהוה ספק הסותר ולעולם תד"ר ועוד נ"ל דע"כ אף בספק סברי רבנן דלא עקר דלכאורה קשה למה מחמרי רבנן משום ספק דנאכל בראשון אין יוצא עליו בשני נימא ס"ע כשר ודוחק לומר דסברי רבנן נמי תמ"ה דהא סתמא דלקמן נ"ח דתד"ר אלא משום דסברי לא עקר והוה ספק הסותר ומש"ה אזלינן לחומרא ומיהו זה י"ל דאפילו בלא ספק הסותר מ"מ בכי ה"ג דלהראשונים גופייהו הוה מספקא להו בדינא אזלינן לחומרא ואף דבשאר ספק אזלינן לקולא אף בספיקא דדינא מ"מ בכי ה"ג לא ניזיל לקולא וכן הביא הק"נ בסוכה פ"ק אות פ"ח ועוי"ל דבלא"ה יש כאן ספק הסותר היכא דעירב לשני רוחות ובסותר כי ה"ג נמי מחמרינן וכי ה"ג כתבו התוס' בנדה כ"ז ד"ה חומר ועי"ש ויש לחלק מיהו אף דאינו מוכרח מרבנן דהכא מ"מ טפי מסתבר שלא לחלק ביניהן מדנימא תמ"ה וא"כ ביותר קשה להרא"ש מנ"ל דלר"י תמ"ה ובעיקר קושיתו דדילמא מש"ה מחמיר ר"מ משום ספק הסותר ותירץ משום דעקר ואין כאן סותר אכתי לא יתיישב לנו ללשון ראשון ברש"י שם דאף לר"מ לא אמרינן עקר. עוד קשה לרב דסבר לרבנן לא עקר א"כ מ"ט דר"י דסבר ס"ע כשר הא הוה ספק הסותר ובכי ה"ג קיי"ל בכ"ד לחומרא ומיהו י"ל דאיהו סבר עקר כר"מ אבל יקשה לדידן יסתרו לנו פסקי השו"ע אהדדי דבסי' הי"א גבי מי שהיה במזרח פסקינן דלא עקר ועי"ש בט"ז וכן בסי' ת"ט סעיף י"ג ועי"ש ובספק עירוב פסקינן בסעיף י' דכשר ואמאי מקילינן בספק הסותר ע"כ נראה דקושי' מעיקרא ליתא דלא מבעיא לשיטת התוס' בד"ה אר"י דחזקת תחום ביתו לא חשיבא חזקה כלל אין כאן ספק הסותר כלל דהרי להעירוב יש לו חזקת קיים ולתחום ביתו יש חזקה כנגדה ואית לן להקל בתחום עירובו דמסייע ליה חזקה וכן הדין בכל דבר דאזלינן בתר חזקה אלא אף לשיטת רש"י דאיכא חזקת תחום ביתו מ"מ אין לנו להחמיר בכאן משום ספק הסותר שהרי מוכח ע"כ דעיקר העירוב הוא גילוי דעתא היכא דניחא ליה ותדע דהא

הני דבי רב דאכלי בבאגא ובייתי בי רב איתא לקמן דע"ג דמשחינן להו מבי רב ולא ממקום הפת ונותן עירובו נותנין לו תחומו ממקום עירובו ומה עדיף העירוב ממקום אכילה וע"כ דעיקרא דמילתא אזלינן בתר ג"ד דידיה:

אלא שתקנת חכמים היתה שאין קונה שביתה בלא פת ובבא בדרך מקילינן בדף מ"ע דקונה שביתה באמירתו:

ועיין דף נ"א דר"ח מקיל טפי וא"כ איכא למידק הכא אפילו נתגלגל הפת הרי בעת ג"ד היה פת וא"כ אף שנאבד הפת ג"ד דידיה קיים ולמה יפסיד עירובו וצריך לומר כדי שלא נחלק בתקנת חכמים כיון דנתגלגל מבעו"י מדמינן ליה לתחילת עירוב ולפ"ז יתיישב שפיר דבנולד ספק בעירוב על הפת. כיון דעיקר העירוב דהיינו ג"ד לא איתרע כלל אין לנו לדון בעיקר העירוב אלא נדין על הפת בכלל עצמה וכל שיש לנו על הפת חזקת קיים אין לנו להחמיר כלל משום ספק אחר כיון שאם נדין על הפת יש לנו לומר שהוא קיים א"כ שוב קיים לנו ג"ד דידיה. ואפילו נימא דמהני חזקה שכנגדה לאורועי חזקת פת ולמשויה ספיקא כדמשמע בסוגיא מ"מ אי עירוב דרבנן יש לנו להקל דיכול לערב אף בספק פת וג"ד דידיה דהוה עיקר העירוב הוא קיים ומהני אף בספק פת אם לא שנאמר דעירוב דאורייתא ולא יכול לערב בספק פת ומש"ה פריך לר"מ בפשיעות כיון דבשאר ספיקא דרבנן מקילינן הוה לנו להקל דיכול לערב בספק פת ומוכח ע"כ דסבר תמ"ה. ומש"ה אינו יכול לערב בספק פת ואף דאפילו אי תמ"ה נראה דהעירוב דמדאורייתא יש לנו לומר דהוא ג"ד היכא מקום שביתתו ומשם יש לנו למדוד תחומו דאטו פת כתיב באורייתא אלא מקום שביתתו דייקינן ליה ממקום ג"ד וכן משמע מכ"ד מ"מ י"ל כיון דעיקר עירוב דאורייתא מחמיר אף בספק פת וא"כ יפה למד רבינו הרא"ש דר"י נמי דמחמיר בספק:

ע"כ דסבר תמ"ה (ומיהו יש לעיין בשיטת רש"י בשבת ל"ד דסבר דיכול לערב אף בספק בין השמשות והרי התם ודאי הוה ספק הסותר ולמה לנו להקל בספק הסותר ולזה לא יונח לנו בדברינו גם תירוץ הגאון לא שייך הכא דמספקינן אי כבר קנה תחום ביתו ועיין וי"ל דהכא אין אנו דנין ככל ספק דעלמא אלא כיון דתחומין דרבנן כך היתה תקנת חכמים. דביה"ש יכול עוד לערב ודכוותיה קיי"ל דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו ביה"ש וה"נ כיון דתחומין דרבנן כך התקינו דיכול עוד לערב ביה"ש ובזה ס יתיישב לו קושית התו' שם ד"ה שניהם ודו"ק] נהדר לענינא דנתבאר לנו דיפה הוכיח רבינו דלר"י תמ"ה אליבא דכ"ע והדרא קושין לדוכתא דהיכי לימא תנא דבי איו הוא הא אליבא דר"י תמ"ה עוד קשה מביצה דף ל"ז דפריך שם גבי חבית של שותפין דסבר ר"י דיש

ברירה ומי אית לר"י ברירה כו' וכ"ת כי לית ליה בדאורייתא בדרבנן אית ליה ובדרבנן מי אית ליה כו' והתני איו רי"א אין אדם מתנה כו'. ואר"י וכבר בא חכם כו' והיכי אמר דרבנן הוא הא לר"י תמ"ה. ואף דהשתא נמי פריך שפיר דא"כ חבית נמי דאורייתא היא מ"מ לישנא משמע דפשיטא ליה דהוה דרבנן ועוד דהא קושיא ע"כ דמדמשני ר"י להך ברייתא דסברה אין ברירה מסתמא סבירא ליה הכי ולימא דאליבא דר"י דסבר תמ"ה ע"כ שני דאין ברירה אבל איהו סבר דתחומין דרבנן ומש"ה אמרינן ברירה ואף שיש לדחוק דמ"מ משמע ליה כיון דשני, לה מסתמא סבר לה דבתחומין אין ברירה ותהוי דאורייתא או דרבנן מ"מ דוחק הוא ועוד דלישנא לא משמע הכי ע"כ נראה דהנה התד"ה ואר"י הקשו דלר"י דקשיא לי' מ"ש מרוח אחת לשתי רוחות ולא שני דברוח אחת הוה תלה בדעת אחרים ויש ברירה וע"כ דלא מחלק וא"כ ע"כ ליתא לדאיו מקמי מתניתין: **ותירץ** הר"ש דאף דליתא לדאיו דר"י תני לה מ"מ מדשני לה ר"י ע"כ סברה ותנא אחרינא אמרה עי"ש והשתא פריך שפיר דכמו דבעירובין דא"ל רבא לר"נ מאן ה"ת דבדרבנן ל"ל ברירה דתניא דאין ברירה בתחומין ופריך בפשיטות דלא מסתבר לאוקמי כמ"ד תמ"ה משום דכולהו תנאי לא סבירא להו הכי וה"נ כיון דלר"י ע"כ ר"י לא תני לה ותנא אחרינא אמרה ודאי יש לנו לומר דסבר תד"ר ואפ"ה אין ברירה דאפילו בדרבנן אין ברירה וההיא דעירובין ניחא נמי בפשיטות טפי דהא רבא נמי לא מחלק בריש כל הגט (כ"ה) בין תולה בדעת עצמו לחולה בדעת אחרים וע"כ דלדידיה נמי ליתא לדאיו דר"י תני לה וע"כ דתנא אחרינא אמרה וא"כ ע"כ נימא דאיהו סבר נמי דבדרבנן אין ברירה ואף דבעי התם למצא שם של התנא לא חש יותר אלא דאיו תנא לה. ומדוקדק נמי לישנא דתנא דבי איו הוא ולא אמר ר"י היא דלאו מדר"י מייתי כיון דלדידיה תמ"ה. ועוד נ"ל להביא ראיה כדעת הרא"ש דסבר הסוגיא דלר"י תמ"ה מדאמר רב בדף ל"ו דליתא למתני' דלר"י יש ברירה בתחומין מקמי מתניתא דאיו דא"ב ופריך אדרבה ליתא לדאיו מקמי מתני' ומשני דהך דהלוקח יין מסייע לדאיו דלר"י אין ברירה ולכאורה היכא מייתי מהך דהלוקח יין דחשבינן לה כדאורייתא מדלא א"ר דה"ת הוא דל"ל ברירה בדרבנן וע"כ כיון דעיקרו דאורייתא חשבינן לה כדאוריי' ועיין תד"ה מאן ה"ת וא"כ היכי מייתי לה לתחומין נימא דבתחומין דרבנן סבר דיש ברירה שוב מצאתי שכבר נתעורר בזה המהרש"א והניח בצ"ע אבל לשיטת הרא"ש א"ש משום דפשיטא ליה דאליבא דר"י תמ"ה וא"כ פריך שפיר דהא בדאורייתא שמעינן ליה דא"ב ואיסתייע שיטת הרא"ש אלא דלכאורה יקשה לנו לפי"ז הך דראש כשנה דל"ב גבי שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום ואין מפקחין עליו את הבל ואין עולין עליו באילן ואין רוכבין ע"ג בהמה ופריך בגמר השתא דרבנן

אמרת לא דאורייתא מיבעיא ועפ"י רש"י דזה דעולין באילן ורוכבין ע"ג בהמה הוה סרך דאו' ולכאורה הא סיפא מוקמינן לה כר"י שם ואי לר"י חמ"ה א"כ מעבירין עליו את התחום הוה דאו' וגם מפקחין עליו את הגל איכא לאוקמי בצריכא מרא וחצינא דהוה דאו' כדאוקמינן בהך דעירובין דהכא. ואפי' נימא דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה ר"י דהכא סבר בכ"ד דהוה מ"ה ואי אפשר ליישב אלא דאליבא דר"י תחומין דרבנן דלא כשי' הרא"ש ואפשר דס"ל להש"ס דאף דסיפא מוקמינן כר"י מ"מ לענין תחומין אין לומר דאתיא כר"י דהוה מ"ה דהא תנן סתמא בעירובין נ"ח ובכתובות דכ"ח דתדיר ע"ש. וכה"ג כ' התו' בנדה דמ"ד ד"ה שלשים יום ע"ש. ועוי"ל דמתני' דהכא מוכח דאפי' אי סבר דתחומין מ"ה מפקחין את הגל ע"כ הוה דרבנן דאי איירי מפקחין בדאו' א"כ הוה זו ואין צריך לומר זו מתחומין. דהא אפי' אי תמ"ה אינה אלא בל"ת ומפקחין אי איירי בדאו' הוה איסור סקילה וע"כ דמפקחין את הגל איירי בגוונא דהוה מדרבנן ומש"ה פריך שפיר ודו"ק:

(**ודף** כ"ט) פעם אחת שבת רבי מאיר בעדיסקא ובא אדם אחד לפניו וא"ל רבי ערבתי בבצלים לטיבעין והושיבו ר"מ בד"א כו'. ופירש"י ותוס' ז"ל דאיירי ביצא חוץ לתחום ומש"ה אין לו אלא ד"א וקשה דלא הוזכר בה שיצא חוץ לתחום ע"כ נראה מכאן סייעתא לשיטת הירושלמי למ"ד דסבר ר"מ כל המניח עירוב עקר דעתו משביתת ביתו וכיון דעירובו אינו קונה אין לו שביתה כלל. ולא יזיז ממקומו והכי איתא התם על מתני' דלקמן דנתגלגל חוץ לתחום מהו ליתן לו מביתו לעירובו:

ר"ש בר"י אמר נותנין לו רבי בא בר ממל אמר אין נותנין לו במה פליגין כר"מ ברם כר"י לכ"ע נותני לו מ"ד נותנין שלא זכה לו עירובו לעקור רגליו מעירו ומ"ד אין נותנין שנתן דעתו לעקור מעירו כצ"ל ובירושלמי נדפס להיפך וכמדומה שט"ס הוא. והשתא חזינן דמ"ד אין נותנין סבר דלר"מ כיון שעירב עקר דעתו משביתת ביתו ולא יזיז ממקומו והא דקתני ה"ז ח"ג היינו לגמרי דלא יזיז ממקומו וה"נ כיון שעירב בבצלים עקר דעתו משביתת ביתו ועירובו אינו קונה לו ואין לו אלא ד"א ופלוגתייהו אי אמרינן דעקר דעתו לר"מ נראה דתליא במאי דגרסינן תו לקמן בירושלמי בפ"ד אמתני' דמי שיצא לילך לעיר שמערבין בה והחזירו חבירו הוא מותר לילך וכל בני העיר אסורין דברי ר"י רמ"א כל שיכול ערב ולא עירב הרי זה ח"ג וגרסינן התם פתר לה תרין פתרין א"ל אנא מערב עלך ועל בני קרתך ועירב על בני קרתא ולא עירב עליה הוא מותר לילך לשאר כל הרוחות והן אסורין פתר לה פתר חורן לא עירב עליה ולא על בני קרתא הוא מותר לילך לעירובו שכבר קנו לו רגליו מאתמול והן אסורין יעו"ש והשתא נראה דלל"ק דקתני הוא מותר

לילך לשאר הרוחות ולכאורה פשיטא דמותר ולא נראה לומר דאשמועינן דלא קנו לו רגליו וכדאמרינן לל"ב דטפי ה"ל למיתני דאסור לעירובו אלא נראה דאשמועינן דלא נימא דעקר כיון שסמך על שלוחו ועקר דעתו משביתת ביתו וקמ"ל דמותר דלא עקר ואהא פליג ר"מ וסבר כל שיכול לערב ולא עירב פי' שסבור לערב ונתן דעתו לעקור משביתת בית ביתו ולא עירב ה"ז ח"ג ולא יזוז ממקומו ומ"ד דאין נותנין לו סבר כהך לישנא דלר"מ עקר דעתו אבל לישנא בתרא מפרש דפלוגתייהו בקנו לו רגליו וכלשון ראשון ברש"י והיינו כסוגיא דידן וטעמא דר"מ משום דמספקא ליה אי קנו לו רגליו והך סברא דעקר לא אמרינן כלל והך לישנא הוה כמ"ד נותנין לו והיינו דקאמר במה פליגין כר"מ אבל כר"י לכ"ע נותנין דהא אפילו לל"ק דמפרש דאליבא דר"מ עקר ר"י סבר התם דלא עקר ועכ"פ חזינן השתא דלא משמע ליה להירושלמי דח"ג משמע דמביתו לעירובו מיהו אית ליה אלא דח"ג לגמרי ולא יזוז ממקומו ואין אנו צריכין למה שנדחק רש"י בדף נ"ב דלא עקר אלא מצד ביתו ולהלן אבל לצד עירובו לא עקר אלא דלגמרי עקר יעוי"ש וכן התו' בדף מ"ע ד"ה ואפילו הקשו שם לרב דסבר דעקר משביתת מקומו ולא יזוז ממקומו מהך מתני' דנתגלגל דקתני ה"ז ח"ג ולא אמרינן לא יזוז ממקומו ולשיטת הירושלמי ליתא אלא דאין ה"נ דלא יזוז ממקומו. וסבר רב כר"מ דעקר ומיהו י"ל כתירוצם לחלק בין עיר לדרך כדי דלא נימא מילתא דרב כתנאי וגם נראה דלפי הירושלמי מוכח דלסוגיא דידן דהוה כפתר חורן. לא פליגי כלל בעקר אלא כלשון ראשון ברש"י דפלוגתייהו בקנו לו רגליו ועיין ומיהו אפשר לדחוק דרש"י מפרש שלא זכה לו עירובו לעקור רגליו מעירו היינו אלפים שמצד ביתו לעירוב אבל מה שהוא מביתו לצד שני שאוסר עליו עירובו מודה דעקר ופי' כמ"ד נותנין לו אבל לישנא לא משמע הכי גם הסברא דחוקה בעצמה ודו"ק:

המ"א בסי' ת"ד סק"א הביא דעת הרלב"ח. דאפילו אי תחומין דאורייתא תחומי כלים דרבנן יעוי"ש ולכאורה היה נראה ראיה לדבריו מדאמרינן (בעירובין צ"ד) ריי"א בשיירא נותן אדם חבית לחבירו וחבירו כו' ופירש"י דבשיירא דאנוסין הן הקילו ולכאורה הא כבר כתב הרא"ש בפ"ד ס"ח. דלר"י תמ"ה וכבר הוכחנו כן לעיל והיכי ניקל באיסור דאורייתא אלא ע"כ דאפילו אי תמ"ה תחומי כלים דרבנן ומש"ה מקילין בשיירא אבל יש לדחות דאפילו אי ת"כ נמי דאורייתא י"ל דהקילו הכא בשיירא דכיון שאין להם מים אחרים י"ל דמאתמול סמכי עלייהו ובעלים מעיקרא אפקורי מפקרי להו והוה כחפצי הפקר דאין קונין שביתה וכי ה"ג אמרינן בביצה ל"ז דמוסר בהמתו לרועה בשאין בעיר אלא רועה אחד הרי היא כרגלי הרועה דמאתמול סמכא דעתיה עליה וליכא למימר

דהיינו דווקא לדידן דתחומין דרבנן אבל אי תמ"ה לא מקילינן דא"כ מאי פריך התם אמתני' דקתני כרגלי הבעלים לישני דמתני' כמ"ד תמ"ה ומש"ה לא מקילינן ואף שיש לדחות דלא ניחא ליה לאוקמי מתני' כמ"ד תמ"ה דסתמא בעירובין דתד"ר מ"מ מסברא ודאי נראה דלמה לא יועיל כיון דנימא דאפקי לה כבר אין קונין שביתה וה"נ כיון דסמכי עלייהו שאין להם מים אחרים מסתמא הבעלים יתנו להם ואף דבמים של שותפין משמע בביצה ל"ט דאי אין ברירה אסורין ורב יוסף דמוקי הכא בשיירא שמעינן לי' גופי' בעירובין ל"ז. דטעמא דר"ש בלוקח יין משום דא"ב וא"כ ה"נ טעמא דר"י דסבר ג"כ הכי התם משום דא"ב וא"כ בשותפין אסור לדידי' מ"מ בשיירא שרי טפי שאני גבי שותפין שכבר יש להן קנין במים ולא נימא דאפקור לכל הבור. אבל הכא בשיירא אמרינן דהבעלים מפקע להו מרשותיה ואינהו נמי לא קנו עדיין מש"ה אין להם שביתה כלל ועוד דבשיירא הוא דהקילו משום הפקר דאנוסין נינהו אבל באחרים כל שלא הפקירו בפירוש לא נקיל אבל יש להביא ראיה מביצה שם. דאמר התם חבית ובהמה של שותפין דאמר רב חבית מותרת ובהמה אסורה א"ל ר"כ ור"א לרב לאיסור מוקצה לא חששו לאיסור תחומין חששו שתיק רב וע"כ הא דשתיק משום דאודי להו דלא מסתבר דלא חש להו וכן כתבו הפוסקים ואמאי שתיק הא משמע בעירובין ד"פ דסבר עירובי תחומין צריך לזכות וכתבו התד"ה מעשה דפלוגתייהו אי תמ"ה וכן משמע בירושלמי דגרסינן התם עלה רבי יוחנן אמר ק"ו הדברים אם בע"ח דרבנן צריך לזכות ע"ת דבר תורה לא כ"ש אתיא דרב כר"י וע"ש (פי' רב דסבר בשמעתין דע"ח צריך לזכות כר"י) ומשמע דסבר דתמ"ה וא"כ אמאי שתק הא שפיר י"ל דמוקצה שהיא דרבנן לא חששו אבל תמ"ה חששו אלא כשיטת הרלב"ח דת"כ לכ"ע דרבנן. ופריך שפיר אבל כשנדקדק בדברי הירושלמי גם זה יש לדחות דהא אי נימא דתחומין ד"ת דקאמר היינו ממש מ"ה קשה לכאורה דבסוגי' דידן שם פריך לר"י דסבר ברירה ובדרבנן מי אית ליה כו' ועי"ש משמע דלר"י תד"ר. עוד קשה הא אר"י הלכה כסתם משנה וסתים לן בעירובין נ"ח ובספ"ב דכתובות דתד"ר ע"כ נראה דדבר תורה דקאמר היינו דעיקר תמ"ה. והירושלמי לשיטתיה דתחומין די"ב מיל דאורייתא. ודברי התוס' נמי יש לפרש כן דהא דסבר ר"ח לוקין על תמ"ה כבר פירש הרא"ש דהיינו תחומין די"ב מיל ור"י דסבר התם ס"ע כשר אמר התם בסוגיא דתחומין אין לו עיקר מן התורה ועי"ש ולפי"ז גם רב נמי לא סבר אלא דעיקר תמ"ה והא דלא משני דמש"ה חששו לתחומין דעיקרו מן התורה זה אפילו אי נימא דטעמא משום דת"כ דרבנן יש להקשות כן דמ"מ יש לו עיקר מ"ה אבל לא קשה מידי דהא מסקינן לעיל ד"ד דרב אית ליה הכנה דרבה. א"כ מוקצה נמי יש לו עיקר מה"ת ופריך הגה"ה (ובהכי

ניחא (בחולין י"ד) גבי השוחט בשבת כו' דא"ר ונסבין חבריא למימר ר"י היא כו' ובעי למימר ר"י דמוקצה כו' ופריך ומי אית לי' לר"י ברירה והתניא הלוקח יין כו' ולכאורה הלוקח יין מבין הכותים דודאי אינם תורמים כמש"כ התוס' שם הוה דאו'. ומאי פריך למוקצה דרבנן ויש מי שרצה לומר דהתם נמי מדאו' מתבטל התרומה ברוב וזה אינו מכמה טעמים חדא דהכא אנו דנין על עיקר חלות התרומה דהוה דאוריי' ועוד דקודם שהפריש אינו שייך ביטול.

דאכתי אינו חל שם תרומה. וגדולה מזו כ' התו' בכ"ד שפיר ולעולם ת"כ דאוריי'. ולכאורה משמע כן שם אליבא דר"י דפריך אהא דסבר יש ברירה בחבית מדתנא איו דאין אדם מתנה על שני עירובין כאחד כו' ואר"י וכבר בא חכם כו' אלמא דא"ב ע"ש ואם יש לחלק בין ת"כ לתחומי עצמו אף שכבר ביארנו דלר"י תד"ר מ"מ לישני דבתחומי עצמו דאיכא בדאורייתא בי"ב מיל מחמיר דאין ברירה אבל בת"כ דליכא בדאורייתא סבר די"ב אלא ע"כ דבי"ב מיל ת"כ נמי דאורייתא. ומיהו י"ל דלא ניחא ליה לחלק כ"כ ובלא"ה כתבו שם התוד"ה ואר"י דניחא ליה לומר לעולם לא תיפוך וצ"ע.

(ד) לענין תחומין ביו"ט שיטת רש"י בחגיגה י"ז גבי ופנית בבוקר והלכת לאהליך דל"ל ביו"ט דאסור לצאת חוץ לתחום. וע"ש בתוס' ד"ה דכתיב דהקשו עליו דקיי"ל דתד"ר אבל בהא אי הוה דאוריי' או בי"ב מיל לכ"ע גם ביו"ט הוי דאורייתא ואין ליה ובעירובין ל"ז ד"ה מיחל דאינו יכול לחלל המעשר קודם הפרשה דעד שלא הפריש הוה טבל דשאני עתיד להפריש קאמר ע"ש. וזה פשוט אלא דבאמת גם הלוקח יין אינו אלא עיקרו דאורייתא דלקוח פטור מדאורייתא כדקיי"ל בב"מ פ"ח וע"ש בתוס' וא"כ הכא אליבא דרב גם מוקצה עיקרו דאורייתא דהא סבר הכנה דרבה ודו"ק:

לה"ר מהא דתנן במגילה ז' אין בין יו"ט לשבת אלא א"נ בלבד הא לשאר דברים זה וזה שוין די"ל דלא איירי אלא במלאכות גמורות ותחומין לאו מלאכה גמורה תדע דאל"כ קשה לשי' הפו' דאין אדם מצווה על שביתת בהמתו ביו"ט דליחשוב בינייהו שביתת בהמתו אלא ע"כ דלא איירי אלא במלאכות גמורות וכה"ג כ' התוס' בשבת קכ"ד ד"ה הא ע"ש:

ולכאורה היה נראה לה"ר מהירושלמי פסחים פרק מי שהי' טמא גבי מתני' דאיזהו דרך רחוקה דאמר בירושלמי דאפילו למ"ד עד שיבא ויאכל והוא שהי' בתוך אלפים אמה משחשיכה ופי' הרב ק"ע דהירושלמי לשי' דתחומין מ"ה וא"כ לפי"ז מוכח ע"כ דגם ביו"ט הוה מ"ה מ"מ לענ"ד איני יודע הכרח לזה לומר דהוה מ"ה דהא א"ר בסו"פ האשה דערלה הזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת. וה"נ י"ל דתחומין אפי' הוה דרבנן

העמידו דבריהם במקום כדת ועוד דבהדיא מצינו דהעמידו איסור תחומין במקום כרת דהא תנן סתמא בר"פ א"ד דהבאתו מחוץ לתחום אינו דוחה את השבת ובודאי א"א לומר דסתמא דמתני' שברה דתחומין מ"ה דהא תנן סתמא בעירובין נ"ח ובס' פ"ב דכתובות דתד"ר וע"כ דאפי' הוה דרבנן העמידו דבריהם במקום כרת ואין להקשות דא"כ ליחשיב לה רבא בהדי הנך דהעמידו די"ל משום דהבאתו מחוץ לתחום יליף לה התם מהזאה וחשיב ליה כחדא ועוד דתחומין דאסמכוה אקרא פשיטא לי' וחשיב הני דהוה רבותא טפי שוב ראיתי בק"ע ר"פ איד דפי' הבאתו חוץ לתחום היינו בתחומין די"ב מיל ולשי' הירושלמי ג"כ דהוה מ"ה והנה פירושו שם אינו מוכרח ויש לנו ד"א בסוגית הירושלמי ואכ"מ אבל אני תמה עליו דהא מסיק התם הירושלמי מה בין אלו להזאה דאינו דוחה את השבת ואינו עושה פסח. ומשני זה בזבח וזה בזובח ע"ש ושמעינן דשבות שהוא בזובח העמידו במקום כרת וא"כ גבי דרך רחוקה דהשבות בזובח שפיר י"ל דהוה דרבנן וא"כ אין ראי' משם מיהו מדברי התוס' בפסחים צ"ג ד"ה ר"י נראה דמפרשו בהירו' כהרב ק"ע דקאי אליבי' דר"ע דתמ"ה. ומשמע מדבריהם דגם ביו"ט מ"ה עוד נראה לי ראי' נכונה מביצה ל"ז גבי ב' שלקחו בהמה וחבית דבעי למימרא דלר"י יש ברירה. ופריך ומי אית לי' לר"י ברירה כו' וכ"ת כי ל"ל בדאו' בדרבנן אית לו ובדרבנן מי אית לי' והתני איו אין אדם מתנה על שני דברים כאחד כו' ואר"י וכבר בא חכם כו' ואי ס"ד דביו"ט ליכא לעיקר תמ"ה א"כ לישני דהתם גבי חבית ובהמה דאיירי ודאי ביו"ט אית לי' ברירה דל"ל עיקר בשל תורה ואיו איירי בשבת דאית לי' עיקר מ"ה וכה"ג מחלקינן בעירובין ל"ז לפי' התד"ה מאן ה"ת ע"ש וע"כ דעיקר תחומין גם ביו"ט מ"ה ואין לחלק בין יו"ט לשבת גם במד"ר רות גבי ותלכנה בדרך אר"י שעברו על מדת הדין שהלכו חוץ לתחום ביו"ט ומדסמיך לה אקרא משמע דס"ל דגם ביו"ט הוה מ"ה שוב ראיתי מי שרצה להוכיח דביו"ט הוה דרבנן מעירובין ל"ב דפשיט ר"ש דאף בשל תורה סמכינן אחזקה שליח עושה שליחותו מהך דלקוט תאנים דסמכינן אחבר שתורם וכ' התוס' דאף דמעשר תאנים מדרבנן מ"מ שם מעשר יש לו עיקר מ"ה ולכאורה לפי"ז תיקשה דלפשוט ממתני' דהתם גופי' דאמרינן בע"ת חזקה שליח עושה שליחותו ולמאי דקיי"ל די"ב מיל מ"ה גם תחומין יש לו עיקר בשל תורה וע"כ משום דאיכא למידחי דאיירי ביו"ט דאין לו עיקר בשל תורה ולפי דבריו לר"נ דל"ל בדאורייתא חזקה שליח ע"ש מוקי לה באמת ביו"ט ולענ"ד הוא דוחק גדול לאוקי סתמא דמתני' דמתניא בדיני עירובין לאוקי ביו"ט ועוד דסיפא דאיירי בדיני הוצאה ע"כ איירי בשבת אבל לענ"ד אין מקום לקו' זו דהא איתא (ביבמות פ"א) דפשיט ר"י דתרומה בזה"ז דרבנן מדתניא עיגול בעיגולים עולו

ואי הוי דאוריי' לא הוה מקילינן דקיי"ל דדבר שבמנין לא בעל וע"ש בפירש"י דאע"ג דבלא"ה מעשר פירות דרבנן מ"מ משום הא לא הוה מקילינן דכל דתיקון רבנן כעין דאוריי' תיקון כיון דאיכא מעשר דאוריי' ע"ש וכ"כ התוס' בר"ה י"ב ד"ה תנא ע"ש וכה"ג אמר בהדיא בסוגיא דהתם דאין מאכילה בזמן חזה ושוק ע"ש היטיב וא"כ חזינן דדווקא במעשר פירות מחמרינן דאתי לאיחלופי בדאוריי' אבל משום מעשר דזה"ז לא החמירו וא"כ פשוט דמתחומין ליכא למפרך מידי כיון דהתם לא שייך ליתי לאיחלופי בדאוריי' ובסברא זו יתיישב לנו קו' הפ"י בפסחים ד"י גבי הא דפריך ואין ספק מוציא מידי ודאי והתניא חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות כו' והקשה דלשי' הפוסקים דמעשר פירות דרבנן מאי פריך מדרבנן אמתני' דהתם דאיירי לענין בדיקה כשלא ביטל דהוה דאוריי' כמש"כ התוס' ולענ"ד סוגיא דהתם הוי ממש כסוגיא דעירובין כאן וכמש"כ התוס' דבמעשר פירות החמירו כשל תורה ומש"ה פשט מינה ר"ש לשל תורה וכן מוכח הסוגיא דיבמות שהבאנו וז"ב. אלא דלכאורה יש לדקדק מדברי רש"י ביומא דס"ו גבי עתי אפי' בשבת ופריך בגמרא למאי הלכתא כו' ופירש"י דאי משום תחומין. דרבנן בעלמא נינהו ע"ש והנה מתני' דלקמן סתמא דהוה י"ב מיל וצ"ל דס"ל לרש"י דגם תחומין די"ב מיל הוה מדרבנן ולכאורה למ"ל לרש"י לדחוקי בהכי ולא פי' כפשוטו דאי משום תחומין מאי אריא משום שבת ת"ל דבכל יוה"כ הוי איסור זה וכדפשיט מינה רפרם בכריתות לפי המסקנא דמסיק לענין עירוב והוצאה והתם דחי הש"ס דיוה"כ מצותו בכך אבל ענין תחומין ודאי לא שייך לומר כן דאפי' נימא דלא הי' צוק בקרוב לירושלים משכן שילה וגלגל ונו"ג וכי לא הי' אפשר שיהי' צוק בסמוך וזה פשוט. ולכאורה מוכח דלענין תחומין ג"כ ליכא ביוה"כ לשי' רש"י אפי' למ"ד תחומין דאורייתא או לי"ב מ"ל לכו"ע ונלע"ד דרש"י הוכיח ע"כ דלא הי' כאן תחומין דאוריי' דהא קיי"ל כר"ל דכ"מ שאפשר לקיים שניהם אינו דוחה ע"כ וא"כ כאן לענין תחומין לעולם אפשר לקיים שניהם דאפי' הצוק רחוק הרבה וכדתנן דהוה י"ב מיל אפשר לעשות בורגינין וכדאמרינן בעירובין כ"א אתיתו מברנש לבי כנישתא דדניאל אמאי סמכיתו אבורגינין ע"ש ואפי' לשי' הרא"ש שהביא בשם הירוש' דאין עושין בורגינין יותר מן העיר שלא תהא טפל יותר העיקר מ"מ הא אמרינן בב"ב (ע"ה) דירושלים קמייתא הוה תלתא פרסי ע"ש ויכול לעשות בורגינין ממש י"ב מיל ובלא"ה יכול למעט עכ"פ איסור דאורייתא וע"כ דלאו י"ב מיל ממש אלא פחות מעט מי"ב מיל כדי שלא יהי' איסור תחומין דאוריי' ונראה ברור דזה השיעור שכוונו י"ב מיל פי' פחות מעט מאיסור תחומין דאוריי' וזה הוכחת רש"י בפשיטות דלא הוה תחומין דאוריי' ולאיסור דרבנן לא חשו לעשות בורגינין. ושפיר הוי פירש"י אליבא

דכו"ע ונקט פי' הפשוט וה"ה דהוה מצי לפרש דאי הוה תחומין דאורייתא גם ביוה"כ הוה דאורייתא אלא דקושטא דמילתא נקט:

והנה שמעתי בשם הגאון מה"ח דהוכיח דהי' כאן תחומין דאורייתא דלפי המסקנא דאם חלה מרכיבו על כתיפו והי' כאן איסור הוצאה דאורייתא וקשה לפי מאי דקיי"ל דאפי' זה יכול וזה יכול שנים שעשאוה פטורין א"כ למה לא עשו ע"י שנים ולא ליהוי איסור הוצאה וע"כ דבלא"ה הוה איסור תחומין ומש"ה אי נעשה ע"י שנים גם השני יעבור על איסור תחומין ויותר טוב ע"י אחד ולענ"ד איני מבין דאם אפשר בשנים אכתי אינו מיושב דהוה להו לעשות גם בשנים צא"ז ולא יהי' ג"כ איסור תחומין ע"כ נראה לכאורה דלא אפשר בשנים כלל לא בב"א ולא בזא"ז כדאמרינן בחולין (כ"ט) תזבח שלא יהא שנים שוחטין זבח אחד והיינו לא בב"א ולא בזא"ז כדמשמע בדברי התוס' שם דבב"א גרע טפי ע"ש וה"נ כיון דכתיב איש עתי דווקא אחד ולא שנים ודו"ק:

סימן ד

או"ה סו"ס תפ"ט אסור לאכול חדש אפילו בזמה"ז כו' ועמ"א דנהגו להקל וכתב דסומכין על ר"ב דפסק כת"ק ואע"ג דסתמא כר"א דאסור הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת דסתם בערלה ומחלוקת בקידושין ואע"ג דאין סדר למשנה הדרינן לכללא דהלכה כת"ק ובכ"מ כתב דבשני סדרים יש סדר למשנה הנה לעיקר הספק דסדר למשנה בב' סדרי כבר הקשה התוי"ט מקידושין ע"ש והתוס' בע"ג ר"פ אין מעמידין כתבו בהדיא דאפילו בשני סדרים אין סדר למשנה ע"ש וגם אנכי הבאתי ראי' ברורה מב"ק (דס"ט) דפסק ר"י גבי גזל ולא נתייאשו הבעלים כס"מ דב"ק דלא כסתמא דצנועים במע"ש. ופריך ומאי חזית דאזלית בתר הא סתמא כו' ואי בבי"ס יש סדר מאי פריך הא אמרינן בריש שבועות (ד"ד) דסתמא בתרא עדיף וע"כ דגם בב"ס אין סדר. ובמחצית השקל הקשה כיון דאין סדר א"כ מאי חזית למפסק כת"ק לא יהא אלא סתם מ"מ כיון דאין סדר ספיקא הוא ע"ש ולענ"ד נכונים דברי המ"א דכיון דגם ת"ק חשיב כסתם כדמוכח בריש ביצה והוא כתרי סתמי דסתרי אהדדי ואית לי' לרבינא בב"ק שם דלא פסקינן כסתם יחידאה וה"נ לדידן מיהת כיון דהך סתמא דערלה כר"א היא והוא סתם יחידאה ע"ש בתד"ה כסתם יחידאה אית לן למפסק כת"ק די"ל דהוה רבים וז"ב ומש"כ עוד המ"א ואע"ג דרבי עקיבא פליג את"ק וס"ל דמושבותיכם כ"מ שאתם יושבין משמע. י"ל דת"ק נמי מודה בהא וס"ל כהירושלמי דאתי לתבואה הבאה מן הארץ לחו"ל אבל בחו"ל גופי' לא נהגו וראיתי מי שתמה עליו דהא מדאמר בש"ס דילן מאן תנא דפליג על ר"א ר"י דאית לי' מושבות

לאחר יו"י משמע מכלל דר"ע לא פליג עלי' וזה אינו קושיא דכבר כתבו התוס' בכ"ד דבעי למימר תנא דפליג בהדיא ור"ע אינו מוכרח אי פליג ולענ"ד גם בלא"ה כיון דבמתני' לא פליג כ"א ר"א את"ק הוה יחידאה ועיין (יבמות מ"ב) גבי סתם במשנה ומחלוקת בברייתא ע"ש ובלא"ה צריך לומר כן דהא רשב"י בקידושין שם ורבי יוסי בר"י בריש כל הקרבנות סברי בהדי' דחדש בחו"ל מן התורה וע"כ כיון דאינן במתני' הו"ל ר"א יחידאה ולא פסקינן כסתמא דיחידאה. והגאון בעל פ"י כתב דס"מ דריש כל הקרבנות דסברה דעומר אינו בא מחו"ל סברה ע"כ דחדש אינו נוהג בחו"ל ודחה דברי הלח"מ דכתב דלא תלי אהדדי ע"ש. ולענ"ד מוכח כדברי הל"מ דמדאמר התם מתני' דלא כר"י בר"י ולא אמר דהויא דלא ככל הני תנאי דסברי דחדש בחו"ל מ"ה וע"כ דלא תלי אהדדי כלל וכדברי הלח"מ ועוד ראי' מדלא פריך כלל ממתני' דערלה. ולימא תנאי היא כדרך הש"ס בכ"מ ע"כ דהך מתני' דריש כלה"ק לא פליגא כלל לענין חדש וכה"ג כתבו הפו' בכ"ד ואין לנו אלא דברי המ"א דיש לנו לפסוק כת"ק אבל כבר תמה עליו הגר"א ביו"ד דאין לנו ללמוד כאן מסתמא דמתניתין דהא פליגי אמוראי בהדי' במנחות ס"ח דר"פ ור"ה בדר"י אכלי באורתא דשיתסר דסברי חדש בחו"ל דרבנן כו' ורבנן דבר"א ורבינא לא אכלי דסברי דחדש מ"ה ע"ש ויש מי שנדחק די"ל דחששא בעלמא לחומרא חיישי וזה דוחק חדא דלשון הש"ס סברי ועוד נלענ"ד דאית לן למיזל בתר סוגית הש"ס בר"ה (די"ג) דבעי מיני' חבריא מרב כהנא עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ כו' והא הוה ע"כ כמ"ד דמושבותיכם כ"מ שאתם יושבין דלמ"ד לאחר יו"י מסיק בקידושין דלא אקריבו כלל ע"ש וכיון דסוגיא אזלא כהך מ"ד ולא איפסקא הילכתא בהדי' קיי"ל דהא הוה שיקול הדעת ומיהו לפי דברי המ"א מהירושלמי דאנן נמי מצינן למימר בכ"מ שאתם יושבין ואתי לתבואת ארץ הבאה לחו"ל אין ראי' מהך סוגיא אבל גם זה קשה מאוד לסמוך אדרשת ירושלמי שלא נזכרה בש"ס ואף דכ"כ שאין סתירה מהש"ס מ"מ לא הזכירוהו וכבר פסקו רבותינו הפו' המפורסמים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כר"א דאסור ומש"כ הב"ח היתר דבשל עובד כוכבים אינו נוהג חדש כבר השיגו עליו כל האחרונים ואף שראי' הש"ך לאסור מהך דר"ה הנ"ל דפריך מהיכן הקריבו עומר כו' מעיקרא לא אכיל כו' וכיון דס"ד דכל א"י של עובדי כוכבים היא למה לא פריך טפי למה לא אכלו וע"כ דאף של עובד כוכבים אסור ראי' זו נלענ"ד די"ל דהא לכאורה קשה מאי פריך שם מהיכן הקריבו דילמא מארץ סו"ע שהיו בה כבר הקריבו דע"כ היא כארץ ישראל גמורה כדתנן בר"פ מקום שנהגו ג' ארצות לביעור ע"ש ונ"כ רש"י בהדיא בריש פרק כל קרבנות הציבור ע"ש והנראה דעבר הירדן לא נתקדש עד שנכנסו לארץ וכן משמע בסו"פ האשה

נקנית דחשיב דתלמוד קדם לחלה מ' שנה דחלה לא נתחייבו עד שנכנסו לארץ והרי בארץ סו"ע נכנסו קודם מ' שנה טובא:

וע"כ דארץ סו"ע לא נתקדש קודם כניסתן לארץ וא"כ י"ל דס"ל כרבי (בסו"פ ר"י) דקצירת העומר בעי לשם מצוה מזה וכיון דאכתי לא נתקדשה הארץ ודאי לא שייך לשם מצוה ואחר שעברו את הירדן שנתקדש כבר גם ארץ סו"ע לא מצינו שחזרו וע"כ שלא הקריבו מהן ופריך שפיר והנה זה שייך לענין הקרבה אבל לענין איסור חדש שפיר י"ל דמעיקרא הוה אסירא בתבואה שהביאו בידם מארץ סו"ע דנאסר תיכף בכניסתן לארץ משום חדש דהא בשל ישראל גדל שנה זו וז"ב אבל כבר הביא הברכת הזבח ראי' ברורה לאסור דהא ערלה הוכיחו התוס' שם בקידושין דנוהג בשל עובד כוכבים ומדלא אר"ש ק"ו בערלה בג' ע"כ חדש נמי נוהג בשל עובד כוכבים דאי לא"ה איכא ק"ו נמי מהא דחדש אינו נוהג בשל עובד כוכבים וערלה נוהג וראיתי מי שנסתפק דערלה גופי' אינו נוהג בשל עובד כוכבים מדאורייתא אבל לענ"ד דראי' התוס' דערלה נוהג בשל עובד כוכבים מע"ג דאמר דאסרו גבינות עובד כוכבים משום שמעמידין בשרף של ערלה וש"מ דנוהג בשל עובד כוכבים משם מוכח נמי דהוא מ"ה דהא בע"ג שם כתבו התוס' אהא דבעי לפרושי דטעם דאסרו גבינות עובד כוכבים משום שמעמידין בעור קיבת נבילה והקשו דלמ"ל נבילה אפי' שחוטה נמי הוה בשר בחלב דכבוש כמבושל ותי' דכבוש הוה דרבנן ולספיקא דרבנן לא חיישינן. וע"כ בערלה דחששו הוה מ"ה. וא"כ חדש נמי הוה בשל עובד כוכבים מ"ה וז"ב וא"כ לכאורה אין לנו על מה לסמוך במה שנהגו להקל:

ולענ"ד לש"ב ולבנות היתר רמ"א ביו"ד סי' דכתב דאין נוהגין לאסור סתם תבואה מכח ס"ס ספק משנה שעברה ואת"ל משנה זו שמא נשרשה קודם לעומר ומסיק דבמיני תבואה שזורעין ודאי אחר הפסח יש להחמיר ומשמע דווקא בודאי הא כל שאינו ודאי אפי' מיעוט קודם הפסח יש להקל אמנם הש"ך שם סק"ו כתב דמיעוט אינו חשוב להצטרף לס"ס והוכיח כן מדברי התוס' כתובות ועפי"ז כתב המ"א בשם השל"ה דבמדינותינו שרוב נזרעין אחר הפסח אסור ועוד הביא הגרע"א להקשות בעיקר ס"ס של הרמ"א דהא הוה משם אחד ולא הוה ס"ס כמבואר בתוס' כתובות שם. והנה בכתובות (ט') אר"א האומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו ופריך ס"ס הוא ספק תחתיו ספק א"ת ואפי' תחתיו ספק באונס ומשני ואי בעית אימא באשת ישראל וקיבל בה אבי' קידושין פחות מבת ג' והקשו שם בתד"ה באשת ישראל אכתי הוה ס"ס ספק באונס ואת"ל ברצון שמא כשהיא קטנה ופיתוי קטנה אונס הוא ותי' דשם אונס חד והקשו דנימא אוקמא בחזקת היתר ובאונס הוא ותי' דרצון רובא והקשו דא"כ היכי קאמר דהוה ס"ס ותי' דאינו

רוב גמור ובמקום ס"ס שרי ומזה הוכיחו דהא אי הוה רוב גמור אינו מצטרף לס"ס וכן היכי דהוה משם אחד לא חשיב ס"ס כמש"כ דשם אונס חד:

והנה בס"ט סקפ"ז הקשה על דברי התוס' דסותרים דבריהם בנדה (דף י"ח) דהקשו לפירש"י שם דרוב שליות יש להם ולד דא"כ למה תנן בבהמה המקשה דשליא שיצתה מקצתה אסורה הא מוכח בב"ק דמקצת שליא ספק יש בהם רוב ולד או לא א"כ נימא סמוך מיעוט שליא שאין בהם ולד כלל לספק דאין כאן רוב ולד ולא הוה עוד כילוד ושריא השליא והוה רובא להתירא וכי ה"ג אמרינן שם סמוך מיעוט נדמה לפלגא דנקיבות וכן בבכורות עכ"ד וה"נ אפי' ספק האחד מיעוט אמרינן סמוך לספק השני והוה רובא וכתב דדבריהם בנדה עיקר מכח ראיות ברורות שהביאו ולענ"ד דברי התוס' צדקו יחדו ואין סותרין כלל ונחקור בהא דנסתפקו הראשונים אי ס"ס הוה כרוב או לא או דעדיף טפי ולכאורה הא ס"ס היינו רובא ממש דשני צדדי ההיתר רבין על המיעוט והוה רוב אבל נבין דבריהם בהקדם שנדקדק דגבי ס"ט תנן בטהרות כובא בתוס' (פסחים ט') דכל שאתה יכול להרבות ספיקות וס"ס ברה"י ספיקו טמא ואילו גבי רוב תניא בתוספתא (פ"ו דטהרות) דמים טהורים נטמאים בתוך הבית הלך אחר הרוב והכי מוכח סוגי' דחולין (ריש ד"י) גבי שדרכן של שרצים לגלות ואין דרכן לכסות דמצטרפין לרוב לטהר וע' פירש"י והכי תניא בהדי' בקידושין (ד"פ) עיסה בתוך הבית ושרצים וצפרדעים מטפלין שם הלך אחר הרוב ע"ש. וצריך להבין דמ"ש רוב מס"ס והנראה דגדר ס"ס כל שאין ההית' מש"א ומטע' אחד דבזה אין אומרי' דמצטרפין שניה' כאחד כיון דאינן מט"א וכי ה"ג כתב הש"ך ביו"ד סרמ"ב ובחו"מ סכ"ה דבאיסור דאורייתא אין מצטרפין שנים שאין אומרין מט"א ע"ש אלא דזה גופה הוא רוב דיש שני צדדין להיתר וצד אחד לאיסור ומש"ה נמי נראה אף שאין צרדי ההיתר מחצה הספק ממש. ואפי' כי מצרפת שניהן אפשר דאכתי לא הוה רובא. מ"מ כיון דשני הספיקות רגילין ויש כאן שני צדדי היתר הא גופא הוה רובא שיש שני צדדין להיתר אבל כל ששניהן מט"א וש"א ממש מצטרפין שניהם כאחד. ובכי ה"ג בעינן דכשיצטרפו ליהוי רובא והשתא איש דגבי טומאה לא מהני ס"ס דכיון דאין הספיקות מצטרפין כאחד וכל חדא לחודא קאי א"כ קיי"ל דס"ט ברה"י הוה ודאי טומאה כדכ' התוס' בחולין (ט') ד"ה התם ע"ש וכיון דכל אחד באפי נפשי' הוה ודאי טומאה לא שייך ס"ס כלל אבל כל שהרוב כאחד לא שייך למילף מסוטה דלא אסרה חורה אלא ספק אבל רוב אזלינן בתרי' כודאי וזה נכון מאוד וזה נמי מה שנסתפקו הראשונים דהיתר זה של שני צדדי היתר שאין מצטרפין אי הוה כרוב והשתא מבואר לנו דברי התוס' דאינן סותרין כלל דבנדה דספק שאין רוב ולד

וספק שאין ולד כלל הוה מש"א דאינה לידה והוה מט"א דרובא דאין כאן לידה ושפיר אמרינן סמוך אבל בכתובות ספק א"ה וספק אונס אינן מש"א ותדע דהא קרי לה בסוגיא ס"ס וא"כ אי הוה אונס מיעוט גמור לא הוה הך ספק חשיב כלל ולא הוה אלא חד ספק דא"ת וסמוך לא שייך דהא אינן מט"א וכדבארנו וזהו כל דברי הפו' דכל שרגיל לאיסור לא מיחשב ס"ס היינו שאינן מש"א ולא שייך סמוך וכ"ז ברור:

ובזה יתיישב קושית התוס' בב"ק (דף י"א) ד"ה דאין מקצת שליא בלא ולד דמשמע הא אי הוה מקצת שליא בלא ולד לא היתה חוששת וה"ד אי ברה"ר בחד ספיקא טהור ואי ברה"י אפי' ס"ס טמא כדתנן כל שאתה יכול להרבות ספיקות כו' ברה"י טמא ותי' דאיירי לבעלה וזה תמוה לענ"ד דכיון דהאיסור לבעלה נמשך מטומאה וא"כ כיון שאנו מטהרין ברה"ר בחד ספיקא ואמרינן דלא הוה לידה א"כ אינה אסורה גם לבעלה וכן ברה"י כיון דאנו מטמאין בס"ס ואמרינן דהיא יולדת ה"נ אסורה לבעלה והכי מונח בריש פרק שני נזירים גבי ראיתי אחד מכם שנטמא שניהם מביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה ופריך הני חרי והך דקאי הוה תלתא וס"ט ברה"ר ס"ט והרי חזינן אף דקרבן ודאי הוה איסור מ"מ כיון דנמשך מטומאה יש לו דין טומאה וכן מוכח בכ"ד אבל לפי דברינו קושייתם לק"מ דלעולם הוה ברה"י ומ"מ אי הוה מקצת שליא בלא ולד א"כ אין כאן לידה והוה חד טעמא עם ספק דלא יצא רוב ולד ומצטרפין כאחד והוה רובא וטהור אף ברה"י כדאיתא בתוספתא הנ"ל וכדמוכח בדבריהם בנדה דהקשו דנימא סמוך אפי' אי מיעוט מן השליות בלא ולד וע"כ משום דהם מש"א אמרינן סמוך וכדבארנו:

אבל עתה צריכין אנו לבאר ריש דבריהם דכתבו דמש"ה לא הוה ס"ס ספק כשהיא קטנה ופיתוי קטנה אונס וספק באונס דשם אונס חד הוא ולפ"ז אדרבה כיון שהוא ס"ס משם אחד עדיף טפי ומצטרפין לרובא והנה הס"ט הביא קושית הריב"ש דהקשה על מש"כ התוס' דאונס הוה מיעוט והקשו דלמה הוה ס"ס והקשה הריב"ש דמ"מ מאי קושיא נימא סמוך מיעוט אונס לספק א"ת והוה רובא ותי' דדוקא במחצה זכרים אמרינן סמוך דהוא מחצה גמור כי כן יסד מלכו של עולם אבל כאן מנין לנו שהוא מחצה על מחצה ממש ואפשר דאפי' נצרף המיעוט אכתי לא הוה רובא. והבין הרב ס"ט דכוונת הריב"ש דדווקא במחצה זכרים אמרינן סמוך ולא בעלמא ועפ"ז כתב דסותר לדברי התוס' נדה הנ"ל דכתבו סברא זו גם בספק שליא אי יצא רוב ולד ע"ש אבל בב"א שער רו"ח ס"ח העתיק לשון הריב"ש כולו ומשמעות דבריו דדווקא גבי כך ספק דא"ת כתב כן וכבר צידד הרב שם דהך ספק דא"ת גרע אלא מה שכתב משום דהוה ע"י מעשה גרע וכדאמרינן דרוב שע"י מעשה גרע ע"ש הוא תמוה דאטו א"ת הוא דהוה מעשה וכי תחתיו אינו

מעשה. הא אידי ואידי חד מעשה זנות הוא ואדרבה תחתיו דבעל נראה דצריך פיתוי יותר וא"כ ספק אינה תחתיו לא גרע כלל בהכי אבל לענ"ד הוא פשוט דלספק א"ת יש לנו חזקת הגוף לכאורה דהשתא נבעלה כשהיא תחתיו אלא משום דכנגד הך חזקה אית לה חזקת היתר לבעלה וכ"כ שם התוס' ד"ה ל"צ ע"ש אבל מ"מ קיי"ל בכ"ד דחזקת הגוף דידה עדיף מחזקה דעלמא והארכתי בזה במ"א וא"כ ספק א"ת גרע טפי ואינו חשוב כספק תחתיו וזה פשוט ויפה כתב הריב"ש דאפי' נצרף לזה מיעוט אונס ל"ח רוב וכ"ז לענין צירוף לרוב אבל בדין ס"ס כיון דהשני ספיקות מפורדין כגון א"ת ואונס כ' התוס' דרוב שברצון אינו רוב גמור. ומהני ספק אונס אף שהוא מיעוטי מ"מ כיון דהוה מיעוט הרגיל במקום ס"ס דהא גופה חשיב דיש כאן שני צדדי היתר הא גופה מיחשב כרוב וכדכתבנו ומשו"ה נמי לענין לצרף לספק קטנה ופיתוי קטנה אונס כיון דהויין מש"א בעינן רוב גמור וכאן בספק שהיא קטנה יש כאן חזקת הגוף דהשתא נבעלה ומיעוט אונס אף שאינו מיעוט גמור מ"מ כי מצרפינן להו אכתי לא הוה רובא אלא דהיכי דאינן מש"א הא גופה הוה רובא דיש שני טעמים להיתר אבל היכא דהן מש"א פשוט דכל שאין רוב גמור אין להתיר ולענין זה דווקא כתבו התוס' דמש"א גרע והיינו היכא דאפי' כי מצרפת להו ליכא רובא אבל כל היכא דיש לצרפן לרוב פשיטא דבש"א הוה רוב גמור וכדברי התוס' נדה ובזה יתיישב כל מה שנדחקו האחרונים ז"ל בהך כללא דמש"א ועי' בדבריהם ואכמ"ל מיהו רבינו הריב"ש לא הוה צריך לזה דבלא"ה לא שייך סמוך ספק א"ת ומיעוט אונס כיון דאינן מש"א אלא דקושטא דמילתא נקיט דלא הוה רובא וכדמוכח בתו' גבי שם אונס חד וכ"ז ברור ונכון]:

וא"כ פשוט לענין ספק חדש כיון שתבואה ושנה שעברה רגילה ממש כתבואת שנה זו ומצוי יותר כדכתיב וישן מפני חדש תוציאו דדרך למכור הישן א"כ כ"ז שיש מיעוט תבואה בעלמא משנה זו שנשרשה קודם לעומר פשוט דמצטרף לפלגא דשנה שעברה והוה רובא להתירא וכיון דהוא מש"א וממש דבר אחד פשוט דמצטרפין לרובא והא דנקטו הפו' לישנא דס"ס ל"ד אלא רובא להיתר וכה"ג כתבו התוס' פסחים (ד"ז) ד"ה לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר דהקשו לפירש"י שם דכתב דאע"ג דאיכא למיתלי במוכר שכבר נפל לאחר שנתחלל מספיקא תלינן לחומרא והקשו דסמוך מיעוט דשאר מעות חולין לפלגא דמוכר והוה רובא ע"ש וה"נ הוה ממש כדהתם דאפי' ליכא אלא מיעוט שנשרשו קודם העומר אמרינן סמוך לפירות שנה שעברה דהא הוו ממש חד מילתא עוד תניא כה"ג בתוספתא דדמאי (פ"ד) מצרפין פירות חוץ לארץ על פירות שני' כדי שירבו על פירות שלישית לפוטרן ממעשר עני. מצרפין פירות חו"ל על פירות

ערב שביעית לפוטרן מן הביעור ומיהו י"ל דהתם בלוקח מן ע"ה דבדמאי הקילו ותדע דהא פירות שני' חייבין במע"ש והתם נראה דפטור לגמרי דאי לא"ה הוה ספק הסותר ומאי חזית דאזלת בתר שני' וע"כ דפטור לגמרי וא"כ הא משמע דפירות חו"ל אינן רוב לחודייהו והיכי פטרינהו לגמרי בצירוף הא הוה תרתי דסתרי וע"כ דבקולא דדמאי הוא דתנינא ומיהו לפי' ר"ת (בכתובות כ"ד) דלא נחשדו ע"ה על השביעית וע"כ צ"ל דאיירי במוצא ואפ"ה תלינן לקולא וצ"ע:

ועוד נראה דהא חדש הגדל בעציץ שאינו נקוב נראה דאינו נוהג בו איסור חדש דהא חשיב לה בקידושין ממצות התלויות בארץ ובמנחות (דע"א) אמרינן דבעי השרישו דבשדה כתיב ע"ש ואע"ג דבעי שם (דס"ח) בחיטין שירדו בעבים מהו לשתי הלחם והא שה"ל שוה לעומר והא דלא מיבעיא לי' בעומר גופי' דעסיק בי' כולא פירקא דהתם נראה דס"ל דעומר צריך קצירה לשם מצוה כר"ש ב"א בסו"פ ר"י ע"ש ולא שייך ועומר תלי באיסור חדש כדמשמע בריש כה"ק ולמה מיבעיא לי' להקרבה הא אינו בשדה י"ל דעבים דמי לעציץ נקוב דהא אמרינן בפרק הרואה דעבים חילחולי מחלחל ואף שהוא רחוק מן הארץ אמרינן בגיטין (דל"ז) דכותבין פרוזבול על ע"נ המונח על יתדות דחשיב כמחובר וע"ש ד"ז ובתד"ה דילמא ומ"מ מיבעי' משום שלא נתגדלו במושב ב"א וכן פירש"י שם:

ועוד נ"ל ראי' ברורה דהא יליף בקידושין שם לערלה וכה"כ דנוהגין בחו"ל מק"ו מחדש והא כה"כ אמרינן במנחות (ד"ע) דהמעביר עשא"נ בכרם לוקה מכות מרדות מדרבנן וכן בערלה פסק ביו"ד דאילן בעציץ שא"נ חייב בערלה משום שהשרשים מפעפעים הא לא"ה אינו נוהג בעציץ שא"נ ואי חדש נוהג בעשא"נ איכא למיפרך דמה לחדש שנוהג בעשא"נ תאמר בהני וע"ש בתו' בהני ודו"ק):

דכתבו פרכות כ"ד דליכא למילף תו"מ מחדש והא הוה פירכא אלימתא ועי' ירושלמי (פ"א דערלה ה"ד) משמע פ משמע דהיכא דכתיב שדה אינו נוהג בעציץ שא"נ. וכבר כתבנו מסוגי' דילן במנחות דבחדש שדה כתיב. ומיהו משמע התם דבערלה חייב ולכאורה יקשה מזה על דברי השו"ע דכתב מטעם דהשרשים מפעפעין הא לא"ה פטור וי"ל כיון דאף להירושלמי בחדש דכתיב שדה אינו נוהג בעשא"נ א"כ מוכח מש"ס דילן דע"כ ערלה נמי אינו נוהג דאי ל"ה לימא גם בערלה ג' הא דערלה נוהג בא"נ ולא חדש וסמכו על ש"ס דילן ואכמ"ל ובזה יתיישב מה שהקשה הגאון בע"י בסט"ו על פי שי' הר"ש דכשנכנסו ישראל לארץ נאסרו כל התבואות משום חדש עש"ך סרצ"ג סק"ו דא"כ מאי פריך בירושלמי למה לא אכלו מצה מן החדש דליתי עשה ולידחי ל"ת הא מבואר

בפסחים דלר"ש דל"ל איסור כולל אין יוצאין במצה של טבל דאין איסורו משום לא תאכל חמץ אלא משום טבל. וא"כ התם בחדש דכל התבואות נחסרו משום חדש אין כאן כולל דהא הכל אסור משום חדש. וא"כ אין יוצאין בה ידי מצה ולפ"ד א"ש דהא במה שגדל בעציץ שא"נ אין איסור חדש נוהג בו ואי משום העיקר דהוא נמי הוה איסור כשנכנסו לארץ הא תבואה הוה זרעו כלה וא"כ הוה עפרא בעלמא ומה שנתגדל אין עליו איסור חדש וחמץ חל עליו ושפיר הוה כולל וזה מבואר בהדיא בפסחים שם דמוקי דאין יוצאין במצה של טבל בטבל טבול דרבנן כגון שנזרע בעשא"נ הא אי ל"ה הוה יוצא במצה של עציץ שא"נ וע"כ דחל עליו חמץ וכן נראה פשוט וא"כ הוה חמץ כולל על חדש אף כשנכנסו לארץ וז"ב וא"כ אף דעשא"נ הוה מיעוט אית לן תרי מיעוטא דאין בהם איסור חדש וכבר כתב הרשב"א במשמרת הבית דאף דאנן לא ס"ל סמוך מיעוט לחזקה אפ"ה אמרינן בריש האשה בתרא סמוך מיעוט דאין מתעברות לחזקת יבום משום דהוה תרי מיעוטי מיעוט שאין מתעברות ומיעוט מפילות ע"ש וכ"ש דאמרינן בכי ה"ג סמוך לפלגא ועדיין צריכין אנו לבאר דאף דהוה רוב מ"מ הא חדש מיחשיב דבר שיש לו מתירין כדתניא בנדרים נ"ח ובאו"ח סתקי"ג הביא המג"א והט"ז דברי הרש"ל לענין עיבד כוכבים המביא ביצים ביו"ט אחר השבת דאף דרוב ביצים הות מנולדין מכבר מ"מ הוה דבר שיל"מ וקיי"ל דבאלף לא בטיל וה"נ אין הולכין בו אחר הרוב ע"ש אבל כבר הביא המל"מ פ"ז ממעילה דהסכמת כל הפו' לחלק דדווקא במקום דאית בי' ודאי איסור אמרינן דלב באלף אבל כאן דאמרינן דאין כאן איסור כלל שפיר הולכין אחר הרוב אפי' בי"ל"מ והביא דברי הר"ן ריש ביצה דכתב זה כמסתפק ותמה עליו מראיות ברורות ע"ש. וכבר הובא סברא זו בש"ך סק"י סקנ"ו ע"ש אמנם לענ"ד דברי הראב"ד בהשגות פ"א מהלכות מט"ש אין נראין כן דכתב דבטבל לא הלכו בו אחר הרוב והיינו משום דהוה יל"מ אבל כבר תמה עליו הכ"מ ממשנה ערוכה בפ"ב דמכשירין ע"ש והנראה ני ליישב קצת שי' הראב"ד דהא מתני' דהתם קאי אריש דאיירי במוצא ובלא"ה מוכח מכ"ד דלא חשו למיעוט במוצא טב"ק ס"ט גבי כ"ר היו מציינין אותו הא ל"ה לא הוה חיישינן לרבעי אף דיל"מ וכן בפסחים ד"ז לענין מוצא מעות בירושלים הלכו בו אחר הרוב לענין ספק מע"ש. וכן ברא"מ המוצא מעות בבהמ"ד ה"ה שלו וכן במוצא קציעות בדרך. ובתו' ב"ק צ"ד הביאו משנה דמע"ש המוצא פירות ממורחים פטור מן המעשר ולא חשו בכל הנך לספק מעשר והקדש ב"ה דהוו יל"מ. וראיתי מי שכתב דדווקא פירות מע"ש ובירושלים חשיב יל"מ. אבל מעות לאו לאכילה לחוד קאי ולא חשיב יל"מ. ולענ"ד זה אינו דהא הקדש ב"ה חשיב בנדרים (נ"ח) יל"מ בפדי' וה"נ פריך בב"מ (נ"ג) וניפרקי' ע"ש. הרי אף

לענין פדיון טל מעות חשיב יל"מ וכ"ש אותן המעות עצמן ומ"מ לא חששו בכך ובודאי שלא נעלם מהראב"ד כ"ז ומעשים בכל יום דמציאה מותרת אבל נלענ"ד דשי' כיון דיל"מ הוא מדרבנן דאמרינן בהדי' בב"מ שם דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי ע"ש משו"ה לא החמירו לאסור כל המציאות ולחוש ליל"מ ובזה אזלא כל ראיות המל"מ וכן הך דמצרפין פירות חו"ל על פירות ע"ש כדי שירבו על פירות שביעית לפטור מן הביעור כ"כ דלשי' ר"ת דלא נחשדו ע"ה על שביעית ע"כ איירי במוצא ודוחק לומר דאיירי בודאי חשוד דהא תני סתמא אלא דבמוצא איירי ואפי' איירי בלוקח מע"ה ל"ק מידי לשי' הראב"ד דבלא"ה רוב ע"ה מעשרין הן והוה חרי רובא ובתרי רובא י"ל דגם הראב"ד מודה ובזה יתיישב גם קושי' הרב כ"מ מיהו הך חילוק דמוצא ודאי מוכרח מכל הני ולפי"ז י"ל דבספק חדש דידן דכל התבואות קיימי בהך ספיקא ולא סגי בלא"ה הוי ג"כ כספק מוצא ואף הראב"ד מודה דאזלינן בתר רובא ושי' רש"י בחולין (דכ"ו) גבי תמד דאר"נ דלבסוף החמיץ פירא הוה ושריך עליו ממתני' דאינו ניקח בכסף ומעשר ופירש"י דמתני' משמע דבדיעבד המעות קדושין ביד מוכר וניזיל בתר רובא דמחמיצין הן. והא מע"ש הניקח שהוא בירושלים הוה ודאי יל"מ. וע"כ דס"ל דהולכין אחר הרוב גם ביל"מ ובאמת נ"ל ראי' ברורה מפסחים (ד"מ) גבי ואין ספק מוציא מידי ודאי והא תני' חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות ה"ה בחזקת מתוקנין וע"ש בתו' דהיינו ספק הרגיל. דאי ל"ה היכי ס"ד דמוציא מידי ודאי ועכ"פ לא עדיף מרוב גמור והיכי ס"ד התם דטעמי' משום ספק מוציא מידי ודאי הא טבל ביל"מ וע"כ דברוב גמור פשוט דמהני אפי' ביל"מ:

עוד יש להביא ראי' מסוף סוגיא דהתם הניח תשע ומצא עשר פלוגתא דרבי ורבנן דתניא הניח מנה ומצא מאתים חולין ומע"ש מעורבין זה בזה דברי רבי וחכ"א הכל חולין כו' והנה צריך לבאר דיליף קולא לענין בדיקה מרבי דהוה לחומרא וצ"ל דס"ל דע"כ מדמחמיר רבי ע"כ דהוה ספיקא וא"כ הכא גבי בדיקה דהבית בחזקת בדוק פשיטא לי' דמקילינן בספיקא ואי ס"ד דאפי' במקום רוב מחמרינן בדשיל"מ א"כ אכתי לא פשיט מידי. די"ל דהתם מחמיר אף שהרוב להיפוך וא"כ גבי בדיקת חמץ כיון דהרוב דאחריני נינהו ודאי צריך לבדוק אף בחזקת בדוק ואע"ג דלמאי דבעי לאוקי בביצה (ד"י) מתני' דהתם דהניח שלשה ומצא שנים כרבי דסיפא דהך בריי' וא"כ צ"ל דע"כ לרבי הוה ודאי מדמקילינן בספק מוקצה דהוה ג"כ דבר שיל"מ:

וא"כ נראה דה"ה ברישא מ"מ לפי מסקנא דהתם אפי' תימא רבנן אין הכרח ממשנה זו ושפיר י"ל דמחמיר אפי' במקום רוב וע"כ דפשיטא לי' דאי הוה רוב לא הוה מחמרינן אפי' בדשיל"מ ואין לומר דהכא שאני דאיכא ג"כ חזקה להתירא דהמעות ודאי ודאי יש

להן חזקת חולין דמעיקרא דהא כנגד חזקה זו איכא חזקה להיפוך דאית לן להעמידן בחזקת קיים כדאיתא בגיטין ל"א ע"ש ודוחק לומר דהכא שאני דאיתרע חזקה דהתם נמי איתרע ע"ש ודו"ק וע"כ דהולכין אחר הרוב אפי' בדשיל"מ עוד יש ראי' מחולין י"ב) גבי בעיא דרב דימי ב"י האומר לשלוחו צא ושחוט והלך ומצא שחוט דפשיט דבשחיטה חזקתו שחוט ובתרומה כה"ג אין חזקתו תרום ופריך אי חזקה שליח עושה שליחותו אפי' תרומה נמי ואי בדשיל"מ אין סומכין על הרוב לימא דרוב שלוחין עושין שליחותן ובתרומה דקיי"ל דטבל יל"מ אין סומכין על הרוב וע"כ דרוב מהני אפי' ביל"מ ולפי"ז גם בביצים הניקחים מן העובדי כוכבים דכתבו בשם רש"ל להחמיר לענ"ד יש לסמוך על הרמב"ם ורש"י והרבה פוסקים דברוב שרינן אפי' בדבר שיל"מ ולענין חדש כבר כתבנו די"ל דאפי' הראב"ד מודה דהולכין אחר הרוב וכ"ש דיש להקל ועיקר הדבר הוה דרבנן דמ"ה אין חומרא כלל בדשיל"מ. ואין חוששין בו להחמיר וז"ב:

ולענין משקין הנעשה מחדש דכתב הש"ך בשם הלח"מ להתיר מסוגי' דריש כל שעה דאמרינן אין סופגין על היוצא מן הערלה אלא בזיתים וענבים לבד ובעי למיפשט מינה כדר"י דבכל איסורין אין לוקין אלא כדרך הנאתן ודחי אביי דשאני התם דזיעה בעלמא הוא והרי מעיקרא בעי למיפשט מינה לענין כל איסורין וא"כ ה"נ למאי דמסיק אביי דטעמא משום זיעה מסתמא דה"נ מותר נמי בכל האיסורין אבל הגאון ח"צ כתב דלא סמכינן אהך סוגי' דסותר לסוגי' דהעור והרוטב דתני' בהדיא דבטבל וחדש וכל איסורין משקין היוצא מהן כמותן. והדר אמר התם דבתרומה וביכורים סבר ר"י דאין איסור אלא ביוצא מזיתים וענבים ומסיק דהך דאין סופגין על היוצא מן הערלה כו' ר"י היא וגמר פרי פרי מביכורים הרי דלר"א גם בערלה אסור ולר"י דוקא ערלה שרי דיליף פרי פרי אבל שאר איסורין לא והאחרונים לא הודו לו בזה דקשה לעשות מחלוקת בין הסוגיות ולימא דר"ז לא ידע הך מתניתא דכל האיסורין משקין היוצא מהן כמותן וחתרו הרבה ליישב הסוגיות ועפ"ז כתבו להסכים להרב לח"מ להתיר אבל נדחקו בהרבה דחוקים והאריכו מאוד עד שא"א לעמוד על דבריהם והנלענ"ד ליישב הסוגיות בדרך מרווח בקצרה. והנה כבר הקשו בתוס' על אביי דאמר טעמא משום זיעה דהא בחולין מסיק משום דגמר פרי פרי ותי' דטעם הפטור בכל היוצא הוה משום זיעה והא דיליף פרי פרי היינו לאסור בזיתים וענבים אבל הניחו בתימא. דהא קיי"ל טעם כעיקר מ"ה והיכי אמר דזיעה בעלמא הוא עוד קשה לענ"ד על תירוצם דהא דגמרינן פרי היינו לאסור בזו"ע. הא בהדיא אסיק התם מעיקרא דבכל איסור הבא מאליו איכא למילף משרצים וחמץ או חלב או נבילה וערלה איסור הבא מאליו ואפי' הנך דלא בא מאליו אין אנו צריכין לענין

זו"ע לג"ש דפרי פרי אלא במה הצד משרצים וביכורים. ולא צריך ג"ש כלל. עוד תמוה לי דהא לפי מאי דאסיק התם הך דאין סופגין ר"י היא אבל לר"א לקי בכל מילי וא"כ היכי אמר בריש כ"ש אף אנן נמי תנינא לסיועי לר"י אדרבה הוה לי' לאתויי רישא דפלי"ג ר"א ולימא כתנאי והכי אמרינן בפרק כ"מ (דל"ח) לענין דובשא דתמרי דאמר דמברך שהכל מ"ט זיעה בעלמא הוא כמאן כהאי תנא ומייתי רישא פלוגתא אדר"א ור"י:

עוד יש להקשות לבד מסתירה דזיעה מ"מ משמע דלא עדיף מיהו משלא כדרך הנאתן והיכי נאסרינהו בכל איסורים שבתורה הרי כאן ד' קושיו' חזקות והנלענ"ד דהנה התוס' בחולין (קי"ב) ד"ה ורוטבן הקשו אהא דמרבינן מהטמאים גבי שרצים לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן ת"ל דטכ"ע ותירצו דאיצטריך לציר ואינך אגב נקטינהו ועוד כתבו דאיצטריך אף לרוטב דס"ד דשתי' לא הוה בכלל אכילה וה"נ מייתי לה בהעור והרוטב לענין המחהו וגמעו כו' ומציר לא אתי דאיכא לאוקי כגון שהקפהו ואכלו ע"ש נקטינן מדברי התוס' דבשרצים איכא תרי גווני יוצא מהן לאיסור חדא ציר ואין בו נ"ט לאיסור וחדא רוטבן ומשקין היוצא מהן דסוגי' דהעוה"ר דיש בהם טעם אלא דאיצטריך קרא לרבויי שתי' כאכילה והנה ציר לא מיתסר בכל התורה והכי אמרי' בהדי' בגה"נ (דצ"ט) גבי דג טמא שאני ציר דזיעה בעלמא הוא ואינו אלא מדרבנן ואי ס"ד דבכל הנך דהעוה"ר אסור ציר א"כ גם דג טמא נילף במה"צ משרצים וחד מהנך. ואי"ל דדג טמא הותר מכללו והיינו בכלים כדאמרינן בסו"פ א"ט דמ"מ ניתי משרצים וחלב דאמרינן בסוגיא דהעוה"ר שם דהותר מכללו וע"כ דלא אסר אלא בשרצים וע"ת גה"נ שם. דבשרצים ובהמה טמאה איכא קרא אבל דג טמא ליכא למילף מינה ומה שהניחו בקושי' דא"כ היכי יליף בדקי"ב טריפה משרצים נלענ"ד עפ"י דבריהם בפא"ט (דס"ד) ד"ה שאם לענין ביצת טריפה דילפינן מביצת טמאה ולא ילפינן ביצת השרץ מינה משום דמסתברא דעוף מעוף ילפינן ע"ש. וה"נ טריפה ילפינן מבהמה טמאה דהוי בהמה מבהמה. אבל דג מבהמה ושרץ לא אתי' וזה נכון עכ"פ זה ברור דבכל איסורין שבתורה ציר לא אסור דאין בו נו"ט דזיעה בעלמא הוא ולא מיתסר אלא מדרבנן וא"כ נראה דהך משנה דאין סופגין על היוצא מערלה אלא בזו"ע כלל כל היוצא ולענין משקין אינו אלא אליבא דר"י. וטעמא דגמר פרי פרי מתרומה להתיר כהבנת התוס' בתחילת קו' ובאמת בלא הך דרשא הוה אסרינן משקה כל פירות ערלה דהוה איסור הבא מאליו והוה ילפינן לאיסור משרצים וחד מהנך אלא דגמר ג"ש להתיר ולעולם הוה הג"ש להקל כמשמעות לשון הסוגיא דהעוה"ר שם. וסוגיא דריש כ"ש דסבר דהטעם משום זיעה לא איירי כלל בהך גוונא דהכא אלא איירי באופן יוצא השני דהיינו ציר דאתמעט נמי במתני' מכללא דכל היוצא ואיירי כגון אפי'

הקפהו דאין בו היתר דשתי' דבפהעוה"ר וכדברי התוספות בדקי"ב. ובזה טעמא משום זיעה כדאמרינן בפגה"נ. ובהא כו"ע מודו. ור"ז לא הוה ס"ל טעם דזיעה אלא הוה סבר דציר הוה שלא כדרך הנאתן ומייתי שפיר סייעתא לר"י מכו"ע ואף דבשרצים וב"ט אסור מ"מ כבר כתבנו דלא ילפינן מינייהו וש"ה דגלי קרא ואבייי דחי לי' דהתם משום זיעה וכסתמא דהש"ם בפגה"נ ול"ק כלל קושית התוס' דהא טכ"ע מה"ת דציר אין בו טעם וכדבריהם בחולין קי"ב והא דשרי משקין אף שיש בהם טעם שאני התם דהוה שתי' ואליבא דר"י ובזה לא איירי סוגי' כלל ובסוגי' דברכות (דל"ח) לענין דובשא דתמרי הא ודאי דהא דנקט זיעה ל"ד ולא הוה כסוגי' דזיעה דפגה"נ דאין בו טעם דהא אפי' משקין כתבו התוס' בפשיטות דיש בו טעם אלא דהתם לענין ברכה קיי"ל. כל שנשתנה נשתנה ברכתו ואפי' שלקות אמרינן דכל היכא דלא נשתנה לעילויא כבר נשתנה ברכתו אף דיש בו עיקר הפרי ומיהו לר"א דסבר דחייבין אכל המשקין מסתבר להש"ס דבמילתי' קאי. ומש"ה אמר מאן תנא ר"י היא דחזינן דסבר דנשתנה ואין חייבין עליו א"כ נשתנה ברכתו והא דקרי לה זיעה היינו לגבי גוף הפרי נשתנה והוה זיעה בעלמא ואין זה דוחק דלשון זיעה אין כוונתו שוה דבכה"ג כתבו התו' ביבמות (ל"ט) ד"ה לשם אישות דאין כוונתו שוה בש"ס דהך דהכונס לשם אישות כאלו פוגע בערוה פירושו כי היכי דתיפוק עלי' קלא דאישות והך דרצה לשם נוי כונסה רצה לשם אישות היינו לשם מצוה. והוא משום דקתני לה בהיפוך מנוי וקרי אישות לשם מצוה וכה"ג כ' התו' בב"ב (קל"ה) ד"ה כל ובכ"ד וה"נ לענין ברכה דפשיט דבעי גוף הפרי בעין קרי למשקין זיעה אף שיש בו טעם וכי ה"ג כתבו כן לענין שוגג ומזיד ע"ש ומש"ה התם לגבי דבש דהוא משקה אמר ר"י היא ולר"א ודאי בכ"ד הוא כגוף הפרי אבל בפסחים לא קאי כלל לענין משקין אלא לענין ציר דזיעה בעלמא הוא ואין בו נ"ט וכההיא דפנה"ג ומש"ה אמר אף אנן נמי תנינא דבהא כו"ע מודו וכ"ז לענין ציר אבל משקה דחדש כו"ע מודו דהוה איסור דאורייתא וכמתניתא דפרק העוה"ר וכל זה ברור ונכון לדינא ושני הסוגיות אינן סותרות כלל ות"ל לי מקום להתגדר בו:

סימן ה

חו"מ (סצ"ו ס"ה) אבל הסומא ה"ה ככל האדם ונשבע כל מיני שבועות וכן נשבעין על טענתו ע"כ הנה בב"ק (פ"ו) סבר ר"י דסומא פטור מכל המצות ויש פוסקין שכתבו דאליבי' פטור אפי' מלאוין וא"כ פסקא דהכא לכאורה דלא כוותי' אמנם אחר העיון נראה לדקדק דאדרבה לר"י נצרכה דלרבנן דסברי דחייב בכל המצות א"כ פשיטא דישראל

גמור הוא וכן ע"כ דהוא בר דעת דמחייבינן לי' בכל המצות שהניחו ופשיטא דנשבע ומשמעות הב"י בכאן דקמ"ל דהוא בן דעת ולענ"ד זה תמוה דלא מצינו סברא כזו דכי בשביל שנסתמא נטרפה דעתו ואליבא דרבנן דחייב במצות פשיטא דבן דעת הוא ומהיכי תיתי הו"ל למיטעי ומאי קמ"ל וע"כ סי' נראה איפכא דאדרבה כ בכל המצות קיי"ל כר"י דפטור ומיהו נהי דפוטר ר"י מכל המצות נראה ברור מיהת דבמצות ב"נ ודאי חייב דאין סברא כלל שיהי' מותר לעבוד ע"ג ולכפור בעיקר ונאוף ורצוח וגזול ואפי' שור ההורג אדם נסקל וודאי לאו כללא הוא לפוטרו מכל המצות ובמצות ב"נ ודאי חייב (מיהו זה נראה דאינו בחומר ב"נ) ומ"מ כשלוה חייב לשלם וכן יש לו נאמנות על השבועה וחייב שבועה והיינו אפילו לר"י ומש"ה איצטריך לי' לאשמועינן וכן גבי גלות פסק הרמב"ם ז"ל כר"י ולכאורה לא שמעינן לי' לר"מ דפליג עלי' דר"י אלא משום דחייבו בגלות אבל באינך ג"ש דיליף ר"י רשע רשע ומכה מכה כו"ע דרשי לי' בדו"ט. וכיון דפסקינן גבי גלות כוותי' לכאורה ה"נ בכל המצות. ומש"ה הכא אשמועינן דכיון דאף עובד כוכבים חייב לשלם כשלוה איהו נמי נשבע כיון דיש לו נאמנות. והנה לפי שי' התוס' בנדה (ד"נ) דלרבנן דר"מ דהיינו ר"י בכ"ד ואף סומא בשתי עיניו כשר לדון. ע"כ מוכח דבדינין כדין ב"נ ע"כ איתא וחייב לשלם. דאי ל"ה היכי דן לר"י הא אמרינן בריש כה"ג דכל שאין דנין אותו אינו דן לכו"ע דהתקוששו וקושו. וע"כ בהלואתו ובהזיקיו לפחות כעובד כוכבים וכדביארנו

מיהו לפי ש התוס' בנדה שם ובב"ק (ט"ו) דאשה פסולה לדון א"כ לכאורה אי קיי"ל כר"י קשה כי מכשרינן סומא לדון הא כי היכי דילפינן ק (פ"ח) דעבד פסול להעיד ממה"צ דאשה וגזלן מה הני דכשירין לבא בקהל פסולין להעיד עבד דפסול קהל לא כ"ש מה לאשה שאינה במילה גזלן יוכיח מה לגזלן דמעשיו גרמו לו אשה תוכיח ופירש"י דצד השוה שאינן זהירין במצות זה מפני רשעו וזה מתני שאינו מצווה וה"נ איכא למיעבד ק"ו מחייבי מיתות ומלקיות דאינהו חייבין וסומא פטור ואפ"ה פסילי, לדון אשה כשיטת התו' וגזלן כדקיי"ל דכל הפסול להעיד פסול לדון ונעשה צד השוה שאין זהירין במצות וה"ה סומא וא"כ פסול לדון ומיהו הרא"ש בש"מ לא ניחא לי' הך צד השוה דפירש"י ופי' בהצד השוה דאינן מצוון בכל המצות דגזלן דפסיל לדון אינו משווה לדון וא"כ השתא דעל הך גופי' עבדינן ק"ו לא שייך הך צד השוה מיהו לשי' רש"י ודאי קשה גם להרא"ש בקל יש לעשות צד השוה אחרינא ונראה דלר"י יש ללמוד מקרא דסומא כשר לדון דהנה בריש מצות חציצה אמרינן דלר"י נפ"ל דלחליצה לא בעינן סנהדרין דאמר מר לעיני פרט לסומא ומדאיצטריך קרא למעוטי סומין ע"כ לא

בעינן סנהדרין דאי סנהדרין בעינן מדר"י, נפקא דב"ד מנוקין מכל מום ואידך ההוא מיבעיא לי' לכדרבא דצריכי דיינא למיחזי רוקא דכתיב לעיני הזקנים וירקה ואידך אין ה"נ לכדרבא אתי כו' יעו"ש והכי הוה מסקנא ולכאורה קשה דא"כ כך אמר מר לעיני פרט לסומין לא קאי וקיי"ל דאמר מר הילכתא היא עו"ק דהך אמר מר ליתא בכל הש"ס הך לישנא והנראה דהנה בסו"פ תנן לעיני הזקנים וירקה רוק הנראה לדיינים ובגמרא א"ר צריכי דייני למיחזי רוקא דכתיב לעיני הזקנים וירקה. ולכאורה הך דרבא היינו מתני' והנראה דהנה בדיעבד קיי"ל דרקיקה לא מעכבא אלא ראוי נראה דמעכבא וכי היכי דבקריאה ראוי מעכב וא"כ ה"נ דיינים סומין דקיי"ל דפסול דיעבד היינו משום דבעינן ראוי למיחזי רוקא וזה פי' המשנה רוק הנראה לדיינין היינו שיהא ראוי להראות לדיינין והיינו שלא יהיו סומין וזה מעכב בדיעבד וא"ר בגמרא דלכתחילה למצוה בעינן נמי שהדיינין יראו באמת הרוק וכי היכי דקיי"ל גבי בילה דראוי מעבב דיעבד ולמצוה בעינן בילה ממש והנה כתבו החוס' בנדה (ס"ו) וכ"ד דהא דלא מעכב אלא ראוי דסברא הוא דכיון דליכא קרא לעכב אמרינן דלעיכוב בעינן ראוי והך גופה למצוה היכי דשייכא יעו"ש וא"כ הסוגי' מבואר היטיב דהך אמר מר היינו מהני' דרוק הנראה לדיינין דהיינו שלא יהיו סומין ובעי לאוכוחי מינה דע"כ דלא בעינן סנהדרין דאי ל"ה לא צריך למעוטי סומין ודחי דליכא למילף מינה דלא בעינן סנהדרין דלעולם בעינן סנהדרין וע"ש בתוס' דהיינו משום דכתיב השערה. כיון דבעינן סנהדרין אין ה"נ דע"כ סומין לא. ואי דא"כ קרא למאי אתי הא טעמא דלא בעינן אלא ראוי בדיעבד משום דלא מייתרא קרא א"כ השתא דקרא באמת מיותר נימא כדרבא דרקיקה גופה מעכבא דיעבד ולא מצינן למידק דלא בעינן סנהדרין. אבל לפי המסקנא דילפינן מקרא דלא בעינן סנהדרין איצטריך קרא לראוי והיינו לסומין וכדמתני' ורבא למצוה והאי אמר מר שפיר קאי לפי המסקנא ומבואר הסוגי' כמין חומר ולכאורה דברי התוס' שם ד"ה ש"מ דפסק ר"ת דסומא באחד מעיניו כשר לחליצה דכיון דלפי המסקנא לא בעינן אלא שיראו הרוק. ובאחד מעיניו יכול לראות לכאורה הוה תיובתא לדידן דמשמע דהוה ס"ד והדר בי' אבל דברינו נראין מוכרחין ודברי התוס' נראה לפרש דלפי הס"ד דממעט סתמא סומין מלעיני הו"ל למעט אפילו באחד מעיניו כי היכי דר"מ ממעט אף סומא מאחד בעיניו בנדה שם מדכתיב לעיני הכהן ובעי שניהן. אבל לפי המסקנא דש"מ דקרא לא אתי אלא ראוי לראי' די באחד מעיניו ולא ממעטינן אלא סומא גמור וז"ב והיינו דרבא קמ"ל דמשמעותא דקרא אתי לאשמועינן דבעי ראי' והיינו ראי' ממש למצוה וראוי לעכב והנה אמר התם דבחליצה דכתיב ונקרא שמו בישראל ע"כ אתי עד שיהי' אביו ואמו מישראל. וע"ש בתוס' דהיינו

דאי למעוטי גר בעלמא אתי בשאר דינין נמי בעינן מקרב אחיך וחליצה לא גרע משאר דינין יעו"ש וא"כ אף אנו נאמר דמדבעינן בחליצה קרא למעוטי סומין ע"כ בשאר דינין כשר דאי ל"ה חליצה לא גרע משאר דינין [ומיהו הרי"ף והרמב"ם פסקו דסומא בשתי עיניו פסול לדון ואכמ"ל] ומזה הוכחה ג"כ דע"כ חייב בד"מ דאי ל"ה תיקשי הא משמע בריש כה"ג דהתקוששו וקושו הוה סברא פשוטה אליבא דכו"ע ואי אינו בד"מ היכא דן וע"כ דחייב וא"כ איכא ילפותא בהדיא דכשר לדון ולק"מ לר"י ושפיר י"ל דקיי"ל כותי' כמשמעות הפו' בהך דשבועה וכן פסק הרבינו ירוחם כר"י וכבר כתבנו דכן משמע מפסק הרמב"ם גבי גלות וא"כ נראה דאף דמדברי האחרונים וכ"פ משמע דלא קיי"ל כר"י מ"מ לענין להוציא בקידוש היום וברה"מ ושופר וכ"מ יש להחמיר בספק של תורה. דכל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן וסומא דפטור אליבא דר"י אינו יכול להוציא ולחוש לדעת ר"י ומשמעות הרמב"ם והמחבר ובאמת רב יוסף מספקא לי' התם בב"ק אי הלכה כר"י וקיי"ל דר"מ ור"י הלכה כר"י ורב שישא ברי' דר"א מפרש טעמי' ומשמע דהילכתא כוותי' ומיהו הא דקיי"ל וראיתם פרט לכסות סומא. ובריש חגיגה רגלים פרט לסומא דפטור מראי' ובסוף פסחים דממעט ראב"י סומא מהגדה משמע דלא כר"י ומיהו הני מתניתא נינהו והך דראב"י פליג התם ר"י וי"ל דהיינו טעמא באמת דלא משמע לי' מיעוטא משום דקיי"ל כר"י ועוד יתבאר בזה לפנינו ועכ"פ ספיקא הוה ויש לחוש לחומרא.

והנה הרא"ש בב"ק שם פסק כסתמא דמתניתין דהמבייש את הסומא חייב דלא כר"י ומשמע דבכל דוכתא לא סבר כר"י אבל הרא"ש לא הביא פי' התוס' בהך דר"י דסומא אין לו בושת. ומשמע דמפרש כפשוטו דהמבייש את הסומא פטור כי היכי דאר"י אין לעבדים בושת ולפ"ז לא אריא ושפיר י"ל שפסק כר"י וכאשר נבאר דהנה אמר התם על מתני' דהמבייש את הסומא חייב מתניתין דלא כר"י. דתניא ר"א סומא אין לו בושת וכו' מ"ט דר"י גמר עינך עינך מע"ז ופירש"י דע"ז ליתא בסומין דבעינן ראי' דאם לא ראה היך יעיד וא"כ קאי על המתחייבין. וא"כ הך דסומא אין לו בושת היינו שסומא שבייש אינו חייב בבושת וכן פי' התוס' ז"ל בהדי' וא"כ ע"כ הא דאמר מתניתין דלא כר"י אף דבמתני' לא תני אלא המבייש את הסומא חייב כבר נדחק רש"י דהכי קאמר והא בישן פי' דישן שבייש פטור ומדלא פי' דסומא שבייש פטור ש"מ דסומא שבייש חייב ועיקר חסר מן הספר ודיוקא גופא אינו מוכרח כ"כ והדוחק מבואר עוד הקשו התוס' דא"כ נילף נמי דגזלנים וקרובים ופסולים דאין בע"ז ליתנהו בבושת ותירוצם דחוק מאוד לכל מעיין. עוד הקשו דלפי המסקנא דפוטרו מכל הדינין למ"ל קרא גבי בושת ונדחקו

ליישב דאי לאו קרא דגבי בושת הוה מסתברא למדרש גבי גלות כר"מ יעו"ש וכ"ז דחוק [והנה מקושייתם דאי ליתא בדינין פטור נמי גבי בושת לא קשי' לסברתנו דלעיל דסומא חייב בכל נזקין דמ"מ אף שחייב בנזק נראה פשוט דבד"ד פטור דזה חידוש וה"נ בב"נ שחבל את ישראל בשוגג ובגרם נראה דפטור מד"ד ופשוט] והעיקר קשה לי מאוד דלשון סומא אין לו בושת משמע דהמבייש את הסומא פטור כי הך דאין לעבדים בושת ותימא מאוד להפך הדברים. ע"כ נראה לענ"ד דיש לפרש כפשוטו דסומא אין לו בושת היינו דאין חייבין על בושת סומא וא"כ אתי שפיר מתניתין דלא כר"י כפשוטו דהא במתני' תנן דהמבייש אח הסומא חייב. והא דכתבו התוס' דהא מילפותא משתמע דקאי על המתחייבין נראה דשפיר איכא למשמע על המתביישין והיינו לפי המסקנא דר"י פוטר סומא מכל מצות שבתורה וכל דינין שבתורה א"כ פשיטא דלא משכחת עדים זוממין שהעידו בסומא והוזמו כיון דפטור מכל דינין א"כ עדים שהעידו עליו לא חייבוהו כלום וא"כ אף אי הוזמו פטורין וה"נ המביישו פטור ואף שהעלינו ברור דלא פוטרו ר"י על גזילתו והלואתו ונזקיו ועוד דהך מתניתא לא תני אלא חייבי מיתות ומלקיות וא"כ לכאורה שפיר איכא ע"ז שהעידו בסומא נראה דהנה בכתובות (ל"ג) אמר אביי דע"ז לא צריכי התראה דמי איכא מידי דאינהו בעו למיקטל בלא התראה ואינהו בעו התראה. ורחמנא אמר כאשר זמם ופריך לי' אלא זוממי בן גרושה דלאו מאשר זמם נפקא ה"נ דבעי התראה. ומשני משפט אחד משפט השוה לכולכם ופירש"י וכיון דרוב ע"ז לא בעי התראה הני נמי לא בעי התראה ויעו"ש דסברת אביי אינה אלא בחייבי מלקות ומיתה והוו רובא והיינו דאינהו הוו רוב החיובין ודו"ק וא"כ ה"נ י"ל כיון דליתא ברוב ע"ז שפיר יליף לי' לענין בושת ועוד י"ל דלגבי סומא נמי כל ע"ז נמי ליתא דיליף ממשפט אחד וכדאמר התם אביי ושפיר יליף לענין בושת ושפיר קאי דרשא על הניזקין ולא על המזיקין וא"כ פשוט דמתיישב קו' התוס' מקרובים ופסולים דעלייהו איכא חיוב ע"ז אי העידו עליהן. ומקרובים בל"ה ל"ק דאיתנהו ברחוקין בתורת ע"ז וכ"כ הש"מ וגם קושית התוס' דלמ"ל קרא גבי בושת א"ש בפשיטו' דהא השתא ילפותא הוה דאינן חייבין על בושתו וזה לא משתמע כלל עד השתא ומתיישב מאוד בסוגית הש"ס וא"כ הרא"ש דלא הביא פי' התוס' משמע דמפרש כפשוטו וכמו שנתבאר וא"כ הך דרשא דבושת לא שייכא כלל לאינך דינים ושפיר י"ל דבכל המצות שפיר פסק כר"י ותדע דאל"ה היכי פסק בפשיטות דלא כר"י מכח הך סתמא דא הא חזינן דר"י מספקא לי' אי הילכתא כר"י ולא הביא שום ראי' כלל דלא כר"י אלא נראה דהך דינא דבושת לא תליא כלל לכל המצות ומש"ה פסק כסתם מתני' לענין בושת ובכל המצות שפיר י"ל כר"י והא דפליג מתניתין דהכא בבושת

לאו משום דלא סבירא לה דפטור סכל דינין וליכא למילף ג"ש לענין בושת אלא נראה דכבר כתבו התו' בריש ב"ק גבי כולן כאבות הן לשלם ממיטב דבושת נ"ל מיטב מג"ש דעינך מע"ז והכי דריש לי' בספרי יעו"ש ושם בד"ז ד"ה שור רעהו ובריש החובל (דפ"ד) ד"ה ר"א כתבו דהנך ג"ש לא נתקבלו אלא לענין מיטב יעו"ש היטב ונ"ל דר"י דריש לענין כל מילי כי היכי דדריש לי' ר"א בריש החובל שם לענין עין תחת עין ממון ומש"ה תנא דידן פליג ולא דריש לי' אלא לענין מיטב אבל בכל הדינין שפיר י"ל דסבר כר"י והרא"ש לא פסק כס"מ אלא לענין בושת ובסברא זו יובן לנו דברי התוס' דתי' על קושי' הנ"ל דכיון דפטר ר"י סומא מכל דינין א"כ למ"ל קרא גבי בושת ותי' דאחר שמצא קרא לכל דינין חזר בו מקרא דבושת. ולכאורה תמוה דהא ג"ש הוא וקיי"ל דאין אדם דן ג"ש מעצמו אלא א"כ קיבלה מרבותיו והיכי שייך דחזר בו ולפי דברינו א"ש דמתחילה הוה דן הך ג"ש לכל מילי וכבר כתבו התו' בכ"ד דהג"ש לא נתקבלו בפירושיהן ואח"כ חזר בו ולא דנה אלא לענין מיטב בלבד וכסתם ספרי דהבאנו לעיל דקיי"ל דס"ס ר"י וז"ב ומיהו כ"ז נשי' דחזר בו אבל כבר פירשנו דעדיין היא מחלוקת וג"ש דבושת אכתי צריכא לי' לר"י ולא חזר בו כלל אלא אנן לא סברינן כוותי' בהא אבל בכל המצות שפיר י"ל דקיי"ל כיותי' וכן נראה מהגהת אשר"י דהביא הך דר"י ופי' דמדרבנן מודה דחייב משמע דס"ל כוותי' להלכה ופשיטא דיש לחוש לחומרא לענין להוציא את הרבים ידי חובתן:

והנה כבר כתבו האחרונים דמדברי התו' שם דכתבו דמדרבנן מודה ר"י דחייב דאי ל"ה הוה כעובר כוכבים דאינו נוהג בתורת ישראל כלל משמע דאפי' בלאוין פטרו ר"י דאי ל"ה אמאי הוה כעובד כוכבים. אבל הרשב"א בש"מ כתב על דברי התו' דל"נ דא"כ אמאי שמח ר"י אי אין הלכה כר"י דלא מפקידנא ועבדינא:

ואי חייב מדרבנן אכתי מחויב מלא תסור וש"מ דס"ל דבלאוין מצווה דאי לאו הכי לא תסור גופי' ליכא גבי' ובאמת כן משמעות הש"ס דפוטרו מחייבי מלקות משמע דאי עבר פטור ממלקות אבל איסורא איכא ולענ"ד י"ל דאף התוס' מודים דבלאוין חייב והא דכתבו דהוה כעובד כוכבים היינו כיון דאינו נוהג בת"י בקום ועשה לא מינכרא דהוא ישראל ובדרך זה יש ליישב גם קו' הרשב"א ז"ל דלכאורה הא דרשינן בספרי ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ליתן ל"ת על כל עשה וא"כ ליתחייב סומא בכל מ"ע משום הל"ת אבל נראה ברור דהא ילפינן דפטור מכל המצות דכל שאינו במשפטים אינו במצות וחקים וכי ל"ת אינה בכלל מצות הא הכי אמרינן בכ"ד תרי"ג מצות הן אלא דאמרינן דלא פטרה תורה לסומא אלא דאינו מחויב בקום ועשה מצוה אבל לעבור לא ניתנה לו רשות וה"נ משמע לישנא דכן הי' ר"י פוטרו מכל מצות האמורות בתורה וא"כ מלא תסור נמי

לא מחייבינן לי' לעשות דלא עדיף מכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושפיר אר"י דלא מיפקד לעשות ומש"ה נמי כתבו דהוא כעובד כוכבים משום דאינו עושה כלל אבל שפיר מודו דבלאוין מחויב וגם דברי הרא"ש בס"ק פוטרו מיהו לכ"ע ממלקות גם בעיקר הדין צ"ע לענ"ד דקידושין דכתב נמי דסומא מיחייב מדרבנן שלא יהי' נראה כעובד כוכבים אבל אשה מחייבה במל"ת ועשה שאין הזמן גרמא כוונתו בל"ת המביאות לעשו' אבל סומא אינו בל"ת שבעשי' כלל אבל לא שיהי' מותר לעבור ומ"מ כיון דאינו בעשי' לא מינכרא מילתא דהוא בתורת ישראל והנה הגאון ארצות החיים בסי' י"ז כתב להביא ראי' דפטור אף מלאוין מסוגיא דפסחים (מ"ח) גבי הואיל דפריך ממתניתא דיש חורש תלם אחד וחייב שמונה לאוין החורש בשור וחמור והן מוקדשים בכלה"כ ושביעית ביו"ט ואי אמרינן הואיל אחרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם ציפור ואי ס"ד דסומא חייב בלאוין ופטור מעשה לר"י לוקי דר"י היא ומש"ה ליכא הואיל הנה מלבד דלפי דברי התוס' שם ד"ה כתישה ומכ"ש לשי' רשב"ם שם דפריך משום מלאכה שאינה צריכה לגופה אין כאן ראי' [ומיהו ד"ק צ"ע דהא השתא מיהו צריכה לי' לגופה] וכן לשי' ר"ת אינה מוכרחת יעו"ש בלא"ה א"י מקום לדבריו דהא תנא איכפל למיחשב לאוי לטפויי מלקות וכדאמרינן עלה בהדי' במכות דלא חשיב זרוע ביו"ט דאין חילוק מלאכות ליו"ט יעו"ש וה"נ דחקינן בשבועות גבי ברייתא דיש אוכל אכילה אחת וחייב ד"ח כו' דלשכחו כולהו דליחול אהדדי ואי לענין א"צ לזה וא"כ היכי לוקי בסומא ור"י הא בהדי' פוטרו מיהו לכ"ע ממלקות גם בעיקר הדין צ"ע לענ"ד דאע"ג דסומא אין מצווה לכסות אי חורש כדי שיכסה ישראל מותר לו לחרוש ביו"ט כיון דניתנה לדחות להישראל וראי' מריש חמיד נשחט דמחוסר כיפורים בעה"ש עבר כהן אעשה דהשלמה כדי שיקיים הישראל מצות פסח ועי' תוס' בריש שבת גבי התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה ודו"ק ועי' תו"י כתובות (ד"מ) ד"ה אי כו' ול"נ דגבי דידה ליכא עשה דאי בעי אמרה לא בעינא לי' ע"ש ומשמע לכאורה דעשה דידי' אינו מתיר לה אבל החילוק מבואר דהתם הוי איסור דידה איסורא בפ"ט ודו"ק ואדרבה לשאר הפירושים יל"ד מסוגי' הש"ס איפכא דדווקא משו' דאי אמרה לא בעינא ליתא לעשה כלל גם עליו הא ל"ה את דעלה ודאי ליכא עשה שרי לה נמי וי"ל דהתם אין עלי' איסור אלא כשהוא מצווה על האיסור ודו"ק עוד הביא ראי' דפטור אף מלאוין מירושלמי דסוטה דהוא סומא והיא סומא אינה שותה. וא דפטר מכל המצות וש"מ דפטור אף מלאוין והנה טעם הגאון דסבר דפטורא הוי משום דכיון דאינו בלאוין לא מיתסרא עלי' וכיון דלא מיתסרא לא מצי מקני לה אבל לענ"ד י"ל דהירושלמי סבר דוקנא לה חובה כתנאי דידן בריש סוטה וא"כ ודאי

י"ל דכל שאינו במצות וקנא לה אינו בדין כל הפרשה. אף דאיתא בלאוי ומיתסרא עלי' וכיון דאם הוא סומא אינה שותה ה"נ אם היא סומא כדאקשינהו אהדדי בש"ס דילן סו"פ ארוסה יעו"ש ועוד דע"כ צ"ל הכי לשי' הפו' דהבאנו דפוסקים כר"י וא"כ בש"ם דידן שם למ"ל קרא ונעלם מעיני אשה פרט לסומא אי לא מיתסרה עלי' פשיטא דאינו מקנא לה כדאמרינן ברי"פ שם. וע"כ דבלאוין מחייב ושפיר מיתסרא עלי' וטעם הירוש' דלר"י אינה שותה משום דוקנא לה חובה וש"ס דילן או דקאי למ"ד רשות או דאף דהוה מצוה מ"מ סבר דאף דאינו מצווה בקינוי מ"מ יכול להשקותה דקינויו קינוי ולא הוה כחרש ועכ"פ מש"ס דידן מוכח דבלאוין מחייב. והנה הגאון הנ"ל הביא ראי' לחייב בלאוין מריש יבמות דפריך ולחשוב בצרות דפוטרות מחליצה אנוסת אביו ומשני דר"י היא דאוסר אנוסת אביו ובאיסורא לא מיירי:

ואי דסומא לר"י גם בלאוין ליתא א"כ ליחשוב בהיתרא וכגון בסומא ואי משום הא לא אריא לפי שי' התוס' דמדרבנן אסור וא"כ הא התם גם באיסורא דרבנן לא מיירי כדהוכיחו התוס' שם ד"ה לר"י ע"ש אבל לע"ד ראי' ברורה מיבמות (ע"ז) דאמר אי לאו דאמר ר"י הכתוב תלאן בלידה לא מצא ידיו ורגליו בביה"מ מכדי אמר מר קהל גרים איקרי קהל מצרי שני במה יטהר דילמא דאי עבר ונסיב דאי לא כתיב קרא ואי ס"ד דלר"י סומא ליתא אף בלאוין משכחת לה בסומין ובהיתרא וע"כ דבלאוין מחייב וזו ראי' ברורה לכו"ע עוד נלענ"ד ראי' ברורה מנדה (דף י"ג) דתנן החרשת והשוטה והסומא כו' פקחות מתקנות אותן והן אוכלות בתרומה ופריך בגמ' סומא איהי תבדוק נפשה ותיחזי לחברתה ואריב"ח סומא אינה משנה ואי ס"ד דלר"י סומא אינו מצווה גם בלאוין מאי פריך לוקי דר"י היא ולר"י כיון דאינה מציוה על הנדות וגם בלפני עור ליתה נראה פשוט דלא מהימנא על איסורין ונהי דבתחלת ראי' כשהיא מוחזקת לטהורה י"ל לשי' הר"ן סוף לולב הגזול דאפי' קטן נאמן בדבר שבידו כל שהוא בחזקת טהרה אפי' במידי דאורייתא א"כ י"ל דה"נ סומא אבל בסוף ראי' וכגון בזבה דבעי ספירת נקיים לשם טהרה ולטבילה דהוה בחזקת איסור נראה פשוט דכל שאינו מצווה בדבר אין נאמן עליו דהא פירש"י בחולין (ד' י') דנ"ל דעד אחד נאמן באיסורין במקום דאיתחזק איסורא ובידו מושחט את בן הבקר ואכלי כהנים ולא הצריכה תורה להעמיד עדים על הדבר. וא"כ פשוט דזה דווקא במחוייב בדבר אבל מי שאינו מחויב מנ"ל דלהימנא וא"כ א"ש דבעי פקחות מתקנות אותן ומפרישין אותה בטהרה ואח"כ כיון דאינה בחזקת רואה כדכתבו התוס' בריש גיטין יעו"ש נאמנת בעצמה וכי היכי דקטן נאמן אף בדאורייתא בדבר שבידו ולא

איתחזק איסורא וכדברי הר"ן ז"ל וע"כ דבלאוין מחויב סומא אף לר"י וא"כ ודאי דאית לה נאמנות ומשו"ה הוצרך לומר דאינה משנה וזו ראי' ברורה ומוכרחת:

עוד כתב להקשות דאי סומא חייב בלאוין לר"י איצטריך הקישא דלא תאכל חמץ לאכילת מצה לסומא לר"י והנה לפי מש"כ לעיל דכל דבר שבעשי' ע"כ סומא פטור כבר יתיישב היטב דסומא ע"כ פטור מאכילת מצה וע"כ דהקישא לא קאי עליו ונכון אבל מש"כ דבש"כ דיו בחד קרא יתירא ליתא דפשוט דלר"י דסבר דבעי דוקא ג"כ צריך תרי קראי יתירי וכ"כ התו' בזבחים (י"ח) ד"ה אתיא ע"ש וא"כ לאביי דמצה והקהל וקידוש היום הוו ג"כ ומצה וקידוש היום איצטריך לסומא ליכא אלא חד יתורא ודו"ק:

גם מש"כ דלפי שי' הרמב"ם דמש"ה לא הוה תמורה לאו הניתק לעשה דהלאו שוה בכל אבל העשה ליתא בשותפין דאין עושין תמורה ואי סומא לר"י איתא בלאוין וליתא בעשה א"כ לאו הניתק לעשה לר"י היכי משכחת לה הא כל לאוין איתא בסומא וליתא עשה גבי לפנ"ד י"ל דטעמי' דהרמב"ם גבי תמורה היינו משום כיון דשותפין שהמירו דליתא לעשה גבייהו לוקין וכיון דלאו זה ניתן ללקות גבי שותפין ניתן למלקות גם לכו"ע אבל כל לאוין אף דאינהו איתנהו בסומין ועשה ליתא לגבייהו מ"מ הא אית לי' לר"י בהדי' דסומא אינו לוקה א"כ לא נאמרו כלל למלקות ושפיר הוה ניתק אף דאין העשה שוה בכל ובלא"ה יש לדחות בהרבה פנים:

עוד כתב להוכיח דחייב בלאוין דאי ל"ה למ"ל בב"ב (קכ"ח) או ראה למפסל סומא בעדות. תיפוק לי' דהוה עדות שאי אתה יכול להזימה והנה כל ד"ק אינן מובנין בזה דמש"כ דבב"ב (קכ"ח) ממעטינן סומא מאו ראה הנה ליתא שם זה כלל אלא דאייתי שם מתניתא דפיתח ונסתמא פסול דבעינן תחילתו וסופו בכשרות יעו"ש והך קרא דאו ראה ליתא שם כלל אבל מצאתי הך דרשא הגה"ה ברש"י נדה (ד"נ) יעו"ש [והנה בב"ק שם פירש"י וכן הביאה הרמב"ם דסומא פסול לעדות דבעינן ז"ל וכן מצאתי בתוספתא ראי' דאי לא ראה היאך (פ"ג דשבועות) או ראה יעיד יעו"ש וצ"ע קצת] להוציא את הסומא ע"ש. ומ"מ לא קשה כלל דבאמת י"ל דלר"י לא איצטריך הך דרשא והך קרא מידריש בכ"ד למילתא אחריתי בשבועות ל"ג מידריש לעדות המתקיימת בידיעה בלא ראי' וראי' בלא ידיעה ומיהו משמע שם (דל"ד) דרבנן דר"מ דסתמא הוא ר"י נ"ל דשבועת העדות הוה בתביעה שבממון מג"ש דתחטא תחטא וא"כ לא איצטריך לי' הך דרשא דידיעה בלא ראי' ודו"ק. אבל בערכין (די"ז) דרשינן לי' לר"י גופי' דלא בעינן שיהא בכשרותו מתחילתו ועד סופו אלא דבראי' והגדה תלי רחמנא יעו"ש. גם מש"כ דאי לא מיחייב בלאוין הוה עדות שאי אי"ל לא הבנתי ג"כ דאפי' אי חייב בלאוין פשיעא דאינו בתורת

הזמה דבפירוש פוטרו ר"י מכל דינין שבתורה וזה הוה בכלל דינין ופשוט הוא וליישב דברי הרב נראה דכוונתו לאו מעדות שאי אי"ל דהא ל"ק לשי' הפי' דבממון לא בעי י"ל ובכמה גווני שא"צ י"ל אלא כונתו כיון דאינו בלא תענה ואינו מוזהר על עדות שקר לא הוה בכלל עדות כן נראה ליישב ד"ק אבל גם זה אינו לענ"ד דהא שי'ר"י בהגהת ת אשר"י בגטין סי' י' דעו"ג כשר מדאו' לעדות כל שאינו מוחזק בגזלנות. הגה"ה ובהדיא כתב רש"י דעד כותי בשאר שטרו' פסול מדרבנן דאחזקינן בפסולין יעו"ש ולכאורה קשה לי דא"כ עובד כוכבים שנתגייר הו"ל לאכשורי לכל עדות ואפי' מדרבנן דהא השתא אינו משקר ובסו"פ האשה שנתארמלה משמע דאפי' לעדות שקטן שהגדיל כשר עובד כוכבים שנתגייר פסול לרבנן ולריב"נ דווקא להני עדות כשר אבל לאפוקי ממונא לא וצ"ל דש"ה כדמפרש טעמא דעובד כוכבים לא דייק אבל בתוספתא דסנהדרין פ' ז"ב מוכח בהדיא דעובד כוכבים שנתגייר פסול משום שאין תחילתו בכשרות ע"ש וצע"ג וכן משמע דברי רש"י שם ד"ט ד"ה פסולא דרבנן וכ"כ התוס' בשמו בב"ק דפ"ז ד"ה יהא ע"ש והתוס' הקשו עליהם דלא עדיף מעבד דלא הוה בכלל אחיו יעו"ש אבל מהא דאינו בל"ת לא איכפת לכו"ע כלל. ובאמת נראה דאף דאינו בל"ת מ"מ כיון דאסור לו להפסיד ממון ישראל ובחו"מ סי' א' ובכ"ד פסקינן דעדים שהפסידו ממון בעדותן שלא כדין חייבין לשלם מדד"ג ולא משום הזמה וא"כ בעדות ממון גם עובד כוכבים המוחזק בכשרות כשר [וצ"ל דס"ל ג"כ דלענין עדות ממון לא בעינן עדות שאתה י"ל] וא"כ כ"ש סומא לר"י וכדביארנו דאפי' אינו בלאוין לא גרע ומיהו בחי' במ"א הארכתי ליישב שי' דאינו מדין עדות דאית בי' כמה גזה"כ כגון כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד וכל כי ה"ג אלא מטעם חזקה דבממון מהני חזקה ואי אתו סהדי מעליא ואכחשי' פשיט דל"מ ובזה מיושב דברי רמ"א בסי' מ"ו ואכמ"ל ולפי זה נדחין ראיותינו לענין סומא ולתורת עדות אבל משי' התוס' דהבינו לדין עדות ולא הקשו אלא דאינו אחיו ראיתנו חזקה וברורה]: **מעובד** כוכבים וחייב לשלם על הפסידו ואולי הגאון נ"י סבר דאי אינו גם בלאוין. אינו חייב גם על הפסידו:

והיינו דקשי' לי' נהי דלא בעינן יכול להזימה בדין הזמה מ"מ בעינן שיהי' אסור לו להעיד עדות שקר. ואי יפסיד שלא כדין יהי' חייב לשלם על הפסדו ומ"מ גם לפי זה י"ל לפי שי' ר"י בב"ב מ"ג ד"ה ולסלקו כו' דבפסול שאינו בגוף העדות אלא בממון לא בעינן תחילתו כשרות והכי קי"ל בחו"מ סי' ל"ג וה"נ אי לא הוה פסולא בגוף העדות אלא דלא הוה מהימנינן לי' בסומא ונתפתח הוה מכשרינן לי' דהא השתא בר נאמנות הוא:

ותחילתו בכשרות לא בעינן בכי ה"ג ומש"ה איצטריך קרא דליהוי פסולא בגופה של עדות ואפי' סומא ונתפתח פסול כיון דלא הוה תחילתו בכשרות וכברייתא די"נ (קכ"ח). עיי"ל לפי שי' התוס' דתי' בב"ק שם אהא דהקשו דלמ"ל קרא לר"י גבי בושת. הא פוטרו מכל דינין ותירצו דאי לא הוה קרא גבי בושת הוה מסתבר למדרש גבי גלות כר"מ וממילא הוה חייב בכל המצות יעו"ש והנה קרא דבושת היינו עינך עינך מעדים זוממין וא"כ פשוט דע"כ איצטריך או ראה גבי עדות דאי ל"ה לא הוה ידעינן גבי בושת ולא הוה ידעינן בכל המצות דהשתא הוא דילפינן לי' מעדות וז"ב אלא אי קשי' הא קשי' דלשי' הפו' כר"י א"כ כל הני אמוראי בב"ב שם דבעו לאכשורי הי' יודע לו עדות ונסתמא ואי ליתא בלאוין ת"ל. דבל"ה לית לי' נאמנות כיון דאינו מוזהר כלל על עדות שקר ומיהו לפי מה שהוכחנו דעכ"פ להפסיד ממון ישראל אסור דל"ג מב"נ א"ש]:

ולדחות זה גם לדחות ראייתו מהא דקיי"ל סומא ששחט שחיטתו כשירה והא אינו בוזבחת כיון דליתא אף בלאו דנבילה נראה דהנה בפסחים (דף ס"ט) תניא דערל שלא מל ולא עשה פסח ענוש כרת ע"ש אלמא אע"ג דהשתא גברא לא חזי מ"מ כיון דבידו להכשיר את עצמו ולהביא עצמו לידי חיוב חייב. וא"כ ה"נ נראה בסומא שבידו להתרפאות עצמו אף דפטרה תורה סומא מכל המצות זה שבידו להתרפאות לא פטרתו תורה כיון דרפואתו בידו וה"נ מצינו בריש מי שאחזו קורדייקוס דר"ל סבר כיון דסמי' בידי' חשיב כבר דעת ויכול לגרש וה"נ דכוותי' ואף דהתם קיי"ל כר"י דפליג היינו דהתם לענין גיטין השתא מיהת דעתא שגישתא הוא אבל הכא פשוט דאף ר"י יודה דחייב במצות כיון דהוא בן דעת ובידו להתרפאות למה לא יתרפא וא"כ פשוט דהני אמוראי יש לומר דאיירי בכי ה"ג ולא נפטרו במצות וקרא לאיפסולי סומא לא הוו דרשי ומש"ה הוה מכשרי לו. ואולי דזה כוונת המפרשים שהביא רבינו הרשב"ם שם דהאי נסתמא לאו לשון עורון גמור הוא אלא עורון לשעתו דיש להן רפואה אלא דהוא ז"ל כתב דכולן הבל ואם לזה כוונו לא ידעתי למה זה הבל יהבלו. הרי דבריהם מכוונים דפוסקים כר"י וכשיטת רוב פוסקים שכתבנו וא"כ לא מצי לפרושי בסומא ממש דא"כ פשיטא דפסול כיון דאינו בל"ת ע"כ פי' בהך דיש לו רפואה ולא מיפטר מן המצות. וא"ל דמ"מ הרב לא ס"ל דסבר דודאי חייב בלאוין ועוד בודאי אסור לו להפסיד לחבירו דל"ג מב"נ וכדביארנו ומ"מ י"ל דזה כוונת המפרשים והוא כפתור ופרח גם לענין דינא נראה דדברינו נכונים דביש לו רפואה לא מיפטר מן המצות וא"כ י"ל דקרא דממעט עדות לדידן וכדהבאנו מן התוספתא בכי ה"ג איירי דאע"ג דחייב במצות פסול לעדות וכן הך דסומא ששחט דמכשרינן שחיטתו היינו נמי בהא דמצווה על השחיטה אבל סומא גמור אפשר דפטור

אף מלאוין וא"כ שחיטתו ע"כ פסולה מ"מ כבר הוכחנו בראיות ברורות דבלאוין מיחייב ומשיה סתמו הפו' ולא חילקו ומשמעות דבריהם דבכל סומא כשר שחיטתו והכי נקטינן לדינא דבלאוין חייב לכו"ע אף דנראה להכריע כר"י.

שוב ראיתי ברדב"ז ח"א (סי' ל"ט) דכתב דלכאורה משמעות הרמבים גבי כהן סומא דכתב דבסומא באחד מעיניו נושא כפיו אם דש בעירו ומשמע הא בשתי עיניו לא משום דפסק כר"י דפטור מן המצות אבל אח"כ חזר בו משום דקשי' לי' דאי אפשר לומר כן דמדחזינן דגבי עדות וסנהדרין וחגיגה וראי' והגדה ולענין לקרות בתורה הוציאו הסומא מכלל דהא בכל המצות לא קיי"ל כר"י ע"כ נדחק דל"ד נקט סומא באחד מעיניו והנה לענ"ד משמעות דברי הרמב"ם חזקין וכבר דקדקנו כן מהך דשבועה וגלות וכבר פסק כן הרבינו ירוחם והגהת אשר"י בהדי' ומה שהקשה מעדות וסנהדרין כבר נתיישב בדברינו בכמה אנפין. גם מהך דלקרות בתורה פשוט דאין כאן ראי' כלל דהא קיי"ל דאפי' קטן עולה למנין שבעה אף שפטור וסומא איצטריך לאוסרו לקרות וטעמא משום דאסור לקרות פסוק אחד שלא מן הכתב ואף דלענין ללמוד בתורה שבכתב בפני עצמו כבר כ' התוס' בריש ב"ק דמותר משום עת לעשות מ"מ בציבור אין כאן הך התירא ואסור וז"ב ואין לנו שיור כי אם מהך דראי' והגדה וכבר עמדנו בזה בריש דברינו והנראה בביאור הך דריש חגיגה דהכי איתא שם רגלים פרט לחיגר ולב"ק ולסומא ומי שאינו יכול לילך ברגליו והנה קרא יתירא ליכא כלל לסומא דאיצטריך למעוטי כל הני אלא דמוכח מתנא דאיצטריך למעוטי סומא מקרא דרגלים ש"מ דהא בכל המצות מחייב לי' אבל אחר העיון ליתא דהנה כבר כתבו התוס' שם ובכ"ד דמדרבנן חייב סומא בכל המצות דלא יהיה נראה כעובד כוכבים והיינו בכל המצות אבל במצות ראי' וחגיגה נראה דלא מחייב אפי' מדרבנן דהא חיגר ואינו יכול לילך ברגליו נמי פטירי ומשמע שם ד"ז דאפי' מדרבנן לא מחייבו דבעי קטן חיגר שיכול להתרפאות מי מיחייב בחינוך מדרבנן ומשמע דהא חיגר שאינו יכול להתרפאות אפי' מדרבנן נמי פטור ע"ש וא"כ ה"נ סומא לא עדיף מינייהו וכי היכי דבפסחים שם גבי הגדה אר"א דסומא פטור דכתיב בעבור זה ומסקנא דקאי לבזמה"ז וא"כ ע"כ ה"ק דכיון דבדאו' פטור בדרבנן בזה"ז נמי לא חייבוהו דכעין דאו' תיקון וה"נ פי' דברייתא אף דס"ל דפטור מכל המצות מ"מ מדרבנן חייב אבל ראי' וחגיגה כיון דיש למעט סומא מרגלים דאתמעט גם חיגר ומי שאינו יכול לילך ברגליו דפטירי אף מדרבנן גם סומא פעור אפי' מדרבנן וז"ב:

ובדרך זה יתבאר גם ההיא דהגדה ונעתיק כל הסוגי' דהתם דראב"י פוטרו מהגדה דכתיב בעבור זה וגבי בן סו"מ ממעטינן סומא מזה ופרי דרב יוסף ור"ש דהוו סומין והוציאו את

הרבים ומשני דסברי דהגדה בזה"ז דרבנן ופריך מכלל דר"א סבר דאו' והא איהו נמי אמר דהוא דרבנן ומשני דאיהו סבר דכל דתיקון רבנן כעין דאו' תיקון ופריך ור"י נמי ודאי כעין דאו' תיקין ומסיק דר"י סבר דהכי השתא התם דה"ל למכתב בננו הוא וכתיב זה למעוטי סומין אבל הכא מאי לכתוב ע"כ לשון הסוגי' ולכאורה קשה דהא ר"י גופא מספקא לי' בב"ק דילמא הלכה כר"י והו"ל למפרך לרב יוסף מדנפשי' היכי הוציא דלמא הלכה כר"י וכל שאינו חייב בדבר אינו מוציא גם מה דמסיק כל דתיקון רבנן כעין דאו' ולא חייבו לסומא גם מדרבנן בתקנתם צ"ע דהא לשי' התוס' דהוכיחו מדשמח ר"י אי פטור מן המצית דע"כ יכול לברך ולא הוה לבטלה דאי ל"ה מאי שמח הא מפסיד כל הברכות ושי' ר"י משום דחייב מדרבנן ולשי' יש להוכיח דאפילו במצות דרבנן חייב דאי ל"ה הא אכתי מפסיד כל ברכות דרבנן כגון הלל ומ"מ ונ"ח ועוד דהא גוף כל הברכות הוא מדרבנן וע"כ דאף בדרבנן חייבוהו והנראה דבאמת מדר"י גופי' ל"ק לי' דהוה פשיטא לי' דסבר דהגדה בזה"ז דרבנן ומש"ה יכול להוציא דמדרבנן סומא נמי חייב אלא דמראב"י מקשה דקמ"ל סומא פטור מהגדה מדכתיב בעבור זה ע"כ דס"ל דאף מדרבנן לא חייבוהו דאי ל"ה מאי קמ"ל דהא איהו סבר דבזה"ז דרבנן וא"כ גם לכ"א אינו אלא מדרבנן וע"כ דס"ל כיון דפטור דסומא כאן משום מצוה פרטית לא חייבוהו רבנן ופטור לגמרי גם מדרבנן בזה"ז וכי האי דראי' בחגיגה שם והיינו דפריך נמי לר"י דודאי במצוה פרטית כעין דאו' חייב כי הך מתניתא דריש חגיגה גבי ראי' והמקשה מעיר אהך דכעין דאו' תיקון סמיך כן נראה בביאור הסוג' וא"כ א"ש הא דאיצטריך ראב"י למיפטרי' מבעבור זה היינו נמי דלא נחייבו מדרבנן כבשאר מצות אלא דלכאורה עדיין קשה דהא קרא קאמר ולא שייך קרא להכי ע"כ נראה דהך דרשא דבעבור זה אינו כמו שנראה לכאורה משמעות דברי הרשב"ם דמסיים שם ור"י ור"ש ג"ש לא הוו גמרי ומשמע לכאורה דר"י ג"ש דריש אבל לענ"ד לא משמע כן בש"ס דא"כ עיקר התי' דר"י ור"ש לא גמרי ג"ש חסר מן הש"ס אלא דגם ר"א לא ג"ש קאמר ול"ד נקט הרשב"ם ור"י ור"ש אלא בא לומר דאין כאן ג"ש וזה מוכרח לענ"ד וגם לאו יתורא דריש ראב"י דודאי אינו מיותר כדמסיק ר"י ועוד דא"כ למ"ל לאתויי הך דבן סו"מ אלא דדייק ראב"י משמעותי' דקרא כי היכי דגבי בסו"מ אמרינן דמשמעות זה למעט סומין ה"נ גבי הגדה והיינו דפליג ר"י דהתם הוה יתורא דקרא אבל הכא לאו יתורא וכן משמעות לשון הש"ם וא"כ אין כאן הוכחה מראב"י דלא קיי"ל כר"י דהא קרא יתירא ליכא כלל והא דהוצרך ר"א הך משמעותא דזה אינו אלא למיפטרי' מדרבנן דהא בכל המצות חייב אבל בהגדה דמשמעותי' דקרא לא חייבה אלא מי שרואה את המצות ואית ליה הכירא לא חייבוהו רבנן כלל והוה

כהך מתניתא דריש חגיגה ואין כאן שום סתירה לדר"י ונכון ובזה יש ליישב קושית הארה"ח על דברי תו' (ר"ה נ"ג) דהוכיחו מכאן דסומא חייב במצות מדרבנן. מדמשני סברי דהגדה דרבנן מכלל דאי דרבנן גם סומא חייב ותמה דהתם כיון דעיקר החיוב דרבנן י"ל מעיקרא גם על סומא איתקין אבל לעשות תקנה מיוחדת בשביל סומא אין ראי' וזהו הכל אי סוגיא קאי כמ"ד דבכל המצת של תורה חייב מן התורה וי"ל דבמצות דרבנן חייב מדרבנן אבל לעשות תקנה לא שמעינן אבל לפי דברינו יפה הוכיחו דהא לרב יוסף קיימינן ואיהו מספקא לי' אי הלכה כר"י דפטר סומא מכל המצות ואפ"ה אי הגדה דרבנן ניחא שגם סומא חייב וכיון דאפי' במצות דרבנן חייב סומא אפי' לר"י כ"ש דחייבוהו במצות של תורה מדרבנן מיהו דזה א"א דמצות של תורה פטור אפי' מדרבנן ובתקנת חכמים נחייבנו ודו"ק אבל מ"מ בעיקר הראי' לענין נשים שאף דפטירי אף מדרבנן שפיר יכולין לברך לכאורה הגה"ה

וכשאני לעצמי הי' נלענ"ד לפרש דבאמת לא מצינו בכל הש"ס כעין דאו' שלא להחמיר ואדרבה בכ"ד תקנת חכמי' להחמי' אבל נראה דהנה התוס' (במגילה י"ט) כתבו דתרי דרבנן אינו מוציא חד דרבנן והקשו מהכא אי הוה הגדה בזה"ז דרבנן גם סומא יכול להוציא והא הוה תרי דרבנן ע"ש שתי' בדוחק ולענ"ד הא גופא כוונת הש"ס במסקנא כל דתיקון רבנן כעין דאו' תיקון דהיינו כמו מעיקרא דהי' לכו"ע חייבין מדאו' לא היו סומין יכול להוציאן ה"נ השתא אף דכו"ע אין חייבין אלא מדרבנן אין הסומא מוציאן דסומא הוה תרי דרבנן והוה כעין דאו' דהכא ככעין דאו' בכ"ד דהיינו דמחמירין בדרבנן כבשל תורה והוא נכון ומתקבל בשי' הסוגי'. וא"כ אין אנו מסתפקין כלל לפטור לגמרי מדרבנן ואין ראי' לענין נשים. אבל דעת הרבה פו' דתרי דרבנן מוציא חד דרבנן.

גם לפי זה מוכרח דאי לאו בעבור זה הוה חייב מדאורייתא ודלא כר"י גם תקשי לר"י כיון דמספקי לי' דילמא כר"י א"כ אף דלר"י חייב מדרבנן מ"מ הוה תרי דרבנן וצ"ע:

ד"ק נכונים דמדפריך מראב"י ופ"כ סמיך אמסקנא דלר"א אף מדרבנן פטור משום כל דתיקון רבנן) ומדלא פריך אלא היכי מוציא אבל היכי מברך לא הוה קשי' לי' ש"מ דאף הפטור גם מדרבנן יכול לברך והיא ראי' נכונה גם לפי דברינו ואולי דעיקר כוונת התוס' לדחות ראי' הראשונה מר"י שע"כ הי' מברך די"ל דחייב מדרבנן אבל ראי' זו בל"ה ס"ל שאינה מוכרחת כ"כ די"ל דהא גופה נמי פריך ולר"א אין ה"נ דא"י לברך כיון דפטור אף מדרבנן וצ"ע ואכמ"ל עכ"פ נתבאר דאין מכל הנך ראי' דלא כר"י וכיון דרב יוסף מספקי לי' דילמא הלכה כר"י וחזינן דר"ש דהוא בתרא מפרש טעמי' פשיטא דיש לחוש לחומרא כר"י וכמשמעות הגהת אשר"י והרמב"ם ושו"ע וכדבארנו ויציב ונכון.

והנה נראה ברור דלר"י שפוטר סומא מחייבי מיתות ומלקות אף נסתמא אח"כ קודם גמר דין פטור. כדקיי"ל (בסנהדרין ע"א) גבי בסו"מ שברח קודם גמר דין והקיף זקן דפטור דאי עביד השתא לאו בר קטלא הוא. וה"נ דכוותי' ואין להקשות דא"כ ח"מ היכי משכחת לה דכ"א יסמא עצמו ויפטור דכל אשר לו יתן בעד נפשו דע"כ צ"ל דבהכי חייב רחמנא ותדע דבל"ה יעשה עצמו טריפה קודם גמר דין והוה עדות שאי אתה יכול להזימה ויפטור ואין לומר דבנטרף אח"כ באמת לא נפטר דבתו' חולין (די"א) ד"ה ודילמא מוכח בהדי' דאפילו נטרף אח"כ פטור. ולכאורה משמע שם דאפי' נטרף אחר גמר דין פטור ע"ש ואפ"ל דהתם קאי לפי ס"ד דאין הולכין אחר הרוב וח"כ מעיקרא הוה ספק שמא טריפה הוא וצ"ל דלא חייבה רחמנא אלא היכי דנודע לסהדי אי אינו טריפה. וא"כ נטרף אח"כ נמי פטור כיון דלא חייבוהו אלא בתר ההיא שעתא וההיא שעתא כבר נטרף אבל לדידן י"ל דנטרף אחר גמר דין חייב מ"מ קודם גמר דין כיון דקיי"ל דאין ע"ז נהרגין עד שיגמור הדין וא"כ אם גמר דין בטריפה לא מחייבו וכיון דאינהו לא מחייבו איהו נמי לא מחייב וז"ב ומיהו סברא דאי עביד השתא לאו בר קטלא נראה דלא שייך בטריפה דהא טריפה בר חיובא ואי הרג בפני ב"ד קיי"ל בסנהדרין שם דחייב אלא דאנן ל"מ לסהדי דהוה אי אתה י"ל אבל ודאי שפיר בר קטלא הוא השתא אלא דנראה ברור דמיפטר משום עדות שאי אתה י"ל וכנ"ל] אלא ע"כ דבהכי חייב רחמנא ועוד נראה כיון דקודם גמר דין על פי רוב מצילין אותו דרחמנא אמר והצילו העדה אף הוא בוטח בעצמו ואינו מסמא ומטריף עצמו ואחר גמר דין אינו נפטר עוד כדקיי"ל שם דגברא קטילא הוא וכיוצא בזה מצינו לר"י גופי' (בב"ק י"ג ומ"ד) דנגח ואח"כ הפקיר פטור ולכאורה א"כ כופר היכי משכחת לה דכיון דבל"ה השור בסקילה יפקירנו ויפטור מן הכופר וכן מועד דמשלם מעלי' אף שאין השור שוה המ"ל יפקירנו ויפטור וכ"ש לשי' הרא"ש שם (סי' ט"ז) דבנזקין רבנן נמי מודו וע"כ דבהכי חייב רחמנא:

שוב ראיתי בפ"ח שם דהקשה במועד מן העלי' המ"ל ע"ש דלא תי' כלום ולענ"ד ברור מכל הני דע"כ בהכי חייב רחמנא וגם אין זה תמוה כיון דקודם גמר דין הוא וכדבארנו ועוד גדולה מזו מצינו דקיי"ל ברישׁ היו בודקין דבעינן בחייבי מיתה שיתיר עצמו למיתה ע"ש בפירש"י דישיב יודע אני שאני חייב וע"מ כן אני עושה ומי יזקיקו לומר כן ישים ידו לפיו ויעשה מה שלבו חפץ וע"כ דבהכי חייב רחמנא וזה ברור ומוכרח:

סימן ו

רבותינו האחרונים האריכו בענין נשבע בכתב אי כתיבה כדיבור דמי ופלפלו בזה בדרשות וסברות רבות בטעמא דקרא ובעניותינו אין לנו רשות לדבר בזה כי דעתם רחבה ודעתנו קצרה אך נאמר מה שחננו ה' במשא ומתן ע"פ מקור וסוגיות הש"ס וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו:

(**א**) והנה כולם פתחו דבריהם בראיה ממגילה י"ח גבי הא דתנן הי' כותבה דורשה ומגיהה אם כיון לבו יצא ופריך בגמ' ה"ד כו' אלא דכתב פסוקא פסוקא וקרי כו' אלא דמנחא מגילה קמי' וקרי לה מינה פסוקא פסוקא וכ' לה כו' ומדנקט הש"ס תרתי זימני לשון וקרי ש"מ דדווקא אי קרי יצא אבל במה שכותב הפסוקים לא הוה קריאה וש"מ דכתיבה לאו כדיבור דמי וחתרו הרבה לדחות ראי' זו דבקריאת מגילה שאני דגלי קרא ויש מי שכתב מנזכרים ונעשים דזכירה בפה ואחד כ' דדרשינן אמר עם הספר אמרה מיבעיא לי' אלא אמור בפה מש"כ בספר והתם דווקא בעי קריאת פה ולענ"ד קשה בזה דאי מצינן לחלק בין מגילה לשאר דברים דאף דבעלמא כתיבה כדיבור במגילה גלי קרא דלאו כדיבור ובעי דווקא קריאת פה א"כ תיקשי הא דאמר בברכות ט"ו גבי פלוגתא דר"י ור"י לענין קורא את שמע אי צריך להשמיע לאזניו דהא דתנן הכל כשרים לקרוא את המגילה חוץ מחרש כו' כמ"ד צריך להשמיע לאזניו כו' ודחיק טובא לאוקמה כמ"ד א"צ ע"ש ואי ס"ד דמצינו חילוק במגילה דאף דבעלמא גם כתיבה כדיבור במגילה בעי דווקא אמירה בפה א"כ י"ל דה"נ ס"ל כו"ע דצריך להשמיע לאזניו וטעמי' משום דגלי קרא דכתיבה לא מהני אף דהוה כדיבור בכ"ד וע"כ נראה דאין לחלק בין מגילה לשאר דברים אבל עיקר הראי' דבמגילה אינו יוצא בכתיבה משום דהש"ס נקט וקרי לענ"ד יש לדחות דהנה הא דנקט הש"ס וקרי נראה דדייק לה מלשון המשנה אם כיון לבו יצא ותקשה קו' הש"ס בברכות ר"פ הי' דקתני שם הי' קורא קורא ש"מ מצות צריכות כונה ומשני הש"ס שם אם כיון לבו לקרות ע"ש וה"ל סמיך אדהתם ולא חש כבר להאריך כיון דכבר פי' התם ועוד י"ל דהתם לא נחת לדקדק אלא משום הא דפריך בתר הכי והא קרי משום ומשני התם בקורא להגיה ע"ש אבל הכא דלא תני כלל הי' קורא אלא כותבה או מגיהה א"כ פשוט לו לפרש אם כיון לבו לקרות וז"ב והנה פי' התוס' שם בקורא להגיהה שאינו קורא כהלכתו אלא כמשפט כתיבתו בחסירות ויתירות ע"ש וא"כ הרי בהדיא דאפי' קורא בפה כיון שקורא כמשפט הכתיבה אינו יוצא ידי קריאה כ"ש כאן דאפי' כתיבה כדיבור הא הכתיבה כמשפט המסורת ואינו יוצא ידי קריאה שכתיבה כדיבור דמי מ"מ הא אינו קורא כמשפט הקריאה וכמש"כ התוס' ברכות שם. ובזה יתיישב גם

מה שתמה רע"א דלא דקדקו הפו' מסוגיא זו דצריך לקרות קודם כתיבה דהא במתני' לא תני קורא אלא כותבה וע"כ משום דכותב מגילה מן הסתם צריך לקרות וכה"ג דיקדק הש"ס דאסור לכתוב שלא מן הכתב משום דע"כ איירי מתני' במנחא מגילה קמי' דאל"ה היכי יצא וכיון דתני סתמא הי' כותבה ע"כ איירי שהיה מגילה קמי' כדין כתיבה וה"נ יל"ד דצריך לקרות קודם כתיבה מדתני סתמא הי' כותבה ולא תני קורא ע"כ דדין כתיבה כך הוא ולפי דברינו באמת זה תני במתני' בהדיא אם כיון לבו דהיינו כיון לבו לקרות וליכא למידק מינה וגם להיפך אין להקשות לדידן באמת למה תני אם כיון לבו דהא בלא"ה ע"כ קורא משום הכתיבה דהכא אם כיון לבו לקרות כדין קריאה קאמר ולא כקורא להגיה ודו"ק:

עוד הקשה רע"א דאי נכד"ד א"כ היכי לכותבי ספרים לכתוב השם ככתיבתו הא הוה הוגה השם באותיותיו בענ"ד איני יורד לד"ק בזה דהתם שאני דבהדיא ילפינן לא כשאני נכתב אני נקרא. והותר בכתיבה ונאסר בדיבור ואין לומר דנילף מהתם דלאו כדיבור דהכא שאני דטעמא משום לעלם כדאמרינן כ"ז בסו"פ אלו עוברין ע"ש וזה פשוט עוד הקשה מאלם לא יתרום משום ברכה והא יכול לכתוב הברכה וכעין זה יש להקשות בכל ספק ברכות כגון ספק קרא ק"ש וספק אמר אמת ויציב וספק ברך בהמ"ז וספק התפלל וש"ד דנסתפקו אי דאוריי' או דרבנן ואי דאורייתא חוזר אף דהוה ספק לא תשא וברכה לבטלה ולכאורה הי' אפשר בכתיבה דנראה דליכא לא תשא בכתיבה ובודאי דוחק לומר דבכ"ד איירי דווקא בשבת דא"א לכתוב ובזה אין לתרץ כדברי הרע"א על קושיתו ע"ש ע"כ נראה לענ"ד דלקושטא דמילתא ברכות ותפלות וקדושות וקריאות לא ניתנו אלא בדיבור ואף שכתיבה כדיבור דמי הכא שאני כדאמרי' בברכות כ"ה לענין צואה על בשרו כל הנשמה תהלל כו' ואף דקיי"ל התם כמ"ד כל עצמותי היינו לענין טהרה אבל הדיבור הוה דווקא בנשימה ולא בידים ותדע דהא ברכות ותפלות מדינא אסורין לכתוב מ"ה דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בע"פ כדאמרינן בשבת (דקט"ו) כותבי ברכות כשורפי תורה דאין מצילין אותן מן הדליקה בשבת וש"מ דלא ניתנו לכתוב ע"ש ואף דעכשיו שוב הותר לכתוב גם ברכות משום עת לעשות כמש"כ הרא"ש שם מ"מ חיוב ברכה דאורייתא כגון ברכת המזון וכה"ג ודאי חזינן דלא ניתן בכתיבה ואף דאח"כ הותר משום עת לעשות מ"מ לא לענין חובת קריאה הותר הקריאה ורתי ודאי דווקא בפה וכן ברכות דרבנן כעין דאורייתא תיקון וכן י"ל לענין קריאת המגילה דהא קיי"ל בנדרים דמקרא ומסורת הוה הלמ"מ ושמעינן דבעי דווקא קריאה בפה וה"נ לכל קריאה ולפ"ד אלו י"ל דגם במגילה בעי דווקא קריאה בפה ואפי' יכתוב כדין קריאה לא יצא י"ח

דקריאה בפה איתקין ומ"מ אין למדין מזה לענין שבועה דהכא שאני דהחיו' על הקריאה בפה ולא שייך כתיבה כאן כלל ודו"ק:

(ב) והנה התומים בס' צ"ו הביא ראי' מירוש' ר"פ כה"ג דפריך אהא דכה"ג דנין אותו וימנה אנטלר פי' למה צריך להתבזות בעצמו לפני ב"ד יעמיד טוען עבורו ומשני הגע בעצמך הרי שנתחייב כה"ג שבועה וכי ישבע אנטלר ע"ש ואי שבועה בכתב הוה שבועה הרי יכול לכתוב שבועתו ולשלוח לב"ד והנה לשי' רע"א דכל היכי דמתכוין שלא יהי' כקריאה לא הוה כקריאה א"כ פשוט דלא שייך כאן אלעבר שבועה בכתב דדלמא אינו מתכוין לקריאה ונראה דכאן שעיקר השבועה אינה אלא בכוונתו לא תלי בדעת ב"ד אלא שכבר כתבנו דקו' שהוכיח ממנה אינו מוכרח אבל גוף הקו' שהקשה התומים לא זכיתי להבין דהא יכול ג"כ לשבע בפה בביתו דודאי מהני וע"כ הא דצריך הכא בפני ב"ד היינו כדאמרינן בגיטין (ל"ה) אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד דשבועה בב"ד חמורה ובכתיבות (פ"ה) תשבע ני העיר במתא כי היכי דתכסוף ובב"מ נ"ח נשבעין לב במעמד גזברים וע"ש בפירש"י דהיינו דצריך השבועה לכתחילה משום חומר השבועה בפני בע"ד ובפני ב"ד ואינו יכול לשבע בביתו בפ"ע וא"כ מאי מהני שיכתוב השבועה בביתו ויקראנו בפני ב"ד ובפני בע"ד סוף סוף ליכא כיסופא ולא הוה בפני בע"ד ותדע דבשילהי ב"ק גבי מקבלין עדות שלא בפני בע"ד דאם היו עדי' מבקשין לילך למה"י מקבלין שלא בפני בע"ד ואי מה שקורין הכתב בפני בע"ד הוה כבפני בע"ד א"כ יכתבו עדותן ויקראם בפני הבע"ד וע"כ דזה לא הוה כבפני בע"ד וזה פשוט וא"כ אף דכתיבה כדיבור לא עדיף מנשבע בביתו בדיבור דלא הוה כבפני בע"ד דליכא כיסופא ודו"ק:

(ג) עוד הקשה שם מהא דאמרינן בריש תמורה כל ל"ת שבתורה שאין בו מעשה אין לוקין חוץ מנשבע ומקלל חבירו בשם ויליף שם מקלל חבירו מאם לא תשמור והפלא ה' את מכותך דהיינו מלקות ואי כתיבה כדיבור דילמא איירי בכתיבה דהוה מעשה והנה זה יש ליישב בפשיטות דהא הך אם לא תשמור הוי קרא יתירא ואי כשיש בו מעשה פשיטא ואף דבר"פ אלו הן הלוקין יליף מינה לכל מלקות מ"מ ליראה את השם הנכבד והנורא דכתיב כאן למקלל חבירו ליתורא למ"ל הא הוה בכלל דשאר לאוין ועיין תוס' סנהדרין (ס"ו) ד"ה מאי כו' דאיסור למקלל חבירו גמרינן במה הצד או מאב ונשיא או מאב וחרש ע"ש וע"כ דאיירי קרא כשאין בו מעשה והח"ס הקשה מנשבע דיליף מלא ינקה ה' הא ב"ד מנקין אותו ומלקין אותו והנה הך לכאורה לאו יתורא הוא דהא פריך ודילמא לא ינקה כלל וא"כ למה איצטריך וע"כ דנכתב משום חומר שבועת שוא כדאמרינן בכ"ד שנאמר בו לא ינקה וא"כ כיון דצריך למיכתב לא ינקה איצטריך לא ינקה

ה' דלא לימא לא ינקה כלל וא"כ כיון דלאו יתורא קשה שפיר לכאורה דילמא כשכתב השבועה דהוה מעשה וע"כ דליכא שבועה בכתב מיהו לאחר העיון בשבועות (כ"א) מבואר שם דיליף שם דאף שבועת שקר דאין בו מעשה לוקה מלשוא לשוא שני פעמים מש"ש ע"ש וזה הוי קרא יתורא ודאי וע"כ כשאין בו מעשה קאי וי"ל דאמסקנא סמיך והא דפריך שבועת שקר מנלן הומ"ל דשבועת שוא גופא לא ידעינן כ"כ דלא משכחינן יתורא אלא דפריך בפשיטות אשבועת שקר ודוק אלא דיש להקשות קו' זו בתו"כ שהביאו התוס' בסנהדרין (ס"ה) ד"ה הואיל כו' דממעט מועשה דכתיב גבי קרבן מקלל או"א ומסית ומדיח ונביא השקר דאין בהם מעשה ע"ש ואי כתיבה כדיבור משכחת מעשה בכל הני ע"י כתיבה והנה כבר הקשה כן התומים בהכ"ח גבי ע"ז דממעט ג"כ מועשה דלשי' ר"ת דבראוי להגיד כשר ע"י כתב ידם דא"כ משכחת מעשה בע"ז ומש"כ דבדיני נפשות מודה ר"ת דפסול בכת"י קשה לענ"ד דמשמעות הש"ס בריש מכות דגם לענין מלקות קרי ע"ז בסתמא לאו שאין בו מעשה ע"ש דצריך קרא דאיכא מלקות בע"ז משום דהוה לאו שאין בו מעשה ומשמע דלעולם הוה אין בו מעשה:

והנה הח"ס יישב קו' בשי' החינוך דכל לאו דמשכחת בלא מעשה אף שעשאה במעשה אינו לוקה אבל הקשה לשי' הרה"מ דהשעה"מ והמל"מ כתבו בשמו להיפוך דכל שיש בו מעשה אף דעשאה בלא מעשה לוקה ולדידיה קשה טפי כל הני דא"כ למה קרי להו כל הני אין בו מעשה אם אפשר בכתב דהוה מעשה ותי' לשי' דנשבע בכתיבה ליכא מלקות אף דשבועה בכתב הוה שבועה מ"מ ליכא בזיון השם בכתיבה וכן מקלל חבירו אינו לוקה משום זה ג"כ ע"י כתיבה דבהני הוה טעמא משום בזיון השם ומש"ה חשיב להו אין בו מעשה וכ' עוד דבזה ניחא הא דלא חשיב הש"ס מקלל או"א בהדי הנך תלתא דמקלל או"א חייב גם בכתב ומש"ה בכ"ד נמי לוקה ולא שייך למיחשבינהו לשי' הה"מ אבל לשי' החינוך דכל שמשכח בלא מעשה גם כשעשאה במעשה אינו לוקה נדחק ליישב הא דלא חשיב מקלל או"א וע"ש שנדפס בטעות בהיפוך ודו"ק אבל כל דבריו לענ"ד קשים להבין הנה מש"כ הא דלא חשיב מקלל או"א כבר הקשו התוס' בשבועות שם ד"ה חוץ הא דלא חשיב מוציא שם רע וע"ז ותי' דלא חש למחשבינהו כיון דכתיב מלקות בגופייהו ע"ש וה"נ י"ל דלא חשיב מקלל או"א דכתיב מיתה בגופו ובלא"ה י"ל דלא חשיב אלא חייבי מלקות ולא חייבי מיתות ומה שתי' אליבא דהה"מ דמקלל או"א חשיב כיש בו מעשה משום דאיתא במעשה כגון בכתיבה צ"ע דהא התו"כ חשיב לי' בהדיא אין בו מעשה כמו שהביאו התוס' סנהדרין הנ"ל ועוד תקשה דהא אי נימא דשבועה בכתב מהני ה"ה הקדש בכתב ודאי מהני דהא אפי' בהרהור מהני. וא"כ

לשי' זו דכל שיש בו במעשה גם בלא מעשה חייב א"כ למה חשיב ממיר דלוקה אף שאין בו מעשה הא ממיר נמי איתא במעשה וכה"ג בכ"ד נמי לוקה לשיטתו ועו"ק לי טובא בין לשי' החינוך בין לשי' הה"מ. דהא חסמה בקול לר"ל בב"מ (ד"צ) אינו לוקה ובמעשה ודאי לוקה כדתניא בברייתא התם וכן אמרינן במכות (ד"כ) גבי הא דתניא אחד הניקף ואחד המקיף לוקין ופריך ניקף אמאי לוקה לאו שאיב"מ הוא ומשני רבא במקיף לעצמו פי' ולקי תרתי משום ניקף ומשום מקיף כיון דעביד מעשה כפי' רש"י ור"א משני במסייע וד"ה ע"ש הרי דבלאו אחד אם עשה במעשה לוקה ובלא מעשה אינו לוקה וקשה לתרוייהו:

והנראה לענ"ד בביאור הדבר ובתחילה נפרש דברי החינוך והנלענ"ד דהחינוך לאו מסברא דנפשי' קאמר ויסודו מדברי הש"ס סנהדרין (דס"ה). ואו דפריך התם לר"י מ"ש כפיפת קומתו דהוה מעשה ומ"ש עקימת שפתיו דלא הוה מעשה ומשני שאני, מגדף הואיל וישנו בלב ופריך מע"ז דליתנהו בלב ולא חשיב מעשה ומשני שאני ע"ז הואיל וישנו בקול ופריך וקול לר"י לאו מעשה והא גבי חסימה חשיב ר"י מעשה ומשני שאני ע"ז הואיל וישנו בראי' והנה התוס' בד"ה הואיל הקשו לגי' רש"י דלפי המסקנא הדר בי' מהך סברא דישנו בקול וא"כ תיקשי הני דחשיב בתו"כ שהבאנו לעיל מקלל או"א ומסית ומדיח ונביא השקר איב"מ וכ' גי' אחרת דשאני מגדף הואיל וישנו בקול וכי פריך וקול לר"י לאו מעשה היינו דווקא בע"ז משום דבדיבורא עביד מעשה והוה כחסימה ג"כ דבדיבורא עביד מעשה שהבהמה יראה לאכול וזוקפת ראשה. וה"נ אר"י בתמורה לא תיתני ממיר דבדיבורא עביד מעשה ע"ש והנה לפי גירסתם ופירושם נראה דמהך טעמא דמעיקרא דשאני מגדף הואיל וישנו בלב הדר בי' לפי המסקנא ולהך שינויא דכן ישנו בקול ע"כ הדר בי' ג"כ מתחלת סברת הש"ס דהוה ס"ל דעקימת שפתיו הוה מעשה אלא דקול לאו מעשה הוא והוא דחוק אבל לשי' רש"י נראה ברור דהך טעמא שכן ישנו בלב קאי וביאור הש"ס בשכן ישנו בקול מבואר למדקדק בדבריו דחילוק יש בדבר דע"ש ודאי הוה מעשה כגון במגדף דעיקר האיסור נגמר בדיבורו לבד ומש"ה הוצרך לטעם שכן ישנו בלב אלא דבע"ז אין האיסור נגמר בדיבורו אלא בשמיעת הב"ד והשמיעה לב"ד זה לאו מעשה ומש"ה אף דבע"ז לא שייך ישנו בלב מ"מ כאן אין ע"ש גומר האיסור ואין האיסור במעשה אלא בהשמיעה לב"ד וקו' התוס' נראה ליישב דגם לרש"י אפשר לומר דלא הדר בי' אלא בע"ז דבדיבוריה עביד מעשה והך סברא שכן ישנו בקול קאי שפיר לענין מסית ומדיח ונביא השקר דבכל הני אינו תלוי בלב כמגדף אלא הוו כע"ז דהאיסור נגמר ע"י שמיעת חבירו וישנן בקול. ומקלל או"א אף דהאיסור נגמר בדבריו מ"מ הוה

ישנו בלב דאם אינו מכוין לאביו ודאי אינו עובר כמו מגדף לפירש"י ע"ש ובתד"ה הואיל וישנו בלב ודו"ק ומע"ז הוא דפריך דבדיבוריה עביד מעשה ואפ"ה מסיק כיון דישנו בראי' ועיקר הדבר ע"י ראי' שאין בו מעשה לא חשיב מעשה זולת דלפי' התוס' א"ש טפי דקאי הך שינויא למגדף דאיירי בי' התם ולפירש"י לא מפרש בש"ס למאי צריך לפי המסקנא הך סברא דישנה בקול וכבר כ' דלשיטתם דחוק יותר וכנ"ל ומה שהוכיחו עוד דבתמורה אר"י לא תיתני ממיר דבדיבורי' עביד מעשה. ולכאורה לפירש"י לפי המסקנא ג"כ ע"ש לחוד הוה מעשה זולת מה שישנה בקול לק"מ דודאי ג"כ ממיר הוה חשיב ישנה בקול דאינו דומה למגדף שהאיסור נגמר בדיבורי' לחוד וכן מקלל או"א אבל ממיר אין האיסור בהדיבור אלא בהפעולה הנמשך ממנו אלא דמ"מ כיון דהפעולה הנמשך ממנו הוה מעשה חשיב מעשה ודו"ק והנה לפי המבואר בדברינו לפירש"י דקאי ס"ד דהש"ס לפי המסקנא דע"ש הוה מעשה אלא דבמגדף דתלוי בלב ועיקר האיסור במה שבלב לא חשיב לי' מעשה וס"ל להחינוך דה"נ בכל מעשה גמורה אם עיקר האיסור אינו המעשה לא חשיב לאו שיש בו מעשה וה"נ הוה סברת ישנה בקול דאף דע"ש הוה מעשה כיון דהאיסור ע"י שמיעת הב"ד לא חשיב יש בו מעשה זולת היכא דבדיבורי' עביד מעשה אף שישנה בקול מ"מ כיון דתחילתו וסופו מעשה אף שבינתים הוה ע"י שמיעה מ"מ הוה חשיב מעשה אי לאו דעיקר הדבר הוא ע"י ראי' ולא חשיב מעשה ולפי"ז מיושב מה שהקשינו לשיטתו מחסימה דהנה מסקינן בב"מ שם דעיקר איסור חסימה לא תדוש בחסימה והדישה שדש בו ודאי הוה מעשה והא דפטר ר"ל חסמה בקול לענ"ד נראה ברור דכיון דר"ל ס"ל ע"ש לא הוה מעשה א"כ הא דהבהמה נחסמת ס"ל דלא הוה מכחו וחשיב כמו שאינה אוכלת מעצמה ואיהו לא עביד איסורא כלל. והא דאר"ל אינו לוקה איידי דאר"י לוקה אמר איהו נמי אינו לוקה אבל באמת ליכא כאן איסור חסימה כלל ובזה מיושב היטיב מה שהקשו התוס' דלר"ל כיון דגם חסימה איכא בלא מעשה א"כ היכי ילפינן במכות דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו משום דבעינן דומיא דחסימה הא בחסימה גופה איכא לדידי' בלא מעשה ונדחקו ליישב ועוד הקשו דלר"ל קיי"ל דסבר דאפי' לשאב"מ לוקין עליו ולמה פטר לי' הכא ולפי דברינו א"ש שבקול לר"ל לא הוי לאו כלל וליכא חסימה בכה"ג ושפיר יליף מינה במכות וא"כ גם עיקר האיסור יש בו מעשה ולק"מ גם לשי' החינוך וגם הך דניקף לפי מה שביארנו בשי' א"ש כיון דעיקר איסור הקפה הוה האיסור ע"י מעשה אלא שאפשר שאחר יקיפנו והוא לא יעשה מעשה ומ"מ חבירו יעשה מעשה וא"כ אין נ"מ בדבר דמ"מ האיסור הוה ע"י מעשה ודו"ק. וא"כ כבר נתיישב שפיר מה שהקשינו מכל הני מקלל או"א ומו"מ

ונה"ש ונשבע וממיר ומקלל חבירו דאי כתיבה כדיבור דמי כל הני משכח ע"י מעשה וכן ע"ז לשי' ר"ת דכשר בכתב דכיון דכל הני עיקר האיסור אינו המעשה וכמו שבארנו א"כ אף שעשאה ע"י מעשה אינו חשוב יש בו מעשה וכדנתבאר:

והנה דברי הה"מ שכ' בשמו דכל היכא שישנה במעשה אף בלא מעשה לוקה הם בפי"ג מהל' שכירות שהקשה שם דהרמב"ם פסק שם דחסמה בקול לוקה כר"י וס"ל דע"ש הוה מעשה ובפי"ח מהלכות סנהדרין הביא כל לאו שאב"מ אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומק"ח בשם וממיר והנה מנשבע ומקלל כ' כדברי התו' דחסמה בקול דווקא משו' דבדיבורי' עביד מעשה חשיב ע"ש מעשה אבל ממיר דהוא נמי עביד מעשה בדיבורי' קשה ובהדיא אר"י לא תיתני ממיר והנה לשי' רש"י והחינוך דביארנו דקאי ג"כ בשי' רש"י יש ליישב דברי הרמב"ם דלא יסתרו את עצמם וגם למה פסק שלא כר"י דהנה כבר ביארנו דע"ז אף דבדיבורי' עביד מעשה מ"מ כיון דעיקר האיסור ע"י ראי' לא חשיב מעשה וכן מגדף אף דע"ש היכי שנגמר האיסור בדיבורי' לחוד הוה מעשה כיון דישנה בלב לא הוי מעשה [ובאמת יש לתמוה בדברי התוס' שבועות הנ"ל דכ' דאין לומר דע"ז חשיב מעשה דהא בר ש מכות מבואר דאין בו מעשה ולא אייתי טפי הך דסנהדרין דמסיק הש"ס מבריי' דע"ז אב"מ ומבואר הטעם לפי שישנה בראי' וא"ל דהתו' ניחא לי' לאתויי ממלקות דהא בש"ס סנהדרין שם מדמה בהדיא למלקות ופריך מחסימה וצ"ע] וא"כ כמו דע"ז לא חשיב מעשה אף דבדיבורי' עביד מעשה לפי שישנה בראי' לכאורה ה"נ ממיר נהי דבדיבורי' עביד מעשה מ"מ הא ישנה בלב דנהי דקיי"ל דבתמורה רבי קרא שוגג כמזיד ואפי' בטעות הוה תמורה ולקי מ"מ היכי שאינו מתכוין להדיא לכך ודאי לא הוה תמורה כגון הך דתנן בסופ"ב דנדרים הרי עלי כקרבן והוא אומר לא נתכוונתי אלא לקרבן של מלכים דאינו נדר וה"נ גבי תמורה האומר ה"ז תמורת קרבן שיש לי בביתי ויש בביתו קרבן וקרבן של מלכים דאם הי' בלבו לקרבן של מלכים אינו תמורה וא"כ ת בלב כמגדף וכי היכי דמגדף אף דבע"ש נגמר האיסור וע"ש בכה"ג ודאי הוה מעשה אפ"ה כיון שישנה בלב אינה מעשה ה"נ ממיר בכה"ג לענין סברת דבדבורי' עביד מעשה דהא משמעות הש"ס דסברא דישנה בלב וישנה בראי' שוין הן ותרוייהו מגרעי מעשה דע"ש וכל שכן לפי מה שביארנו בשי' רש"י והחינוך ודו"ק ע"כ נראה דבאמת ר"י לא אמר לתנא אישתבשת אלא דלא תיתני ממיר ובאמת פליגי בהכי דתנא סבר דבממיר איכא ילפותא דאף בכה"ג דישנה בלב דלא הוה מעשה אפ"ה לוקה בממיר ור"י סבר דלא תיתני ממיר וכעין שאר"י (בב"ק ל"ד) חובל ומבעיר אינה משנה ואת"ל משנה חובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו ע"ש וה"נ אמר בקיצור דממיר

אינה משנה אלא היכי דבדיבורי' עביד מעשה חייב כמו בכל דוכתא וכגון בא"צ ללב כגון שאמר תחת קרבן חטאתי שיש לי בביתי ודו"ק. והנה לפי"ז י"ל דהרמב"ם סמך אסוגי' דסנהדרין דהכא דאייתי הך דר"י דחסימה ולא אייתי ר"י דתמורה דמפרש בהדיא דבדיבורי' עביד מעשה חייב:

אלא משום דאנן ס"ל דגבי תמורה איכא ילפותא בהדיא הגה"ה ולשון הש"ס במנחות (פ"ה) הקדישו מהו שילקה עליו משום בע"מ כו' מבואר דמקדיש בע"מ לוקה אף דאינו במעשה אלא בע"ש וכן פסק הרמב"ם בהדיא ולכאורה אף דבדיבורי' עביד מעש' מ"מ הא הקדש ודאי ישנה בלב דהא הקדש טעות אינו הקדש וע"כ דבתמור' איכא ילפותא דאפי' אין בו מעשה והדר ילפינן תחילת הקדש מסוף הקדש כדאמרינן (במנחות צ"ג) ולא חשיב בהדי נשבע וממיר משום דממיר ילפינן לה והוה בכלל ממיר ולר"י י"ל דבאמת איכא ילפותא בהקדש ודו"ק:

לוקה דאפי' בלא מעשה חייב ולא ס"ל בההיא כר"י ואייתי טפי ר"י דחסימה דקיי"ל כותי' ומש"ה הביא הך דחוץ מממיר ועוי"ל דגי' כגי' רש"י בריש תמורה דמש"ה איצטריך איצטריך בתמורה ריבויא לנשים משום דתמורה הוה לשאב"מ וע"כ היינו בצריך ללב וכמ"ש דבכה"ג לא הוה מעשה ופסק כסתמא דהש"ס כ"ז לשי' החינוך וכפירש"י:

אבל הה"מ לא הביא אלא חילוק התוס' דבדיבורי' עביד מעשה ומשמע דס"ל דע"ש לחוד לא הוה מעשה ולי"ל א"כ גי' רש"י וא"כ לפי המסקנא לא קאי סברא דישנה בלב וכמו שנתבאר והוקשה לו הך דממיר לפי"ז ליכא תי' דישנה בלב ותי' ע"ז בלשון זה ואפשר הי' לי לומר דכל שא"א אלא בדיבור לבד לא חשיב מעשה אבל חסימה כיון דישנה גם במעשה גם החסימה בקול הוה מעשה והנה הבינו בדבריו המל"מ והאחרונים דכל ששנה במעשה אף בלא מעשה כלל לוקין עליו וכ"כ דקשה טובא ע"ז הך דניקף וחסימה בקול לר"ל דאינו לוקה אף שישנה צ"י מעשה ואף לר"י מבואר הטעם בסנהדרין דע"ש חשיב מעשה אבל לענ"ד גם דברי הה"מ אינן אמורין אלא בע"ש דבכה"ג גם פ"ש הוה מעשה וכן מורין בהדיא דבריו שכ' דגם החסימה בקול הוה מעשה וא"ש מהך דניקף ומחסימה דלר"ל דע"ש לא הוה מעשה ל"מ הך סברא דישנה ע"י מעשה ומיהו עכ"פ בע"ש היכא דאפשר במעשה גם להה"מ הוה מעשה ועדיין תקשה מממיר אי כתיבה כדיבור דמי א"כ הא אפשר בכתב דהוה מעשה ולמה חשיב הרמב"ם ממיר בהדי הני דלוקין אף שאין כם בהן מעשה גם תקשה התו"כ דלעיל דחשיב מקלל או"א ומו"מ כו' אין בהם מעשה וביותר קשה לפי דברי הלח"מ שם דכ' להקשות לפי שי' הה"מ לחלק בין היכא דאפשר במעשה דא"כ אמאי הקשה הש"ס בסנהדרין שם דפריך אע"ז וקול

לר"י לאו מעשה והא גבי חסימה לר"י הוה מעשה וא"כ דילמא חסימה שאני דאפשר במעשה גמורה ותי' דגם ע"ז אפשר במעשה כגון בכתב לשי' ר"ת דכשר ע"ש וא"כ ע"כ ממיר דלהרמב"ם לא חשיב מעשה ע"כ ליכא בכתב והנלענ"ד דבאמת לא ע"ז ולא ממיר חשיב ישנה במעשה אף שאפשר בכתב דהנה התו' כ' בב"מ על הקו' שהבאנו לעיל דלר"ל דחסמה בקול אינו לוקה דאינה מעשה א"כ איכא חסימה בלא מעשה וא"כ היכי אמרינן במכות דלשאב"מ אין לוקין עליו דילפינן מחסימה הא חסימה גופא אפשר בלא מעשה ותי' דקרא איירי בסתם חסימה שהוא במעשה ע"ש א"כ י"ל בפשוט דהה"מ לא אמר לה אלא בחסימה דסתם חתימה הוה במעשה אבל מה שע"ז ונשבע וממיר ומקלל וכו' אפשר בכתב לא חשיב ישנה במעשה כיון דאין דרך במעשה וקו' הרב לח"מ דא"כ מאי פריך בסנהדרין אע"ז לענ"ד יש ליישב בפשיטות דהא הסוגיא בסנהדרין קאי אליבא דר"י ור"י ודאי לי"ל הך חילוק דהה"מ דהא חשיב ממיר יש בה מעשה דלא כהרמב"ם וי"ל דהש"ס סמיך אר"י דממיר ובזה א"ש טפי דהרמב"ם לא פסק כר"י גבי ממיר משום דחזינן דהש"ס סמיך אר"י דגבי ממיר ולא אייתי לי' ש"מ דלית הלכתא הכי גם י"ל ג"כ כדלעיל מגי' רש"י ריש תמורה הנ"ל וכמש"נ וא"כ אף לדברי הה"מ אין ראי' דכתיבה לאו כדיבור דאפי' הוה כדיבור ואיכא בכתב מ"מ לא מיקרי ישנה במעשה כיון דאין דרך בכתיבה ומש"ה לא הוה מעשה ואפי' יכתו' באמת י"ל דלא חשיב ג"כ מעשה לפי"ז כיון דאין האיסו' המעשה וכעין סברת החינוך הנ"ל או אפשר דבכתיבה חשיב מעשה אלא דהתו"כ וסוגית הש"ס וקראי דנשבע ומקלל חבירו בשם לא איירי בהכי כמש"כ התוס' גבי חסימה דקרא איירי בסתמא דמילתא וה"נ סתמא לא הוי בכתב ולפי זה גם להרה"מ אין לנו שום ראיה להקל בכתיבה.

ופשטות הדברים תלי בשני תירוצי התו' בגיטין (ע"א) ד"ה והא יכול לדבר מתוך הכתב דבס"ד דיקדקו דלמה ממעט גבי חרש מחליצה לפי שאינו באמר ואמרה הא אפשר בכתב וס"ל בפשיטות כמו דאמרינן התם דהוה הגדה בכתב ה"נ אמירה וא"כ ה"ה לבטא בשפתים דכתיב בשבועה ובתי' כ' חד סברא דאמירה ודאי לא הוה בכתב וא"כ י"ל דה"ה ביטוי אפשר דלא הוה בכתב ומ"מ אינו מוכרח דאפשר דביטוי הוה כהגדה ועוד כ' שם דהתם שאני דילפינן מועגו הלוים ואמרו כמו דילפינן דצריך לה"ק מהתם ולפי"ז משמע דגם באמירה בכ"ד הוה אפי' בכתב ודוקא התם דאיכא ג"ש מלוים אבל בלא ג"ש לא ילפינן מלוים וגבי לוים נראה טעמא דלא הוה בכתיבה משום דכתיב קול רם וזה לא שייך בכתיבה אבל בכ"ד גם אמירה מהני ע"י כתיבה וה"ה ביטוי ואף דכתיב בשבועה לבטא בשפתים לא ממעטינן כתיבה כמו גבי עדות מפיהם ולא מפי כתבם. דכבר כתבו

התו' בשבועות (כ"ו) דהך קרא לא הוה יתורא למעט אפילו גמר בלבו וכ"ש כתיבה דעכ"פ חשיבה כהגדה כדמשמע בגיטין שם בהדיא וא"כ הוה ספק של תורה ממש:
(ד) עוד נלענ"ד דיש מקום להחמיר בשבועה אפי' אי נימא דאמירה וביטוי ודיבור לא הוה ע"י כתיבה מסוגיא דשבועות שם דאמר שמואל גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים מיתיבי מוצא שפתיך תשמור אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין ת"ל כל נדיב לב עולות ומשני ש"ה דכתיב כל נדיב לב כו' ונגמור מיני' הוה תרומה וקדשים ש"כ הבאים כאחד וא"מ ולמ"ד מלמדים חולין מקדשים לא ילפינן והנה התוס' ד"ה משום כ' דבתרומה כתיב ונחשב לכם תרומתכם דניטלת במחשבה ואף דתרומה הוה חול אצל קדשים וחולין מקדשים לא ילפינן מ"מ קדשים נילפי מיני' הלכך הוה ש"כ ובקו' פי' תרומת המשכן כו' והנה ד"ק תמוהין לענ"ד דהא השתא דקאי למ"ד משום ש"כ ע"כ סבר דילפינן חולין מקדשי' ומש"ה צריך מיעוטא כדפריך וניגמור ולמ"ד מלמדין הוא דמסקינן דחולין מקדשי' לא ילפינן ובעיקר הדבר אף דבכ"ד קיי"ל בפשיטות דחולין מקדשים לא ילפינן פריך הכא ונגמור מיניה ולמ"ד אין מלמדין איצטריך ש"כ למעוטי כבר כ' במ"א דהכא שאני כיון דכ' נדרי הקדש וכתיב נדרים סתם אלא דאין אנו יודעין אי גמר בלבו הוה נדר שפיר ילפינן והבאתי לזה ראיות נכונות וכן צ"ל ע"כ לפירש"י דפי' תרומה תרומת המשכן. א"כ היכי חשיב להו שני כתובים הא בהדיא אית לי' לשמואל במנחות (י"ט) דדורות משעה לא ילפינן. וגבי שעיר נחשון לסמיכה (שם נ"ו) אמר דשעה מדורות לא ילפינן וה"נ אמרינן בכ"ד וא"כ תרוייהו לא ילפי מהדדי וע"כ דס"ל דזה ג"מ ור"י דסבר מלמדין ע"כ פליג בהא. והנה אנן דקיי"ל כמ"ד א"מ דהכי סתמא. דהש"ס בכ"ד ובר"פ א"ע גבי טכ"ע ע"ש וא"כ לכאורה בפשוט י"ל דהא אפי' בגמר בלבו הוה ס"ד למילף מקדשים אלא דמעטי' קרא וא"כ לא מצינו מיעוט אלא להרהור. אבל כתיבה דעכ"פ עדיפא מהרהור דהא הגדה הוה בודאי ונהי דאינה כדיבור מ"מ עדיפא מהרהור ולא אשכחן דאיתמעט בשבועה ושפיר הוה שבועה בכתיבה מיהו זה יש לדחות לפי דברינו דדווקא מעיקרא דלא הוה מיעוטא הוה חשיב ג"מ אבל השתא דלענין הרהור הוה מיעוט ול"ד לקדשים ע"כ תו א"א למילף מקדשים לענין כתיבה דאיכא למפרך דמה לקדשים שכן ישנן בהרהור אבל לפי מה דכ' התוס' בקידושין (דל"ה) גבי סוגיא דמ"ע שהז"ג נשים פטורות בד"ה אלא למ"ד כו' דכיון דאין מלמדין הוי מיעוטא דדווקא הני חייבות אבל מ"ע שהז"ג פטורות ע"ש וכיון דהוה כמיעוט גמור א"כ הא איכא למילף מינה גופה דמדאיצטריך קרא למעט הרהור בכ"ד ש"מ דהא כתיבה דעדיפא עכ"פ

מהרהור הוה שבועה ואפי' נימא דלא הוה כביטוי ולכאורה זה סברא נכונה להחמיר וצ"ע

(ה) ולענין חרם בכתב ע' ח"ס הביא דברי הנוב"י שכתב דבחרם לא כתיב ביטוי ולכו"ע הוה אפי' בכתב והשיג עליו דא"כ אפי' בהרהור נמי וזה ודאי א"א כדמוכח ממו"ק (י"ז) גבי צורבא מרבנן דהוה מצער לי' ההוא אלמא וא"ל ר"י דלשמתי' וא"ל מסתפינא מיני' וא"ל כתוב פתיחא ואחתי' בכדא ואחתי' בי קיברא ושקיל ד' מאה שיפורא כו' וע"כ הא דלא נידהו בינו לבין עצמו דאפ"ה ירא כעין שאמרו בריש ב"ב גבי בבא בן בוטא דלא רצה לקלל להורדוס בינו לבין עצמו משום עוף השמים יוליך את הקול וא"ל לכתוב בכתב ולהטמינו בכד ולמה לו הכתב הו"ל להרהר החרם בלבו וע"כ דהרהור ל"מ והנה הראי' ממו"ק לענ"ד לא שייך הכא כלל דודאי לא הי' שם חרם גמור שיחול עליו איסור מוחרם וכל דיני חרם דא"כ היכי החרימו ולא הודיעו שינהוג דין מו"מ ועבר אלפני עור לא תתן מכשול וגם האחרים לא ידעו כלל והוה מכשול לרבים. וע"כ דלא הי' שם אלא קללה בעלמא וזה ודאי כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני וע"כ הא דא"ל לכתוב היינו אלומי מלתא בעלמא כמו ד' מאה שיפורא דהתם אבל גוף דברי הנוב"י לענ"ד קשין להולמן דהא כ' בעצמו במ"ב בשם הרמב"ן דהביא המדרש גבי כי היה השבועה גדולה דכתיב גבי פלגש בגבעה רע"א וכי שבועה הי' שם והלא חרם הי' שם אלא ללמדך שהוא החרם הוא השבועה ע"ש א"כ פשוט דחרם דין שבועה עלי' וחד מלשון שבועה הוא ואין לחלק ביניהן כלל וז"ב ומה שכתב דמעשים בכל יום שרבותינו גוזרים חרם על הסכמות בכתב לענ"ד אינו שייך כלל כאן לענין מה שמקבל בעצמו באיסור חרם. זה שחכמי הדור גוזרים דהתם עיקר הדבר שאנו מחויבין לשמוע תקנתם והכתב אינו אלא להודיע לנו דבריהם וזה פשוט

(ו) והנה כ"ז באדם שכותב בעצמו אבל צוה לסופר שיכתוב באנו לדין שבועה ע"י שליח ודברי הח"ס שכ' ע"ז דהוה כגט דאף דכתיב וכתב קיי"ל שהאשה עצמה כותבת גיטה לא זכיתי להבין דהתם לר"א דסבר ע"מ כרתי כתיבת הגט צריך שליחות ולשי' התוס' בגיטין (כ"ב) ד"ה והא לאו בני דיעה נינהו דא"צ שליחות על כתיבת הגט כ' שם דוכתב לא קאי על הבעל אלא על הסופר ע"ש ולר"מ דמצאו באשפה כשר סבר דוכתב דקרא וחתם הוא אבל כאן כ"כ דכתיבה לא עדיף מאמירה וא"כ תלי בדין שליחות בשבועה וכ"כ הרמב"ן בתי' לב"ב פרק מי שמת דאין יכול לעשות שליח לנדור עבורו וכ"כ התו' בנזיר (י"א) ד"ה דהוה מתנה על מש"כ בתורה דאינו יכול לעשות שליח לנזירות וכ"כ הש"מ שם וכ"כ הר"ן והעיטור הובא באו"ח סתל"ד דאינו יכול להפקיר ע"י שליח וכ"כ

המהרי"ט דאינו יכול להקדיש ע"י שליח. ונראה פשוט דה"ה דאין שבועה ע"י שליח וכבר הארכתי בדברי המהרי"ט במ"א והנה הנוב"י כתב להוכיח דיש שבועה ע"י שליח מדקיי"ל דיש תנאי בשבועה כגון שבועה שאוכל ככר זו אם אוכל זו בשבועות והא אמרינן בכתובות דכל מידי דאפשר ע"י שליח יש תנאי ולא אפשר ע"י שליח אין תנאי אבל כבר הקשו קו' זו הש"מ נזיר שם והתו' לענין נזירות והש"מ תי' דדווקא במעשה דלא אלים דיבורא למיעקר מעשה וצריך למילף מתנאי בני גד וב"ר בעי דווקא אפשר לקיומי ע"י שליח כהתם אבל בדיבור בלבד בלא"ה ידעינן דיש תנאי דאתי דיבור ומבטל דיבור והתוס' תי' דנזיר מיקרי אפשר לקיומי ע"י שליח דיכול להביא קרבנותיו ע"י שליח והנה הרע"א הקשה בדברי התוס' על קושייתם דהקשו על הא דא"ר דברישא לא פליג ר"ש דהוה מתנה על מש"כ בתורה ות"ל דאין תנאי בנזירות דא"א ע"י שליח ותירצו משום הבאת קרבנות כנ"ל והקשה בקו' התוס' דמאי עדיפא להו הך טעמא דא"א ע"י שליח דאית בי' פלוגתא ביבמות (נ"ג) ובתירוצם הקשה דאכתי תקשה הך דקונם רחיצת עולם עלי אם ארחץ ורחיצתו א"א ע"י שליח ואפ"ה יש בו תנאי:

והנה מש"כ דהוה פלוגתא לפי דבריו טפי הו"ל להקשות דהא רבינא גופא סבר ביבמות שם דיש תנאי בחליצה אף דא"א לקיים ע"י שליח אבל באמת כ"כ התוס' שם ד"ה רבינא דלענין דינא לא פליגי ולכו"ע אין תנאי אלא לענין מאמר אי יש קצת זיקה ע"ש ועוד דהתו' מקשו לקושטא דמילתא דודאי קיי"ל דיש תנאי בנזיר דבנזיר י"ב תנן הריני נזיר לכשיהי' לי בן ומיהו התם לכשיהי' אינו תנאי וכדמוכח דברי הראב"ד גבי הבו לי' ד' מאה זוזי ולינסוב ברתי' (בביצה) אבל בדי"ט תנן גבי הילני המלכה ה"נ ז' שנים אם יבא בני מן המלחמה ואם הוה תנאי גמור כמו אם יעברו ב"ג וב"ר וש"מ דיש תנאי בנזיר וכן יש להוכיח מכ"ד והקשו שפיר ומה שהקשה על תירוצם מקונם רחיצת עולם כו' הנה אמרינן בכתובות שם דבביאה נמי יש תנאי משום דאיתקוש הויות להדדי וכיון דקדושי כסף ושטר אפשר ע"י שליח גם ביאה מיקרי אפשר לקיים ע"י שליח וה"נ נדרים ונזירות אמרינן בריש נדרים דאיתקיש נדרים לנזירות גבי ידות ע"ש ותמהני מש"כ בנוב"י מ"ב בסי' קמ"ו מבן המחבר דנדרים לא אשכחן דאיתקוש לנזירות דלא כמפורש בש"ס נדרים בהדיא וא"כ אף נדרים א"א לקיים ע"י שליח כיון דנזירות אפשר בשליח כמש"כ התו' מיקרי גם נדרים אפשר לקיים ע"י שליח ועוד דאיכא גדרים גופה דאפשר לקיים כגון נדרי הקדש ועדיף טפי מכסף וביאה וא"כ ג"כ אין ראי' מזה לענין שבועה ודו"ק:

והנה בתשובה הנ"ל הביא ראי' לחזק דעת אביו דיש שליח לשבועה משבועות (ל"ד) דאמר דר"ש יליף דשוגג כמזיד בשביעת הפקדון ממעילה ופריך וליגמור מעדות ומשני

מסתברא ממעילה איכא למילף שכן מעילה בכל נהנה בקבוע חומש ואשם אדרבה מעדות הו"ל למילף שכן חטא הדיוט בשבועה תבעי' וכפרי' ואואין הנך נפישין דתביעה וכפירה חדא ואי אין שליח בשבועה איכא עוד חדא דדמי לעדות ולא למעילה דבמעילה קיי"ל דיש שליח ובשבועה אין שליח וכן בעדות עד מפי עד פסול ע"ש ולענ"ד זה תימה דנהי דמספקינן במחייב עצמו בשבועה דאפשר דמהני ע"י שליח מ"מ שבועת הפקדון ודאי ל"מ ע"י שליח כלל דאי נשבע בשקר א"כ אין שליח לדבר עבירה ולא מיבעיא לשי' הפו' דאפי' בשוגג אין שליח לד"ע דודאי לא שייך שליח כלל ואפי' לשי' התו' בב"ק (ע"ט) ד"ה נתנו לבכורות בנו דבשוגג יש שליח וא"כ אפשר אם השולח א"י הוה שפיר שליח הא מ"מ קיי"ל דאין אדם מחויב להאמין אפי' בשבועה אלא מי שהאמינו תחילה ועסק עמו אבל השליח הזה לא עסק עמו כלל. וא"כ אינו מחויב להאמינו דילמא השליח מזיד הוא ולא הוה שליח ועוד נראה דשבועה שלעבר לא שייך שליח כלל כמו מצות שבגופו ובהדיא אמרינן בירושלמי ר"פ כה"ג הנ"ל הגע עצמך הרי שנתחייב כה"ג שבועה וכי ישבע אנטלר הרי דשבועה שלעבר לא שייך כלל ע"י שליח וזה ברור ומה שהקשה דא"כ איכא חדא דדמי לעדות טפי ממעילה הנה לפי מש"כ דשבועה שלעבר הוה כמצות שבגופו ולא שייך שליח א"כ י"ל דמעילה נמי בכה"ג אין שליח וכמו שכתבו התוס' בקידושין (מ"ג ד"ה) לא מצינו דהיכי שאמר לו התחמם בגיזי עולה או הושיט ידך לכר שמן של הקדש גם במעילה אין שליח דלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב דהוה דבר שבגופו עוי"ל בפשוט דזה הוה בכלל מה שחשיב הש"ס דדמי לעדות בענין בשבועה דהיינו נמי טעמא דאין שליח לפי שהוא בשבועה והוה דיבורא בעלמא ואין שליח ותדע דלא חשיב הא גופה ששניהם מביאין קרבן על הדיבור בעלמא משא"כ מעילה דהוה מעשה או שלו או של שלוחו ואין לדחוק דשבועת הפקדון חשיב ג"כ מעשה לפי שקבל פקדונו דהא הקרבן הוי על השבועה ולא על הכפירה וע"כ דזה הכל נכלל במה שאמר בשבועה ודו"ק וא"כ אין ראי' לסברת הנוב"י גם הוכחתו נדחית מדברי הש"מ והתוס' נזיר וכל הראשונים ס"ל דאין שליח והרב ז"ל לא הביאם כלל ובודאי כותייהו נקטינן.

אמנם הביא שם דברי המהרא"י ז"ל במי שעשה מורשה לדון בשבילו וקבל המורשה בחרם שיבא לזמן פלוני דיש ללמוד מהא דגבעונים דכתיב כי נשבעו להם נשיאי העדה הרי שנתחייבו ישראל לקיים שבועת הנשיאים דהוו כשלוחם וה"ה כ"א ע"י שלוחו ע"ש ולכאורה דבריו כנגד כל הני פו' ובאמת גוף ראייתו תמוה ג"כ דהא התם נשאר האיסור לדורות והסכמות הראשונים דא"א להשביע הנולדים כלל וע"כ דהתם משום חרמי ציבור דכ' הפו' דחל על זרעם. וכבר האריך בזה הנוב"י גופי' במ"ב (סקמ"ו) ע"ש ולייישב

דברי רבינו המהרא"י נראה דהנה יש להבין בסוטה (ד"י) דדריש והוא יחל להושיע את ישראל הוחלה שבועתו של אבימלך. מבואר דנתחייבו ישראל לקיים שבועתו של אברהם אבינו ג"כ ודוחק לומר דהתם ג"כ מדין קבלת אבות וכדאמרינן אברהם כיון דאתו מיני' רבים כרבים דמי ועוד דהרי השביע אברהם לאבימלך ג"כ וב"נ ודאי אינו מצווה כלל על השבועה כמש"כ התוס' נזיר (דס"א) דעובד כוכבים אינו בבל יחל ע"ש וכן מוכח בכ"ד ועוד דלא חשיב לה בשבע מצות ב"נ. ע"כ נלענ"ד דכריתות ברית בין שנים בשבועה עדיף טפי וזה איתא אפי' בב"נ והוה בכלל דינים וזה חל אפי' על זרעו ואין להקשות דהא קיי"ל נשבע ליתן מתנה לחבירו ומת אין היורשים חייבים לקיים שבועת אבירם התם בשלא קבל על זרעו אבל קיבל על זרעו חל על זרעו וכ"ש שחל על אדם ע"י שלוחו ולפי"ז נאמר ג"כ דבשבועת הגבעונים ג"כ בשביל כריתות ברית חלה השבועה וכדמשמע בגיטין (מ"ו) דדין שבועה גמור הוה התם דיליף מינה לנדר שהודר ברבים ואלו חרמי ציבור מבואר בהדיא בפו' דיש לו הפרה אפי' ברבים והנוב"י נדחק בזה דתרוייהו הוו התם דהנשיאים נשבעו שיגזרו לרבים וזה דוחק דבקרא כתיב סתמא דב"י נשבעו להם ואין להקשות דא"כ היכי יליף לנדר שהודר ברבים דילמא משום כריתות ברית דחמיר נראה פשוט דהתם יליף מדתלי קרא בלשון העדה כדכתיב כי נשבעו להם נשיאי העדה משמע בשביל שהי' עדה וה"נ יליף מינה ר"י דרבים דווקא עשרה אלא דר"נ ס"ל דעדה דכאן לא נראו להם לחכמים דוקא עשרה ובזה יש ליישב מה שהקשו הפו' דדילמא התם משום דנדרו על דעת הגבעונים וקיי"ל דנדר על דעת חבירו אין מתירין בלא דעתו לכתחילה מיהו,. ולענ"ד א"ש דקרא תלי בהדיא לפי שהיו רבים ואין להקשות דלמה באמת לא קפדינן משום דעת חבירו די"ל בפשוט דהא כ' התוס' שם דר"י מודה דהוה נדר טעות ולא הוה אלא משום קדושת השם אלא דאי ברבים יש לו הפרה לא שייך קדוה"ש וא"כ איש דמשום דעתם פשוט דלא שייך קדוה"ש כיון דהי' בטעות וכן י"ל דלא שייך משום כ"ב אבל הא דחל ע"י שליח שפיר י"ל משום כ"ב וגם המהרא"י לא למד ממנה אלא לענין דין זה דנעשה בין שנים וכדין כ"ב אבל שבועת איסור שפיר מודה לכל הפו' דא"א ע"י שליח ולענין כ"ב יודו כל הפו' לשי' המהרא"י ולענין תנאים של שידוכין דהוה ודאי כ"ב אפשר דיש להחמיר כדברי המהרא"י אפי' ע"י שליח וכ"ש ע"י כתיבה ולענ"ד יש פנים לזה בדברי הראשונים לענין ת"כ יעו"ש אמנם הנוב"י כ' לבעל חרם של שידוכין משום שנכתב שם בלשון התנאים דמקבלין עליהן ועל ב"כ וא"א להשביע את הנולדים והוה כנדר שבעל מקצתו יעו"ש מבואר דלא ס"ל האי סברא ע"כ איני אומר אלא כמעורר לברר הדבר למי שדעתו רחבה וה' ילמדנו דרך תבונות:

אמנם כ"ז שאנו צריכין לשבועה ע"י שליח דווקא כשלא חתמו תחתיו אבל כשחתמו תחתיו פשוט לענ"ד דהוה כהדירו חבירו וקבל הדברים דמבואר ביו"ד סר"ע דהוה נדר וה"נ אי שבועה בכתב הוה שבועה החתימה פשוט דהוה כקבל הדברים ותמהני דהגאון נוב"י כתב דחתימה לא הוה ככתב בעצמו ולא זכיתי לירד לסוף ד"ק ובנקרא לפניהם וקבלו הדברים פשוט דאין אנו צריכין ג"כ לשבועה בכתב אלא הוה כקבל בחרם בפה ממש מיהו כ"ז בשכתוב לשון ומקבלים הצדדים כו' אבל כ' קיבלו כבר פשוט בדברי הפו' דאינו אלא הודאה שקיבלו ומהני אמתלא שלא קיבלו אבל הח"ס יו"ד (סר"כ) כ' דזה דווקא בשטר העומד לראי' אבל בשער שנעשה סיפור דברים בין הצדדים שרגיל שאינו נגמר אלא בכתב זה גופה הוה לשון קבלת שבועה ע"ש וה"ה לענין תנאים של שידוכין ודו"ק:

עוד יש בזה לדון מדברי הד"מ שהביא באה"ע סי' נ' מהג"מ פרק החולץ שיש חרם הקדמונים שלא לבטל שידוכין ע"ש והנה הע"ז יו"ד סוף סי' רל"ו כ' בשם המהרי"ו דבזמנינו אין פוצה פה שנוגע בחרם הקדמונים ע"ש ולכאורה הוא תימה שהרי הרמ"א ז"ל הוה בתראי טפי והביאו לחרם זה אבל נראה לפי שמסיק הע"ז שם דעתה שכותבין והקנס לא יפטור החרם צ"ע בדבר שמשמע שמקבלין חרם מחדש זולת חרם הקדמונים ע"ש. ונראה פשוט דאף שאין בלשון זה קבלת חרם מ"מ גלי דעתייהו דסמכי אחרם קדמונים וכן מוכח ע"כ דהך חרם שמזכירין מקודם כוונתנו על חרם הקדמונים דהא בזמנינו כותבין אח"כ וכ"ז קיבלו בש"ד וח"ח כו' וע"כ דחרם שכ' מעיקרא היינו חרם הקדמונים וזה פשוט והנוב"י השיא לדעת הט"ז לקבלת חרם חדש ממש. ואף זה לא קיים דקיי"ל חרם בכתב לא הוה חרם. ולענ"ד נראה כמש"כ ומש"ה נמי המהרי"ו לא חש לחרם זה לפי שבזמנו לא היו כותבין והחרם לא יפטור כו' אבל בזמן הרמ"א כבר היו כותבין זה ומש"ה הביאו לחרם זה לדינא:

עוד סמך על דברי הסמ"ע בסי' רמ"ה שכ' דאפי' כותבין והקנס לא יפטור להחרם לא חיישינן לחרם כיון דאין מקבלין חרם בפירוש אלא בק"ס והקנין בעל לענין עיקר הנתינה בטל לענין חרם ע"ש אבל לענ"ד גוף דברי הסמ"ע צריך ביאור דמה ענין הקנין על הנתינה לענין החרם דכי משום דאינו קנין לענין הנתינה לא הוה קבלה על החרם והרי אפי' בנדר שבטל מקצתו בטל כולו איצטריך מיעוטא להכי מקרא כדאיתא בריש נדרים ע"ש ומנלן דבכה"ג מתבעל החרם. ע"כ נלענ"ד דטעם דברי הסמ"ע משום נדר טעות כמו דקיי"ל לענין יורשים שחלקו ונמצא שדה אחת שאינה שלהם דבעל כל החלוקה וה"ה הכא כיון דעיקר ההתקשרות שלהם תלי בהנתינות וסברי דהוה קנין וכיון דהוה טעות

בהנתינה ולא הוה קנין בטל ההתקשרות וליכא בין חרם שמקבלים בעצמם בין חרם הקדמונים דגוף ההתקשרות הוה בטעות וצ"ע בלשון הסמ"ע אבל עכ"פ נלענ"ד ברור דהאידנא שכותבין על הצדדין לשון התחייבות ובזה הקנין ודאי קיים על ההתחייבות קיים ג"כ לענין החרם וכל לשון הסמ"ע שם סובב על קנין אתן בלא התחייבות דלא הוה כלום אבל בהתחייבות הקנין קיים ג"כ לענין ההתחייבות וקיים לענין החרם. והכי דייני רבנן קשישאי בספרי שו"ת דיש חרם במבטל שידוכין וז"ב (ז) ולענין חיוב הקנס מבואר ברמ"א חו"מ (סר"ז) ואה"ע (ס"נ) דלא הוה אסמכתא דהוה לא גזים דהכל ראוי להתחייב משום הבושה וכיון דלא גזים ובידו לא הוה אסמכתא וזה שי' התוס' בכ"ד והרא"ש פרק ד"נ (סי' יו"ד) והג"א פא"נ (סכ"ט) ועוד הרבה פו' טעם ב' כ' התוס' בב"מ (ס"ו) ד"ה ומניומי דהוה כסעימותא כיון דכל העולם נוהגין בו ע"ש. טעם שלישי כ' התוס' פרק ד"נ (דכ"ו) ד"ה והלכתא דהוה כקנו מיני' בב"ד חשוב לפי שנוהגין לקבץ הרבה אנשים בשעת שידוכין וכ"כ הג"א בשבת פרק ב"מ (סי"ט) ד"ה שני ב"א ע"ש עוד עלה בידנו טעם רביעי בביאור שי' ר"ת ונבאר הדברים בעזה"י הנה הרמ"א בחו"מ שם סוף סעיף י"ז הביא שי' ר"ת בלשון זה וי"א הא דמשחק בקוביא לא הוה אסמכתא מטעם דמאחר ששניהם מתנין כו' אגב דבעי למיקני גמר ומקנה ודווקא דאין בידן ג"כ אבל בידן לא כמש"כ גבי עירבון ונרשם מרדכי בשם ר"ת ולכאורה לפי"ז קנס של שידוכין עדיין הוה אסמכתא וכ"כ הסמ"ע (סקל"ה) והוא תמוה דבמרדכי שם כ' בהדי' דלפי"ז קנסות של שידוכין קונה ע"ש עו"ק דהיכי נחלק לשי' ר"ת דדווקא לאו בידו לא הוה אסמכתא ובידו גרע טפי והרי כל עיקר סברת ר"ת זו משום דהקשה על פירש"י בסנהדרין (כ"ד) גבי משחק בקוביא דאמרינן שם כל כה"ג לאו אסמכתא ופירש"י דהיינו משום דלאו בידו והקשה עליו דבב"מ (ע"ד) אמרינן איפכא דכל שלאו בידו הוה טפי אסמכתא ופי' ר"ת דכל כה"ג היינו לפי ששניהן מתנין ואגב דבעי למיקני גמר ומקנה וא"כ היכי אנו נהדר נימא לשיטתו תו דלאו בידו עדיף טפי ובאמת הוכחת רמ"א מעירבון הקשו שם התוס' בסנהדרין ואינו מבואר תי' על זה ובב"מ (ע"ד) ד"ה הכא לאו בידו הוסיפו להקשות עליו דאי סברת הש"ס בסנהדרין שם דמש"ה לא הוה אסמכתא דאגב דבעי למיקני גמר ומקנה א"כ היכי מדמה במסקנא ההוא ר"י משום ר"ט היא דאמר לא ניתנה נזירות אלא להפלאה ולדידי' אפי' בכה"ג הוה אסמכתא והא גבי נזירות לא שייך כלל הך סברא וכ' אח"כ ושוב חזר בו ר"ת והגי' בעצמו בספר הישר גבי עובדא דשני אנשים שהמרו זא"ז בהקנו זה לזה כו' ודבריהם מוכיחים דבזה נתיישב הקו' שהקשו עליו. והנה קו' מהך דעירבון נראה בפשוט דהתם שהלוקח נתן ערבון והתנו אם הלוקח יחזור בו מחול הערבון ואם המוכר

יחזיר יכפול הערבון. והנה אף דהמוכר תפוס בידו ממש ושי' ר"ת מבואר בתו' ב"מ (ס"ו) הנ"ל דכל שהבע"ד עצמו תופס קונה בודאי וכ"כ הר"ן בנדרים שם בשמו כבר פי' התוס' ב"מ שם דמש"ה בערבון אינו קונה לפי שהלוקח דאין לו תפיסה אינו קונה ומתוך דל"ק לוקח גם המוכר אינו קונה ע"ש וא"כ א"ש בפשיטות דל"מ ג"כ סברא דמגו דבעי למיקני גמר ומקנה דהא לפי מה שחזר בו ר"ת בעי קנין דווקא גם בכה"ג כמש"כ גבי המרו וא"כ אף דהמוכר יש לו קנין ויש לו תפיסה מ"מ כיון דהלוקח אין לו לא קנין ולא תפיסה על הכפל ודאי אינו קונה ומתוך של"ק לוקח ל"ק מוכר וכמש"כ לענין סברא דתפיסה וז"ב וקו' השני' דהיכי מדמה לנזירות דהתם לא שייך הך ברא וע"נ סר"ז שנדחק בהך קו' בסברא חדשה ולענ"ד בפשוט דדווקא לפי מה דס"ל ר"ת מעיקרא דהך סבר דמגו דבעי למיקני גמר ומקנה מהני לגמרי דזה גופה הוה קנין ועדיף טפי אפי' מלא אסמכתא דעכ"פ צריך קנין בכ"ד והכא לא בעי כלל א"כ אין לדמות נזירות לכאן כלל אבל לפי מה שחזר בו דאפי' בכה"ג צריך קנין דווקא א"כ אין סברא זו אועיל אלא שלא נימא דלא כיון לקנין כלל אלא להסמיך חבירו על דבריו ובכה"ג אמרינן כיון דבעי למיקני בודאי כיון לקנין אבל עכ"פ צריך לומר דקנין מספק מועיל ומש"ה אייתי ההיא דנזירות דהתם ודאי ס"ל להש"ס דלא שייך לומר להסמיך ובודאי כיון לגזירות וא"צ התם ג"כ קנין כלל דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ואפ"ה ס"ל דכיון דספק הוא אינו חל דבר מספק וה"נ ל"מ הקנין מספק ועי' תוס' סנהדרין שם ד"ה ההיא ר"י כו' ודו"ק ובזה יתפרש היטב המרדכי פרק א"נ ד"ה ואני מצאתי כדברי ר"ת כו' ההיא דערבון דקונה אליבא דר"י כנגד ערבונו ותרתי בעינא לא גזים ובידו [ומש"כ לא בעינא הוא ובדברי הגהות מיימוני כ' בעינא] ואין קונה אסמכתא אלא בקנין טוב מקרקע כראוי להם כו' ומכאן הוציא מור"ם ז"ל דבריו בשי' המרדכי בשם ר"ת ובאמת הדברים סתומים ולענ"ד פשוט דצריך להגיה דאין קונה אסמכתא אלא בקנין כו' ודבריו ממש כדברי התו' בב"מ הנ"ל דמש"כ וההיא דערבון דקני אליבא דר"י כנגד ערבונו ותרתי בעינא לא גזים ובידו זהו קו' התוס' לשי' ר"ת דלמה אינו קונה לר"י אלא כנגד ערבונו ואינו קונה הכפל דהוה אסמכתא כדאמרינן בש"ס ומשום דבעינן דווקא תרתי לא גזים ובידו וכאן הכפל גזים ולמה לא אמר התם ג"כ אגב דבעי למיקני כו' תי' דאין קונה אלא בקנין וכמו שחזר בו ר"ת והתם הלוקח אין לו קנין ומתוך של"ק לוקח ל"ק מוכר וכמו שנתבאר ודבריו הם ממש כדברי התו' כמו שדרכו בכ"מ ולפי"ז בשידוכין דהוה בקנין ואיכא ג"כ הך סברא דמגו דבעי למיקני גמר ומקנה שפיר כ' דלא הוה אסמכתא ובאמת כ"כ כן התוס' סנהדרין דלשי' ר"ת כל שידוכין לא הוה אסמכתא דמנו דבעי למיקני כו' אלא דמעיקרא הוה סבר אפי' בלא קנין

ולפי מה שחזר בו דווקא בקנין וא"כ לדידן דנהגינן בקנין יש לנו טעם רביעי אבל מה שה שרבינו מאור עינינו הרמ"א ז"ל לא הבין כן גם בב"י האריך בשיטת ר"ת ולא נתבררו ד"ק וצ"ע:

(ח) ולמדנו על הכלל דמבטל שידוכין יש עליו חיוב חרם וקנס עתה נבאר בקצרה מי הם המתחייבין ועל מה מתחייבים והנה בתנאים דידן רגילין לכתוב עצם הנישואין על הזוג החתן פלוני ישא את הכלה פלונית כו' ואח"כ כותבין התחייבות האבות על הנתינות ואח"כ קובעין זמן החתונה והנה הנוב"י מ"ק (סס"ח) דעתו דכיון דאין כותבין אלא דהחתן ישא את הכלה על הכלה ליכא שום התחייבות ע"ש ולענ"ד הוא תמוה הנה בסרנ"ג ס"ג הובא שתי דעות בבריא שאמר יטול פלוני ויחזיק כו' אי הוה לשון מתנה ע"ש כ"ז אינו אלא בנותן מתנה לבדו ואינו לשון תנאים בין שנים ואפ"ה ס"ל כיון דאמר יטול הכונה שיתן אבל בלשון שהותנה בין שנים פשוט דיטול הוה הכוונה התחייבות על שניהם שיתנו ומפורש בהדיא בעובדא דפרק ב"מ בשבת כל מי שימרה את הלל יטול מאתים זוז הרי בהדיא דהוה לשון חיוב וז"ב עוד כתב הוכחה דלא קאי החרם על החתן והכלה שכ' בלשון התנאים וכ"ז קיבלו עליהם ועל ב"כ בח"ח וש"ד כו' ועל החתן והכלה לא שייך ב"כ דאין עליהם אלא חיוב הנישואין וגם זה לא הבנתי דלמה לא יתפרש כלשון הכתוב אבני שהם ואבני מלואים לאפוד ולחושן שמתפרש כ"א במה דשייך בי'. וכן רגיל לשון המשנה בכ"ד וה"נ עליהם קאי גם על החתן וכלה ועל ב"כ קאי על המחותנים לבד עוד כתב בטל את החרם לגמרי דבטל מקצתו דא"א להשביע את הנולדים ובטל כולו וכבר כתבנו דיש להסתפק דבכריתות ברית בין שניהם חל על זרעם כמו שבועת אברהם ואבימלך ובר מן דין כ' הח"ס יו"ד (סר"כ) דא"א להתיר בזה משום שבועה שבטלה מקצתה כיון דמעיקרא לא הי' חל ע"ש עוד כתב להתיר משום שעברו מועד ההשלשה ברצין והנה בתנאים דידן אין ההשלשה תלוי על החתן והכלה וכן כתב בעצמו דאין דרך החתן לתבוע הנדוניא ע"ש וא"כ לא ידעתי כל מה שהאריך בזה כיון שאינו עיקר הדבר אינו מתבטל אלא משום שעיבר ברצון וא"כ הרי מבואר בשו"ע שם דדווקא בשנים הותר השני אבל בשלשה ועבר אחד לא הותרו השנים וא"כ כיון דהחתן לא עבר כלום ולא עברו אלא המחותנים החתן והכלה אינן נפטרים והנה בדבר שעיקר הדבר תלוי בו הסכמת הפו' דאפי' עבר אחד באונס לא נתחייב השני וכולם הביאו מדברי הירושלמי דאונסא כמאן דלא עבד וע' בש"ך שביאר דאונס רחמנא פטרי' אבל לא לחייב השני אבל לענ"ד יש ללמוד בפשיטות משכירות פועלים דקיי"ל בר"פ האומנים דכל אונסא דלא הו"ל מפועלים הוה פסידא דפועלים אף שהוא אונס גמור

וע"כ דלא מהני אונס לחייב השני ודו"ק וא"כ אם העברת הזמן הוה עיקר הדבר אפי' הוה מחמת המחותנים והחתן והכלה אנוסים מ"מ נפטרים מן החרם אבל כבר הסכים הט"ז שם דהעברת זמן אינו עיקר הדבר גם הנה"כ לא חלק עליו אלא דהיכא דהתנה בהדיא הוה כעיקר הדבר אבל בכעין דידן שמעיקרא נעשה ההתקשרות ואח"כ קובעין הזמן כ' ג"כ דאינו עיקר הדבר ע"ש וכ"כ בהדיא המהר"ם פאדווה בסס"ז והמהרי"ט ספר שני ס"ק ע"ש וא"כ כיון דאינו מרצין החתן לא נפטרו מהחרם וז"ב:

ולענין מאיס עלי האריך הנוב"י שם ודעתו דפטורה לגמרי בין מהחרם בין מהקנס ע"ש והנה לשון הרמ"א ביו"ד דבמאיס עלי מתירין אותה שלא מדעת האיש ומשמע דזה ל"מ אלא שבכאן א"צ דעתו אבל גוף ההתקשרות לא נתבטל וא"כ לענין הקנס דלא שייך התרה חייבת אפי' במאיס עלי והנה מדברי הב"ש בס"נ אין ש רק יש ששאפהת ה לה סירד ס וו למידט לבע"ה יותר אין הכרע לענין הקנס אבל לענ"ד כיון דלאחר קידושין ודאי לא נתבטל משום מאיס עלי מן התורה והוא פשוט בכ"ד דאל"כ א"א שאמרה גרושה אני למה אינה נאמנת במגו דמאיס עלי והקידושין בעלין ומיהו זה י"ל כיון דמדרבנן ודאי לא הפקיעו הקידושין וצריכה גט כדמפורש בכתובות א"כ תו אינו מיגו מ"ה דזה הוה טענה אלימתא טפי ועוד דאפי' אי נימא דמאיס עלי מבטל הקידושין מ"ה מ"מ הוה דבר שבערוה וצריכה שני עדים להפקיע הקידושין וזה אין לנו באפשרי לידע לבבה ומש"ה ע"כ צריכה גט אבל בלא"ה אפשר דהוה אומדנא דמוכח אבל לענ"ד אין לך מאיס עלי גדול מיבמה שנפלה לפני מוכה שחין דסו"פ הגוזל קמא ואפ"ה לא פריך מנעשה בעלה מוכה שחין כמש"כ התוס' דדווקא לפני היבם ומן האירוסין דלא איכפת לי' לבעל ואית לן למיזל בתר דעתה לחוד אבל כל שנ"מ לבעל לא אזלינן בתר דעתה לחוד ואדרבה אנן סהדי דהי' נכנסת בספק זה וכבר נתבאר היטב בדברי הפו' דכל דבר שיש בו דעת שנים בעי דווקא אומדנא גדולה דמוכח טפי אבל מאיס עלי לא הוה מוכח כ"כ היכי דתלי בדעת שניהם ומש"ה כל שיש נ"מ להבעל וצריך דעתו אינה אומדנא לבטל הקידושין וא"כ לכאורה שידוכין נמי תלי בדעת שנים כקידושין ואף דבהמירה אחות המשודכת פטר הרא"ש מן החרם והקנס אף שבקידושין פשוט דאין מתבטלין בשביל זה כ"כ הב"ח בתשובות הישנות (ס"ח) דזה גופה חידוש הוא ואי לאו דברי הרא"ש לא הוה פטרינן לי' וא"כ לענין מאיס עלי מנלן לעשות אומדנא חדשה ליזיל בתר דעתה לחוד. והנה רבינו הנוב"י בתשובה הנ"ל חזינן דיש לו ע"א לסמוך עליו להקל אבל מה שאני תמה דהב"ש בסל"ט סקי"א כ' דנולדה בה מומין לאחר שידוכין נתבטלו השידוכין דדווקא לאחר קידושין דהוה שדה הבעל אמרינן נסתחפה שדהו אבל בשידוכין עדיין לא הוה שדה

הבעל כדכתב הרא"ש א"כ נתבטלו השידוכין ולענ"ד הוא תמוה דהא האיש ודאי לא הוה שדה האשה כמש"כ התוס' בריש כתובות ואפ"ה מנעשה בעלה מו"ש לא פריך כמש"כ התו' דמה שנעשה אח"כ ותלי בדעת שניהם לא אזלינן בתר דעת אחד וא"כ ע"כ לישנא דנסתחפה ל"ד אלא כל שנעשה אח"כ מזלו גרם וה"ה בשנעשה לאחר שידוכין והרי דווקא בהמירה אחות המשודכת דהוה אומדנא גדולה הוצרך הרא"ש לפוטרו משום פגם גדול אבל במום בעלמא לא אשכחן ודאי לפוטרו וכ"כ הב"ח בהדיא שם דאינו בטל אם לא בהוכחה גדולה אבל בש"ד הוה ממש כלאחר קדושין ובתשו' נוב"י באה"ע (סנ"ג) כ' ג"כ בפשיטות דלענין מום דלאחר שדוכין לא שייך נסתחפה שדהו וחידוש גדול שלא הביא דברי הב"ש הנ"ל ולא עמד ג"כ על הדברי הב"ח שסותרין זה ולענ"ד ברור לדינא בין במום בין במאיס עלי לא נתבטלו השידוכין ובמאיס עלי תתן הקנס ואח"כ מתירין לה החרם בחרטה אלא דא"צ דעתו ובמומים אפשר דגם זה לא מקילינן ומ"מ במומים גדולים דס"ל לרשב"ג שכופין אותו להוציא אפשר דבשידוכין מתירין שלא מדעתו לפחות כעין שכ' הש"ך לענין מאיס עלי ואפשר דאפי' בהיו כיון דאיכא מ"ד דגם בהיו יכולה לאמר סבורה הייתי שיכולה אני לקבל ועכשיו איני יכולה ומ"מ אפשר דדווקא מאי דאיכא דיעות בין הפו' בתראי אבל מאי דאיכא דיעה בש"ס דלא כהלכתא אינה אפי' צירוף להקל וצ"ע ומ"מ גם להתיר שלא מדעתה במאיס עלי התנה רמ"א דצריכה לברר באמתלא ברורה והנוב"י כ' דאם נותנת הקנס זה גופה הוה אמתלא ואני תמה דכבר דחה הרא"ש דברי הפו' דבמאיס כופין אותו להוציא ול"ח לעיני' נתנה באחר כדחיישינן גבי טמאה אני לך למשנה אחרונה דהכא כיון דמפסדת כתובתה לא חיישינן ודחה דאם עיני' נתנה באחר לא איכפת לה במנה ומאתים כו' ע"ש וא"כ פשוט דה"נ לא הוה אמתלא ואפי' לדברי הנוב"י פשוט דהיינו דווקא כשיש לה משלה ומשלמת תיכף אבל אם אין לה עכשיו לשלם במה שתתחייב כשתתעשר ודאי לא הוה אמתלא וגדולה מזו כ' התוס' בב"ב (מ"ד) גבי המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אינו מעיד לו עלי' וכ' בד"ה למאי נ"מ כו' דאפי' נוגע בעדות לא מיקרי משום זה שיתחייב לכשיתעשר ע"ש. וכ"ש דאינו אמתלא וגם מה שנותן עבורה אביה נראה דאינו אמתלא ופשוט:

(ט) והנה האבות אף שאינן מתחייבין אלא על הנתינות מ"מ הורה הח"ס אה"ע (סקי"ד) דאם הבת אינה מתרצית דאסיר להאב ליתן לה נדן להשיאה לאחר ואם נותן לה נדן עובר החרם וחייב קנס ומשמעות דבריו בהדיא דקאי בסתם שידוכין דהא הקשה על המ"ע שדן בזה בדיני דגרמי דמאי שייך כאן דיני דגרמי הרי אין אנו דנין אלא שנתחייב לפייסה וכל שלא פייסה נתחייב בחרם וקנס ולכאורה צריך להבין מנ"ל דמתחייב לפייסה אף

דאינו מוזכר כלל בתנאים שמתחייב בזה האב אבל מצאתי זה מפורש בתשובת המבי"ע ח"ר ספ"ה שכ' דהוה אומדנא דמוכח שנשבע לו אדעתא דלא יהא בידו להתפטר שבתו אינה מתרצית ולא מיבעיא אם הוא לדעתו אלא אפי' שלא לדעתו כל שבידו להרצותה ואינו מרצה חייב בחרם וקנס ועפ"י דרכו נלענ"ד להוסיף יותר דאין אנו צריכין לאומדנא חדשה אלא דהא כל עיקר הטעם דפטרוהו מחיוב הנתינות כשבתו אינה מתרצית הוא משום אומדנא דמוכח דלא נתחייב אדעתא דלא תהני בתו וא"כ כל שבידו להסיר האונס פשוט דקיי"ל דלא מיקרי אונס כההיא דקיי"ל דש"ח שהי' לו להקדים ברועים ומקלות ולא קידם חייב דאינו אונס וא"כ בטלה האומדנא ומה שאסר ליתן לה נדן ג"כ הוה מהך טעמא דהרי יש בידו לכופה בדבר זה ולפי דברינו אף כשהבת מתחייבת בעצמה דבכה"ג ליכא אומדנא כ"כ דהאב מתחייב בנשואין כיון דהבת מתחייבת בעצמה מ"מ כיון דאם נותן לה נדן הרי מסייע בזה ידי עוברי עבירה ואסור בלא"ה ליתן לה נדן א"כ אין כאן אומדנא דמוכח לפוטרו מחיוב הנתינות ומ"מ צ"ע כשכתב לשון ליתן נדן לבתו אפשר שלא נתחייב כלל רק ליתן לבתו וכשאינה מתרצית אין כאן חיוב כלל ואין אנו צריכין כלל לאומדנא. וגם בדברי הח"ס אפשר לפרש דאינו אלא הוכחה שהוא מדעתו וצ"ע ובאמת קשה הדבר מאוד לחתוך הדין באומדנות הללו כיון דתלוי באיסור חרם ואפשר דבחרם אין הולכין אחר אומדנא אלא במוכח טובא כעין מכר ומש"כ הנוב"י בפס' יש אומדנא על ההתקשרות גם החרם נפקע כמש"כ הרמ"א במי שנשבע לפרוע חובו ומחל לו החוב גם השבועה בטילה דלא נשבע אלא כ"ז שיהא חייב ע"ש ולענ"ד יש לדון בדבר דהנה בסס"ז הקשה דבחו"מ משמע דבמחילה מהני וביו"ד סרכ"ח משמע דצ"ל דוקא הריני כאלו נתקבלתי וע"ש שנדחק בזה ולענ"ד בפשוט דהתם שלא נשבע בשעת ההתחייבות אלא אח"כ להבטיחו על החוב לא נתכוין אלא על חיוב החוב:

אבל ביו"ד הא איירי שרצה לאלם ההתחייבות בחומר שבועה וכ"ז שאינו אומר הריני כאלו התקבלתי אינו נפטר מהתחייבות השבועה וכעין סברא זו בסמ"ע שם ס"ק כ"ב ע"ש ולפ"ז גם לענין זה י"ל דהא בתנאים כוונתנו לאל ההתחייבות בחיוב שבועה ואף דהוה אומדנא לענין סתם התקשרו' לענין שבועה צרי' הוכחה טפי לפי דברי הפו' וצע"ג:

(י) ולענין סבלונות הנה זה פשוט דהחוזר חייב להחזיר הכל אפי' מאכל ומשקה ששלחו לו ואפילו צד השני ואכל סעודת חתן דקיי"ל בלאחר אירוסין דעשוין לבלות לא הדרי מ"מ הובא באה"ע ס"ל דבשדוכין דעת הפו' דל"מ אכל סעודת חתן ובכה"ג לא מחלי כלל וע"פ סברא זו נראה לי דגם הרמב"ם דסבר לאחר אירוסין אפי' לא אכל הוה עשוין לבלות מתנה מ"מ בשידוכין נם הרמב"ם יודה דלא מחל כלל וחוזר הכל ומבואר שם

דכ"ז אין נ"מ בין סבלונות ששלח הוא לשלחה היא אמנם הב"ח בסמ"ט שם כ' דסבלונות ששלחה איהי י"ל דהוה משו' איקרובי דעתא לגמרי לשם מתנה והביא שכן דעת הרא"מ בשם האו"ז וכ' דלא מפקינן מהמוחזק ולכאורה יש לנו לסמוך עליו וגם יש לצרף דעת הי"א בשו"ע שם דגם בשידוכין מהני אכל וא"כ לשי' הרמב"ם גם בלא אכל בעשוין לבלות מיהו לא הדרי והנה הרשב"א כת' דאף דבכתובות דמ"ז מחלקינן הנ"מ מדידי' לדידה אבל מדידה לדידיה משום איקרובי דעתא מ"מ התם גופא לא קיי"ל להלכה כן כו' ולכאורה צ"ע דמ"מ כיון דמצינו חילוק זה בש"ס מנלן כאן ללמוד דין סבלונות ששלחה היא מסבלונות ששלח הוא אבל באמת י"ל דהוא מוכרח דהא ע"כ צ"ל דכאן הוה אומדנא טפי שלא נתן אלא ע"מ לכונסה דאל"כ רבנן דפליגי אראב"ע בכתובות שם וסברי דגובה את הכל ע"כ פליגי אמתני' דסברי דהסבלונות חוזרין וא"כ הו"ל למימר כדרך הש"ס בכל מקום מתני' מני ראב"ע היא. וע"כ צ"ל דסבלונות הוה אומדנא טפי ויש להסביר הטעם בכמה גווני וא"כ כיון דאפי' באומדנא דהתם קיי"ל דאפי' מדידה לדידיה הוה אומדנא כ"ש באומדנא דסבלונות דאלים טפי דאית לן לומר אפי' דידה ומ"מ דעת הב"ח דבסבלונות יש סברא יותר דמדידה הוה מחילה לגמרי דבשלמא לדידה י"ל דשולח לה כד' להתקשט אבל לנברא לא שייך תכשיטין וא"כ לא שייך הוכחתנו דנהי דהתם הוה אומדנא טפי גבי מדידיה לדידה מ"מ במדידה לדידיה יש כאן סברא יותר דהוה מחילה טפי ומש"ה הוה כאן מחילה במדידה לדידיה אף דבכתובות שם קיי"ל דלא הוה מחילה אפי' מדידה לדידיה ואפשר דהמוחזק יכול לטעון קים לי וצ"ע:

והנה לכאורה כשהבת אינה מתרצית והאב טוען שהוא אנוס נהי דמספק אין אנו יכולין לחייבו בקנס מ"מ י"ל דלענין הסבלונות הוה כא"י אם נתחייבתי דהא חיוב הסבלונות אינו נולד אלא משעה שחוזרין ואם הוא ברצון יש לו כננדו חיוב הקנס וא"כ הוה כא"י אם נתחייבתי ולא הוה כא"י אם פרעתיך כיון דאין החיוב בברור אפי' שעה אחת וראיה לדבר מההיא דעשה לי שירים ונזמים וטבעות ואקדש אני לך דב"ק (צ"ט) ובקידושין דאי אין לשכירות אלא לבסוף מקודשת ולא הוה מקדש במלוה וחזינן כיון דבאין כאחת אין כאן שעת מלוה שעה אחת וא"כ ה"נ הוה כא"י אם נתחייבתי אבל באמת נראה דהחיוב תיכף משעת נתינה דהא בעי בב"ב שם שבח סבלונות מהו כיון דאי איתא בעינא בעינא בעי למהדר ברשותייהו קאי א"ד כיון דאלו מגנב דמי בעי לשלומי כדידיה דמי כו' ואי עד השתא הוה ברשותו הוה כהקנה לל"י דהשבח ללוקח וע"כ דהשתא איגלאי מילתא דמעיקרא הוה הלואה וא"כ צ"ע אי הוה כא"י אם נתחייבתי אבל יש לדון כאן מט"א דהוה לא הוה ליה למידע ודעת הפו' דבכי ה"נ אפי' א"י אם פרעתיך פטור וצריכין אנו

לבאר בזה הנה המל"מ בפ"ד משאלה ופקדון כת' בפשיטות דפטור וכ' ראיה מב"מ (צ"ז) גבי שאלה היום ושכרה למחר דאמרינן שם זה אומר שאולה וזה א"י חייב ופריך לימא תהוי תיובתא דר"נ ור"י ומוקי לה בשיש עסק שבועה ביניהם ות"ל דהחיוב ודאי וא"י אם החזיר וע"כ משום דלא הו"ל למידע ע"ש ולענ"ד הוא תמוה דהא שיטת התו' דבלא הו"ל למידע נם לר"ה ולר"י פטור וע"כ דהתם הו"ל למידע ואפשר לומר דבהו"ל למידע נחתינן חד דרגא ולר"ה ור"י דמחייב התם בא"י אם נהחייבתי בהו"ל למידע מחייב בא"י אם פרעתיך אפילו בלא הו"ל למידע אבל לר"נ ור"י דפטרי התם אפי' הו"ל למידע בלא הו"ל למידע אית לן למיפטר אפי' א"י אם פרעתיך אבל הוא דחוק וכבר כ' שם התוס' בעצמם ד"ה והלה דאע"ג דמסר לו שתי פרות וא"י אם החזיר מ"מ כיון דמחזיר אחת הוה כא"י אם הלויתני וכן בשאלה היום ושכרה למחר כשא"י אם מתה בעודה שאולה ע"ש נראה בפירוש דבריהם כיון דמעיקרא הוה שתי פרות לפנינו נקבע הספק מתחילה כעין ההיא דכריתות (דף י"ח) נבי חתיכה אחת משתי חתיכות ע"ש וצ"ע בפירוש דבריהם אבל עכ"פ אין ראיה מכאן:

והתומים סע"ה הביא ראי' מב"ק (קי"ח) דפריך לר"ה ור"י מהא דתנן א"י אם הלויתני פטור ופריך ה"ד אי דלא תבעי ליה רישא בא"י אם פרעתי נמי כו' ולשיטת התוס' דבלא הו"ל למידע גם לר"ה ור"י פטור לוקי בלא הו"ל למידע ובא"י אם פרעתיך חייב אפי' בכה"ג וע"כ דבלא הו"ל למידע גם בא"י אם פרעתיך פטור והנה מלבד דהוא דחוק באוקימתא דמתני' י"ל דלא משני הכי דמ"מ תיקשי לאביי דכתבו התוס' בכ"ד דלדידי' אפי' לא הו"ל למידע חייב אבל הביא שם ראיה נכונה מלשון הבעה"ת דכ' דביורשין א"י אם פרעתיך פטור דלא הו"ל למידע מיהו לשון הטור בסע"ה משום דטענינן ליורש ומשמע באמת דווקא ם משום דטענינן ליה הא אי ל"ה אף דא"י ולא הו"ל למידע לא מיפטר וביותר דהרשב"ם כ' בב"ב (ל"ג) ד"ה א"ל כו' דמלוה ע"פ גובה מן היורשין כו' ונשבע שלא פרעו ע"ש הרי דס"ל באמת דאפי' א"י ולא הו"ל למידע חייבין אפילו ביורשין כ"ש בעלמא אמנם נראה דבא"י אם פרעתיך דווקא בשנולד לו ספק ויש כאן ריעותא ומש"ה בלא הו"ל למידע פטור אבל יורשין אין כאן שום ריעותא ואינו חשוב כלל כא"י אם פרעתיך ומש"ה איצטריך הך טעמא דטוענין ליורש וגם הרשב"ם ל דדוקא לענין יורשין שלא נולד ריעותא מחייב אבל בלא הו"ל למידע בעלמא אפשר דמודה דפטור. ומ"מ שיטת הרשב"ם לענין יורשין תמוה מאוד דהא בד' ע' שם גבי שטר כיס היוצא על היתומים משמע בהדיא דאי הי' האב נאמן לומר פרוע במגו דנאנסו גם היתומים פטורין ממילא אפי' לא טענו כלל וכ"כ שם בעצמו דטוענין ליתומים וכ"כ עוד בדף

קע"ד שם ד"ה ר"ה כו' דהא דמלוה ע"פ גובה מן היורשין היינו כשחייב מודה דאי ל"ה טוענין ליורשין וע"ש בתד"ה ואם כ' לו התקבלתי כו' ודו"ק ואם כן אין לנו חולק על דברי הבעה"ת אמנם בסקט"ו הביא התומים שם דאפילו שניהם אינן יודעין אם פרעו דעת הרשב"א דחייב ואפי' בלא הו"ל למידע עיי"ש ומכל מקום נראה דבכה"ג דידן דאין החוב ברור קודם גם הרשב"א יודה דאפי' א"י אם פרעתיך פטור דאל"כ תיקשי מאי קמ"ל ר"ז דמגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותי' ת"ל דהו"ל א"י אם פרעתיך דהרי כבר נתחייב במזונותי' וא"י אם נפטר ותנן בהדיא דא"י אם פרעתיך חייב מיהו זה יש לדחות בכמה אנפי חדא דמ"מ איצטריך ר"ז דגם בכה"ג דשניהן שמא ג"כ חייב ועוד דדיני חיוב הבעל שאני דהו"א דבכה"ג לא חייבו לי' רבנן במזונותי' שכבר אינו בעלה והא לענין פירות איכא למ"ד דמשעה שנתן עיניו לגרשה אין לו לבעל פירות והו"א דגם מזונות אין לה ואצטריך לאשמועי' דמזונות עדיין חייב. אבל יש לדון מהך דסו"פ מי שמת נפל הבית עליו ועל אשתו דב"ה אומרים נכסי' בחזקתן דמספיקא לא מפקינן ממונא והא הוה כא"י אם פרעתיך וע"כ משום דאין חיוב הכתובה ברור דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים וה"נ חיוב הסבלונות עדיין לא היו עומדין לידי גיבוי עד שעה שהיו חוזרין וההיא שעתא כבר נולד ספק חיוב הקנס ואף דאינו דומה לגמרי דהתם אותו הספק שעמדנו בו מעיקרא לא נתברר אבל כאן הספק שהי' מעיקרא נתברר והספק הוה מצ"א מ"מ אינו נראה לחלק דמ"מ למדנו דאין כאן חזקת חיוב עד עכשיו והשתא שמתברר כבר יש ספק אחר ואין לחלק וא"כ גם לדעת הרשב"א פטור בזה ובלא"ה. כבר הסכימו האחרונים דבלא הו"ל למידע גם א"י אם פרעתיך פטור וא"כ נראה ברור דבכה"ג אינו מחזיר הסבלונות. ועוד נראה דאפי' אם נחייב א"י אם פרעתיך אפי' לא הו"ל למידע מ"מ כיון דלא הו"ל למידע קיי"ל דבכ"ד דהאי ידע והאי לא ידע נשבע ונוטל והא דפטרו בחו"מ (סע"ה) א"י אם פרעתיך אפי' משבועה היינו דווקא ע"כ בהו"ל למידע אבל בלא הו"ל למידע ודאי חייב מיהו שבועה וא"כ יש לו לפחות עליו שבועה לכו"ע. ומ"מ באיתנהו לסבלונות בעין דהוה ברשותי' דמרא והספק קנס הוה מילתא אחריתי צ"ע אבל אי ליתנהו ואין עליו אלא חיוב ממון הדין ברור כמש"כ דע"ז הוה הקנס פרעון גמור ודו"ק:

(**יא**) עוד לענ"ד ברור דאף דגם אוכלין ומשקין חוזרין מכל מקום היכא דנתן לו מזונות והלה הי' לו מזונות ממ"א ומחמת מזונותיו לא הרויח ממ"א נהי דמשום טענה זו שהפסידו מלהרויח לא הוה מחייבינן לשכנגדו דקיי"ל מבטל כיסו של חבירו פטור מ"מ בכה"ג המזונות שנתן אינו חוזר דאף דאזלינן בתר אומדנא שלא נתן אלא ע"מ לכנוס מ"מ זה דווקא בנותן מתנה דאין הולכין אלא אחר דעת הנותן לבד אבל כאן אין הולכין

אחר דעתו לבד דהוה כמוכר כיון דשכנגדו מפסיד אין הולכין אחר דעתו אלא אחר דעת שניהם וראי' ברורה מב"ק (דקט"ז) גבי טול דינר והעבירני דאין לו אלא שכרו דיכול לומר משטה אני בך ואפ"ה בצייד השולה דגים מן הים כיון דהי' מרויח בכיוצא בו אמרינן דנותן לו שכרו משלם והטעם ברור דבכה"ג לא אזלינן בתר דעתי' לחוד. וע' תו' שם בע"ב ד"ה להביא כו' גבי השוכר את הפועל להביא כרוב ודרומסקנין לחולה דאפי' מת החולה דודאי הוה אומדנא דמוכח דלא התנה לו שכר גדול אלא בשביל החולה מ"מ כיון דהי' משתכר בכיוצא בו ממ"א נותן לו שכרו משלם וע"כ דבכה"ג לא אזלינן בתר אומדנא ודווקא במתנה דהולכין אחר דעתו לבד הוה אומדנא אבל היכא שחבירו מפסיד ג"כ אין הולכין אלא אחר דעת שניהם וה"נ לענין סבלונות הדין כן זה נראה ברור:

(**יב**) עוד פסק שם בשו"ע דאם עשה סעודה והוצאות כמנהג המדינה חייב החוזר לשלם והוא מדברי הרמב"ם והנה הראב"ד השיג עליו מר"פ המוכר פירות גבי מכר זרעוני גינה ולא צמחו דקיי"ל התם דאין נותן לו אלא דמי זרע אבל דמי הוצאה אינו מתחייב והנה הרב המגיד חילק דהתם עשה ההוצאה להרווחה אבל כאן לא עשה אלא כמנהג המדינה והט"ז כ' ע"ז דאין בו כדי לחלק וחילק באופן אחר דהתם בשעה שמכר לו לא הי' היזק אבל כאן בשעה שחוזר בו עושה ההיזק דההוצאות כבר הי' ועד השתא שהי' צורך בהן לא הי' היזק ובשעת החזרה נעשה היזק והנה עדיין אין מקור לדברי הרמב"ם ועו"ק לי לחילוק הרב ע"ז דהא אמרינן התם וי"א אף דמי הוצאה ואמרינן מאן י"א רשב"ג ומייתי רשב"ג דנותן בהמה לטבח וקילקלה נותן לו דמי בושתו ודמי בושת אורחיו ע"ש ולחילוק הט"ז אינו דומה כלל דהא התם גבי טבח נעשה ההיזק בשעת מעשה ובכה"ג לכו"ע חייב וע"כ דאין לחלק בזה כלל ע"כ נלענ"ד דבלא"ה ע"כ צריכין אנו לחלק הא דפטרינן התם דמי ההוצאה דמ"ש מטיהר את הטמא ובעה"ב עירבן עם פירותיו דקיי"ל דחייב לר"מ דדאין דד"ג ועי' תוס' ב"ק (ד"ק) ד"ה טהר את הטמא כו' וקיי"ל כר"מ ובלאו הא דקיי"ל כר"מ א"א כלל לומר דלר"מ חייב הכא דא"כ לימא מאן י"א ר"מ וע"כ דגם לר"מ פטור התם ותיקשי טובא מ"ש מהך דטיהר את הטמא דחייב החכם בהפסד פירות שעירבן הבעה"ב בעצמו וה"נ ליתחייב במה שעשה הבעה"ב הוצאות ע"ז. שוב ראיתי שכבר נתעורר בזה הרמב"ן בדיני דגרמי שלו והאריך לחלק ודבריו נוטין לדברי הרה"מ דכל שעושה מצד המנהג מיקרי ההיזק מחמתו והוא הגורם אבל מה שעושה להרווחתו לא מיקרי זה הגורם ואין ההיזק עליו ועירבן עם פירותיו צ"ל דה"נו דכמאן דאמר לו לערבן בפירותיו דמי וצ"ע אבל עכ"פ דברי הרמב"ם מוכרחין מהך דטיהר את הטמא וז"ב וכיון דמדיני דגרמי הוא פשוט דאינו אלא כשחוזר בו מרצונו אבל במתה או במאיס פלי דהוה

אונס או במת הוא פשוט פשוט דאין דד"ג באונס ואינו מחזיר ההוצאות כ"ז נראה לדינא בהלכות העמומות האלו ולמעשה צריך עוד להתיישב. וה' יצילנו משגיאות:

(יג) כתב בספר חסידים שלא ישא אדם בת אחותו. ושני אחים לא ישאו שתי אחיות ואב ובנו לא ישאו שתי אחיות ובנוב"י דחה דבריו בשתי ידים דבגמ' אמרינן דמטה לישא בת אחותו גם אמרינן בברכות (דמ"ד) שמוני' זוגים אחים כהנים נשואים שמונים זוגות אחיות כהנות ובכתובות ר"פ וברי' הוו נשואי תרתי בנתי' דאבא סיראה ע"ש ולענ"ד כל דברי הס"ח הם משום חשש סכנה והנה באמת בזמן הש"ס כיון דהוה מצוה לישא ב"א א"כ שומר מצוה לא ידע דבר רע אבל השתא נולד חשש איסור בדבר וא"כ הדר הוה סכנה. והנה אמרינן בקידושין (י"ב) דרב מנגיד על חתנא דדר בי חמוה. וערש"י מתוך שרגיל להיות אהבה ביניהן חיישינן לתקלה וע' בתוס' שנדחקו הרבה דבזמנינו דרים בבי תמוה וכת' דהשתא דרים בשביל טובת הנאה משום שדרים בלא שכירות ויש הוכחה שאינן דרים בשביל חמותם והוא דחוק מאוד דבש"ס לא חילקו בדבר וכ"ש לפירש"י דבאמת חיישינן לתקלה ומש"כ עוד דסמכי אל"ב לענ"ד גם לל"ב נהי דלא מנגיד מ"מ פריצותא הוה כדקיי"ל באידך מילי דהתם אלא שסמכו להקל וא"א בדבר וא"כ כ"ז שהיא חמותו לבד אבל כשהיא גם אחותו כשישא בתה דתהי' חמותו ואחותו דהקורבה גדולה ביותר חיישינן טפי לתקלה ומש"ה יש לאסור וכיון דאיכא חשש איסור חיישינן לסכנה ועוד י"ל בדרך חידוד דהנה קיי"ל דבאחותו מתייחד לפרקים. והנה י"ל כמו דאמרינן גבי אב לענין חיבוק בתו דנתקדשה אסור ה"נ י"ל דבנתקדשה אסור ואף דאין איסור חל על איסור מ"מ אין זה אלא לענין עונש אבל האיסור חמור כדאמרינן ביבמות (דל"ב) נ"מ לקוברו בין רשעים גמורים והנה בזמן הש"ס דלא הוה שכיחי בבית חמותם ליכא למיחש למידי וכן בשנשאת לאחר אבל בזמנינו דדרים בבית חמותם איכא למיחש דאתי לידי יחוד כיון דמעיקרא לא הוו בדיל מינה מיחוד והיא גזירה פשוטה בכל הש"ס ודעת הרבה פו' דיחוד דאו' ושפיר איכא למגזר ואף הס"ח לא אסר אלא בחיי אמה ואין בידי לעיין בו והך דשני אחים לא ישאו שתי אחיות ואב ובנו. לענ"ד באמת לא דכולם הוה סכנה דרובא ודאי לאו סכנה ואינהו הוה ידעי להבחין בזה אבל אנן יתמי דלא ידעינן קיי"ל דבסכנה אין הולכין אחר הרוב וחוששין למיעוט ואסרו להקיז בכל ערב יו"ט משום ערב יו"ט של עצרת ומר ידידי הגאון הר"ר שואל זעליג נ"י אמר דכל אלו הדברים משום מילתא דתמיהא ושלטי בה עינא בישא ובזמניהם דהיו שכיחין לא שלטא בה עינא ודפח"ח וסעד לדבריו בדברי התו' מו"ק ח' ד"ה וארון עם המת בחצר. דבירושלמי התיר במת מפורסם אפי' בשוק ובזמנינו שאין קהילות הרבה הכל הוה מת

מפורסם ע"ש. וכה"ג כ' עוד בע"ג (ט"ו) ד"ה אימר כו' דדווקא בימיהם אסרו למכור בהמה טמאה לעו"ג שהיו הרבה יהודים ביחד ואם הי' לו בהמה שא"צ לה הי' מוכרה לחבירו. אבל עכשיו שאנו מעט אם נאסור למכור יפסידנה כו' וה"נ הוה איפכא לחומרא וא"כ י"ל דבזמנינו דדשו בה רבים תו לא שלטא בה ג"כ עינא וליכא למיחש למידי ושלום על ישראל.

סימן ז

(**בדברי המהרי"ט שהזכרנו בסי' הקודם**) (**או"ח** לסי' תל"ד ס"ה) שלוחו יכול לבטל עט"ז דהר"ן מביא דאחרים חולקין דביטול מדין הפקר ואינו יכול להפקיר ע"י שליח ומשמע שם דבהפקר גם הר"ן מסכים וקשה לכאורה דהא בב"ב (דקמ"ח) מיבעי' לי' בשכיב מרע שהפקיר נכסיו אי חוזר דדילמא כיון דלעניים כעשירים יהיב גמר ומקנה משמע הא אי פשיטא דלא כיון אלא אם ימות ודאי חוזר ובהדיא אמרינן בב"ק (קט"ז) אדעתי' דארי' אפקרי אדעתי' דכו"ע לא אפקרי והא קיי"ל בכתובות (דע"ד) כל מלתא דמצי לקיומי ע"י שליח מצי למשוי תנאה לא מצי לקיומי לא מצי למשוי תנאה ואי אינו יכול להפקיר ע"י שליח למה יכול למשוי תנאה ומיהו בהנהו י"ל דאומדנא דמוכח עדיף מתנאי ולא בעי דיני תנאי. ומיהו בב"ק (דס"ט) גבי כל שילקטו עניים היום יהא הפקר ועיי"ש בתוס' דלר"י ע"כ ההפקר עתה אם ילקטו והא הוי כתנאי ממש וע"כ דיכול להתנות בהפקר דאי ל"ה הוה כל הכרם הפקר וכן יש לדקדק מב"מ (דל"א) גבי עובדא דר"י בר"י דאמר לכו"ע אפקרינהו ולך לא אפקרינהו ופריך וכה"ג מי הוה הפקר והא תנן הפקר לעניים ולא לעשירים כו' אינו הפקר ע"ש. ולא פריך אלא דבכה"ג לא הוה הפקר הא תנאי אחרינא יכול להתנות ומיהו י"ל דהך דהתם אינו מדין תנאי אלא דשיורא הוה כמו הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני דר"פ המגרש וע"כ צ"ל כן אפי' נימא דיש תנאי בהפקר מ"מ צריך לדקדק בקו' הש"ס דמאי פריך ומי הוה הפקר כה"ג והא תנן הפקר לעניים כו' הא ע"כ צ"ל דלענין תנאי לא שייך למילף משמיטה דבעינן בלא תנאי כשמיטה ופשוט דלענין חלות ההפקר לא שייך למילף משמיטה דהתם כבר הפקירה תורה וא"כ ה"נ מ"ש הך תנאי דלך לא אפקרינהו משאר תנאי ואין לומר דמ"מ כיון דהוציא שום אדם ל"מ אפי' בדרך תנאי דאינו יכול להוציא שום אדם כלל וכעין ההיא דר"פ המגרש (דפ"ב) דאמרינן שם דע"מ שלא תנשאי לפלוני לא דמי לשאר תנאי דעלמא דהתם לא שייר בגיטא והכא שייר דהא באמת התם גופא לא קיי"ל כהך סברא וא"כ אדרבה ראי' ברורה להיפוך דאף דבמקום דשיור ל"מ בדרך תנאי מהני וה"נ אי לך לא אפקרינהו הוה בדרך תנאי ודאי

הוה מהני וע"כ דלשון לך לא אפקרינהו פשיטא לי' דהוי שיורא ופריך שפיר וא"כ שוב אין ראי' מכאן לדיני תנאי. אבל מ"מ משמעות כמה סוגיות דיש תנאי בהפקר. וא"כ קשה אי אין שליח קיי"ל דאין תנאי והנה המהרי"ט בסי' קכ"ז כתב בפשיטות דבהקדש אינו יכול לעשות שליח להקדיש דמילי לא מימסרי לשליח ותרומה שאני דרחמנא שוי' מעשה עיי"ש ונראה דזהו נמי טעם הר"ן גבי הפקר דהוה נמי מילי כדין הקדש ודברי המהרי"ט יש להן אילן גדול לתלות בו דנראה פשוט דהפקר והקדש שוין בזה ועשעה"מ סופ"י מאישות. דהקשה על המהרי"ט דהא מוכח בנדרים גבי נטיעות אלו הקדש אם אינן נקצצות דיש תנאי בהקדש ואי אין יכול לעשות שליח אמאי יש תנאי (וכן יש להקשות לענ"ד מכתובות (ק"ז) לב ב"ד מתנה עליהן ע"ש וכן יל"ד ממנחות (דק"ט) גבי הרי טלי עולה ע"מ שלא אתחייב באחריותה ע"ש וכן מוכח מכ"ד ודו"ק). ולא הזכיר דתליא באשלי רברבי וצריכין אנו ליישב דברי רבותינו הר"ן והעיטור והמהרי"ט והנראה דהנה זה נראה ברור דבהקדש דבר שחובה עליו להקדיש כגון קרבנות שחייב בהן פשוט דיש שליח דבהדי' תנן בפסחים (דפ"ח) האומר לעבדו צא ושחוט עלי ושכח מה אמר לו רבו הולך אצל רועה הרגיל אצלו כו' ושם בסוגיא דמקנה לי' חד מינייהו ע"מ שאין לרבו רשות בו אבל השני ודאי הוה של רבו לבד ומקדיש ליה העבד דהוי כשליח ואין נראה לחלק בכאן דעבד שאני דיד עבד כיד רבו וכי היכי דאמרי' בריש השואל (דצ"ו) לענין שאילה בבעלים דאפילו אי שליח לא הוי בבעלים עבד הוה בבעלים דיד עבד כיד רבו דמסתבר דדוקא התם לענין בעלים דעבד כיון דמיקני ליה לבעל הפרה מיקרי בבעלים אבל לענין שליחות בעלמא לא מסתבר וכן מוכח בתוס' קידושין ריש הא"מ ד"ה ודילמא דהוכיחו דיש שליחות אפי' במידי דל"ל שותפות בגוי' מהך דהכא דמשמע מדאמר גדי שלי וטלה שלו דהטלה לרבו לחוד ואפ"ה הוי שליח ואי איתא דה"נ שייך הך סברא דיד עבד כיד רבו לא פשיט מידי וע"כ דבעלמא לא שייך לחלק כך ונראה דהתו' הוכיחו כן מסוגיא דסו"פ שתי מדות דתני ידו ולא יד עבדו ולא יד שלוחו לענין סמיכה ואמר דצריכי דאי תני עבדו דלאו בר מצוה כו'. ולא אצריך נמי להיפך דהו"א דווקא שלוחו אבל עבד ידו כיד רבו כדאמר גבי בעלים וע"כ דדווקא התם שייך הסברא דתלי לענין קנין ודו"ק. ומיהו מש"כ דמשמע מדאמר גדי שלי וטלה שלו דאין לו חלק בטלה צ"ע דמה משמע שייך כאן דפשוט כיון דיש לו פסח אחר אין אדם אוכל שני פסחים. וכדתנן התם בעבד של שני שותפין דהיכא דקפדי אינו אוכל בשניהם וע"כ משום שאסור לאכול שני פסחים] וא"כ ע"כ דבהקדש שבחובה יכול להקדיש ע"י שליח וטעמא נראה דזה הוי כמו תרומה כיון דחובה עליו יכול לעשות שליח ולא שייך כאן מילי ודבריהן אינן

אמורים אלא בהקדש נדבה וא"כ לא קשה מידי כיון דמצינו שליחות בהקדש תו יכול להתנות אף בכל הקדשות וכי היכי דאמר בכתובות שם לענין קידושי ביאה דאיתקוש הויות להדדי והתם דעניני קדושין חלוקין הן איצטריך להך סברא דאיתקוש אבל הקדש דד"א ממש הם כל עניני הקדש פשוט דלא צריך יש שליחות בהך מלתא גופא ועדיף טפי מאיתקוש וא"כ מה שהקשינו לענין הפקר נמי לק"מ דאו דהוי בכלל הקדש או בשאר מתנות דיכול לעשות שליח ומש"ה יכול להתנות אף בהפקר וז"ב ועי' חי' הרמב"ן (ב"ב ר"פ מי שמת) דאינו יכול לעשות שליח לנדור עבורו וכן מוכח דברי התו' נזיר (די"ב) ובש"מ שם דא"י לעשות שליח לקבל עליו נזירות עבורו ולכאורה דלשי' כל הני פו' גם כן דאינו עושה שליח להקדש ומ"מ אינה ראי' גמורה דהתם להתחייב על גופו ודאי הוה מילי בעלמא ולענ"ד גם בהדיוט י"ל דאינו יכול לעשות שליח להתחייב לחבירו עבורו וראי' לדבר דגבי הרשאה בב"ק ד"ע בעי מדינא באופן שיכול להקנות לי' להמורשה ולא שליחות וצ"ע שם אבל להקדיש י"ל דמודה הרמב"ן והתוס' נזיר דיכול להקדיש עי"ש דהוה כמוסר חפץ לחבירו ליתן לחבירו והמקבל קנה לה בעצמו בקנין המועיל והשליח לא עשה מעשה כלל ואפ"ה פשוט בסוף פ"ק דגיטין ובכ"ד דקנה חבירו דעיקר השליחות להרשות עליו וה"נ אמירה לגבוה הוה כמסירה להדיוט ובאמת צ"ע לענ"ד טעם המהרי"ט למה קרי לה מילי בעלמא וצ"ל דמ"מ כיון דההקדש אינו קונה אלא באמירתו מיקרי מילי בעלמא אבל עכ"פ נראה ברור דמדברי כל הני פו' אין ראיה לדינו של מהרי"ט

שוב ראיתי בדברי הנוב"י מ"ב (סקמ"ז) בתשובה מבן המחבר דהאריך שם לענין נדרים ושבועות והביא דברי המהרי"ט ותמה עליו על מש"כ דמילי לא מימסרי לשליח דהא גבי גט התם לא אמרינן אלא דאין שליח ראשון עושה שליח שני אבל שליחות נתפס אפי' במילי ועוד דגבי הפרת נדרים פליגי תנאי אי יכול לעשות שליח משום מיעוטא דקרא הא בלא"ה אפי' הוה מילי בעלמא יכול לעשות שליח והנה לענין שו"נ הארכתי בעזה"י במקום אחר ומה שתמה על המהרי"ט דהא בגט אינו אלא דשליח ראשון אינו עושה שליח אחר נראה סברת המהרי"ט דבאמת קיימא לן בכ"ד דשליח עושה שליח ולא מצינו חילוק בין שליח ראשון לשליח שני ועוד נראה דע"כ צ"ל דחד מלתא היא דהא לא ילפינן בקידושין דשע"ש אלא בגירושין ובפסח וקדשים ליכא קרא וערשב"ם ב"ב (פ"א) גבי בצרן ושיגרן ביד שליח ומת כו' דפי' או שמת ומינה שליח אחר תחתיו וכיון דכתב בקרא והבאת ודאי צריך שליחות להבאה ואפ"ה שע"ש וע"כ דאף דמעיקרא לענין עיקר השליחות צריך קרא אחרינא לקדשים ולא ילפי מגירושין מ"מ השתא דכבר

איתרבי שליחות בקדשים ומצינו בגירושין דאיתרבי דשע"ש אמרינן דג"מ בעלמא הוא וכל דין שליחות איתרבי בקדשים וכה"ג כתבו התוס' בחולין (ל"ו) בד"ה חד במת דאף דאיצטריך תרי קראי לענין הכשר למחוברין ותלושין ובמת לא כתיב אלא חד קרא ומת משרץ לא ילפינן דהא איצטריך קרא אחרינא לדין הכשר במת מ"מ כיון דכבר גלי קרא הכשר במת תו לא הוה אלא ג"מ דכל דין הכשר אתרבי ע"ש וה"נ כל דין שליחות איתרבי ושליח ראשון ושני חד הוא וז"ב וא"כ כיון שאין אנו מחלקין בין שליח ראשון לשני ע"כ הא דאמרינן דמילי לא מימסרי לשליח אין החסרון ע"כ אך משום השליח השני אבל לראשון מימסרי דזה מוכח ע"כ שא"א לחלק ביניהם וכמש"נ אלא דהיכי דעושה שליח לגרש הא לא הוה מילי דהא נתינת הגט מעשה הוא וכ"ש כתיבת הגט בשליח לכותבו אבל היכא דאינו עושה השליח אלא לומר לפלוני הא הוה מילי בעלמא לענין שליח הראשון ואינו נעשה שליח על האמירה אל זה דאין שליחות נתפס על מילי ואף דרש"י בגיטין (כ"ט) כתב דאינן חוזרין ונמסרין לאחר עיקר הכונה דאין הראשון נעשה כבעלים להיות חוזר ומוסרם וז"ב

ומה שהקשה מהפרת נדרים דאפי' מאן דס"ל דאינו עושה שליח להפרה איצטריך קרא להכי דאינו יכול לעשות שליח ואי איתא ת"ל דהוי מילי בעלמא לענ"ד י"ל כיון דבהפרה גופא קיי"ל דאינו יכול לעשות שליח י"ל דהתם גופא ה"ט משו' דהוה מילי בעלמא ולא מימסרי לשליח ומהתם הוא דילפינן לה ומש"ה התם גופי' איצטרי' קרא להכי ואע"ג דהתו' ר"פ מצות חליצה ד"ה וקראו לו כתבו דהפרת נדרים וסמיכה ומדידת עגלה ערופה וקריאת ב"ד ליבם דהתם דממעטינן שליח בכל הנהו הוי כש"כ הבאיה כאחד ואין מלמדין ע"ש מ"מ כבר ביארתי במ"א דאף דאין מלמדין היינו למילתא אחריני אבל באותו הדבר גופא מלמדין וז"ב. ואי"ל דאכתי קריאת היבם דנ"ל התם מקרא יתירא נמי הוה דיבור בעלמא וא"כ לענין דיבורא גופא הוה נמי קריאה דב"ד ש"כ עם ה"נ די"ל דתרוויי צריכי דמקריאה לא הוי ילפינן הפרה דהוי אמרין מה לקריאה שכן מצוה ומש"ה אינו עושה שליח וכדאמרינן התם בקדושין דלא ילפינן בקדשים שליחות מגירושין ותרומה שכן ישנן חול אצל קדשים וחזינן במידי דקודש יותר סברא דאינו עושה שליח וה"נ איפכא דמש"ה אינו עושה כאן שליח דהוי קודש וקריאה מה"נ פשוט דלא הוה ילפינן דהו"א דאין הקריאה חובה כלל על הדיינין בעצמם ככל קריאת ב"ד וכל קיום דין דאין החובה על הדיינין עצמן ועוד דהתם אי הוה בעי השלוחים הוו יכולין לישב ג"כ בעצמן בדין החליצה שהרי כשר אפי' הדיוטות בעלמא והוה ראוין לקריאה משא"כ בבעל דעלי' רמיא והשתא דגלי קרא בהו שפיר ילפינן מינייהו ואע"ג דהתוס' בריש השואל שם כתבו

דטעם דהפרה דלשון אישה משמע ולא שלוחו זה אינו אלא דרשת הכתוב אבל טעם הדבר שפיר י"ל משום דהוי מילי מיהו משמעות דברי התוספות דהטעם דאין השליח נעשה כבעלה וא"כ ליכא למילף מינה ועוד צ"ע בדבר דאי טעמא דמילי לא מימסרי לשליח דילפינן מה"נ וקריאה וכבר כתבנו דמקריאה לחוד ליכא למילף דאיכא למפרך שכן מצוה וא"כ צריך גם ה"נ ע"כ וא"כ ע"כ תלי' בפלוגתא דרבי יאשיה ור"י דגבי ה"נ וא"כ הו"ל לאתויי בגיטין (ס"ו) בסוגיא דמילי פלוגתא דר"י ורבי יונתן כדרך הש"ס בכ"מ לומר והני תנאי כהני תנאי ועוד דבאומר אמרו קיי"ל דהוה ספיקא אי מימסרי לשליח ע"כ נראה יותר דהא דמילי לא מימסרי לשליח הוה מסברא דבכל הני דילפינן דשלוחו של אדם כמותו בר"פ הא"מ הוה מעשה. אבל בדיבורא אפשר דאין כוחן גדול כ"כ למימסר לשליח דזה דנמסר לשליח צריך מילתא אלימתא טובא כדמוכח מדברי התוס' כתובות (דף ע"ד) גבי תנאה דאפשר לקיומי ע"י שליח הוה תנאה כו' דכתבו בד"ה תנאי כו' דהסברא דכיון דהמעשה כ"כ בידו שיכול לקיימו ע"י שליח סברא שיהא ג"כ בידו לשוי' בי' תנאה כו' ושמעינן מדבריהם דזה דיכול לעשות ע"י שליח הוא חיזוק הדבר ואם כן אין ללמוד שליחות בדיבור דאין הדבר גדול כ"כ ממעשה דהוא אלים טפי ודו"ק והא דצריך מיעוט בה"נ דא"י לעשות שליח אף דהוא מילי נראה לענ"ד דהיינו טעמא דהו"א הפרת נדרים שאני דכיון דקיי"ל כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ואפי' בקטן דאין קידושיו קידושין אפ"ה אמרינן בנדה (דף מ"ו) דמפיר מה"ט וה"נ הו"א דאף דאין שליחות למילי בעלמא מ"מ גילוי דעתא הוה דאינו רוצה בנדרה וה"א דמהני ומש"ה איצטריך הכא קרא דאפ"ה ל"מ ע"י שליח ולק"מ ומקריאה כבר כתבנו דהתם הו"א טפי דאפשר בשליחות כיון דגם השלוחין יכולין להיות דיינים ודו"ק ומיהו כ"כ דעיקר הדבר הא דקרי לה מילי צ"ע דהא משליטו על החפץ להקדישו והוה כנותן לו חפץ ליתן לחבירו ואי דהתם הנתינה הוה מעשה לא ידעתי מאי מעשה הוא וכי לא סגי באומר לו שיקחנו בעצמו וצ"ל דהתם עיקר הקנין במשיכות חבירו והשליחות אינו אלא להרשות לו אבל הכא הקדש אינו יכול לקנות בעצמו ועיין ב"ב (דף ע"ט) גבי הקדיש בור דאין המים הבאים אח"כ קדישין ופירשב"ם ותוס' דאין יד להקדש ועיקר ההקדש מה שמקנין לו ומש"ה חשיב מילי ומ"מ צ"ע דבכ"ד פריך בפשיטות מה לי מכרו לגבוה מה לי מכרו להדיוט וצ"ע:

סימן ח

חולין (ד"ה) ר"ג ובית דינו גזרו על שחיטת כותי כו' כי הא דר"מ שדריה לרשב"א למזבן חמרא מבי כותאי כו' וגזר עלייהו כו' דמות יונה מצאו להם בהר גרזים שהיו עובדין אותה ור"מ לטעמים דחייש למיעוטא וגזר רובא אטו מעוטא ור"ג וב"ד נמי כר"מ סבירא להו ויש להבין בסוגיא זו דלכאורה קשיא טובא. א) דהא מסיק בריש האשה בתרא דברובא וחזקה לא חייש ר"מ וה"נ איכא להיין חזקת כשרות והוה רובא וחזקה:

ב) קשה לפי מה שנסתפקו התוס' שם ד"ה כגון אי חייש נמי ר"מ ברובא דאיתא קמן ומסקנתם נראה דברובא דאיתא קמן ל"ח וכן כתבו בפשיטות ברפ"ג דבכורות בתו' ד"ה דרובא וכן משמע במכילתין (י"א) דברובא דאיתא קמן לית מאן דפליג לחוש למיעוטא וקצת ראיה נראה לזה מדמסקינן בשלהי בתולה נשאת דאר"י מעשה בריבה וכו' וא"ר יוחנן בן נורי אם רוב העיר משיאין לכהונה כשירה ומסיק דתרי רובא הוי התם רוב העיר ורוב סיעה והדר פריך ומי בעינן תרי רובא והתניא כו' ולכאורה מאי פריך הא מסיק ביבמות (ס"ג) דר"י חייש למיעוטא ועיי"ש בתוס' וא"כ א"ש דמש"ה בעי תרי רובא אלא ע"כ דפשיטא לי' דברובא דאיתא קמן לכ"ע לא חיישינן למיעוטא ואכמ"ל וא"כ הכא בכותים דהוי רובא דאית' קמן כמו רוב העיר בכתובות מ"ט חייש ר"מ למיעוטא:

ג) קשה דאי חייש למיעוטא דעובדי ע"ג א"כ הוי ליה למיחש נמי דילמא שחיט לשם עבודת כוכבים והוה תקרובות ועי' בע"ג (ד' כ"ז) מפני שמל לשם הר גריזים (מיהו לכאורה התם ר"י אמר לה ומשמע דאיהו הוא רבנן ר"מ דלא חייש למיעוטא וא"כ הא דחשש התם ע"כ צ"ל דשוב נתקלקלו יותר ולא היה מיעוטא ובאמת מוכח בקידושין (נ"ב) דר"י חי בתר ר"מ ושפיר י"ל דלאח"כ נתקלקלו יותר וא"כ שוב אין ראי' מהתם דחשש על אותה מילה עצמה לשם הר גריזים דבההיא שעתא אפשר דכבד היו אדוקים ביותר ודו"ק]. וכ"ש דבשחיטה הי' לנו לחוש לשם עבודת כוכבים והול"ל דהוה תקרובת ע"ג ולכאורה משמע דלא אסרוה אלא באכילה ותדע דהא אפילו בשחיטת עובד כוכבים משמע לקמן [י"ג) דאפילו לר"מ לא הוי תקרובת מדלא אמר התם אמתניתין דשחיטת נכרי נבלה דלא כר"מ כי היכי דאמר התם דלא כר"א י ולכאורה לר"מ אמאי לא הוי תקרובות הא פריך התם ודילמא מין הוא ומסיק אין רוב עובדי כוכבים מינין וא"כ לר"מ דחייש למיעוטא ניחוש דילמא מין הוא:

ד) קשה לפי שיטת ר"ת בהרא"ש במכילתין (סי' ט"ז) דאפילו לרבנן בחזקה לאיסורא חיישינן למיעוטא א"כ גבי שחיטה דאיכא חזקת איסור כדאמרינן לקמן הו"ל למיחש גבי כותים למיעיטא דעובדי כוכבים אפי' לרבנן ואי"ל דהוי מיעוטא דלא שכיחא כמו

מיעוט שאין מומחין דא"כ מנ"ל דלר"מ חיישינן הכא במיעוט דלא שכיח ומדאמר ר"מ לטעמיה משמע דכיון דחייש בעלמא אית לן למיחש הכא ה) קשה דהא לכאורה מיעוט כותים הוי מיעוט קבוע וקיי"ל כל קבוע כמחצה. על מחצה והוי ספק מעליא ובשחיטה דהוי חזקה לאיסורא לכאורה הוי איסורא דאורייתא לכו"ע וליכא למימר דבאזיל לגבייהו באמת אסור לכ"ע אלא דר"מ דחייש למיעוטא גזר אף באזיל איהו לגבן דכל דפריש מרובא פריש דלא משמע הכי כלל דהא משמע דר"ש אזיל לגבייהו ואפילו הכי לר"מ דווקא הוא דחיישינן ועוד תדע דא"כ כי אמר ליה ר"ז שמא לא שמע רבי אלא כשאין ישראל עומד על גביו ונראה ודאי דלא פליג אהך עובדא דהר גריזים אלא דטעמי' משום דלא חיישינן למיעוטא ואי באזיל לגבייהו מודו רבנן טפי הוי ליה למימר ששמע באזיל לגבייהו ואפילו בישראל עומד על גביו ומשום ספק מומר דהוי חידושא משום מעשה דהר גריזים ולא הוי פריך כשאין ישראל עומד ע"ג למימרא בעי ו) קשה כיון דבקבוע הוי איסורא דאו' אף בפריש לגבן נגזור לכו"ע סמא יקח מן הקבוע כדגזרינן בכ"ד היכא שאין האיסור ידוע ועיין לקמן בפ' ג"ה (דף צ"ה) חוד"ה ה"נ:

והנראה בביאור הסוגיא דהכא לאו מדינא אתאן עלה דמדינא לא שייך כלל לחוש להם משום שמצאו דמות יונה שהיו עובדין אותה מיעוטא בעלמא וניחוש משום זה לכולם דאם הם הוחזקו כולם מי הוחזקו ובישראל כי ה"ג ודאי דלא הוי אסרינן משום שימצא מי שיצא מן הדת ולא שייך כלל לחוש מגברא אגברא אלא דהכא כבר כתבו התוס' ביבמות שם ד"ה מחוורתא דשאני כותים דאומה שלימה היא ואין נוהגין במצות כישראל ונראה לבאר יותר דהנה אמרינן בנידה רי"פ ב"כ דב"כ נדות מעריסתן ומפרש טעמי' משום מיעוטא דחזיין ור"מ היא דחייש למיעוטא והקשו שם בתוס' ד"ה ר"מ דא"כ למה לי גזירת י"ח דבר דב"כ מי"ח דבר הוא בלא"ה חייש ר"מ למיעוטא ותירצו דוודאי מדינא לא הוי ליה למיחש דמסתמא לא ראתה בשעה שנולדה ויש לה חזקת טהרה וברובא וחזקה ל"ח ר"מ אלא דעיקר הגזירה שלא יטמעו בהן והא דאמר ר"מ היא היינו דלר"מ כיון דבעלמא חייש למיעוטא אית לן טעמא לתלות הגזירה דלא ליהוי כחוכא ויעו"ש וה"נ מדינא לא הוי לן לחוש כלל משום מיעוט העובדין וכ"ש דקבוע לא שייך כלל דאם המיעוט איתרע חזקתם כולם מי איתרעו אלא דעיקר הגזירה שלא יטמעו בהן אלא דלר"מ כיון דבעלמא חייש למיעוטא ה"נ איכא טעמא לתלות הגזירה וכן יש לפרש בריש כל הצלמים ר"מ גזר שאר מקומות אטו אותו מקום ויעו"ש ובתד"ה ר"מ כיון דבעלמא חיישינן למיעוט יש לנו מקום לגזור ובזה מדוקדק לנו לישנא דאמרינן הכא ר"מ לטעמיה דחייש למיעוטא וגזר רובא אטו מיעוטא דלא אמר דחייש למיעוט וחששו

הכא ג"כ למיעוט אלא דפשוט דהכא אינו אלא גזירה ומש"ה כיון דגזירה בעלמא הוא לא חיישינן לתקרובת עבודת כוכבים כלל ודי לנו דאסורה כנבלה וכן אפילו בעובד כוכבים משום מיעוט מינין לא ניחוש לכולן לתקרובות וכן גזרו על יינם של כותים אף דמדינא שרי דהוה רובא וחזקה להתירא אלא דעיקר הגזירה הי' משום שלא יטמעו בהן ועילה מצאו וגזרו כי היכי דגזרו על סתם יינן של עובדי כוכבים אף דמדינא הוי לן לאוקמי בחזקת כשרות:

ולפי זה יתיישב לנו שפיר מה שתמהו התוספות על רש"י דר"מ גזר על סתם יין של כותים ולא גזר על שחיטה דאורייתא ולפי דרכנו יתיישב שפיר כיון דמדינא אין לחוש כלל אלא גזירה שלא יטמעו בהם ואפשר דשלא יטמעו בהן שייך ביין טפי או דהוי אפשר להו לפרוש מיין ולא הוי אפשר בשחיטה וכדאשכחן מעיקרא דגזרו על פת לחודא כמבואר בתוס' (ד"ד) ד"ה מצת כותי ודי"ג ד"ה פיתו ע"ש:

ומהנך טעמי ניחא לן נמי הא דמעיקרא לא קבלוה משום דלא חשש איסורא הוה אלא גזירה שלא יטמעו בהן ואפשר דלא הוה אפשר להו לפרוש אבל אי מדינא איכא למיחש לא יתיישב כ"כ ודו"ק:

סימן ט

מה שהקשה ידידי בסוגי' דיבמות (ע"ז) דאר"י אי לאו דא"ר יהודא הכתוב תלאן בלידה לא מצא ידיו ורגליו בבהמ"ד מכדי אר"י קהל גרים איקרי קהל מצרי שני במה יטהר ודילמא דאי עבר ונסיב דאי לא כתיב קרא כו' וליפרוך טפי מעמוני דכתיב בקרא עד דור עשירי לא יבוא כו' והתם לכו"ע עמוני ולא עמונית והיכי משכחת לה דור עשירי כיון דאיקרי קהל והא עדיפא טפי דל"ל דאי דהא עמוני הוי לאו. ושמעינן לי' לר"י דיש ממזר מחייבי לאוין ואפי' לאוי דלאו דשאור בסנהדרין (נ"ב) וא"כ ת"ל דהוה ממזר ידידי בהרבה פנים יש ליישב ובפשוטו הנה לפי מסקנא דשמעתין שפיר משכחת לה עמוני דור עשירי דנסיב מצרית שני וקיי"ל דהלך אחר פיסולן ומשום המצרית הוה דור שלישי וכשר ופסול משום עמוני אלא דאי לאו דאר"י הכתוב תלאן בלידה תיקשי וא"כ בקושיא טפי הו"ל למינקט הך קושיא דעדיף דאף בדאי א"א אבל כבר הקשו התוס' שם דישא שתוקית ותי' דשתוקית הוה נמי דאי וא"כ גם בעמוני משכחת בדאי כגון בשתוקית וא"כ ליכא למיפרך מינה מידי דהא הוה דאי לאיסורא וכתבי' קרא וי"ל דר"י הכי ס"ל מעיקרא ודו"ק אבל בעיקר הדבר כבר כתבו התוס' במכילתין (ד"י) דסוגי' דהתם דלר"י יש ממזר מח"ל היינו לברייתא דהתם אבל מתני' דהתם לא ס"ל הכי לר"י ע"ש ובאמת צ"ע מנלן

דמתני' פליג בהא דילמא בהא מודה נמי מתני' אבל הנראה דמתני' דהכא ע"כ לא ס"ל הכי אליבא דר"י דהא אמר רבנן דהיינו ר"י כדאר"י דאם לדין יש תשובה ומפרש בגמרא דהיינו עריות וחלל מח"ע יוכיחו דאחד זכרים ואחד נקיבות והתוס' הקשו דאכתי מה להנך שכן לאו דאף חלל מח"ע יש לאו עליו ותי' דשמא חלל מח"ע אינו אלא עשה והנה לעיל בסוגיא (ד"ס) פליגי רבנן וראב"י בקרא דחללה זונה ואלמנה גרושה את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו יקח אשה ולא יחלל זרעו דראב"י סבר דאכולהו קאי ויש חלל מח"ע ורבנן סברי דאלה הפסיק הענין אבל לכו"ע אאלמנה גרושה ודאי קאי קרא ע"ש ולכאורה יש להבין דלר"ע דמכל ח"ל הוה ממזר ואלמנה לכה"ג ממזר הוה א"כ קרא דלא יחלל דאמרינן חילולין הוא עושה ואינו עושה ממזרות אמאי קאי דהא לדידי' אלמנה לכה"ג ממזר הוא:

אבל באמת מיושב מאוד דהתו' שם הקשו לרבנן דאלה הפסיק הענין א"כ הו"ל דאתי אבעולה דסמיך לי' ותי' דמסתבר טפי לאוקמי אח"ל וזהו לדידן דאין ממזר מח"ל ומסתבר לומר דחלל מיהו הוי טפי מעל ח"ע וכיון דגלי אלה דלא קאי אלא אחדא דחקינן לאוקמי אח"ל דלפני פניו אבל לר"ע דמח"ל הוה ממזר א"כ מסתבר לאוקי קרא טפי אח"ע דבעולה לכה"ג דמודה ר"ע בהא לכו"ע דלא הוה ממזר דהוה עשה דאינו שוה בכל כדאיתא בכ"ד והוה מינה חלל מיהת וא"ש טפי דקרא קאי אדסמיך לי' זה נראה ברור לר"ע דלדידי' לא משכחת לה חלל אלא מבעולה לכה"ג. ואין להקשות לפי"ז דלר"ע לא להוי חלל אלא מבעולה לכה"ג א"כ תיקשי ההיא דקידושין (דע"ד) זונה בכה"ג למה נאמרה (פי' דלא גרע מכהן הדיוט) נאמר כאן זונה ונאמר להלן זונה מה כאן זרעו חולין אף להלן זרעו חולין ולר"ע בין הכא ובין הכא הוה ממזר ולא שייך הך ילפותא כלל וא"כ קרא למאי אתא והנלענ"ד דר"ע לשי' ביבמות (דס"א) דאמרינן התם זונה כשמה דר"א רע"א זונה זו מופקרת ומלישנא דר"א דזונה כשמה ועפירש"י דמשמעות זונה היינו טועה מבעלה א"כ י"ל דבאמת הא דס"ל לר"ע דאפי' מופקרת היינו מיתורא דקרא דזונה גבי כה"ג ואין להקשות דלפי"ז ליכא קרא יתורא לג"ש וא"כ בכהן הדיוט דליכא יתורא מנ"ל די"ל דתו הוה ג"מ בעלמא דזה הוה זונה ודו"ק. ושפיר נוכל לומר דמכל הני הוה ממזר וחלל אינו אלא מבעולה לכה"ג דהוה עשה שאינה שוה בכל ומודה דלא הוה ממזר והוה מיהו חלל וא"כ מוכרח ע"כ דלדידי' ליתא לתי' התוס' דחלל מח"ט אינו אלא בעשה דהא לדידי' כל לאו דחללה לא יקח לא משכחת אלא מחלל דח"ע וע"כ דלדידי' חלל דח"ע בלאו כקו' התוס' וא"כ הדק"ל דאין כאן תוכיח מחלל דח"ע ועריות דמה להנך שכן להו וזה מוכרח וא"כ במתני' דאר"י דיש תוכיח מעריות וחלל מח"ע ע"כ לא סבר כר"ע ומוכח

ע"כ דמתני' פליג אברייתא דהתם וא"כ מיתרצא קושיתו דמר מעיקרא דלר"י דהכא ע"כ לי"ל דיש ממזר מח"ל וזהו גם דברי התוס' דהבאנו ויש ליישב עוד אבל זה ברור ופשוט: **ובההוא** ענינא קשה לי כעת דברי התוס' (דנ"ז) ד"ה והא כו' ודילמא סבר נמי ר"ש דקהל גרים לא איקרי קהל כו' ע"ש ולא ידעתי למה נסתפקו בזה דודאי ע"כ סבר הכי דהא אר"י אי לאו דאר"י הכתוב תלאן בלידה דגם נקיבות אסור לא מצא ידיו ורגליו מכדי אר"י קהל גרים איקרי קהל מצרי שני במאי יטהר כו' וא"כ ר"ש דפליג בהדיא וסבר דבנים ולא בנות ע"כ סבר דלא איקרי קהל דאי ל"ה תקשי לדידי' מצרי שני במאי יטהר כדפריך לר"י וצע"ג:

סימן י

מה שכתב ידידי מר חו"ז הרב נ"י לתרץ בבן סורר ומורה דאם רצו אביו ואמו למחול מוחלין לו ולכאורה הא הוה התראת ספק ותי' כיון דאין הספק בהעבירה דהא בשעת עשי' ודאי עבר אלא כשימחלו לו יפטור מן העונש וספק בעונש לא אמרינן לא שמה התראה סברא חדשה היא והנה מדברי רבינו הנוב"י מ"ק חלק אה"ע (סנ"א) שכתב דבר נאה בהך דחולין גבי פלניא דהאי סימנא והאי סימנא אית בי' קטיל נפשי' לא קטלינן לי' ואפי' אי סימנים דאורייתא וכתב בטעם הדבר משום דדווקא כשאין הכחשה לפנינו סמכינן אסימנים אבל כשמכחיש לפנינו בבריא לא סמכינן אסימנים דלפעמים מיעוא דלא שכיחא דאין מכוונין עדותן ויכול לומר אני מן המיעוט וכיון דבהכחשה הי' יכול לפטור גם כשאינו מכחיש פטור דהוה ה"ס כיון דהי' יכול לפטור עצמו ולמדנו מדבריו דאע"ג דהתם העדים רואין בשעת עשיית העבירה ואין הספק אלא על העונש הוה ה"ס וכן יש ללמוד מדברי הריטב"א במכות דהקשה גבי נקטעה יד העדים דפטור אמאי לא הוה ה"ס ע"ש הרי בהדיא דאף שאין ספק אלא בעונש הוי ה"ס וכן מסתבר לי לענ"ד דהא ה"ס לאו מקרא הוא אלא סברא דבספק לא הוה התראה וא"כ כיון דקיי"ל דבעי להודיעו שהוא חייב מיתת ב"ד כדאיתא בסנהדרין (ד"פ) וכ"ד א"כ אפי' ספק באונס לאו הודעה היא וזה ברור ועוד בעיקר סברתו אינו ברור לי דכתב דבמחילה אינו נפטר אלא מן העונש ולא מן העבירה ולענ"ד כיון דקפיד קרא משום שאינו שומע בקולנו ומשום כבודם נגעו בה הוה כגוזל חבירו ואח"כ מוחל לו חבירו דמשמע בכ"ד דנפטר מן גוף העבירה ולא מעונש לחוד וצ"ע. ובישוב קושיתו דהוה ה"ס נראה ברור כמש"כ התוס' במכות (ט"ו) ד"ה במאי קמיפלגי גבו נזיר שאמרו לו אל תשתה דלוקה אף דהוה ה"ס דבידו לשאול על נזירותו משום דיש לנו לומר דלעולם יעמוד כמו שהוא עכשיו ע"ש

והוא כמו חזקה ומבואר יותר בתו' גיטין (ל"ג) ד"ה ואפקעינהו ע"ש וה"נ כיון דקיי"ל דצריך או"א להתרות בו למלקות ולמיתה מוקמינן לי' אחזקה דהשתא דלא מחלי ולא הוה ה"ס וזה נכון:

ובשולי מכתבי הנני כותב לו מה שראיתי דבר תמוה בתשובות הנוספות לש"א דהקשה בדברי התוס' יבמות (ד"פ) ד"ה נעשה סריס למפרע. דכתבו שם דלא הוה ה"ס דאיגלאי מילתא למפרע שהי' גדול בשעת התראה ול"ד להכה את זה וחזר והכה את זה דהשתא נמי לא ידיע איזהו אביו וכתב דמה יענו בנותר ושבועה שלא אוכל זה אם אוכל זה וגם התוס' סוף פ"ק דכתובות גבי זורק אבן לגו כתבו דהוה ה"ס אף דהשתא נודע דודאי עבר ותמהני על פה קדוש יאמר דבר זה דהא עיקר סברת התוס' ביבמות דהשתא נתגלה דבשעת התראה לא הוי ספק כלל אלא דאנן לא ידענו דהא סריס חמה ודאי הוה משנולד והוה גדול למפרע ובשעת מעשה עבד איסורא ודאי אלא דבשעת מעשה לא ידענו. והשתא איגלאי מילתא דלא הוה ספק ולא הוצרכו לחלק אלא בהכה את זה וחזר והכה את זה דהתם נמי עכשיו מתברר דעכ"פ בשעת הכאת אחד לא הי' ספק ואפ"ה חילקו דמ"מ אינו נודע לנו על איזה מהן אבל בזורק אבן לגו וכי השתא מתגלה דבשעת מעשה לא הוה ספק הא בשעת הזריקה הוה ספק וכן בשבועה שלא אוכל זה בשעה שאכלה הי' בידו בין לאכול השני' או לא ובשעה שאכל השניה לא נתגלה השתא דמעיקרא לא הוה ספיקא וכן בנותר בכל שעה הי' בידו לאכול אח"כ ולא עבר על מה שאינו אוכל עכשיו ומה שאינו אוכל אח"כ אינו מתברר דמעיקרא לא הוה ספיקא ואי על רגע האחרונה אותה רגע אינה נודעה לנו ובזה הוה כהכה זה וחזר והכה זה כיון דאינו נודע לנו באיזה רגע עבר וקיצר סברתם דהתם עתה מתברר על שעת מעשה אבל הכא בכל הני אינו מתברר על שעת המעשה אלא דהבירור הוא מאח"כ וז"ב:

סימן יא

גיטין (כ"א) כותב לה את הגט על יד של עבד ונותן לה העבד על קרן של פרה ונותן לה הפרה בשלמא יד של עבד א"א למקצי' אלא קרן פרה ניקצצה וניתיב לה א"ק וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה וקציצה כו' בספר גט מקושר הקשה דכיון דבעינן בגט שאינו מחוסר מעשה היכי קי"ל דשולח גט בריחוק מקום כדתנן השולח גט ממה"י הא אמרינן בנזיר (דמ"ה) גבי גילוח נזיר דהא דכתיב וגלח פתח אוהל מועד ע"כ אינו פתח היכל דכתיב ולקח ונתן מי שאינו מחוסר אלא לקיחה ונתינה יצא זה שמחוסר לקיחה והבאה כו' הרי חזינן דהבאה מיקרי מחוסר

מעשה. וא"כ בגט נמי ליפסיל דמחוסר הבאה וכתב דאי"ל דהכא לא מיקרי מחוסר מעשה כיון דאפשר שהאשה תבוא כאן ואין הגט חסר מעשה דא"כ גבי קרן פרה נמי הא היכי שנותן לה הפרה כשר וא"כ אפשר נמי שלא יהא מחוסר מעשה ואפ"ה פסול ע"ש הנה באמת נראה לענ"ד דאין לדמות כלל כל הני דרשא דמחוסר מעשה וכ"א מידריש לפי ענינו כמש"כ התוס' לענין כלל ופרט וכי ה"ג בכ"ד ומ"מ כיון דסברת הרב ז"ל לדמותם צריכין אנו לבאר ישוב מבואר ולענ"ד הדבר מבואר בתוס' נזיר שם גבי גלח בגבולין חוץ לירושלים אינו משלח תחת הדוד וכתבו שם ד"ה א"מ דאע"ג דפתח אוהל מועד ל"ד מ"מ חוץ לירושלים א"מ דמחוסר הבאה לירושלים ע"ש וחזינן דלא ממעט אלא חוץ לירושלים אבל בירושלים גופה אף דמחוסר הבאה למקום הדוד לא מיקרי מחוסר מעשה ואף שי"ל בזה כחילוק הרב ז"ל דבירושלים גופה כיון דאפשר להביא הדוד להשער לא מיקרי מחוסר מעשה מ"מ לשון מחוסר הבאה נראה דלא אמרו אלא כשעתה אינו במקום הראוי למציתו ומחוסר להביאו אבל כשהמקום גם עתה ראוי אלא שמחוסר להקריבו בזה אמרינן בכ"ד מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה ומש"ה נמי כשמגלח בירושלים אפי' רחוק ממקום הדוד לא מיקרי מחוסר הבאה כיון דהמקום ראוי לדוד ולא ממעטינן אלא בגבולין חוץ לירושלים שאין המקום ראוי לדוד של שלמים דנפסל ביוצא ומחוסר השער מעשה להכשירו להביאו למקום הראוי וכיוצא בזה נראה בריש כיסוי הדם דממעט קדשים מכיסוי דכתיב ושפך וכסה מי שאינו מחוסר אלא שפיכה וכיסוי יצא זה שמחוסר שפיכה גרירה וכיסוי דעל המזבח א"א לכסות ע"ש. והנה נראה פשוט דגרירה דהתם היינו מחוסר הבאה דגרירה בעצמה מאי מעשה היא והיינו הבאה למקום הראוי ומש"ה כתבו התוס' שם דל"ד לדם הניתז ושעל הסכין דצריך לגרור דהתם אי לא ניתז לא הי' צריך גרירה וע"כ פי' דבריהם היינו דהתם המקום ראוי אלא דמחוסר קריבה ומחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה אבל דם קדשים מחוסר הבאה למקום הראוי ומחוסר הבאה מיקרי מחוסר מעשה ומיהו י"ל ולפרש דהתם כיון דמעיקרא נתחייב בכיסוי בשעת שחיטה אף אי נימא דהשתא נדחה מ"מ כיון דבידו להכשירו מחויב להכשירו ולגררו ולהתחייב בכיסוי והכי אמרי' בפסחי' (ס"ט) ערל שלא מל ענוש כרת כיון דחיובא רמיא עליה אלא דגברא לא חזי ובידו להתכשר מחויב הוי וה"נ ע"כ אינו נפטר לגמרי דלא עדיף מכסהו הרוח דכתבו שם התד"ה צריך שיתן עפר למעלה דלא קיים המצוה דמצותו שיתן הוא ע"ש ומש"ה כסהו הרוח ונתגלה חייב לכסות אף שכסהו בעצמו ונתגלה פטור מלכסות משום דבכסהו הרוח לא קיים המצוה וה"נ כיון דלא קיים המצוה וכשיגרור יכול לקיים חייב לגוררו כדי לקיים המצוה ואף

דגבי כסהו הרוח גופה כי לא נתגלה אמרינן בהדי' דאינו חייב לכסות ואפי' יש בידו לגלותו ולכסותו משמע דאינו מחוייב ע"כ צ"ל דשא"ה כיון דהוא מכוסה א"א לחייבו יותר אבל בל"ה כיון דמחוייב בכיסוי ובכיסוי הרוח לא קיים המצוה ובידו לגלותו ויתחייב אח"כ לכסות דודאי אין חילוק בין נתגלה מעצמו לגילהו הוא למה לא יתחייב להכשיר למצוה כדאמרינן בפסחים גבי ערל ואף שי"ל דדרשא דהכא זהו גזיה"כ כאן דנפטר בזה מ"מ אין סברא כן כלל כיון דבידו לקיים המצוה כיון דחזר ונתגלה חייב לכסות והשתא אינו מקיים המצוה היאך נימא לפטרנו וע"כ כיון דמכוסה הוא אין זה ענין לגלותו ולכסותו דאין תועלת בזה וביארתי בזה בס"ד במ"א. וא"כ הכא לענין ניתז י"ל אף דנדחה בשעת מעשה מ"מ כיון דאם יגרור יתחייב לכסות דל"ג מכסהו הרוח ונתגלה דודאי מחוסר גרירה ואפ"ה חייב אח"כ וה"נ אח"כ ודאי לא נתמעט וא"כ השתא נמי כיון דבידו לגרור לא שייך למעט וע"כ אין המיעוט אלא לענין קדשים דמעיקרא אינו מתחייב כלל בכיסוי וא"כ דברינו אינן מוכרחין בכאן מ"מ פשטות דברי התוס' אינן מורין כן וגם בעיקרא דמילתא יש לעיין דבכסהו הרוח גופא אי נימא דשייך מחוסר גרירה א"כ למה באמת מתחייב אח"כ כיון דכבר נפטר דאיתמעט מקרא וע"כ דבאמת לא שייך שם כלל הך סברא כמש"נ כיון דהמקים ראוי מחוסר הבאה לא מיקרי מחוסר מעשה אלא הבאה למקום הראוי דנתחדש בה דבר המכשירו אבל מחוסר קריבה לא הוה מחוסר מעשה כלל ומש"ה שולח גט במקום רחוק לא מיקרי מחוסר מעשה ולפי"ז לא קשיא מקרן פרה אדהכא כלל דדווקא גבי הבאה לא הוי מחוסר מעשה אלא אם חסר להביאו למקום הראוי הא בל"ה לא הוי מחוסר מעשה אבל קרן פרה הקציצה מ"מ מעשה היא אלא דהרמב"ן ז"ל הקשה מסברא דנפשי' דמחוסר מעשה לא מצינו מיקרי מחוסר אלא היכא דהמעשה מחוסר בהכרח אבל כאן למה מיקרי מחוסר הא יכול ליתן לה כל הפרה ותי' בזה סברא ברורה דכיון דהפרה הוי דבר חשוב ושמו עליו בפ"ע לא מיקרי אפשר ליתן לה עם הפרה כיון דעתה אין רצינו ליתן לה והיא סברא רווחת בלא דוחק כלל וא"כ גם לפי הבנת הג"מ לק"מ דכאן מיקרי המעשה מחוסר בהכרח כיון דלא יהיב לה הפרה לא שייך אפשר ליתן לה וז"ב אלא דהפ"י דקדק דמשמע ממתני' דדווקא נותן לה הפרה הא ל"ה פסול ואמאי כשמקנה לה הקרן כמו שהוא מחובר בפרה למה לא יהי' גט הא אינו מחוסר קציצה וכתב דאין זה כריתות כיון דגוף הגט מחובר בדבר שהוא שלו אלא דהקשה לפי זה מאי מיבעי' לי' להש"ס ע"מ שנייר שבין שיטה לשיטה שלי מאי תיפוק לי' דאין זה כריתות והנה מש"כ דמשמע דכשנותן לה כמו שהוא מחובר אינו גט לפי דברינו הוא מוכרח דאי ל"ה אינו מחוסר מעשה אפי' קוצץ הקרן כיון דאין המעשה

בהכרח ובזה לא שייך סברת הרמב"ן וע"כ דפסול אפי' הוא מחובר וצ"ל כסברתו דאין זה כריתות וכן נראה ול"ד לשניהם שותפין בשאר סחורה כמו שראיתי מי, שדמה כן דהכא כיון דגוף הגט מחובר בשלו אין הגט כורתה וז"ב ויש סעד לזה משי' הרי"ף גבי ההיא דגיטין (ד"ט) אנן משום דלאו גט כריתות קא מתנינן לה דפי' הרי"ף לפי שכתוב בו זכות הבעל וכל שיש בו זכות לבעל אינו כריתות ע"ש וקושית הפ"י מע"מ שהנייר שלי' נראה לענ"ד דכבר הקשו שם התוס' הא מחוסר קציצה ותי' דאין זה דבר חשוב ולא מיקרי מחוסר קציצה ע"ש והנה י"ל בכעין זה גם לענין גוף הסברא דכאן דאין זה חשוב ולא מיקרי אגידא בי' משום הא אבל הוא דוחק קצת בכאן אבל באמת החילוק כאן פשוט ומבואר דדוקא בפרה דמחוסר קציצה פסול ולא מיקרי בידו לקוצצו אין זה כריתות אבל בנייר כיון דמחוסר קציצה לא מיפסיל התם ובידה לקצוץ כל שעה לא מיקרי אגידא בי משום הא ושפיר הוה כריתות אפי' כשהוא מחובר וז"ב:

וראיתי מי שכ' בזה דא"א להקנות כלל קרן הפרה כשהוא מחובר דכמו שאמרו בב"מ (ד' ע') דמשוך פרה וקני כלים שעליה הוי איבעי' דלא אפשטא אע"ג שהם תלושים וכ"ש קרן פרה שהוא מחובר הנה נראה שהבין דגריעותא דהתם משום דאינו מכוון לקנות כל מה שמושך ואולי לפום ריהטא כתב כן דזה ודאי אע"פ שאינו מכוין לקנות הכל קני מיהו מה שמכוין לקנות וכ"כ בהדיא התוס' שם (ד"ח) ד"ה ממאי דבמציאה דחצי' שלי איירי דטוען הגבהתי כולה לקנות חצי' ע"ש והא דלא קני התם במשוך בהמה וקני כלים כתבו התו' שם משום דאין משיכתן שוה אבל משיך קופה לקנות כלים כתבו דפשיטא דקני וא"כ ה"נ קרן הפרה דגופא היא ודאי נקנה במשיכת הפרה והוא מבואר בהדיא ביו"ד סש"כ ס"ו בהג"ה לענין מקנה לעובד כוכבים לפטור מן הבכורה דמקנה לה אזנה וצריך מעות ומשיכה דמספקא לן דילמא ליכא בעובד כוכבים אלא קנין משיכה ואפ"ה נקנה האוזן במשיכת הפרה והוא מדברי התוס' סוף ע"ג (דף ע"א) ד"ה ר"א והרא"ש ריש בכורות ע"ש ומיהו מדברי הש"ס שם ובד' נ"ג דפריך וליקנינהו אודנייהו לעובד כוכבים אין לפשוט לשיטת הפוסקים דאין בעובד כוכבים אלא קנין משיכה ואפ"ה נקנה האוזן די"ל דאדרבה כיון דאוזן א"א להקנות במשיכה יכול להקנו' בכסף כמש"כ התוס' בע"ג שם ד"ה פרדשני לענין מתנה כיון דא"א בכסף נקנה במשיכה וכ"ש איפכא. אבל מדברי הפו' דהצריכו משיכה מבואר בהדי' דמהני קנין משיכת הפרה לענין האוזן וה"ה לענין הקרן והוא פשוט ולכאורה בהגבהת הפרה לקנות אזנה פשוט דמהני אפילו הגביה פרה לקנות כלים שעלי' דהא הגבהתן שוה מיהו זהו אי הוי מגבה לה ממש אבל הגבהה

בבהמה גסה לא שייכא אלא בחבילי זמורות כדאמרינן בקדושין (דכ"ו) ואכתי נראה דאין הגבהתם שוה וצ"ע לדינא בזה:

ובספר ז"י מתרץ קושי' הג"מ דהבאה לא מיקרי מחוסר מעשה אלא דהתם אי הוה אמרינן דפתח אוהל מועד ממש א"כ לעולם צריך הבאה והו"ל למכתב והבאת ע"ש ואם כי דבריו נכוחין אבל נסתרו מדברי התוס' שם דכתבו דלפי האמת השתא נמי גילח בגבולין אינו משלח דמחוסר הבאה אף דהשתא א"א כלל לכתוב והבאת דהא באמת א"צ הבאה ודברינו ברורים ומוכרחים וע' תוס' חולין (ק"ל) ד"ה אי דחולין בעזרה אינו אסור אלא דרך עבודה ע"ש וא"כ לכל הפירושי' צריך לבאר כאן למה פשיטא להו דהדוד א"א להיות בעזרה דהיינו פתח אוה"מ דנהי דשלמים ק"ק ונאכלין בכל העיר כמש"כ התו' שם ולכתחילה אין להביא בעזרה אבל מ"מ איסור דאורייתא אין כאן וא"כ מנ"ל דהדוד אינו בפתח אוהל מועד והמפרש שם כתב לקיחה והבאה לעזרה ונראה שסובר דפתח אוהל מועד היינו בפתח היכל ממש וצ"ע דמ"ש משלמים דכתיב ושחטו פתח אוהל מועד ואפ"ה א"צ ריבוי אלא לענין צדדין כדאיתא בזבחים (דנ"ה) וע"ש רש"י ד"ה וחד כו' דלא תימא כנגד הפתח דווקא ע"ש אבל תוך הפתח גופה ודאי א"צ גם לשון לעזרה שכ' אינו מדוקדק דמה לדוד של שלמים בעזרה וצ"ע ולשי' התוס' אפשר ליישב לפי דבריהם במנחות (ד"פ) דטעמא דאין איסור אלא דרך עבודה משום דדרשינן מה שלי בשלך אסור אף שלך בשלי ושלי בשלך היינו דרך עבודה ע"ש ואפשר כיון דבבישול נמי כתיב ובשל במקום קדוש דווקא ואף דהתם משום יוצא מ"מ כיון דפריט בי' קרא אסור נמי בחולין וסעד לסברא זו במנחות (צ"ו) ע"ש ודו"ק:

ומש"כ לעיין בדברי תוס' יבמות (צ"נ) ד"ה מייתי לי' כנתי דפירי דאין סברא לחלק בין קירוב מקום לרחוק אלמא דמחוסר הבאה לא הוה מחוסר מעשה. ל"ו מה הציון הלז דהא התוס' שם קאי אהא דאמר הש"ס שם דר"י ס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מדעשר אפירי דהוה מייתי לי' אריסי' וכתבו דע"כ משל אריס היו דאי משלו למה הוה לא בל"ע דאפי' מחוברין אמרינן דבידו לתולשם כדאיתא בקידושין (ס"ג) וא"כ מחוסר מעשה אין קפידא כלל בדבר שלא בל"ע וא"כ אף אי הבאה הוה מחוסר מעשה לא איכפת לן כלל כי היכי דלא איכפת לן מחוסר תלישה דאמרינן בסו"פ כ"ה דהוה מחוסר מעשה ומיהו גוף דברי התוס' צ"ע קצת דאפי' הוה משל אריס למה הוה לא בא לעולם לענין לתרום עליו דהא איבעי' לן בנדרים (ל"ו) אי תורם משלו על של חבירו צריך דעת בעלים ומסקנת הפו' דא"צ ועמל"מ פ"ד מתרומות ה"ב וא"כ השתא נמי יכול לתרום ולמה הוה לא בל"ע (שוב מצאתי שכבר הקשה כן בדו"ח והניח בצ"ע) וי"ל דכוונתם דהיו משל האריס והיו

מחוברים וא"כ דווקא בשלו אמרינן בקידושין דלא הוי בל"ע משו דבידו לתולשם אבל אחר לא דאין בידו לתולשם וצ"ע בזה גם אינו מבואר בדבריהם:

תוספות שם ד"ה יצא זה כו' ול"ד נקט עלה של עציץ נקוב כו' וקמ"ל נמי אף שצריך ליתן לה בפסיקת היניקה לא חשיב בהכי מחוסר מעשה ע' תו"ג שמדקדק דמנ"ל שצרי' פסיקת היניקה הא אפשר שתקנה כשהוא מחובר בחזקה וכוונתו אף דמחובר פסול הא כתב הרא"ש דטעמא משום דכתיב ונתן בידה והכא הא ניתן מיד ליד בפסיקת היניקה ולענ"ד אינו מוכרח דכ"ז שהוא מחובר מקרי אינו ניתן מיד ליד ואי דראוי לתלוש כשיפסיק היניקה כל מחובר נמי יכול לתלוש ואולי דס"ל דכל מחובר אם יתלוש אחר הכתיבה הוה מחיסר קציצה והשתא אינו ראוי ליתן מיד ליד אבל כאן דמחוסר לא מיפסיל שפיר מיקרי ראוי ליתן מיד ליד וכעין דלא מיקרי מחוסר קציצה וגם גוף הסברא אינו מוכרח כאן כלל ותדע דמיקני בחזקה וא"כ דינו כמחובר ולא כמטלטלין ובעיקר הדרשא דדבר הניתן מיד ליד הנה בפ"י הביא תוספתא דדריש מה ספר בתלוש אף כל בתלוש ותמהני דלא הרגיש שהרא"ש כתב דרשא אחריתי וליישב דברי הרא"ש שלא הביא דרשת התוספתא נראה דס"ל דדרשא זו אינה אלא לר"י הגלילי דדריש נמי מה ספר דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל ואף דהש"ם לא נקיט לה הך דרשא י"ל דלא נקיט אלא לפרש פלוגתייהו במתני' אבל רבנן דסברי דליכא למדרש ספר כלל דלספירת דברים הוא דאתא א"כ אין לנו לדרוש הך דרשא נמי ומ"מ צ"ע קצת דלריה"ג בידה למאי אחא ומיהו י"ל כמש"כ התוס' בריש הזורק דמידרש לכלל ופרט ע"ש אבל לפי זה קשה מנ"ל דרשא דהרא"ש דהא הך כלל ופרט ס"ל יוד לכו"ע וצ"ל דתרתי ש"מ ומיהו כל הטורח הזה טרחנו ליישב שיטת הרא"ש אבל לעיל בדכ"א דרשינן ספר אחד ולא שנים ושלשה ספרים וכתבו שם התוס' דאפי' לרבנן דדרשי לספירת דברים דרשינן נמי הך דרשא ע"ש וא"כ י"ל דה"נ דרשינן דרשא דהתוספתא לענין תלוש וא"כ כיון דגזה"כ הוא דתלוש פסול עציץ נקוב דדינו כמחובר בכ"ד פשיטא כ"ז שלא פסק היניקה פסול. והרא"ש שכתב נמי סברא דבעי פסיקת היניקה צ"ל כמש"כ לעיל ודו"ק:

סימן יב

מה שהקשה בקידושין (מ"ו) בסוגי' דמקדש אחותו דש"א מעות מתנה ומתיב רבינא ממפריש חלתו קמח דאינו חלה וגזל ביד כהן ונימא דיהיב לשם מתנה ומשני משום דנפיק מינה חורבא זימנין דאית לי' לכהן פחות מחמשת רבעים קמח והאי ואליש לי' בהדי הדדי וסבר נתקנה עיסתו דלמ"ל לומר פחות מחמשת רבעים קמח והאי לימא

סתמא דילמא לא אפריש מינה חלה יפה הקשה ונראה לענ"ד ליישב דלכאורה יש להקשות דהא קיי"ל במנחות (דף ס"ז) דגלגול הקדש פוטר וה"ה גלגול הפקר והכי איתא בהדי' ביו"ד סשל"א ס"ז ע"ש וא"כ למה להו לרבנן לאפקועי ממון כהן בל"ה הא קיי"ל דהפקר ב"ד הפקר וליתקני דהאי קמח הוא הפקר ביד כהן וא"כ ממילא פטורה נמי מחלה ולא אתי מינה שים חורבא והנראה דהנה הפ"מ בפתיחה לה"ת נסתפק אי היתר ברוב איסור נתהפך ההיתר גופיה לאיסור ע"ש. והנה לכאורה ראי' ברורה מהכא דאמר דזימנין דאית לי' לכהן פחות מחמשת רבעים קמח והאי ולמה פטור לדעתו של כהן הא הך פטורא הוה מיעוטא ובטל ברובא ואי היתר ברוב איסור נהפך לאיסור א"כ אפי' לפי דעתו של כהן יצטרף לחיוב חלה וע"כ דהיתר אינו נעשה איסור לעולם ומש"ה אינו מצטרף והוה פחות משיעור ואפשר לחלק דבטבל דיכול להפריש לפי חשבון שאני ובמ"א הארכתי] והנה זה י"ל דדווקא לענין הא דהקמח הוה גוף היתר ואין עליו שום חיוב אינה נהפכת להתחייב אבל לענין הפקר אי מעורב בה מיעוט הפקר אף דמבואר בב"ק (דנ"א) גבי משכנו של גר דאי מעורב הפקר בחפץ של אדם מ"מ יכול אחר לזכות בו על חלק ההפקר ע"ש מ"מ בכאן י"ל דהמיעוט בטל ברוב ומיקרי כולה לכם ושפיר מצטרף וא"כ א"ש דא"א לתקן כאן במה שנפקירה דמ"מ אם יערבה ברוב שלו תצטרף להתחייב וא"כ ממילא מיושב קושיתו דמר דמשום הא דלא יפריש כשהיא בפ"ע לא הוה מצי למימר דיש תקנה כשנתקן שתהי' הפקר ואין אנו צריכין לאפקועי ממון כהן כיון דמדינא היא שלו דיהיב לשם מתנה אלא משום דחיישינן שיערבה ברוב שלו ול"מ הפקר ונפיק מינה חורבא ודו"ק

ועם הספר הנני כותב לו מה דתמוה לי שם בד' נ"ז דיליף חולין שנשחטו בעזרה אמרה תורה שחוט לי בשלי ושלך בשלך מה שלי בשלך אסור אף שלך בשלי ופירש"י דשלי בשלך אסור דזריקה מתרת בקדשים ואסור לזרוק והקשו עליו בתוס' דאמרינן במעילה דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה מן התורה ואע"ג שאינו נזרק הדם וה"נ תוציא השחיטה מידי איסור אבמ"ה פי' בחשנב"ע ומשמעות דבריהם דקדשים שמתו אינן אפי' אסורין אלא מדרבנן וכן נראה מדברי המהר"ם ותימא גדולה דהא בכ"ה (דפ"ה) שנינו משנה שלימה דשחוטי חוץ הוה שחיטה שאינה ראויה בין לר"מ בין לר"ש. וע"כ הוא מדאורייתא דאי מדרבנן לא הוה פטור מכיסוי כדמוכח בריש השוחט דאי אין שחיטה לעוף מן התורה נוחר ומעקר חייב בכיסוי אף דאסור מדרבנן מיהת. וכן מוכח בב"ק (ד' ע"א) דלמ"ד דמעשה שבת דרבנן לא הוי שחיטה שאינה ראויה ע"ש וע"כ דאסור מן התורה שוב מצאתי שנתעורר בזה המקנה וכתב דלפי המסקנא מודו התוס' דהדר

ילפינן מחושנב"ע דמה התם אסור אף כאן ע"ש והוא כעין שכתבו בתוס' בריש קדושין (ד' ג') ד"ה וכ"ת נילף מבושת ופגם דילפינן בו"פ שאינן ע"י מקידושין שאינן ע"י והן ע"י האב והדר ילפינן קידושין שע"י ולא ע"י אבי' מבו"פ שאינן נמי ע"י אבי' ואף דמעיקרא לא מצינן למילף קידושין שע"י עצמה מקידושין שע"י אבי' ע"ש וה"נ אף דמעיקרא לא מסתבר להו ע"כ למילף איסור בקדשים בחוץ כי היכי דאינן ניתרים לבעלים לשם חובה מ"מ השתא דילפינן חושנב"ע דאין להם היתר שלהם דהיינו לאכילה כי היכי דקב"ח אין להם היתר שלהם דהיינו לשם חובה הדר ילפינן קב"ח מחולין בפנים דמה התם אינן ניתרים באכילה ה"נ אינן ניתרים. ואם כי הסברא נכונה אבל באמת עדיין חמוה לענ"ד דלשיטתו היאך נילף דקדשים אינן יוצאין מאיסור אכילה מחושנב"ע דהא י"ל דמעילה תוכיח דיוצאה ע"י שחיטת חוץ לפי שיטתם ועוד תמוה לי דהא התו' בב"ק (דע"ו) ד"ה שחיטה. שא"ר האריכו למה אינן ניפדין קדשים שנשחטו בחוץ דהא שחיטה אין לך מום גדול מזה ומסקי דמום שאינו מחיים אינו חשיב מום לפדות ע"י [האומנם דדבריהם שם צ"ע דהא לפי פירש"י בסוגיא דחולין שהקשו ממנה בריש דבריהם התם גופי' הא דקאי לדמי פסח לפי שנפדים במום של שחיטה ע"ש הרי שמום של שחיטה חשיב מום לפדות ע"י והתם קאי למ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף ובעי ע"כ דגם בסוף שחיטה יהא ראוי לדמי פסח ובזה לא יתיישב בדברי התו' ר"פ כ"ה (דפ"ד) ד"ה בעינן ודו"ק ועוד דהא לא אמר התם בסוגיא אלא וכ"ת בעינן העמדה והערכה אבל הא דהוה מום דלאחר מיתה לא קשי' לי' אפי' אינה כחי' ואולי דהתו' מפרשים מדמי פסח לא אידחי אם הי' בו מום אף שעכשיו אין כאן מום כלל וצ"ע] וכתבו דהיינו נמי טעמא דתנן בסוף תמורה מתו תמימים יקברו ע"ש ואי דאיסור קדשים בחוץ ילפינן מחושבנ"ע לכאורה פשוט דלא שייך פדי' כיון דילפינן איסורא מילפותא דקרא ועוד אי מחושנב"ע יליף פשוט דלא שייך למילף קדשים שמתו דהא חולין שמתו בעזרה לא מצינו איסור דכבר כתבו התוס' בחולין (ק"ל) ד"ה אי דאין איסור חילין בעזרה אלא דרך עבודה ומתו בעזרה מותרין ודאי וא"כ היכי נילף לקדשים שמתו וגם התם לענין קדשים שמתו לא מצינו חילוק בין פנים לחוץ ופשוט דמוכח מדבריהם שם כשיטת רש"י דמסתמא כיון דאין זריקה אין יוצאין מידי קדושתן ובאמת הכי מוכח כל הסוגי' בבכורות (ד' ט"ו) דקדשים שמתו אין יוצאין מקדושתן וצע"ג ואין להקשות לפי זה דקדשים שמתו אסורין מן התורה הא דתנן בסיף פרק בהמה המקשה דהמבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים ומפרש בגמרא דסמוך מיעוט מפילות למחצה נקיבות והוי זכרים מיעוטא ולכאורה הא ס"מ ר"מ ור"מ חייש

למיעוטא והוי לן למיחש אף למיעוט זכרים באיסור דאורייתא. ובשלמא אי הוה איסור דרבנן בל"ס סד"ר לקולא והא דאמר בש"ס מיעוטא י"ל דקושטא דמילתא לחלומי נקט: **אבל** אי הוי דאורייתא הו"ל למיחש ומיהו התו' כתבו בר"פ האשה בתרא דלא קיי"ל כר"מ בהא ומיהו מדלא הוכיחו מהך סתמא נראה דלא משמע להו סייעתא מהכא דלא כר"מ וי"ל דהכא שאני דאיכא חזקת היתר שהוא חולין במעי אמו וקיי"ל דברובא וחזקה לא חייש ר"מ כדאיתא בריש האשה בתרא שם וכה"ג כתבו התוס' בחולין (י"א) לענין חלב פוטר מן הבכורה ע"ש וע' נוב"י (מ"ת יו"ד ס"י) דהרגיש דנימא בחולין שנשחטו בעזרה אי עביד ל"מ והוה נבילה ע"ש דלא נתברר תי' בדבריו ולענ"ד נראה עפ"י סברת הנתיבות בחו"מ (סר"ח) דכל שאין האיסור נתקן לא אמרינן דלא מהני ע"ש וא"כ אף אי נימא דל"מ ואינה שחיטה מ"מ איהו עביד דרך עבודה ואין האיסור נתקן ועיין תוס' חולין הנ"ל דאפי' אי עביד תנופה אסור בחילין אף דאינה לתנופה כלל בחולין מ"מ דרך עבודה הוי ואסור וה"נ אף אי באמת לא הוי שחיטה כלל מ"מ העשיה דרך עבודה הוי ואין האיסור נתקן כלל וז"ב:

סימן יג

מה שהעיר ידידי מר חו"ז הרב נ"י בדברי הגאון ק"צ במש"כ להקשות בכל יבמה הא אסורה בשעת נפילה ג"ח של הבחנה וקיי"ל כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבוא עלי' אסורה לעולם וכתב דהוי מדרבנן והעיר כת"ר דבל"ה ל"ק עפ"י סברת התו' והרא"ש ריש יבמות לענין אם היתה נדה בשעת נפילה דכיון דהאיסור על כל העולם לא שייך נאסרה. וה"נ הבחנה לכו"ע אסור וכתב ששוב מצא כן בשאילת יעב"ץ לענ"ד יפה בזה כח האב מכח הבן דזה ודאי דאין סברת התוס' אלא היכי דזה האיסור עצמו הוא על כל העולם דאי ל"ה וכי נפלה לו אחות אשתו ליבום והיתה מודרת מתשמיש על כל העולם לבד היבם ואח"כ מתה אשתו וכי נימא דהיא זקוקה לו כיון דבשעת האיסור היתה אסורה על כל העולם זה אין סברא כלל ונסתר מכל הסוגי' ע"ש וא"ל וע"כ דאין סברא זו אלא היכי דהאיסור עצמו שהוא על היבם הוא על כל העולם וכיון דתניא לקמן (מ"ב) בכולן (פי' ביבמות) אני קורא משום תקנת ערוה וכאן (פי' בכל הנשים) משום תקנת ולד ואין האיסור שהוא על היבם הוא האיסור שהוא על כל העולם. וא"כ יפה הקשה דלא שייך בכאן שנאסרה על כל העולם מחמת זה כיון דאין איסורו של זה כאיסורו של זה וז"ב. וראיתי מי שתי' על קושי' זו כמו דאמרינן בדמ"א גבי קידש אחת משתי אחיות דאם יבא אלי' ויאמר דהא קדיש בת חליצה ויבום היא וה"נ כיון דמתגלה אח"כ דלא

היתה מעוברת לא היתה אסורה מעולם ולא ירד לסוף דברי הגאון דודאי אין כוונתו על גוף הספק שמא מעוברת היא דא"כ לא תי' כלל דהוא מדרבנן דהא אי מעוברת אסורה מדאורייתא ואי"ל דכיון דספיקא מן התורה לקולא לא הוי אלא איסור דרבנן דא"כ אכתי תיקשי מתני' דריש החולץ דתני הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת כו' אין הולד של קיימא יקיים ספק בן תשעה לראשון ובן ז' לשני יוצא וחייבין אשם תלוי ומדתני א"ת בספק ע"כ דס"ל דאף בספק חתיכה אחת חייב א"ת והכי אמרינן בהדי' בכריתות (ד' י"ז) ע"ש וכבר הסכימו גדולי האחרונים דלמ"ד דבח"א חייב אשם תלוי ע"כ סבר ספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא מדחייב א"ת על הספק ואי"ל דמדאורייתא מוקמינן לה אחזקת זקוקה ליבם כדאמרינן בסיף מכילתין ריש האשה בתרא דכבר כתבו התוס' דמדחייב א"ת ע"כ דלי"ל חזקה זו דאי ל"ס בספיקא הו"ל לאוקמינה אחזקה וא"כ כמו דחייב ע"כ בספיקא בתחילה נמי בספק מעוברת הוה אסורה מדאו' וזה מוכרח ואפ"ה אי אין הולד של קיימא יקיים ולא אמרינן דנאסרה כבר שעה אחת אף דהוה איסור דאו' אבל באמת בזה פשוט כמש"כ דהא השתא נתגלה דלא היתה אסורה כלל אבל כוונת הגאון דהא מדרבנן גזרו אפי' נודע לנו דאינה מעוברת אסורה בתוך ג' וכדאמרינן בש"ס שם דבאמת מיקרי אינה עולה ליבום ואסורה אפי' לחלוץ וא"כ תיהוי נמי יבמה שנאסרה ויפה תי' על זה דאיסור זה אינו אלא מדרבנן וז"ב אבל לענ"ד חשש הבחנה לא עדיף מנודע לנו שהיא מעוברת דקיי"ל כר"ל בריש החולץ דביאת מעוברת וחליצת מעוברת לא שמה ביאה וחליצה ואפי' אין הולד בן קיימא וע"ש בתו' ד"ה ור"ל דהקשו דא"כ תיפטור לגמרי ותי' דכך היא הדרשה דבן אין לו עיין עליו שלא תחלוץ ולא תנשא עד כ"ז שעומדת בספק ע"ש וחזינן אף דלא הוה מצינן למיקרי בה בשעת נפילה יבמה יבוא עליה אפ"ה אח"כ הזקיקה תורה בפירוש בזה וה"נ אין בהבחנה אלא חשש מעוברת ובמעוברת גופה הזקיקתם תורה בפירוש וכ"ש כשנתגלה שלא היתה מעוברת כלל ויש ליתן טעם בדבר כיון דלענין איסור גמור של אשת אח כתבו שם התד"ה תגלי מילתא דמודה ר"ל דאינה אסורה אלא כשהולד בר קיימא ומשום ספק של בר קיימא כ"כ דלא שייך נאסרה אלא דיש לפקפק לכאורה דפכ"פ אין מצות יבום כ"ז שהיא מעוברת וי"ל דלא אמרינן כל יבמה שאין אני קורא בשעת נפילה כו' אסורה לעולם אלא היכא דנאסרה שעה אחת באיסור אבל משו' שאין המצוה עליו לא איכפת לן ודלא כמש"כ הגאון בפשיטות אף לענין אונן דבשעת מעשה פקע מיני' מצות יבום תי לא קרינן בי' יבמה כו' והוא נסתר ממעוברת וכן מפורש בהדיא בד' קי"א שם דמסיק רבא דיבם קטן אינו אסור ביבמתו דמי איכא מידי דהשתא אסירא לי' ולבתר שעתא שריא לי' והא כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה כו'

אבל אי שריא לי' ניח ניחא לי' שפיר אף דביאת קטן אינו פוטר וליכא עליו מצוה כלל ותימא גדול על הגאון ז"ל ובלא"ה דבריו לענין אונן אין מובנין לי דזה מיושב בדברי התוס' בתי' השני שם לענין נדה דכיון דאסורה לזמן וסופה לטהר לא אמרינן בה נאסרה שעה אחת דטעם דהתם משום דרכי נועם אבל כאן שפיר הוי דרכי נועם וא"כ כ"ש אונן וז"ב ומיהו לענין הבחנה לא שייך זה דע"כ צריך לחלק דהא נדה בת חליצה היא כמש"כ הרא"ש ובתוך ג' ומעוברת אמרינן דלא מיקרי כלל בת יבום ואינה עולה אפי' לחליצה וע"כ דהתם שאני דדילמא יהי' הולד בר קיימא כמש"כ הרא"ש עיי"ש:

והנני כותב לפני כת"ר מה שביארתי בדברי התו' ל"ז הנ"ל וזה לשונם תימא דאמאי לא מוקמינן לה בחזקת היתר ליבם ולא יתחייב באשם חלוי ויהי' נמי הולד השני כשר דסמוך מיעוט יולדות לשבעה אחזקה ואיתרע לה רובא דלתשעה ילדן ונסמוך ארובא דניכר לשליש ימי' כו' ולקמן בפ"ב חשיב לה בחזקת זקוקה וכ"ת דאיכא הכא רובא אחרינא דרוב נשים מתעברות ויולדות דאין סברא דנשים ששהו כמה שנים עם בעליהן ולא ילדו ומתו בעליהן דרוב מעוברות הן והנה צריכין אנו להבין בסגנון קושיתם דסמוך מיעוט יולדות לשבעה לחזקה כו' ולא הקשו בפשיטות אח רובא להדי רובא ונסמוך אחזקה ועוד בעיקר סברת סמוך קשה לכאורה דהא לרבנן דר"מ קיי"ל דלא חיישינן למיעוטא ואפי' במקום חזקת איסור ור"ת לא החמיר אלא לחומרא מדרבנן בעלמא ערא"ש פ"ק דחולין סט"ז. ואפי' לר"מ שי' התו' בכ"ד דאינו אלא מדרבנן אפי' מיעוט עם חזקת איסור ע"כ נראה דבאמת בעיקר הדין כוונתם דאוקי רובא להדי רובא ואוקי מילתא אחזקה אלא דהקשו כאן להכשיר הולד שני והנה שי' רש"י בקידושין (דס"ו) גבי ינאי המלך דחזקת האם לא מהני לבן ע"ש ובמ"א הבאתי ראי' ברורה לשי' רש"י מחולין (די"א) דיליף דאזלינן בתר רובא ממכה או"א ודילמא לאו אביו הוא אלא ש"מ דאזלינן בתר רובא ורוב בעילות הלך אחר האב ופריך ודילמא כשהיו או"א חבושין בבית האסורין ומשני אפ"ה אין אפוטרופוס לעריות וכתבו התו' דה"ה דהוה מצי למידחי דהתם משום שמעמידין האם בחזקת כשרות וכבר הרגיש המהרש"א שם דא"כ לפי המסקנא דאין אפוטרופוס לעריות מ"מ י"ל משום חזקת כשרות דאם ותי' כיון דאין אפיטרופוס ל"מ חזקת כשרות די"ל דהוה באונס אבל לא זכיתי להבין דעכ"פ איכא חזקת היתר דהא אפי' אשת ישראל שנאנסה אסורה לכהונה כדאמרינן בסו"פ ד"א ומעיקרא הוה קיימא בחזקה דאם ימות בעלה תהא מותרת לכהונה וכה"ג חשיב חזקה כמש"כ התו' ביבמות (ל"ב) ד"ה אשה זו ע"ש וא"כ אף על אונס איכא חזקה וע"כ כשי' זו של רש"י דחזקת האם ל"מ לבן ומש"ה ל"מ חזקת היתר שלה ודו"ק ואף דהתו' בכתובות כ"ו ד"ה אנן

כו' האריכו להשיג עליו מ"מ לאלומי קושי' כאן כיון דבל"ה איכא רובא דעוברה ניכר לשליש ימי' מסתברא דבהא רש"י נמי מודה דמהני חזקת האם מיהו לאורועי רובא דלט' ילדן ונסמוך ארובא דעוברן ניכר לשליש ימי' וכן מסתברא להו דבכה"ג אפי' לרבנן דלא חיישי בעלמא למיעוט וחזקה כאן דבל"ה איכא רובא ודאי דמהני מיעוט וחזקה לאיתרע אידך רובא ונסמוך אהך רובא זה נראה נכון בכוונת קושיתם אבל מש"כ דאין סברא בנשים ששהו כמה שנים עם בעליהן ולא ילדו דנימא רוב מעוברות הן יש לדקדק דכיון דבלא שהו ליכא חזקת זקוקה ליבום דהא הרוב דמתעברות עוקרת החזקה א"כ אח"כ אפי' כששהו וליכא רובא דרו"נ מתעברות מ"מ אכתי ליכא חזקה דהא מ"מ אינו מתברר מיהו לעולם להיפוך דאינה מעוברת והוי חזקה שלא נתבררה דהא לעולם אינו מתברר אלא דלא נתעברה ג"ח קודם דאי הכי הוי ניכר עתה אבל אההיא שעתא גופה אינו מתברר וכ"כ התו' בחולין (י"א) גבי גבינות מבהמה שנמצאה טריפה דאע"ג דהבהמה הוי יותר מיב"ח וקיי"ל דטריפה אינה חי' יב"ח וע"כ דמקמי הכי הוי כשירה ל"מ חזקת כשרות דלא נתבררה בשעתה ע"ש וה"נ דכוותיה ומיהו בכאן שנים לא הי' הבעל בביתו יותר מג"ח ונתברר ע"כ דהשתא נמי אינה מעוברת כיון דאינו בביתו אבל מ"מ י"ל דגם בכה"ג אינה חזקה שנתברר בבירור גמור דהא הביא הרא"ש בפ"ד דקידושין ס"ז בשם ה"ג דאשה שהי' בעלה במה"י וילדה דהולד כשר דתלינן דאתי בצנעה ושימש ע"ש ומשמע דהוא שכיחא אם לא כגון שהיו חבושין בבית האסורים ואפ"ה אמרינן בכ"ד אין אפוטרופוס לעריות וכ"ש באשתו כשירה ומיהו זה ודאי אינו אלא מיעוט וצ"ע

אבל לע"ד נראה דמתני' ע"כ איירי בגוונא דליכא חזקה דאי ל"ה רישא בנמצא הולד בן קיימא י"ל דלאחר ששהה כמה ודאי לראשון דתני דחייב חטאת וע"ש בתו' דע"כ בתוך ג' דאי לאחר ג' אנוס הוא כדאמרינן בשבועות גבי שלא בשעת וסתה והנה אף שהוא בתוך ג' אי הוי חזקת היתר ליבם והוי שריא לי' מדאו' אין סברא כלל לחייבי' קרבן משום איסור הבחנה דרבנן ואע"ג דקיי"ל וסתות דרבנן ואפ"ה אמרינן בשבועות שם דבשעת וסתה חייב חטאת כבר כתבו כל גדולי האחרונים דלשמא תראה הוי דאורייתא אבל משום דהי' אסור מדרבנן אין סברא לחייבו חטאת וכן משמע מדברי התו' פסחים (ע"ב) ד"ה סמוך לוסתה כו' דוסתות דאורייתא כדנפקא לן מוהזרתם משמע דאי הוי דרבנן אין לחייבו חטאת וע"כ בתוך ג' הי' כאן איסור תורה משום ספק מעוברת ואי הוה חזקה להתירא הוה מוקמינן לה אחזקה והוה שריא מ"ה וע"כ דאיירי כגון דליכא חזקה וכגון שלא שהו או שהו ולא הלך מביתו דהוי חזקה שלא נתבררה וכיון דהוי ספק השקול וכבר הוכחנו דלתנא דידן ספיקא דאו' מ"ה לחומרא מדמחייב א"ת בח"א וכיון דספיקא

לחומרא הוי אסירא לי' מ"ה אלא דהוא הוי שוגג בדבר ומש"ה חייב חטאת אבל אי מיירי בגוונא דאיכא חזקה להתירא אין לך אונס גדול מזה. ולכאורה באמת איכא לאוקמה מתני' לאחר ג' וכגון דבאמת הוכר עוברה אלא דהוא שגג בזה ונראה דנא משמע להו להתו' הכי מלשון ונמצאת מעוברת ולא קתני ונודע שהיא מעוברת משמע דההיא שעתא לא הוה נודע וכן נכון ועכ"פ זה מוכרח דמתני' לא איירי בגוונא דאיכא חזקה והא דפריך בפ"ב רישא דאיחזוק ליבם היינו נגד רוב דמתעברות ודאי אית לה חזקת זקיקה דבשעת קידושין אבל להמסקנא הרוב עוקר החזקה וצ"ל דקו' התו' משום דמתני' סתמא קתני אפי' בגוונא דשהו ונתבררה אבל מ"מ אינה תמיה מקויימת כ"כ וצ"ע:

מיהו מבואר עכ"פ מדבריהם דהיכא דשהו ונתברר דהוי חזקה לשני ומחזקינן לי' לולד מיני' ונראה דאם הם כהנים מותר הולד לטמא לשני דמוקמינן לי' אחזקה דהוא אביו ולא הראשון ובזה נראה לי לבאר דברי התו"כ פרשה אמור אם נאמר לאמו למה נאמר לאביו אילו נאמר לאמו הייתי אומר מה אמו ודאית אף אביו ודאי אביו חזקה מנין ת"ל לאביו וע"ש בק"א דהקשו לרשב"א דאם אינו אביו אינו כהן ולמה לא יטמא וע"ש שהאריך בזה הרבה ולפי דברי התו' מבואר בפשיטות כגון בכי ה"ג דשהו וגם נתברר אח"כ דאינה מעוברת דהוי חזקת זקוקה ליבם וספק בן ז' לשני וב"ט לראשון דמכח חזקה מטמא לשני אבל כהן כשר בלא"ה הוה ומיושב יותר לשון אביו חזקה מיהו בנזיר (דמ"ד) לא משמע קצת כן ע"ש אבל גם פי' הרשב"א והר"י הצרפתי שם אינן לפי הסוגי' דהתם וע"כ צ"ל דאין הפי' שוה ודו"ק:

סימן יד

בתשובות רע"א ספ"ט נסתפק אי יש הכרת העובר קודם שלשה חדשים ע"ש שהאריך ולכאורה יש לה"ר מנדה (ד"ח) גבי מעוברת דיה שעתה משהוכר עוברה וכמה הכרת העובר ג"ח ואעפ"י שאין ראי' לדבר זכר לדבר ויהי כמשלש חדשים ואמאי אין ראי' הא ראי' גדולה היא משום דאיכא דילדה לז' ואיכא דילדה לט' עכ"ל הש"ס וצ"ל מסוגי' זו אזלא דיולדת לז' עוברה ניכר לשליש ימי' דהיינו תרי ותילתא וע' ר"פ בן סו"מ ומשמע דווקא משום מיעוט יולדות לז' איכ' הכרת העובר קודם הא יולדות לט' ליכא כלל אפי' מיעוטא דיהי' ניכר קודם דאי ל"ה לימא האי מיעוטא. אבל יש לדחות דהא קבע זמן להכרת העובר ולא קאמר דכל חדא כי מטי זמן הכרתה וע"כ דבהגיע זמן הכרה אפי' זו לא הוכר כשנתגלה אח"כ שהיא מעוברת דיה שעתה מכי מלי ג"ח משעה שנתעברה וא"כ דווקא ליולדת לז' קאמר שפיר דאף דילדה אח"כ לז' ואם כן הו"א דזמן הכרתה

מתרי ותילתא ומש"ה הוצרך לומר דאינה ראי' גמורה אבל משום מיעוט דיולדת לט' נמי ניכר עוברה קודם ג"ח לא שייך כלל דהא זו לא הוכר עוברה השתא כלל (ובאמת י"ל לפי זה באשה שהוכר עוברה קודם ג"ח דיה שעתה מזמן הכרה דבריי' לא בעי אלא זמן הכרה לנשים שאין עוברן ניכר וצ"ע) ומ"מ נראה דעכ"פ רובא לא מינכרא עד ג"ח דאי ל"ה הו"ל לטהר מעיקרא דמעל"ע הוי חששא דרבנן והו"ל להקל בספיקא אבל יש לה"ר ברורה מריש פ' בן סו"מ דאמרינן דכל ימיו של בן סו"מ ג"ח דבן ולא הראוי לקרותו אב ובג"ח הוי זמן הכרת העובר. ואמר ר"ה בדר"י דזאת אומרת דיולדת לז' אין עוברה ניכר לשליש ימי' דאי ל"ה בתרי ותילתא סגי ודאי משום דאזלינן בתר רובא ואיהו סבר דבד"נ לא אזלינן בתר רובא ע"ש ואי ס"ד דביולדת לט' נמי איכא מיעוטא דניכר קודם היכי ס"ד דלא אזלינן בתר רובא הא איכא הך מיעוטא דיולדת לע' גופה ניכרת קודם ג"ח:

ואפ"ל דבאמת יל"ד היכי ס"ד דלא אזלינן בד"נ בתר רובא והא בריש חולין בסוגי' דמנלן דאזלינן בתר רובא הוכיחו כמה אמוראי דאזלינן בתר רובא מד"נ ממכה או"א וע"ז ע"ש ע"כ נראה דבאמת רוב גמור הוה פשיטא לי' נמי דאזלינן בתר רובא אלא דבכ"ד אפי' כל שהוא יותר ממחצה הוי רובא ואזלינן בתרי' וזה הוי כגזה"כ בהא הוה ס"ל דבד"נ אזלינן להקל וכל הני דמייתי התם קים לי' דלא הוי רוב גמור ע"ש וא"כ י"ל דמעיקרא נמי לא הוי מקשה אלא מכח תרתי דמיעוט יולדת לז' ומיעוט דיולדת לט' נמי ניכר לשליש ימי' והוי תרי מיעוטי ואין הרוב גמור אבל לבתר דמסיק דיולדת לז' אין עוברה ניכר לשליש ימי' וליכא אלא הך מיעוטא דניכרים קודם בהאי מיעוטא לא איכפת לן אבל מיעוט י"ל דשפיר איכא אבל זה מיהו מוכח דעכ"פ אינו אלא מיעוט גמור דאין חוששין לו כלל וז"ב:

וע"ש בסוף התשובה דהקשה בדברי התו' יבמות ל'ז ד"ה רוב היולדות דכתבו דסגי להבחנה ג"ח אע"ג דהקליטה מתאחרת עד יום ג' דכ"כ לא הי' משתהה הכרת העובר עד שליש ימי' מן השני ופי' דאע"ג דמיעוט אין עוברן ניכר לשליש ימי' מ"מ שישתהה אח"כ ההכרה עד ג"ח ועוד שליש מן השני זה א"א כלל וא"כ אח"כ ודאי יתוודע בהכרת העובר והקשה דהתינח בשאר נשים אבל יבמה דמותרת ג"כ בג"ח ניחוש דילמא אכתי לא נקלט הזרע עד יום ג' והוי קודם ג"ח מזמן הקליטה ומעוברת היא ואינו ניכר ופגע השתא באיסור א"א ומה מהני מה דיהי' ניכר אח"כ ע"ש והנה בעיקר הקושי' כבר הקדימו הנוב"י קמא אבה"ע סס"ז בשם גדול אחד אבל באמת מש"כ שם ליישב זה והמציא דבר חדש דבאמת בנקלט לאחר מיתה אף שהוא בנו לכל דבר ליורשו ולטמא לו מ"מ לענין יבום אינו פוטר א"א דבשעת מיתה מיקרי בן אין לו ע"ש לענ"ד הוא תמוה דהא בר"פ י"נ

נ"ל דבן קודם לאב משום דפוטר א"א מן היבום לחד תנא שם וא"כ להך תנא בבן שנקלט לאחר מיתת אביו דאינו פוטר א"א האב קודם ולאידך תנא דנ"ל מדרשא אחריתא אין לנו לחלק בזה וא"כ איכא בינייהו נ"מ לדינא ולא משמע סוגי' הכי וגם יהא מחלוקת חדשה ואף שי"ל דכיון דיש בן שפוטר א"א א"כ כל בן קודם הוא דחוק ועוד דבכ"ד קיי"ל דיבום בנחלה תלי רחמנא וכיון דיורש הו"ל לפטור א"א ועו"ק דהא בריש החולץ ס"ל לר"י דחליצת מעוברת שמה חליצה דכתיב ובן אין לו והא אין לו וע"ש בתו' דאפ"ה כשהולד בר קיימא אח"כ פוטר א"א משום דנ"ל מלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי אלמא אע"ג דמיקרי אין לו בן לא מיקרי מחוי וה"נ לדידן בכשנקלט לאחר מיתה אפי' נימא דמיקרי בן אין לו לא מיקרי מחוי וודאי פוטר ואע"ג דפליג התם ר"ל וקיי"ל כוותי' לא פליג אלא ברך סברא דמיקרי יש לו בן אבל לענין הא לא פליג וכה"ג כתבו התו' לעיל כ"ב ד"ה בן לענין בת דאף דלא הוי בן נ"ל מלא ימחה ע"ש ועוד נ"ל הוכחה ברורה מדנקט מתני' דריש החולץ ספק ב"ט לראשון וב"ז לשני יוצא והולד כשר וחייבין בא"ת וכיון דקאי בספק שנתעברה אחר מיתתו למ"ל למנקט ספק בן ז' לשני הו"ל לפלוגי בדידי' גיפי' ספק שנקלט אחר מיתה דאינו פוטר וליכא אלא א"ת וע"כ דזה ליתא והקושיא חזקה:

והמהרש"א ש"א בספר מ"ב מגיה בדברי התו' דכ"כ לא הי' משתהה עד ג' ימים מן השני ע"ש. ונראה דעתו דג"ח של הכרת העובר נכללו בזה ג' ימי הקליטה ואפי' לא נקלט עד יום ג' ניכר לג"ח וע' נוב"י תנינא אה"ע סקל"ז שהביא כעין סברא זו בשם הרב האר"י ז"ל ע"ש שלא הזכיר דברי המ"ב אבל לענ"ד לולי שאיני כדאי ל"נ דהא אמרינן דהכרת העובר הוא לשליש ימי' ובנדה (ל"ח) אמרינן אין אשה מתעברת אלא לרע"א וב' וג' וערש"י דהוא משים הקליטה וחזינן דר"ע ימי העיבור הוא לבד מן נ' ימי הקליעה ושליש הימים נמי הוא צ"י לבד מן ימי הקליטה ואע"ג דאנן קיי"ל דיולדת למקוטעין מ"מ כבר מבואר בירושלמי דפירקין על מתני' דהיבמה לא תחלוץ כו' להכרה לכו"ע בעינן שלימין ע"ש ומה"ט נמי נראה הא דבעי צ"י חוץ מיום שמת בו ושנתארסה בו דהיינו דכמו דהלידה לאחר ר"ע ה"נ ההכרה לאחר צ' וביום ההיכר ודאי אין להתיר ומש"ה מותרת ליום צ"ב דהוו שליש ימי העיבור שלימין ועכ"פ נראה ברור דהוא לבד מימי הקליטה ועוד דמסוגי' דסנהדרין הנ"ל יש להוכיח בהדי' דהוא לבר מימי הקליטה דהא עד ג"ח שלימין בסו"מ נהרג ואי דנכללו בזמן ההכרה ג' ימי. הקליעה ואי נקלט ביום הראשון אם כן ניכר שני ימים קודם וא"כ למה הורגין אותו באותן השני ימים הא איכא דניכר מקמי הכי וראוי לקרותו אב ובד"נ אזלינן להקל וע"כ דזה השיעור של ג"ח הוא מקליטת יום ראשון ואי

לא נקלט עד יום השלישי אינו ניכר עד ג"ח מיום הקליטה ולענ"ד הוא ראי' גמורה שאין עלי' תשובה וא"כ הדק"ל ביבמה.

ואין לנו אלא תי' הגאון בעח"ד דרוב נקלטים נקלטים בשעתן ועח"ס באה"ע דהוביא שכ"כ הר"ן גבי חסידים הראשונים לא הי' משמשין אלא מד' בשבת ואילך דס"ל כשמואל דאין אשה מתעברת אלא לר"ע שלימין וא"כ פשי להו ד' ימי לבר משבועי ופי' דחשו עוד תלתא יומי דיולדת מחללין עלי' שבת עד ג"י והקשה דהא הקליטה מתאחרת עד יום ג' ואכתי איכא למיחש ותי' דרוב נקלטין בשעתן ע"ש ואין לדקדק דא"כ רש"י דפי' באמת משום הקליטה לא ס"ל האי רובא די"ל דרש"י סבר דחילול שבת עד יום הג' ליכא למיחש דאפשר וא להכין הכל מאתמול אם ילדה קודם שבה ולא חיישינן אלא לחילול שבת דיום הלידה גופי' ע"כ פי' דחסידים חשו להאי מיעוטא דמתאחרת הקליטה ושיטת הר"ן דיותר יש לחוש לחילול שבת של כל השלשה ימים מדניחוש למיעוטא וסברת רש"י איפכא אבל בהך סברא דהוא מיעוט לא פליגי כו"ע ומש"ה לא חשו ביבמה ועדיין צריכין אנו לבאר דא"כ מאי הקשו התו' גם לענין הבחנה בכל הנשים ולא סגי להו ברובא אבל באמת בהבחנה ע"כ צ"ל דחששו למיעוט דאל"כ למה לא תנשא לשני חדשים דרוב נשים לתשעה ילדן והא דתנן במתני' ספק ב"ט לראשון וב"ז לשני אינו אלא כדאוקי ר"נ שהיא מן המיעוט שלא הוכר עוברה אבל לכתחילה ניזול בתר רובא שתהי' מן הרוב שיוכר העובר בזמנו ותלד לט' ולכאורה הי' מקום לומר דלעולם גבי הבחנה נמי לא חששו למיעוט כדבעלמא אלא כי היכי דאמרינן בגיטין (כ"ח) דשמא ימות חיישינן וע"ש ברש"י דחזקה אלקמי' ל"מ וה"נ י"ל דגם רוב אף דעדיף מחזקה מ"מ אלקמי' ל"מ ומש"ה לא סמכינן לכתחילה ארובא אבל באמת ליתא דהא ר"מ בגיטין שם אפי' שמא ימות לא חייש וא"כ כ"ש רוב דעדיף לא הו"ל למיחש ושמעינן לי' לקמן (מ"ב) דכל הנשים צריכות להמתין ג' חדשים וליסגי בשני חדשים ונסמוך ארובא וע"כ דבהבחנה חששו למיעוט ועוד יש להוכיח כן ואי"ל ומש"ה יפה הקשו דניחוש נמי למיעוט דאין נקלטין עד יום ג' אבל ביבמה הוי כשאר איסורין דעלמא דאזלינן בתר רובא ורוב נקלטין בשעתן וז"ב. ומה שהקשה הגאון רע"א מתו' נדה (ל"ח) ד"ה שיפורא גבי יולדת בקישוי דכתבו דבילדה באמצע תשיעי מנא ידעה דקשתה שנים בתשיעי דילמא לא נקלט עד יום ג' ואי הוי רובא למה ניחוש להכי אני תמה עלי' דלפי מה דמסיק בספ"ט דעכ"פ רוב נשים ליכא הכרת העובר קודם ג' חדשים וא"כ בלא"ה דברי התוס' תמוהין דמאי מקשה מנא ידעה הא ק"נ יום אחר הכרת העובר ודאי הוא התחלת תשיעי דעכ"פ רוב נשים אין עוברן ניכר קודם ג"ח וכבר הבאנו לעיל ראי' ברורה לזה ע"כ נראה דבאמת

דהא דדם קישוי טהור לאו דהכי כתיב קרא דדם קישוי אינו מטמא אלא דדרשינן התם דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד וכיון דיולדת בקישוי תלינן דהוא מחמת ולד ועכ"פ אינה אלא מחמת רובא ואפשר דאף רוב גמור אינו אלא דמוקמינן לה בחזקת טהרה וא"כ עכ"פ כשנצטרף עוד מיעוטא דאפי' הוכר עוברה וא"כ רובא הם מעוברות כבר ג' חדשים ורובא דנקלטין בשעתן אפ"ה מיעוטא הוי וכשיצטרף אידך מיעוטא דאפי' קשתה אינו מחמת ולצד הו"ל למיחש לה והוא נכון:

ומה שהקשה עוד מדברי הרשב"א בנדה גבי המפלת ליום מ"א דתשב לזו"נ ולנדה דכתב דמש"ה תשב לנדה דחיישינן שמא לא נקלט עד למחרת ואכתי מיא בעלמא הוא ולא אזלינן בתר רוב דנקלטין בשעתן ותי' דהתם י"ל דאיתרע רוב דנקלטין בשעתן דרוב נשים אינן מפילות ומדהפילה אכתי לאו ולד הוא לכאורה יש להקשות עליו דהא בדכ"ה אמרינן גבי שליא דמספקא לי' לר"י אי ולד הוא ואזיל גבי אשה לחומרא ומטמאינן לה ואי איתא דמדהפילה לאו ולד הוא א"כ בספיקא הו"ל לטהרה אבל י"ל כמש"כ התוס' (ד' מ"ד) ד"ה דקים דמיעוט נופלים הוי מיעוט המצוי וחששו לו וא"כ ה"נ בספק ולד לא סמכינן על האי רובא דודאי אינו ולד מדהפילה דאפי' הוא ולד מיעוט נופלים מצוי אבל לחומרא למתרט אידך רובא ודאי מהני ומש"ה במפלת ליום מ"א תשב לנדה אבל מה שחידש שם הגאון ז"ל דבשמשה בינתים דליכא רובא דנקלטין בשעתן אינה חוששת לולד דבהא קיימא סברא דמדהפילה לאו ולד הוא זה ודאי ליתא דהא בהדי' אמרינן בספק ולד אזלינן לחומרא ובעיקר הסברא דמדהפילה לאו ולד הוא דרוב נשים אינן מפילות יש לעיין מנ"ל דודאי דרוב נשים הקולטין ומתעברין אינן מפילות אפי' קודם מ' וא"כ מנ"ל דמשום האי רובא הוי סברא דהוא לפני מ' דלכאורה אידי ואידי חד מיעוטא הוא ואפשר דמ"מ הוא סברא יותר שהוא קודם מ' ואפשר דהוא בכלל מה שאמרו בד' כ"ט דבלא הוחזקה עוברה ליכא רובא וצ"ע:

נראה לי ראי' ברורה דרוב נקלטין בשעתן מיבמות (ס"ט) דפריך וכיון דעיברה לא תאכל ניחוש דילמא עיברה מי לא תנן מפרישין כו' ומשני ליוחסין חששו לתרומה ל"ח ופריך ולתרומה ל"ח והתני' ה"ז גיטך שעה אחת לפני מיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד כו' ומשני טובלת ואוכלת עד מ' דאפי' אי מיעברה מיא בעלמא הוא ופריך א"ה אימא סיפא נמצאת מעוברת ה"ה מקולקלת למפרע ומשני מאי מקולקלת לאחר מ' ע"ש ולכאורה תמוה מאי דפריך מה"ז גיטך קודם מיתתי הא בגיטין שם מסיק דשמא ימות חיישינן דליכא חזקה אדלקמי' אבל שמא מת ל"ח דמוקמינן לה אחזקה וה"נ ודאי חזקה שלא עיברה דמי לשמא מת וע"כ צ"ל כיון דדרך נשים להתעבר בביאה פשיטא לי' דאיתרע

חזקה אלא דהוי ס"ל דמ"מ בתרומה לא חששו ומש"ה פריך דהיכי דאיתרע חזקה גם בתרומה אסירא והשתא אי זה נמי ספק שקול דשמא לא נקלט עד יום ג' א"כ בצירוף ספק שמא לא נתעברה אף דאינו ס"ס גמור מכ"ט ואינו מתהפך מ"מ סברא פשוטה דבכה"ג הוי מהני חזקת היתר דידה והוה לה שתאכל עד מ"ג דאפי' אם נסתפק שהיא מעוברת מ"מ יש להסתפק במיא בעלמא דשמא לא נקלט הזרע עד יום ג' ודוחק לומר דבאמת עד מ' היינו מיום האחרון של הקליטה דלא משמע הכי כלל ועוד דא"כ מאי פריך אמאי מקולקלת למפרע לוקמי שהוכר העובר ג"ח מיום התשמיש וכיון דכבר הוכחנו דליכא הכרת העובר קודם ג' חדשים א"כ ע"כ נתעברה ביום התשמיש וא"כ אם אכלה עד מ"ג היא מקולקלת הני תלתא יומא וא"ש. וע"כ דפשיטא לי' דאינה אוכלת אלא עד מ' לתשמיש ואי דהוה ספיקא מעלי' הו"ל לאוקמה אחזקה ותאכל עד מ"ג וע"כ דרובא נקלטין בשעתן עוד נ"ל להר"ר דהא שיטת רש"י ביבמות (די"ב) דנשים אסורות להשחית הזרע וכן כתבו בגליון תו' בר"פ כל היד בפשיטות דדווקא אפו"ר לא מחייבי אבל בל"ת ועונשין שוין איש ואשה ע"ש וא"כ לכאורה קשה הא דמבואר ביו"ד (סקצ"ו) דאשה ששמשה וראתה ופסקה ורוצה למנות נקיים בתוך ג' תכבד את ביתה והוא ממתני' דמקוואות האשה ששמשה וטבלה ולא כיבדה את ביתה ה"ה כאילו לא טבלה דמשמע בהדי' דהא כבדה היא רשאי בכך וא"כ הא ג' ימים לקליטה והיכי תכבד את ביתה דילמא אכתי לא נקלט ותקלוט אח"כ ותקשה להו כך מתני' ופ"כ דרוב נקלטין בשעתן ולמיעוטא ל"ח והוא ברור ומ"מ צ"ע מסוגיא דסופד"א דמסיק טעמי' דר"י דאנוסה ומפותה א"צ להמתין ג"ח משום דמזנה מתהפכת ומאן דפליג סבר דחיישינן שמא לא נתהפכה יפה אבל לקליטה בשעתה גופא ל"ח וא"כ מי יודע סברא זו להכריע עד כמה ל"ח כלל ובכחה אחרינן דרוב נשים קולטות וצע"ג:

והנה בח"ס הקשה דלפי"ז דההיתר ביבמה מכח רוב יקשה לפי סברת ר"י בש"ג דמש"ה בודקין בטריפות הריאה משום דעתיד להתברר ממילא ויהי' גנאי בדבר וא"כ ה"נ ודאי יתברר בעוד שני ימים וע"ש שנדחק לתרץ דיתלו הולד מן השני ובאמת ז"א דכבר הוכחנו דליכא הכרת העובר קודם ג' חדשים וא"א כלל לתלות בשני אבל באמת קושי' זו גם בלא"ה קשי' דהא בהדי' מבואר בש"ס דהא שמותר בג' חדשים הוא מטעם רוב דרוב נשים עוברן ניכר לשליש ימי' אבל מיעוט אינן ניכרות וודאי איכא למיחש שמא היא מן המיעוט שאינן ניכרות ויתוודע למחר כי היכי דחיישינן בריאה שמא היא טריפה ויתוודע למחר ואפ"ל כיון דהוא חששא דרבנן בעלמא לא חששו כאן משום שיהוי מצוה אבל באמת אין אנו אחראין לסברת ר"י דכל הפו' כתבו גבי ריאה טעם אחר משום שהוא

מיעוט המצוי ולענ"ד סברת ר"י צ"ע דהא קיי"ל בגיטין שם דאשת כהן שהלך בעלה למדינת הים תאכל בתרומה משום חזקת קיים וכן מקריבין חטאתו ואפי' הוא זקן או חולה ואף דעתיד להתברר וכיון דסומכין אחזקה כ"ש רובא דעדיף מחזקה וכן קיי"ל כרבנן דקטן וקטנה מייבמין דאזלינן בתר רובא אף דעתיד להתברר וצע"ג:.

ולכאורה גם מלבד שי' ר"י הנ"ל לפי מש"כ מקצת מן האחרונים דכל היכי שאנו צריכין לסמוך על הרוב לחוד ולא מסייע לי' גם חזקה להתירא לכתחילה אם אפשר לברר צריך לברר ולא סמכינן ארובא לחוד לכתחילה א"כ ה"נ כבר נתבאר היטב דכל עיקר ההיתר כאן מטעם רוב וכבר הוכחנו בסי' הקודם דמתני' ע"כ איירי בגוונא דליכא חזקה ליבום ואפ"ה שרי לכתחילה אף שאפשר להמתין לפחות שלשה ימי הקליטה ויתברר הדבר וע"כ דהכא הטעם משום שיהוי מצוה דאל"ה הא צריך לכתחילה לברר אבל לענ"ד יש להכריע דגם ברוב לחוד כל שאין חזקה להיפוך כההיא דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן דהתם קיי"ל דלכתחילה צריך לברר והיינו משום דאיכא חזקת איסור להיפוך אבל כל שאין חזקה להיפוך גם ברוב לחוד א"צ לברר והנה כ"כ כן הנוב"י (קמא סי' נ"ה) והוכיח מהא דאין בודקין אחר י"ח טריפות מלבד טריפות הריאה דהוה מיעוט המצוי וע"כ דרוב א"צ לברר אלא שראיתי מי שהשיג עליו שאין ראי' משם עפ"י סברת המנ"י דכל היכי שא"א לברר לגמרי בבדיקה וגם אחר הבדיקה ישאר לנו מיעוט שע"כ נצטרך לילך אחר הרוב אין אנו מחמירין לבדוק כלל אף מה שיש בידינו לבודקו כיון דגם אח"כ ע"כ נצטרך לרוב וה"נ כבר מסקינן בחולין (ד' י"א) דא"א לבדוק אחר טריפות דיש לחוש דבמקום שחיטה נקב הוה ע"ש וע"כ נצטרך לרוב ומש"ה אין בודקין כלל. והנה דבריו נכוחין וסברת המנ"י נכונה אבל באמת דברי הנוב"י הם דברי רבינו הב"י באו"ח (סי' תל"ז) גבי השוכר בית מחבירו בי"ד דאם אין המשכיר לפנינו א"צ לבדוק דהולכין אחר הרוב שבודקין בי"ד כתקנת חכמים ומ"מ מבואר בש"ס דאם המשכיר בעיר צריך לשאלו וכתב הב"י דל"ד להא דאין בודקין אחר י"ח טריפות משום שהולכין אחר הרוב וא"צ לברר כלל דהתם הי' בחזקת כשירה משעה שנולדה כו' ובודאי אין כוונתו דאיכא חזקה ג"כ להתירא וכן נראה קצת מדברי הגהות המהרל"ח שהבין כן דזה א"א שכבר כ' התו' חולין שם ד"ה אתיא לענין גבינות מבהמה שנמצאת טריפה דאין כאן אלא רובא דהחזקה לא חשיבא דלא נחבררה מעולם שעה אחת וכן הוא בטויו"ד (סי' פ"א) ע"ש וכבר פי' המג"א סק"ד דברי הב"י דעיקר הדבר דלענין טריפות משעה שנולדה היא באותו רוב שהיא כשירה אבל כאן לענין בדיקת חמץ כל השנה בחזקת שאינה בדוקה ואיכא חזקה לאיסורא כנגד הרוב ע"ש הרי בהדיא כדברי הנוב"י וכן לשון רש"י בחולין (י"ב) ד"ה

פסח כו' אלא ודאי הלמ"מ הא דסמכינן ארובא ואפי' היכי דאפשר כו' ואהא סמכינן ולא בדקינן אחר י"ח טריפות כו' ע"ש ואלו נזכר הרב המשיג שהם דברי הב"י והמג"א ודאי לא ערער אחר דבריהם ומ"מ צריכין אנו ליישב הא דלא תי' באמת כסברא זו דא"א לבדוק אחר טריפות והנראה דהנה התו' בחולין (דכ"ח) ד"ה אתא כו' הקשו לשי' ריב"א דבנקובה יש בדיקה לושט מבחוץ א"כ מאי פריך שם לעיל ור"מ היכא אכיל בישרא ליחוש דילמא במקום שחיטה נקב הוה הא שפיר י"ל דאכל ע"י בדיקה ותי' דשמא יש שום חולי שאינו ניכר מבחוץ כדרוסה עוד תי' דה"נ קאמר התם וכ"ת ה"נ פי' דלא אכיל אלא ע"י בדיקה פסח וקדשים מאי איכא למימר פי' דא"א להפריש העור ולבדוק דאין לך מום גדול מזה ע"ש והנה המהרש"א כ' על תי' הראשון דהוא גליון נתוסף בדבריהם דלמה הוצרכו לשום חולי ולא כתבו משום ספק דרוסה גופא דאין לו בדיקה מבחוץ לשי' הריב"א ובקצת נוסחאות אינו ע"ש ולענ"ד משום זה לא אריא דלא מצי למימר משום ספק דרוסה דהא כ"כ התו' בזבחים (ס"ט) ד"ה אי טריפה דר"מ ס"ל טריפה אינה חיה וא"כ כל ששמרוה י"ב חודש וראינו שבתוך הזמן הזה לא נדרסה ומקמי הכי ג"כ ודאי לא נדרסה דאי ל"ה ודאי לא הוה חיה וא"כ תו י"ל חזקה לעולם דאינה דרוסה וקיי"ל דברובא וחזקה לא חייש ר"מ ולק"מ מס"ד אבל משום חששא דשום חולי פריך שפיר דלא שייך שמירה ע"ז דשמא נולד לה החולי ואין אנו יודעין וא"כ אפי' חיה י"ב חודש אין לנו בירור אלא אלעבר אבל עדיין יש לחוש שמא נטרפה בתוך י"ב חודש וא"כ הוה חזקה שלא נתבררה כמש"כ התו' הנ"ל אבל מה שקשה לענ"ד דגוף תי' זה דיש שום חולי צ"ע דהנה ע"כ עיקר טריפות זה החולי הוה משום דסופו לנקוב לנקוב דאיל"ה ודאי אין להוסיף על י"ח טריפות וע"כ דהוא בכלל נקובה וא"כ כי היכי דאשמעינן בדנ"ג דנתמסמס כל שהרופא גורדו רואין אותו כאלו אינו למה לא אשמעינן גם זה החולי דחשיב כנקוב ועוד דע"כ מוכח מדבריהם לעיל (י"א) ד"ה ליחוש כו' דלא ס"ל הך סברא דהקשו אהא דיליף דאזלינן בתר רובא מהורג את הנפש דקטלינן לי' וליחוש דילמא במקום סייף נקב הוה והקשו דדילמא כגון שהי' קרום של מוח מגולה וראו שהי' שלם ובא זה ונקבו והניחו בתימה ואי ס"ד דאפשר דיש שום חולי שא"א לבודקו א"כ לא מקשו מידי דאכתי יש לחוש לשום חולי וע"כ דלא ס"ל כלל הך סברא ויפה כ' הרש"א דהוא גליון נתוסף וא"כ אין לנו אלא תי' השני דקושי' הש"ס אינו אלא מפו"ק אלא דעדיין צריכין אנו לבארו דלכאורה אינו מובן לנו מה מום הוא זה להפריש העור הא גבי גלודה קיי"ל דניטל כל העור אם נשתייר בו כסלע הדר בריא וכן מוכח בהדיא מדברי התו' בב"ק (ע"ו) ד"ה שחיטה שא"ר ו' דכ' גבי שחוטי חוץ דאינן נפדים במום השחיטה גופה דמום שנעשה

לאחר מתה לא חשיב מום לפדות ע"י ע"ש ש"מ דעד גמר שחיטה לא חשיב מום הא דנשחט העור ע"כ נראה דאין כוונתם על הושט ומשום העור אלא דבאמת לר"מ דקיימינן בי' משמע בקידושין (נ"ז) דיליף חולין שנשחטו בעזרה אמרה תורה שחוט לי בשלי ולך בשלך כו' מבואר דס"ל חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא וא"כ לא הושט לבד צריך לבדוק קודם שחיטה אלא כל הי"ח טריפות משום חשש איסור שחיטת חולין בעזרה וא"כ פשוט דאיכא בדיקות טובא שא"א אלא בשבירת העצמות כגון קרום של מוח וחוט השדרה ופשוט דשבירת הני עצמות אין לך מום גדול מזה כמו נשברה עצם ידו בבכורות (ד"מ) והא דלא חשיב שם אלא עצם ידו הוה משום רבותא דאפי' אינו ניכר אבל פשוט דה"ה כל הני אף דלא חשיב שם כמו דלא חשיב נסמית עינו ע"ש וד"ק מבוארים ועכ"פ עלה בידנו דהא דאמר דא"א לבדוק אינו אלא בקדשים משום מום אבל חולין שפיר אפשר לבדוק אחר כל י"ח טריפות ושפיר הוכרחו לומר דהא שאין אנו בודקין הוא משום דאין צריך לבדוק אחר הרוב מיהו לכאורה כ"ז אינו אלא לשי' ריב"א דיש בדיקה לושט מבחוץ בספק נקובה אבל שי' רש"י דבספק נקובה אין בדיקה והכי נקטינן בסי' ל"ג א"כ שוב א"א לבדוק. אבל לענ"ד גם לרש"י בעוף מיהו דהכשירו בס"א א"כ הגרגרת דאינו נטרף עד שנפסק רובו יכול לבודקו קודם שחיטה ולהכשירו ואח"כ יבדוק הושט ואף דקיי"ל דלכתחילה גם בעוף צריך לשחוט שניהם מ"מ שי' רש"י גופה בדכ"א ד"ה ואינו מבדיל דאף לכתחי' למצוה א"צ בעוף שני סימנים והנה התו' שם הקשו עליו דהא ברפ"ב אמרינן בהדיא דצריך שני סימנים בעוף לכתחילה והנה ברפ"ב שם איכא תרי לישני לענין הא דתני במתני' השוחט דיעבד וחד לישנא אמר ארובו של אחד כמוהו ואידך לישנא אמר באחד בעוף. ונראה כוונת התו' דאף דפליגי בהכי תרי לישני מ"מ א"א לפרש כן התם בדר"י דא"כ תיקשי מהכא להך לישנא דצריך שני סימנים בעוף. וליישב פירש"י נראה חדא דהתם אקרא קאי והנה רובו של סימן עיקר הטעם דהוה ככולו וא"כ עיקר השחיטה הוה בכולו מדאו' אבל הא דאצריך שני סימנים אינו אלא מדרבנן וא"כ הכא דקאי אקרא לק"מ ועוד נראה בדקדוק לשון רש"י שסיים דהא אמרינן לחייבו בב"ס א"א כו' דדקדק דווקא להאי תנא דהטיל הכתוב לעוף בין בהמה לדגים וא"כ מקרא מלא דבר הכתוב דא"צ אלא ס"א ומהיכי תיתי נחייבנו יותר והא דפליגי לישנא ברפ"ב אינו אלא לשאר תנאי דהתם כגון רבי דסבר דהוה הלמ"מ רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה ועובר גלילאה דאמר מסברא דעוף נברא מן הרקק אפשר דיש להחמיר לכתחלה שצריך ב"ס אבל להך תנא דדריש מקרא אין להחמיר כלל ופרש"י הך דר"י אליבא דב"ק דהתם ודו"ק וא"כ כיון דאינו אלא חומרא דרבנן ופליגי תרי לישני והנך תנאי מסייעו ללישנא

דא"צ לשי' רש"י יש לפסוק דא"צ ב"ס לכתחילה וכן פסק הרי"ף ועכ"פ משום צורך בדיקה הי' לנו לפסוק דדי בשחיטת ס"א וע"כ דאחר הרוב לחוד ג"כ א"צ בדיקה מיהו לשי' רש"י יש לדחות כיון דבבהמה א"א גם בעוף לא החמירו:

ונ"ל ראי' ברורה לכו"ע מההיא דר"פ בא סימן גבי בא סימן העליון עד שלא בא התחתון דלרבנן חולצת ור"מ פליג דחייש למיעוטא ואמר התם דאיצטריך למיתני אעפ"י שא"א דאי לא תנא הו"א רוב עליון אתי ברישא ומיעוט תחתון כו' ויעו"ש פירש"י דהו"א דפלוגתייהו אי צריך לבדוק בתחתון וא"כ ש"מ דלרבנן א"צ לבדוק אחר הרוב ומיהו אפשר לדחות דשא"ה דאלים טפי ותדע דלפי המסקנא א"א כלל ואפי' בדקו ולא אשכח ע"ש. אבל יש ראי' ברורה מהא דהוכיחו האחרונים דיכול לישבע על הרוב כודאי מההיא דשילהי יבמות (דקכ"א) גבי טבע חסא ואר"נ האלהים אכלו כווריי לחסא ע"ש והרי התם לא הוצרך ר"נ כלל לשבועה זו ואי ס"ד דלכתחילה צריך לברר הרוב א"כ מי הזקיקו לר"נ לשבע וע"כ דהרוב לגמרי כודאי וא"צ לברר כלל עוד יש להוכיח מסוגיא דחולין דבעי למילף דאזלינן בתר חזקה מהסגר בית מנוגע דדילמא אדנפיק לי' בציר שיעורא ודחי דילמא כגון דקאי דרי דגברא וחזו דלא בציר ע"ש ומבואר דהא לדידן באמת א"צ שיהי' שם אדם לראות דלא בציר אף שיש בידינו להעמיד אדם לראות דהא דנקיט דרי דגברא ודאי ל"ד אלא שיהי' שם אדם לראות בשעת מעשה וא"כ חזינן דאפי' חזקה א"צ בדיקה כ"ש רובא דקיי"ל דעדיף מחזקה מיהו לפי מש"כ שם התו' ד"ה ודילמא כו' דהיכא דליכא ריעותא לא בעי כלל ועיקר הילפותא היינו אפי' נמצא חסר לבסוף דאיכא ריעותא ע"ש וא"כ י"ל בשעת מעשה דאכתי ליכא ריעותא כלל לא שייך בדיקה כלל ועי' מג"א לענין בדיקת ציצית ודו"ק גם פשטות הש"ס בסוגיא דהתם דדחי ר"כ ודילמא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר משמע דהא לפי האמת אפי' אפשר א"צ בדיקה כלל וכן נראה דברי הרמב"ן הביאו המע"מ שם סט"ז אות ח' דדווקא בריאה דהוא מיעוט המצוי הצריכו בדיקה הא בכל דוכתא א"צ בדיקה אחר הרוב וכן נראה לדינא:

סימן טו

אשר הקשה ידידי נ"י בתוס' כתובות (דף ט') ד"ה לא דקטעין כו' דכתבו דהאומר פ"פ מצאתי נאמן אפי' היא מכחישתו ואף דאית לה מגו דמו"ע משום דהוי מגו במקום חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ואע"ג דבעי' היא בפ"ק דב"ב חזקה דהכא עדיפא והקשה הא אמר דחכמים תקנו לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והם האמינוהו משמע הא לענין חוב דאוריי' אינו נאמן והא חזקה דאירי בב"ב מהני

אפי' בדאוריית' א"כ חזקה דהכא ודאי גרע הנה כבר הקדימו בקושי' זו הרב פ"י אבל לענ"ד איני רואה קושי' בזה דטעם דברי התוס' דחזקה דהכא עדיפא היינו נמי משום דכתובה דרבנן ומש"ה אלמוה רבנן לחזקה דלא ליהני מגו ואי הוי כתובה דאורייתא באמת הא דלא הוי מהני היינו משום המגו דבעלמא אמרינן מגו במקום חזקה אבל על כל פנים ל"ג חזקה זו מחזקות דב"ב ואי גם בעלמא קיי"ל דלא אמרינן מגו במקום חזקה כ"ש דאתי שפיר כפשוטו דאי הוה דאורייתא לא הוי אמרינן כלל הך חזקה אבל כיון דהוא דרבנן הוה חזקה וממילא מהני אפי' במקום מגו ובזה יש ליישב קושית הראשונים דהקשו דלמ"ל למימר משום דחכמים תיקנו ת"ל דבלא"ה אינו מתחייב אלא כשנודע שהיא בתולה ולימא לה אייתי ראי' דבתולה את ושקול דמי עדיפא מיש תנאי בשטר דקיי"ל לקמן (כ"ב) דאמרינן לי' קיימו שטרייכו וחותו לדינא ע"ש ולפי"ז י"ל דבאמת במו"ע קיי"ל כר"ג דנאמנת משו' דהוי ברי ושמא וחזקה וא"כ מדאוריית' אית לה מגו ומש"ה הוצרכו לחזקה כי היכי דליהוי מבמ"ח כמ"ש התו' והוצרכו נמי לומר דכתובה דרבנן דאי הוה דאו' א"כ קיי"ל דאמרינן מיגו אפילו במקום חזקה או אי קיי"ל דלא אמרינן מבמ"ח נימא דאי הוה דאורייתא לא הוי חשיבה חזקה אלא משום דהוי דרבנן הם שוי' חזקה וכנ"ל והוא פשוט שוב ראיתי שנתעורר בזה הפ"י שם אלא דלא ביאר יפה דהך חזקה ל"מ אלא משום דהוי דרבנן אך עדיין לא יצאנו ידי חובתנו בביאור הדבר דהא כתבו התו' עוד סברא דל"מ מגו משום דהוי להוציא ולפי"ז לכאורה אין אנו צריכין להא דכתובה דרבנן דבכ"ד ל"מ מגו להוציא אבל לאחר העיון מוכרחין אנו באמת גם להאי סברא לומר דכד"ר דבאמת יש לעיין דהא כתבו התו' בב"ב (ל"ב) ד"ה והילכתא דהא דאמרינן גבי אבימי לענין סיטראי מגו להוציא משום דאיכא שטר אלמא דבשטר אמרינן מגו להוציא ועש"ך בכ"מ (ספ"ב) דהא דהוצרכו הפו' גבי משארסתני נאנסתי לומר דמש"ה אמרי' הכא מגו להוצי' משום דהוי ברי ושמא ולא כתבו משום שטר כתובה או משום תנאי ב"ד דהוי כשטר משום דל"מ כך טעמא דשטרא אלא לענין טענת פרעון דהלוה מ"מ מודה דהוי עליו חיוב בשטר זה. אבל התם דאומר והי' מקחי מ"ט דלא נתחייב מעולם ל"מ האי טעמא וא"כ ה"נ בנתקדשה פחות מבת ג' דע"כ הי' תחתיו אלא דמפסידה משום ספק ברצון ומפסדת כתובתה עכ"פ לא עדיף מטענת פרעון [ומ"מ לא הוי כא"י אם פרעתיך משום דשור שחוט לפניך דבלא טענותיהם נולד הספק וכבר דברו בזה האחרונים ואכ"מ] וא"כ הו"ל למימר מגו אף דהוי להוציא כיון דאיכא שערא וע"כ צ"ל דהך תי' קאי נמי אתי' הראשון דאיכא הכא חזקה דאין אדם טורח בסעודה אלא דקאי אהא דבב"ב מיבעי' אי אמרינן מגו במקום חזקה וכתבו מעיקרא משום דהך

חזקה עדיפא וכתבו דאפי' אי לא עדיפא כיון דהוי מגו להוציא אלא דמשום דהוי במקום שטר אמרינן מגו להוציא וכיון דכנגד השער הוי חזקה דאין אדם טורח תו לא עדיף מלהוציא בעלמא דלא אמרינן מגו אבל עכ"פ ודאי אנו צריכין להך סברא דחזקה וא"כ הדרן למילתא קמייתא דחזקה נ"מ אלא משום דהוי דרבנן הא הוי דאורייי' לא הוי אמרינן כלל הך חזקה וכדביארנו וכ"ז נכון וברור:

ולענין אי כתובה דאורייי' אכתוב לו מה שביארתי בדברי התו' שם ד"ה אר"נ חכמים תיקנו כו' משמע דכתובה דרבנן וכן בהאשה רבא מ"ט תקינו רבנן כתובה כו' וקשה דנהגו לכתוב מאתן דחזי לך מדאורייי' ואור"ת דסמכינן ארשב"ג כו' ועוד אור"י דר"א פליג כו' אלמא דחייש שמא משקר ולי"ל הך חזקה דאין אדם טורח בסעודה והא דאמרינן בהאשה רבא מ"ט תקינו ה"פ מ"ט תקינו היכא דתקינו כגון באלמנה ע"ש והנה כבר כתבו האחרונים דמר"א אין ראי' דכתובה דאו' די"ל דאף דהוי דרבנן לי"ל הך חזקה אלא דכוונתם דבלא"ה לא קיי"ל כהך דר"נ דר"א פליג עלי' ולכאורה בהך דכתובה דאו' אין לנו חולק על ר"נ בהדי' וגם הא דקיי"ל כרשב"ג לא שייך היכי דאמוראי פליגי עלי' ולענ"ד דהך דריש האשה רבא אדרבה מוכח דכתובה דאו' דזה סוגיית הש"ס התם גבי ניסת בע"א ובא בעלה דתצא מזה ומזה ואין לה כתובה מזה ומזה ומפרש טעמא דטעמא מאי תקינו רבנן כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הכא תהא קלה וקלה ע"ש ולכאורה יש להקשות דלמה צריך להאי טעמא הא בסוף נדרים מיבעי' באשת כהן שנאנסה אי הפסידה כתובתה מי אמרינן אונם לגבי כה לגבי ישראל או"ד מצית אמרה קדושתי' גרמה ו אלמא אי לאו סברא דקדושתי' גרמה אף שהיא אנוסה מ"מ כיון דהאונס בא מכוחה מפסדת כתובתה וה"נ אפי' נימא כיון דנשאת עפ"י עד הוי אנוסה מ"מ האונס כרצון בא מכחה וכיון דאסרוה לו מחמתה מפסדת כתובתה מדינא ולמ"ל למימר דתהא קלה וקלה ע"כ נראה כיון דמדאורייי' אינה אסורה עליו דהא נשאת עפ"י ב"ד ואין לך אונס גדול מזה ועי' רש"י ר"פ האשה רבא ד"ה תצא מזה ומזה והא דלא דייקא קנסו לה ודו"ק וס"ל לסוגי' דכתובה דאו' וא"כ הי' לנו לומר דנהי דקנסוה לאוסרה על בעלה לענין כתובה כיון דמדאו' לא הפסידה כתובתה לא קנסוה להפסיד כתובתה כיון דאינה מפסדת מדינא ומש"ה איצטריך לי' טעמא שראו לקונסה כדי שתהא קלה וקלה אבל אי כתובה דרבנן וכיון דאסורה מדרבנן מיהו לא הוה צריך להאי טעמא כלל דמדינא מפסדת כיון דנאסרה מחמתה מדרבנן אין לה כתובה דרבנן ולא איצטריך הך טעמא אלא אי כתובה דאו' ולענ"ד זה, ראי' גמירה ונכונה מסתם סוגי' הש"ס

ולולא דברי התו' הי' מקום לומר דאף ר"נ א"ש יסבור כתובה דאו' דלכאורה יל"ד בלשונו דאמר חכמים תיקנו לבנ"י לבתולה מאתים ולאלמנה מנה כו' דהו"ל לומר חכמים תיקנו כתובה ע"כ י"ל כשי' הר"ן סוף כתובות דאף למ"ד כתובה דאו' היינו עיקר כתובה דאו' דילפינן מכמוהר הבתולות אבל כמות הסך אינו דאו' אלא לפי מה שיתנו ביניהם וחכמים תיקנו מאתים ומנה וזהו סברת ר"נ דכיון דהפך לא התנו אלא סמכו על תקנת חכמים מסתמא נתרצו כפי תקנתם והם האמינוהו וא"ש בזה בגיטין (י"ח) דפליגי רב ושמואל כתובה מאימתי משמטת דרב בעי פגמה וזקפה ושמואל אית לי' פגמה אעפ"י שלא זקפה וזקפה אעפ"י שלא פגמה ותניא כוותי' דרב ומייתי מתניתא נמי כוותי' דשמואל דתניא קנס ואונס ומפתה וכתובה מאימתי משמעין משתזקוף במלוה כו' ופגמה לא תניא התם כלל ובאמת כן משמעות המחבר בחו"מ סס"ז דגבי כתובה הביא פגמה וזקפה וגבי קנס לא הביא כ"א זקפה ומשמע דפגימה לא מהני ובאמת צריך להבין טעם דפגמה למה משמט ולפי דברינו י"ל דשמואל לשי' דסבר דעיקר כתובה דאו' אבל מנה ומאתים דרבנן וי"ל דכיון דתקנת חכמים הוא לא אלמוה כ"כ שלא תשמט שביעית ומש"ה כ"ז שלא פגמה ויש עיקר הכתובה דאו' מש"ה אלים כולו דאינו משמט אבל אי פגמה וכתובה דאו' כבר נפקעת תו לא אלמוה לתקנת חכמים לחודי' ומשמטתו שביעית וא"כ באמת זה דווקא גבי כתובה אבל באונס ומפתה לא שייך הך סברא כלל ואפי' פגמה אין שביעית משמטתם ומש"ה בבריי' דתני כתובה גבי אינך לא תני פגמה כלל דבכולהו אפי' פגמה אינו משמט וכן מורין דברי הפו' ואכמ"ל לדינא ואפי' לפי"ז ד נימא דלכו"ע עיקר כתובה לבד הוא דאי' מ"מ א"ש דברינו בסוגי' הש"ס דריש האשה רבא דהוצרך להך טעמא דתהא קלה משום דכתובה דאו' אף דר"נ סבירא לי' בפשיטות דסמכו אתקנת חכמים והתם נמי כיון דאסורה מדרבנן הי' לה להפסיד מדינא דאין לדמות תחילת החיוב להפסד אח"כ ופשוט לחלק ודו"ק:

ועיין תו' (דמ"ד) ד"ה והלכתא דהקשו דקיי"ל דאחד זה ואחד זה מן הנישואין אלמא דמחלה שיעבוד האירוסין וקיי"ל כר"נ דאי אוסיף לי' בשטר השני לתוספת כתבי' ולא מחל על הראשון ותי' דבנישואין דכותב לה שטר וארוסה מסתמא לא כתב לה מסתמא דעתה על שיעבוד השטר והקשו ע"ז דא"כ מוכח דארוסה יש לה כתובה אפי' לא כתב לה ע"ש שנדחקו בזה ולענ"ד נראה סברא פשיטה דאפי' אי כתובה דאו' כיון דילפותא מכמוהר הבתולות דכתיב גבי מפתה א"כ דווקא נשואה אבל כתובת ארוסה לכו"ע ודאי דרבנן וא"כ שפיר י"ל דאיירי בכתב לה מן האירוסין ואפ"ה מחלה מסתמא בשעת

נישואין כיון דעד השתא הוי דרבנן והשתא הוי דאו' מסתמא ניחא לה בשיעבוד דאו' וא"כ גם מזה סעד גדול דכתובה דאורייתא ודו"ק:

סימן טז

קידושין (ד"ו) תוד"ה כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהן. והר"ע פי' שלא ידבר עם נשים בעיסקי קידושין שפעמים יקדשם באמירתו ולא יבין וקשה דהא תינח קידושין גירושין מה בכך שיסבור שאינה מגורשת כו' לכאורה קשה דניחוש פן תקבל קידושין מאחר ויתירוה בלא גט דאין קידושין תופסין בא"א ולקמן די"ב תוד"ה אם הקלו בשבוי' וי"מ אם הקלו בשבוי' דליכא אלא איסור לאו דזונה נקיל בא"א דאיסור מיתה ול"נ דשבוי' נמי איכא איסור מיתה אם תנשא לכהן ויהי' לה בן ממנה וישמש בשבת. והנה בעיקר דברי התו' כבר הקשה בהפלאה דקיי"ל דחלל שעבד עבודתו כשירה ואין כאן חילול שבת ותי' בכה"ג ביוה"כ שחל בשבת ומשמעות ד"ק דעבודת כה"ג בדיעבד אינה כשירה בנמצא חלל ולא מוכח כן במכות (די"א) גבי נגמר דינו ונמצא כה"ג בן גרושה דמסיק אפי' לר"י דמכשיר עבודתו בדיעבד דווקא התם דכתיב פועל ידיו תרצה וע"ש רש"י דהיינו עבודה מבואר בהדי' דלענין עבודה אפי' עבודת כה"ג כשירה שוב ראיתי שכבר עמד בזה הגאון ב"י נ"י והאריך ולענ"ד י"ל בפשוט לפי מש"כ הת"י ריש יומא דיש סברא לומר דכה"ג ביוה"כ בלא אשה מעכב בדיעבד וכן משמע לכאורה דהא קיי"ל דחוקה עיכובא הוא ואפי' פרישת שבעה הוי בעי למימר שם בסוגיא דד"ה דמעכב וכן משמעות התו' בריש יומא ד"ה וחכ"א דכתבו דכפרת כל ישראל תלוי בזה ע"ש משמע דמעכב בדיעבד והנה זה פשוט דאם התנה ע"מ שאני כה"ג או ראוי לכה"ג פשיטא דאם נמצא חלל אינן קידושין אף דכשר בדיעבד מ"מ אינו כה"ג כשר וא"כ ביו"כ פסול בעבודה משום שאין לו אשה ובכיה"ג הוי חילול שבת וזה פשוט ואפשר שכן כוונת ההפלאה אבל יל"ד למה להו להתו' בכה"ג הא בפשיטות י"ל דזה ודאי בקידש אשה ונמצא חייבי לאוין דמדאו' ודאי הוי קידושי טעות דלא גרע מלוקח בשר ונמצא טריפה דהוי מ"ט וכ"ש אשה דהוי איסור כל ימיו וודאי לא שייך כאן אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כיון דבלא"ה הוי ביאת איסור וא"כ אי שבוי' היא אינן קידושין לכהן וניחוש שמא אח"כ תקבל קידושין מאחר שהוא ישראל ונתירה בלא גט או שמא תזנה תחתיו בעדים והתראה ונהרגנה בחנם והנראה בזה דס"ל דכיון דהוי מילתא דלא שכיחא זנות כדאמרי' בגיטין (י"ז) זנות לא שכיחא וע"ש בתו' דעכ"פ זנות בעדים והתראה ל"ש וכן קידושין קיי"ל דאדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וכ"ש שיודע שאין תופסין

בא"א ולשם שחוק ודאי ל"ש ולית לן למיגזר משום מילתא דל"ש ולהחמיר בשביל זה וכ"כ בהדיא התו' בגיטין (ד"י) ד"ה כי קתני כו' אבל בקידושין אין לחוש אם תסבור שהיא מקודשת והא לא שכיחא שתקבל קדושין מאחר כיון שסבורה להיות מקודשת עכ"ל ע"ש ודו"ק וראי' ברורה משבת (די"ד) גבי הבא ראשו ורובו במים שאובין דגזרו משום שהיו טובלין במים סרוחין ונותנין עליהן שאובין והתחילו לומר לא אלו מטהרין אלא אלו ואלו:

ופריך מאי נ"מ הא טבלי בהנך ולכאורה מאי פריך הא נ"מ דאם יגעו בתרומה וקדשים בין טבילה לנתינה ישרפו עליהן ובעלמא עבדי הכירא כי היכי דלא נשרוף עלייהו תרו"ק וחכ"א העירני מתו' סנהדרין (פ"ז) ד"ה ורשב"ל דכתבו לענין הלכות אחד עשר דאפי' מחמיר כר"י הוי נ"מ אם יגע בככר של תרומה ויקדש בו אשה ולר"י כיון דטמא הוא אינו שוה פרוטה שאינו ראוי אלא להסקה וגם כאן יש נ"מ זו אם יטמאו במה שיגעו בין טבילה לנתינה ואין צורך לזה דבלא"ה פשוט דודאי אית לן למיחש שלא לשרוף תרו"ק וע"כ נראה דכיון דהיו סבורין ששניהם מטהרין ולא היו משהין כלל זה בלא זה אינו שכיח בביה"ט ככר של תרומה ומשום מילתא דל"ש לי"ל למגזר וכן סוגי' הש"ס בכ"ד וזה גם כוונת התו' ודו"ק:

סימן יז

מה ששאל דדידי נ"י ביאור דברי התו' יבמות (ע"ט) גבי מתני' דאר"י שמעתי שהסריס חולץ וחולצין לאשתו והסריס לא חולץ ולא חולצין לאשתו ואין לי לפרש כו' והקשו בד"ה ואיידי דלמה נקט חולץ ולא נקט מייבם ואי דבסריס אדם אסורה לו א"כ ליפשוט דע"כ סרים אדם חולץ דאי סריס חמה א"כ אפי' יבומי נמי שרי ותי' דנקט חולץ דהוה אמינא דווקא יבום אסור אבל צריך חליצה אבל בדר"ע דמפרש טעמא משום שלא הי' לו שעת הכושר ליכא למיטעי ומש"ה פריך בסוגיא דליתני יבום ע"ש ושאל דאיזה סברא הוי ס"ד למימר הכי בשלמא באינו מייבם הוי ס"ד משום דאסירא עליו אבל אין מיבמין את אשתו מ"ט ע"כ משום להקים לאחיו שם וא"כ הוי נמי כדר"ע דתני טעמא לענ"ד י"ל דלא מייבמין נמי הו"א דלא משום הקמת שם אלא מטעם אחר דהנה התו' לקמן בר"פ יש מותרות כתבו בד"ה שייך פצוע דכא דנפצע אחר שנשאה לא מיתסרי ליבם שאינו פצוע משום טעמא דבמותר לה נאסרה באסור לה לא כ"ש דלא שייך אלא דווקא היכי שנעשה מעשה באשה כו' והנה אע"ג דבכאן פשיטא להו דלא שייך הך סברא בפ"ד בסוטה (ד"ו) ד"ה אשת כהן החליטו בפשיעות דנם בנפצע אחר שנשאה שייך הך

סברא ונאסרת על היבם שאינו פצוע ע"ש. וא"כ י"ל בפשיטות דבמייבמין את אשתו הוי ס"ד דהא דלא מייבמין היינו בסריס אדם וכגון שנסתרס אחר שנשאה ואסורה ליבום משום ה"ט דבמותר לה נאסרה אבל חליצה צריך ומש"ה איצטריך שפיר לאשמעינן דאף חליצה א"צ ומשום הך טעמא דהקמת שם אבל לטעמא דהקמת שם ודאי ליכא למיטעי ומש"ה פריך שפיר בדר"ע ואפי' לפי שי' ביבמות דבכה"ג לא אמרי' במותר לה נאסרה מ"מ י"ל דהי' סברא למיטעי בהכי ומש"ה איצטריך לאשמעינן בהדי' דאינו חולץ ודו"ק:

ועם תשובתי אכתוב לו מה דנראה לי ליישב פירש"י בכתובות (ד"ד) דפי' פוקסת מעברת שרק על פני' והקשו התוס' שם דהא אמר בסוגי' עלה כי קתני וכן אכיחול ופרכוס וש"מ דחד מילתא היא. וברפ"ב אמר לא שרק ולא פירכוס משמע דפירכוס לאו היינו שרק וכן בפרק המצניע אמר פוקסת ומעברת שרק ו על פני' ובפ"ב פירש"י פירכוס קליעת שער וקשה לר"י דבהמצניע שם תני גודלת ומעברת שרק ופוקסת אלא נראה שאחד מתיקוני נשים הוא ולעני"ד דברי רש"י ברורים ואינם סותרים עצמם ואין נסתרים ממשנה ערוכה דבסו"פ הזהב תנן אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים ובגמרא מבואר פירכוס דבהמה מאי היא מילי טובא וכן פירכוס כלים ואמר פירכוס דאדם מאי היא ואמר כי הא כו' אזיל צבעי רישי' ודיקני' ומבואר דשם פירכוס שם יפוי כולל כל מילי דיפוי ומש"ה פירש"י כל אחד לפי ענינו בריש כתובות פי' שרק דומיא א דכחל ובפ"ב דנקטה בהדי שרק וא"א לפרש סרק פי' קליעת שער ועיין מו"ק (ד"ט) דפירש"י מתקנת שערה שלא יתפזר וע"ש בתו' דהקשו ג"כ עליו ולפי דברינו דשם פירכוס כולל א"ש וכן לענין פוקסת דמבואר בסוגי' דחד מילתא הוא והש"ס בב"מ דתני לה לענין מרמה את מקחו לא ניחא לי' לפרש כל הני תיקונים דאין בהם רימוי אלא יפוי בעלמא ומש"ה ניחא דקדק כאן פירכוס דאדם מאי היא דלא ניחא לפרש כל הני דלעיל דהא אין בהם משום רמאות ופי' דאזיל צבעי רישי' ודיקני' וכן בהמצניע דתני לה בהדי גודלת ושורקת נפרש צביעת שער כהך דב"מ ושייך עלה בונה משום שהוא תקון נשים ואפשר דנפרש כפירש"י במו"ק מתקנת שערה שלא יתפזר ואינה בכלל גודלת ומ"מ הוא בכלל בנין כגודלת וכעין זה פירש"י שם בחד לישנא והוא נכון:

סימן יח

אשר שאל מה שביארתי בדברי התו' ר"פ א"מ ד"ה תאנה הנה כך הי' דברי להקשות במה שכתבו דמש"ה מותרין משום שמתייאש דסביר דהמוצא יקחם שיתלו בעוברי דרכים והקשו דאם דין הוא שיתלו בעוברי דרכים א"כ בזיתים וחרובים אמאי אסור דבאמת

נתלה בעוברי דרכים ע"ש שהאריכו ולכאורה לפי מש"כ לקמן (כ"ד) ד"ה כי קאמר רשב"א דמש"ה איצטריך ברוב עובדי כוכבים טעמא דהבעלים מתייאשים ולא סגי לי' בלא"ה דנתלה בעובדי כוכבים שהם רוב דאיצטריך אפי' ראה שנפל מישראל מותר דהבעלים סוברים דעובדי כוכבים שקלי לי' ע"ש וא"כ ה"נ י"ל דאיירי שראה בנפילתם ומש"ה בתאנים אפי' ראה מותר כיון דעבידי דנתרי יחשבו שלא יראו המוצאים הנפילה ומש"ה מייאשי אבל זיתים וחרובים כיון דראו שנפל מן האילן ואין דרכם לפול והוי יאוש של"מ אסור אבל בלא ראה גם בזו"ח תלינן דמעוברי דרכים נפל אבל באמת ל"י מה שנסתפקו בזה דע"כ אין לתלות בנפילה מעוברי דרכים במקום שי"ל שכדרכו נפל כמו שהוכיחו בעצמם בב"ב (כ"ג) גבי ניפול הנמצא סמוך לשובך דפריך אי בדליכא ודאי מההוא נפל והקשו בד"ה ודאי דליתלי בעוברי דרכים כמו דתלינן גבי זיקי ותי' דדוקא היכי שע"כ צ"ל דנפל תלינן בעוברי דרכים אבל בלא"ה אין לתלות בנפילה דב"א נזהרין שלא יפול מהם ע"ש וה"נ ודאי מן האילן דרכו בכך ואין לתלות בנפילה מן ב"א דדרכן לזהר וע"כ צ"ל דמתייאש משום אינשי דלא מעלי וז"ב ומוכרח:

עומר אני כעת בתוס' ב"ק (פ"ט) ד"ה כל לגבי בעלה ודאי מחלה דהקשו בהך מתניתא דמעידין אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ונתן לה כתובתה כו' אומדין אנו כמה אדם נותן בכתובתה של זו שאם נתאלמנה כו' והא כל לגבי בעלה ודאי מחלה ותי' ר"י דיכולה לעשות קיום במשכנות או בנדר ושבועה כו' דא"כ קשה סוגי' דמצא שובר בב"מ (ד"כ) דפריך בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל ניחוש דילמא זבנה לכתובתה בט"ה ומפיק לי' לשובר דקדים וטריף לקוחות שלא כדין ומשני ש"מ איתא לדשמואל דהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלה מחול ע"ש דא"כ ניחוש דילמא עשתה קיום במשכנות או בנדר ושבועה דאינה יכולה למחול ול"מ במשכנות דא"י כלל למחול אלא אפי' בשבועה יש לחוש ואע"ג דחשדינן לה במשקרת מ"מ קיי"ל חשיד אממונא לא חשיד אשבועתא ומש"ה אינה רוצה למחול ומיהו זה אינו דודאי גם עתה שעושה קנוניא ל"ג הודאה ממחילה וודאי עוברת על השבועה וכ"כ הש"ך בחו"מ אבל לשיטת ר"י גופי' בב"ב (דל"ד) ד"ה הוי משואי"ל דמגו שהי' יכול לשבע לשקר נגד העד לאו מגו הוא ע"ש וא"כ נראה דכ"ש הכא שתתחזק בשבועת שקר לפני עדים דלא הוי מגו משא"כ השתא דאינו נודע שעוברת אשבועתה ואולי מפרש דכיון דיכולה למחול לא שכיחא שתמכור ול"ח להכי וראיתי לאחד מן הראשונים ספי' כן וצ"ע:

סימן יט

מה שתמה ברש"י ברכות (די"ב) גבי פרשת ציצית מפני מה קבעוה מפני שיש בה חמשה דברים כו' עול מצות וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם ורש"י כתב עול מצות דכתיב ועשיתם את כל מצותי יפה תמה וחידוש גדול שלא דיברו בזה המפרשים: **והנראה** לענ"ד דהנה באמת לכאורה יש להקשות דהא בשבועו' (כ"ם) אמרי' שקולה מצות ציצית ככל המצות ופירש"י שם דכתיב וראיתם אותו כו' הרי דהך כל מצות ה' דכתיב גבי וראיתם קאי אמצות ציצית גופה דהיא חשובה כנגד כל המצות ולא כתיבא הכא עו"מ כלל ע"כ נראה דבאמת יש כאן שני יתורים וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם את כל מצותי והנה זה ודאי אי לאו תרי יתורי לא הוי מפקינן קרא מפשטי' והוי הגה"ה ובדרך דרוש אמרתי לפרש המשך הכתוב וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריה' למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי דהנה מסגולת מצות ציצית לזכור על המצות כעין סוגיא דמנחות (דמ"ד) מעשה באדם אחד כו' ע"ש. אך ידוע דיש עבירות מחמת הסתת היצר אבל יש עוד עבירות שאמרו עליהם דמגרי יצה"ר אנפשי' והוא הולך ותר אחר היצר הרע. ובזה אינו מועיל סגולת ציצית כלל וזה שאמר וראיתם אותו וזכרתם כו' שמועיל לזכור אבל ולא אמרינן דכל מצותי היינו עו"מ ולא הוי דרשינן כלל דשקולה ציצית כנגד כל המצות אלא כיון דמייתרי קראי ע"כ מוקמינן חד לשקולה ציצית כנגד כל המצות וודאי מסתברא דקרא קמא מוקמי' לגופי' דאיירי במצות ציצית דהיא שקולה ככל המצות וקרא בתרא מוקמינן לעו"מ ועי' תו' מו"ק (ד"ח) ד"ה נ"ל דהאריכו הרבה דדרך הש"ס להביא דרשה הפשוט' אע"ג דלפי האמת ילפינן לי' מקרא אחרינא ע"ש דהוכיחו כן מהרבה מקומות וא"כ צדקו יחדו דבאמת עו"מ אתי מקרא בתרא ועשיתם כל מציתי דקמא מוקמינן לי' לגופא דשקולה ציצית ככל המצית כפירש"י בשבועות ומש"ה פי' רש"י דרשא דועשיתם את כל מצותי דאתי באמת להך דרשא. והש"ס נקט קרא הפשוט דאי לא הוי אלא האי קרא הוי מוקמינן ולא תתורו דלא יגרי לי טפי מלחדש סברא חדשה יצה"ר אנפשי' למען דשקולה ציצית ככל המצות ומש"ה תזכרו פי' שאז יועיל הפשוט יותר הוא הך קרא דוזכרת' סגולת המצוה לזכור. ונקט לי' כדרך הש"ס בכ"מ אבל אם גם כאלה יעשה וכמש"כ התו' מו"ק הנ"ל וזה נכון לא יועיל כלל וה' ימשוך ואגב אכתוב ו מה שביארתי לבנו לתורתו:

שם בד' מ"ו דת"ר אין מכבדין בדרכים כו' אבייי ורבין הוו אזלי באורחא קדמי' חמרי' דרבין לדאבייי ולא א"ל ליזיל מר כו' א"ל הכי אר"י אין מכבדין אלא בפתח שיש בו מזוזה

ובתוס' ד"ה אין מכבדין בדרכים הקשו מפרק במה בהמה דקדמי' חמרי' דר"ה לדלוי בעי ר"ה לאפוקי מדעתי' דלוי אלמא דמכבדין ותי' דכשיצאו ללכת שניהן כאחד מכבדין והכא כשיצאו כל אחד לבדו אלא שפגעו זה בזה והקשה רש"א דהא הכא בעובדא דאביי ורבין נקט ממש האי לישנא דשבת פרק ב"ב דהוו קאזלי באורחא ומסיק דאין מכבדין. והנראה לי לכאורה דבאמת צריך להבין דרבין אייתי הך דר"י ולא אייתי הך מתניתא דאין מכבדין וגם ר"י גופי' מאי אתי לאוסופי אמתניתא ודוחק לומר דשניהן לא ידעו ן ברייתא ע"כ נראה דהתו' לא כתבו כן אלא אברייתא דלא תיקשי מתניתא ללוי ור"ה אבל ר"י באמת יש לדקדק בדבריו דנקט כלל אין מכבדין אלא בפתח שיש בו מזוזה אבל בדוכתא אחרינא אין מכבדין כלל. אפי' הלכו ביחד ופליג אלוי ור"ה והיינו נמי דאוסיף אברייתא דמברייתא י"ל דווקא כשפגעו בדרך וקמ"ל ר"י דאין מכבדין כלל אלא בפתח שיש בו מזוזה והיינו אפי' הלכו. יחד וה"נ בעובדא דאביי ורבין שהלכו יחד לא אייתי ברייתא דהתם די"ל בכשפגעו דווקא אבל הלכו ביחד לא ומש"ה אייתי דר"י דאין מכבדין כלל דמאי אוסיף אמתניתא וע"כ אפי' הלכו יחד ופליגי אאמוראי דשבת כן י"ל לכאורה אבל באמת א"א לומר כן דהא בפרק אמר להם הממונה (דל"ז) תניא דג' המהלכין בדרך גדול באמצע ושני בימינו וג' בשמאלו ע"ש וע"כ צ"ל דבהלכו ביחד מכבדין וכ"כ אם התו"י ע"ש:

שוב ראיתי שהרא"ש כאן הביא הך דיומא וא"כ ודאי לא מסתבר דר"י יחלוק אברייתא דהתם וצ"ע ובאמת בסנהדרין (דנ"ב) אמרינן וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן וזה לא הוי כסדר הברייתא דיומא ועי' עירובין (נ"ד) גבי כיצד סדר משנה ודו"ק ודוחק לומר דבאמת ט"א לא היו כפופין להם כמש"א שהורו הלכה בפני משה דלא משמע הכי כלל ע"כ נראה דבאמת הוי משום שאין מכבדין בדרכים וכן משמע לשון היו מהלכין בדרך שוב ראיתי שכ"כ הרש"א שם והתם ודאי היו הולכין מתחילה ביחד וע"כ דאף בכה"ג אין מכבדין. וי"ל דהתם הוא מתניתא ופליג אמתניתא דיומא וא"כ א"ש דר"י ואביי ורבין הכא סברי כהך מתניתא דהתם ולוי ור"ה דשבת סברי כמתני' דיומא וא"כ לכאורה הו"ל למפסק כהך דהכא דהוו בתראי ומעשה רב אבל הפו' וביו"ד סרמ"ב סעי"ז פסקו כאמוראי דשבת ואולי דהך דנו"א י"ל דהי' קבוע להן מקום כסדר חנייתן סביב למשכן או דהי' בשעת הליכה להר סיני דקיי"ל משה מחיצה לעצמו ואהרן לעצמו וכהנים לעצמן כו' אבל לשון מהלכין בדרך לא משמע כן ומשמע דאין מכבדין בדרכים ואפי' בהלכו ביחד וכ"כ הרש"א וצ"ע:

סימן כ

יבמות (י"ט) קפסיק ותנא אלמנה לכה"ג בין מן האירוסין בין מן הנשואין בשלמא מן הנשואין עשה ול"ת אלא מן האירוסין ל"ת הוא יבא עשה וידחה ל"ת אר"ג א"ק ועלתה יבמתו כו' מתיב רבא כו' ואם בעלו קנו פי' ואי הוי דאו' אפי' דיעבד לא ליהני כו' הדר א"ר לאו מילתא היא דאפשר לקיים שניהן בחליצה וכדר"ל מיתיבי ואם בעלו קנו תיובתא ובתו' תימא דאיתותב רבא מברייתא דאיהו גופי' מותיב מינה ומאי ס"ד דרבא:

והנלענ"ד בהקדם לבאר שיטת רש"י במנחות (ד"מ) דפליגי ב"ש וב"ה בסדין בציצית דב"ש פוטרין ופירש"י דב"ש לא דרשי סמוכין והקשו דביבמות מסקינן דהאי סמוכין סברי כו"ע דמוכח ומופנה ורצו לתרץ עפ"י סיגי' דנזיר דאמרינן דמאן דדריש ראשו לל"ת גרידא אית לי' סמוכין לכדרבא דהכנף מין כנף ע"ש אלא שאח"כ הקשה ר"ת דהיכי מצי למילף עשה דוחה ל"ת מראשו הא מסיק ביבמות דממצורע ליכא למילף דל"ת שאינו שוה בכל הוא וע"כ סמיך אגדילים ע"ש והנה קושי' ר"ת ודאי קו' חזקה היא אבל מש"כ דהאי תנא נמי סמיך אגדילים הוא תמוה מאוד דהא בהדי' מסקינן בסוגי' דהאי תנא איצטריך לי' ראשו לל"ת גרידא דמגדילים לא נ"ל דסבר כדרבא הוא דאתא ע"ש והנה ביבמות שם הקשו קו' זו אסוגי' דנזיר דלהאי תנא דגדילים לכדרבא הוא דאתא דא"כ היכי יליף בעלמא דעשה דוחה ל"ת דהא ממצורע ליכא למילף דאינו שוה בכל ותי' דסיגי' דהתם סבר דזקנו גם בלא הך קרא דראשו הוה משמע ממילא בין כהנים בין ישראל וא"כ למה א אצטריך ראשו וע"כ אפי' שוה בכל וסוגי' דיבמות סבר דבלא ראשו לא הוי מוקמינן לי' אלא בישראל וא"כ איצטריך ראשו לגלויי דזקנו אפילו כהנים ואכתי לא ידעינן אלא אינו שוה בכל עוד כתבו באופן אחר דסוגי' דהכא סבר דאיצטריך ראשו להקפת כל הראש שמי' הקפה וסוגי' דהתם ס"ל דהוא מסברא והנה גם תי' זה ע"כ קאי על תי' הראשון דזקנו משמע ממילא אפי' בכהנים ומש"ה תנא דהתם דס"ל דהקפת כל הראש לא צריך קרא וע"כ אתי' ראשו לאפנויי אפי' שוה בכל אלא דשינו בטעם סוגי' דהכא דלהאי תי' גם סוגיא דהכא סברה דזקנו משמע ממילא אפי' בכהנים אלא דקרא אתי להקפת כל הראש אבל לענ"ד גם סברא זו קשה לומר דזקנו משמע ממילא אפי' כהנים דמהיכי תיתי נימא כן כיון די"ל דלא התיר אלא ל"ת גרידא וכהנים הוה ל"ת ועשה ועוד תמוה לי דסותרין ד"ע בברכות (די"ט) ד"ה ולאחותו דכתבו שם דלאביו דכתיב גבי נזיר אייתר למדרש דלאביו אינו מטמא אבל מטמא למת מצוה ולאמו אייתר דאפי' הוא נזיר וכהן ע"ש הרי דאיצטריך קרא יתורא לכהן ולא אמרינן דקרא אתי ממילא בין כהן בין ישראל ע"כ נראה לומר דהני סוגי' פליגי בדרבא ויתבאר היטב פירש"י ויתיישב קו'

התוס' (די"ט) על רבא והנה הא דהביאו התו' ביבמו' שם בסיום לשון הש"ס ומראשו מסייע לי' להאי תנא דעשה דוחה ל"ת בעלמא לפנינו בכל הספרים ליתא. וע"כ צ"ל כן לפי' ר"ת במנחות שם שכ' דסמיך אגדילי' ולא נפיק מראשו כלל והנראה דהוא לשון התו' בעצמם לפי הבנתם דע"כ כיון דמוקי ראשו לעשה דוחה ל"ת גרידא ולא נפיק לי' מגדילים וא"כ ע"כ מהכא יליף בעלמא וזהו לפי שיטתם שם אבל י"ל בדרך אחר דהנה הובמות ביבמות שם ה' (ע"ב ד"ה) כולה הקשו מעיקרא דנילף משריפת קדשים דלא דחי ותי' דש"ה דאפשר למחר והדר הקשו דנילף דדחי דדווקא לפי שאפשר למחר הא ל"ה דחי ותי' בדוחק ולבסוף עדיין לא נתיישב להו למ"ד דנדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט ע"ש ועוד יש להקשות לענ"ד דהא בכתובות (ד"מ) פריך גבי אונס דאם אינה ראויה לו אסורה לו ופריך ליתי עשה ולידחי לית ומשני משום דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל וע"ש בתו' דהקשו דש"ה דכתיב ולו תהי' לאשה אשה הראוי' לו ותי' דה"פ דנילף מהכא דבעלמא לא דחי ע"ש ולפי פירושם תי' הש"ס דמש"ה ל"ד משום דאי אמרה לא בעינא ליתא לעשה וא"כ תיקשי בהיפוך דנילף מהכא דבעלמא דחי דדווקא הכא משום דאי אמרה לא בעינא ליתא לעשה הא ל"ה דחי כעין שהקשו מש"ק:

והנראה לענ"ד דהנה בסוגי' דיבמות (י"ט) מסיק התם לימא תהוי נמי תיובתא דר"ל ומשני חליצה במקום יבום עיקור מצוה הוא ע"ש וס"ל לדידן דאף בכה"ג דאפשר להתפטר מן המצוה כיון דבכה"ג עוקר המצוה ואינו מקיימה בכה"ג נמי דוחה ל"ת ורבא ס"ל דבכה"ג לא דחי והנה ביסוד הזה יתיישב הכל בס"ד דכל סוגי' דיבמות (ד"ה) דבעי מנלן דעשה דוחה ל"ת קאי אכגון עשה דיבום דאיירי התם דאפשר להתפטר בחליצה ובאמת עשה חיובית דא"א כלל להתפטר ממנה בהא לא איבעי' כלל דאיכא למילף מש"ק כקושי' התו' או מההיא דכתובות כקושיתנו ועוד יש כמה דרשי ואי"ל ולא בעי אלא בכההיא דהתם משום דאפשר להתפטר ואפ"ה ס"ל דדחי משום דעיקור מצוה היא ומדוקדק מאוד מאי דקבעי כולי סוגי' הכא ובכל הש"ס מלא מהא דעשה דוחה ל"ת ולא פריך הכי אלא דל"ק לי' אלא הך דהכא משום דאפשר להתפטר ובעי למפשט מראשו דהוי נמי בכה"ג דהא מצות גילוח מצורע אינו אלא כשיש לו שער אבל אי אין לו שער אינו מעכב וא"כ הא אפשר במלקט ורהיטני דקיי"ל דאיסור הקפה אינו אלא בתער ולא עבר במלקט ורהיטני אלא משום דעשה דמצורע נמי אינו מקיים אלא בתער כדאיתא בנזיר (דמ"א) ע"ש. אבל מ"מ ליכא איסור במצורע אם יגלח במלקט ורהיטני וממילא יפטר ממצוה כיון דליכא שער וכדאמרי' בב"ק (דק"ז) לענין נזיר אלא משום דא"כ עקר מצוה ומש"ה יליף שפיר דבעיקור מצוה דחי ופרי' עלה דליכא למילף מינה משו' שאינו

שוה בכל ומסיק מכלאים בציצית דודאי דאף דמה דאפשר בצמר לא מיקרי אפשר כיון דרוצה ללבוש פשתים כמש"כ התוס' בכתובות (ד"מ) מ"מ הא ודאי אפשר לעשות קרן אחת עגולה ויפטור מציצית אלא דא"כ עוקר מצות ציצית וכדאמר לי' מלאכא לר"ק סדינא בקייטא כו' ציצית מה תהא עלי' ועכ"פ שמעינן דעיקור מצוה בעלמא דחי וזהו מסקנת הש"ס ביבמות דלכו"ע משמע הני סמוכים כמש"כ התוד"ה כולה משעטנז יליף דסוגי' דהכא סברה דאפי' דרשינן סמוכים לכדרבא משמע הא גדילים תעשה לך מהם אבל סוגי' דנזיר ע"כ פליגא בהא וסברה בהדי' דלהך תנא דראשו לל"ת גרידא סבר סמוכים לכדרבא ולא ידעינן מינה עשה דוחה ל"ת ומש"ה איצטריך לי' ראשו פ"ש והשתא אי"ל דא"כ מנ"ל דבעלמא עשה דוחה ל"ת הא מראשו ליכא למילף דאינו שוה בכל וכדאיתא בהך סוגיא דיבמות דבאמת עשה חיובית נ"ל מהך דש"ק ומההיא דאונס דכתובות הנ"ל ועשה דאפשר להתפטר אלא שהיא עיקור מצוה הנה י"ל דרבא הוא דמסיק התם הך אוקימתא ואזיל לשיטתו ביבמות (י"ט) דסבר באמת דעיקור מצוה לא דחי בעלמא ובאמת דווקא בהך דראשו דהוי לאו שאינו שוה בכל הא בעלמא להך תנא דראשו לל"ת גרידא ואית לי' סמוכים דגדילים לכדרבא ולי"ל באמת קרא לכלאים בציצית דאפשר להתפטר מן המצוה בקרן עגולה אית לי' באמת דסדין בציצית פטורה דאפשר לקיים שניהם ואף שעוקר המצוה עיקור מצוה לא דחי והיינו נמי טעמא דב"ש דלא דרשי סמוכין דאיצטריכא להו לכדרבא מיהו עשה חיובית מודו מההיא דש"ק אלא דציצית בעיקור מצוה לא דחי וכ"ז להך תנא דראשו דמוקי ראשו לל"ת גרידא דאית לי' דרבא אבל אידך תנא דמוקי ראשו לעשה ול"ת דל"ת גרידא נ"ל מגדילים וסבר כתנא דבי ר"י דלי"ל דרבא כדאיתא ביבמות (ד"ד) ואייתר סמוכים לכלאים בציצית דדוחה וע"כ דסבר דעיקור מצוה דוחה והיינו נמי טעמא דב"ה דסדין בציצית וזהו פלוגתא דתנאי בעיקור מצוה כ"ז לאוקימתא דרבא בנזיר אבל סוגי' דיבמות (ד"ה) אסיק דלכו"ע אייתר סמוכים לכלאים בציצית דאפי' מאן דסבר כדרבא בהכנף איכא גם דרשא לסמוכים דמשמע גדילים תעשה לך מהם כמש"כ התוס' ד"ה כולה וס"ל דאפי' הך תנא דמפיק ראשו לל"ת גרידא אית לי' סמוכים לכלאים בציצית ואי"ל דא"כ ראשו לל"ת גרידא למ"ל ע"כ צ"ל כמש"כ התוס' דהאי סוגי' סברה דלהך חנא איצטריך לי' קרא להקפת כל הראש שמה הקפה אבל לעולם אית לי' הך סמוכים לכלאים בציצית וא"כ שפיר יליף מינה אפי' בגוונא דאפשר להתפטר כיון דעיקור מצוה הוא אף בעלמא דחי וליכא פלוגתא כלל בהכי לפי הך סוגי' וא"כ כבר נתיישב קו' התוס' דרבא לשי' לפי אוקימתא דנזיר לא איתותב כלל מהך ברייתא דאם בעלו קנו דלדידי' הוי פלוגתא דתנאי בהכי דהך

תנא דראשו וב"ש והך תנא דאית לי' במנחות (ל"ט) דשיראין חייבין בציצית מן התורה וסברי דסמוכים לכדרבא ולי"ל סמוכים לכלאים בציצית וסברי כיון דאפשר להתפטר אף דעיקור מצוה הוא ל"ד א"כ ה"נ אפשר ביבום והנך תנאי מאן דאוקי ראשו לל"ת ועשם ול"ת גרידא נ"ל מגדילים ודריש סמוכין לכלאים בציצית וכן תנא דבי ר"י דלי"ל כלל דרשא דהכנף ואית לי' דווקא צו"פ חייבין וע"כ סמוכים לכלאים והכי סברי ב"ה בסדין בציצית כולהו סברי דאף דאפשר להתפטר כיון דעיקור מצוה הוא דוחה ומש"ה גבי יבום נמי אף דאפשר בחליצה עיקור מצוה הוא ומש"ה אם בעלו קנו אבל סיגי' דיבמות דידן לשי' דלכו"ע אייתר סמוכים לכלאים בציצית והך תנא דראשו נמי מודה בהא וכמש"כ התוס' וטעמא דב"ש נמי ע"כ מפרשי כמסקנא דהתם במנחות משום גזירה דכסות לילה וליכא פלוגתא כלל בעיקור מצוה דדחי ומש"ה איתותב אבל רבא לפי סוגי' דידי' בנזיר א"ש:

והנה כבר נתבאר היטב שיטת רש"י דלא דרשי ב"ש סמוכים דפי' לפי שיטת רבא דפלוגתא דתנאי דראשו בהכי ופי' בהך תנא דלי"ל סמוכים לכלאים בציצית וסבר דסמוכים לכדרבא ולי"ל קרא לכלאים בציצית וכתי' התוס' במנחות ובזה יש ליישב גם שאר קושי' התוס' דלא תנא אוסרין ורש"י תי' משום דסברי ציצית חו"ט ובהני פטורין ולא שייך בהו אוסרין כיון דאין לובשן והקשו דא"כ למה דחיק לאתויי תנא דסבר ציצי' חו"ט מחסידי' הראשוני' ולא אייתי הך דב"ש ועוד דתיקשי למ"ד חו"ג והכי פסקינן והא ב"ש סברי בהדי' דתו"ס ובהא לא פליגי ב"ה דהנה כל שיעה זו אינה אלא לרבא דפלוגתא דתנאי בהכי אבל כבר מסקינן ביבמות (די"ט) דתיובתא דרבא וסתם סוגי' הש"ס שם ובד"ה דליכא כלל פלוגתא בהכי וע"כ טעמא טעמא דב"ש משום גזי' כמסקצת תנאי דמנחות שם. וא"כ ליכא למפשט כלל מדתנא פוטרין ולק"מ והא דפירש"י אליבא דרבא דאיתותב י"ל משום דבשבת (דכ"ה) קאי סוגי' שם אליבא דרבא ע"ש ופי' לשיטתו ופי' ג"כ הכי במנחות ודו"ק ואין להקשות לפי דברינו דמשום הא לא דחי כלאים בציצית להנך תנאי דאפשר להתפטר בקרן עגולם א"כ ליתסר באמת למיעבד ד"כ דא"כ קא עבר על מצות ציצית דז"א דכיון דאמרינן דאי אפשר שתצוה תורה ציצית בפשתים משום כלאים ואינו דוחה דאלק"ש א"כ לא קאי ציצית כלל על פשתים ולא נתחייב לעולם בציצית ותדע דהא שיטת רש"י בהדי' דהא דתנא פוטרין משום דכלי קופסא סברי בעלמא דחייבין והכא פטורין משום דהוי כלאים אף דאין איסור כלאים בלא לבישה וא"כ כיון דכלי קופסא חייבין ליעביד בהו תכלת וע"כ כיון דאינו דוחה לא נצטוו כלל בציצית ואף במקום שאין משום כלאים לא נצטוו וה"נ מותרין לפי שי' לעשות ד"כ

דפשתים לא נתחייבו בתכלת להך שי' ומיהו מכלי קופסא יש לדחות דהני כיון דאי לובשן א"א לעשות בהו ציצית א"כ א"א בקופסא לחייב יותר מבלבישה ויש לדמות להההיא דזקן שעשה לכבודו דאפי' למ"ד כ"ק חייבין הני פטורין דלאו לכסויי עבידא ע"ש אבל מ"מ הסברא נכונה בעצמה ודו"ק:

והנה עלה בידינו דלדידן קיי"ל דעיקור מצוה דוחה ל"ת דילפינן מכלאים בציצית וע' תוס' כתובות (ד"מ) ד"ה ניתי עשה דכתבו בסוה"ד ומ"מ איצטריך קרא דלא דחי דעיקר מצוה לישא כדאמרינן ביבמות דחליצה במקום יבום עיקור מצוה ע"ש היטב והנה זה נראה פשוט דאף לפי המסקנא ודאי דאי אמרה לא בעינא עיקור מצוה היא [ואפ"ל דדווקא גבי יבום דהדבר תלוי בו שייך עיקור מצוה אבל כאן דאין הדבר תלוי בו ועליה ודאי ליכא מצוה כלל שתנשא לו ולא שייך עיקור מצוה אבל באמת הוא דחיק דעכ"פ אינו מקיים המצוה וצ"ע] וא"כ עדיין צריך להבין כיון דבעלמא קיי"ל דעיקור מצו' דחי וילפינן מכלאים בציצית תיקשי דאדרבה נילף מהכא דלא דחי והדרא קושית התוס' לדוכתא והנה באמת גם בסברת התוס' גבי שריפת קדשים דמש"ה לא דחי משום דאפשר להמתין למחר ובריש פרק ר"א דמלה כתבו התוס' דמביאין איזמל דרך רה"ר ואף שאפשר להביא דרך גגות וקרפיפות כדי למהר המצוה ע"ש היטב ודחינן שבת אפי' כדי למהר בו ביום שוב ראיתי דהוא ברייתא מפורשת בר"פ א"ד גבי הקטר חלבים אר"ש בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים כשירה כל הלילה ודוחה שבת ע"ש ובאמת תימא קצת דברי התוס' ריש ר"א דמלה בע"ב שם דהרשב"א הניח זה בקושי' דהא אפשר דרך גגות וקרפיפות ואלק"ש לא דחי ושינו סברתם מבדיבור הקודם וגם סותר סוגי' דריש א"ד ואפ"ל דסברתם דדווקא התם דעיקר מצות הקטרה ביום וכן משמע קצת לשון חביבה מצוה בשעתה אבל הוא דוחק לחלק כ"כ וסברתם בדיבור הקודם ברורה ונכונה וצריכין אנו להבין סברתם גבי ש"ק והנה בתו"י כתובות שם ד"ה אי הקשו מכיבוד אב דאיצטריך קרא דלא דחי שבת תיפוק לי' דאי אמר לא בעינא ליתא למצוה ותי' דהתם מ"מ מיד כשצוה האב הוא מצוה עוד תי' משום דלגבי דידה ליכא מצוה ועלי' נמי איכא איסורא ע"ש והנה תי' השני קשה לי דא"כ למה איצטריך הש"ס לסברא דאי אמרה לא בעינא ליתא למצוה כלל הא בפשיטות כיון דעלי' ליכא מצוה אסורה ועוד דבאמת נראה דהיא אינה מציוה אלא כשהוא עובר אבל כשנדחה האיסור לגבי דידי' טלי' ליכא איסורא ממילא וראי' ברורה מסוגי' דיבמות (די"ט) הנ"ל דפריך גבי אלמנה לכה"ג ניתי עשה ולידחי ל"ת אף שמצות יבום ודאי עלי' לא רמי' כלל וא"כ כיון שגם היא עוברת היכי תתיר לה וע"כ כיון שנדחה האיסור ממנו ממילא היא אינה אסורה אלא

כשהוא עובר ואף די"ל דאיסורי כהונה שאני דבהדיא יליף ברי"פ יש מותרות שם מלא יקחו וא"ר כל היכי דהוא מוזהר היא מוזהרת ע"ש מ"מ הא אסיק בסוגי' דדי"ט ממזרת ונתינה מאי איכא למימר משמע דגם בהו פריך ניתי עשה וידחה ל"ת וצ"ע והנה גם תי' הראשון לא נודע לנו כוונתם וכבר ראיתי שנדחקו הרבה בפירוש דבריהם והנראה דהנה הגאון רט"א הקשה שם בכתובות דמאי פריך ליתי עשה ולידחי ל"ת לפי מש"כ התוס' בעירובין גבי נתערבו ניתנין במתנה אחת במתני ד' דעשה שע"י פשיעה לא דחי ל"ת ותי' דכאן דכל העשה לא הוי אלא ע"י פשיעה שאנס בת ישראל ודאי שפיר הו"ל למימר דדחי ע"ש והנה באמת הי' לו להעמיד דבריו יותר אקושי' הש"ס גבי ש"ק דפריך דלידחי יו"ט הא הוי ע"י פשיעה לפסול קדשים וע"כ כסברתו כיון דכל העשה אינו אלא בכה"ג לא אמרינן הכי ושפיר הוי ככל עשה דעלמא דדחי וז"ב והנה נראה. פשוט דזה שייך לענין גוף הדחי' אבל בהא דאפשר להמתין למחר דטעם הדחי' דחביבה מצוה בשעתה זה אינו אלא במצוה חיובית דצותה תורה אבל זה דבאה ע"י פשיעה לא שיך ך חביבה מצוה בשעתה וכל שאפשר להמתין לא דחי ל"ת ומ"מ בלא קרא לא הוי מחלקינן בהכי אבל השתא דגבי הקטר חלבים גלי קרא דדחי משו' חביבה מצוה בשעתה וגבי שריפת קדשים גלי קרא דלא דחי משום שאפשר למחר ע"כ מחלקינן בהכי ומש"ה בעלמא כגון גבי מלה ילפינן מהקטר חלבים דדחי וחילוק זה ממש מחלקינן לענין עיקור מצוה דכל שהמצוה בא לו ממילא מחיוב התורה אפי' אפשד להתפטר כיון דעיקור מצוה הוא דחי אבל כל שבאה ע"י פשיעתו כל שאפשר להתפטר ממנה לא דחי וילפינן חילוק זה מכלאים בציצית ואונס וא"כ בעלמא היכא דהחיוב בא ממילא ילפינן מכלאים בציצית וזה כוונתם לחלק בכיבוד אב דאיצטריך קרא דלא לידחי דהתם מיד כשצוה האב הוי מצוה פי' דבא ממילא ומש"ה אף דאי אמר לא בעינא ליתא למציה מ"מ הוא עיקור מצוה והוי ילפינן מכלאים בציצית דדחי ומש"ה איצטריך קרא דלא דחי משא"כ כאן דהמצוה באה ע"י פשיעתו והוא מדוקדק בכוונת דבריהם הקצרים ונכון בישוב הדברים לחלק מיבום ובאמת הוי מצי להקשות לקושטא דמילתא מיבום אלא דקרא עדיפא להו להקשות וז"ב:

והנה עכיפ נתבאר היטיב מסוגי' זו דאלקיש מדאורייי' לא דחי ואף בדיעבד לא קנו וא"כ תמוה מאוד דברי התו' מנחות שם ד"ה כיון דכתבו דמדאו' מותר כלאים בציצית אפי' אלק"ש דכלאים הותר בציצית ולא משום דחי' וקשה דא"כ בעלמא נמי דילפינן עשה דוחה ל"ת מכלאים בציצית נילף דאפי' אלק"ש לידחי ובהדי' מוכח בסוגי' דמדאו' אסור וכן לשון הש"ס בכ"מ דעשה דוחה ל"ת משמע דהוי משום דחי' ולא היתר וכה"ג אמרינן

גבי טומאה אי דחוי' בציבור כל מה דאפשר לאהדורי בטהרה מהדרינן שוב ראיתי שכבר נשאל בזה הגאון ב"י הי"ו וכתב ליישב דהתם ביבמות קאי סוגי' אליבא דרבא ולדידי' איכא למילף מש"ק דיליף מקרא דלא דחי ומשום דאפשר להמתין למחר וא"כ אלק"ש לא דחי מדאו' ע"ש אבל באמת אין סוגי' זו יחידה לנו דכולי סוגי' דאייתי הש"ס הך דר"ל מוכח דהוא דאו' בשבת (קל"ג) פריך אקרא דבשר דכתיב גבי מילה למילף אפי' שיש צרעת ומפרש באבי הבן דמתכוון ופריך ואי איכא אחר ליעביד אחר ובנזיר (מ"א) ומי כתיב קרא כה"ג והא אלק"ש כדר"ל וכן בריש פ' ש"נ שם ובאמת גם גוף סוגי' דמנחות אינה מוכחת כן דאמר גזירה משום קלא אילן ופריך לא יהא אלא לבן אלק"ש כדר"ל ודוחק לומר דגזרינן משום איסור דרבנן בעלמא ודברי התו' תמוהין מאוד וה' יאיר עינינו:

ושמעתי להקשות בשבת (קל"א) גבי הא דסבר ר"א דמכשירי סוכה ולולב ושופר דוחין את השבת ומודה ר"א שאם צייץ טליתו ועשה מזוזה לפתחו בשבת שהוא חייב ופריך הש"ס ומ"ש ומסיק משום דבידו להפקירן והקשו דלמאי דסבר ר"א בשוכה (כ"ז) דסוכה שאולה אינו יוצא בה דבעי סוכה שלך ובדף ז' שם אמרינן דסבר דסוכה בעי דירת קבע וביומא (ד"י) פי' רש"י לפי המסקנא דאי דירת קבע בעינן חייבת במזוזה מה"ת ואם כן בשבת בחג אי אין לו מזוזה בסוכתו אי אפשר להפקירו דא"כ תפסול סוכתו וכ"ש לר"א דחייב לאכול י"ד סעודות בסוכה ודבר חריף הוא אבל המקשה הזה הבין דטעם דבידו להפקירן הוי כאפשר לקיים שניהם וכן ראיתי בדברי האחרונים אבל זה אינו דא"כ גם כלאים בציצית ליתסר דהא טלית שאולה קיי"ל דפטורה אבל באמת זה לא מיקרי כלל אלק"ש דהא עיקור מצוה הוא כמו טלית בת ג' כנפות אבל באמת נראה לפי מש"כ התו' דהא דפריך ומ"ש היינו משום דהו"ל לאגמורה מסוכה ע"ש א"כ משני בפשיטות דליכא למילף מסוכה משום דהני מצות קילי דאיכא גוונא דיכול להפקירן ויתפטר וכמו דאמרי' ביבמות (ד"ה) דלא ילפינן עשה דוחה ל"ת מנזיר מצורע משום דישנו בשאלה ע"ש וה"נ כאן להיפוך דכאן העשה קילא דאינה חיובית על הגוף אלא א"כ יש לו טלית ובית ובידו להפקירן ומש"ה בהני לא מצי למילף מסוכה ואפי' הוא השתא בגוונא דאינו יכול להפקיר כנ"ל מ"מ גוף המציה קילוא"א למילף מסוכה וכ"ו ברור:

סימן כא

מה ששאל ביאור דברי התו' שבת (ע"ג) גבי זומר וצריך לעצים חייב משום נוטע ומשום קוצר דכתבו שם דווקא צריך לעצים הא ל"ה פטור אפי' לר"י דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה מידי דהוי אקורע ע"מ לתפור ומוחק ע"מ לכתוב כו' והמהר"ם לובלין

פי' מידי דהוי קורע ע"מ לתפור ומוחק ע"מ לכתוב דאינו חייב משום כותב ומוחק אלא משום כותב לחודי' ודבריו סתומים ואין לו הבנה כלל והנה פי' דברי התו' כבר בארתי בחי' לאו"ח (סשי"ז) גבי הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת והביא המג"א סק"י בשם הב"י דהחיוב משום מכה בפטיש דהוה גמר מלאכה אבל משום קורע ליכא הכא כיון דאינו ע"מ לתפור ואף דאינו מקלקל מ"מ מלאכת קורע אינו אלא ע"מ לתפור וכתבתי דזהו כוונת התוס' ז"ל בכאן דזומר וא"צ לעצים אף דהזמירה הוא תיקון מ"מ קצירה לא הוה אלא בצריך לעצים מידי דהוה אקורע ע"מ לתפור ומוחק ע"מ לכתוב פי' דהא אם קורע שלא ע"מ לתפור ומוחק שלא ע"מ לכתוב אף שהם לתיקון אינו מלאכת קורע ומלאכת מוחק וכוונת דברי המהרמ"ל שכ' דאינו חייב משום כותב ומוחק אלא משום כותב לחודי' כוונתו להה"א דסו"פ הבונה (דק"ד) דאמרינן הגיה אות אחת מלאכת מכה בפטיש שהרי הוא ודאי חייב ופריך השתא כתב א"א פטור הגיה חייב וא"ש כגון שנטל לגגו של חי"ת ועשאו שני זיינין ומשמעות הסוגיא דאינו חייב אלא אחת משום כותב אבל משום מוחק ליכא הכא דמלאכת מחיקה אינו אלא ע"מ, לכתוב וזה ראיית התו' לשי' מסוגיא דהתם וגם בקורע ע"מ לתפור דפשיטא להו דשלא ע"מ לתפור אינו חייב אף שהוא תיקין לכאורה י"ל דהוכחתם מהך דהפותח בית הצואר דהכא גופה דפשיטא להו דאיכא התם גמר מלאכה ומדנקט חייב חטאת משמע דליכא הכא אלא חד חטאת וע"כ דקורע ליכא הכא אף שהוא לתיקון וכשי' הב"י הנ"ל עוד אפשר דהוכיחו מהך דדע"ה דאמרינן דקורע ע"מ לתפור הוה במשכן שכן יריעה שנפל בה דרנא קורעין אותה ותופרין אותה והנה בנפל בה דרנא י"ל דבל"ה ע"כ צריך לקורעה מן הבגד דמקלקל לכל הבגד וכעין מעשה דבר הדיא בברכות (דנ"ו) ע"ש ואפ"ה צריך דווקא ע"מ לתפור הא נ"ה אף שמתקן אינו מלאכת קריעה ועכ"פ שי' התו' כשי' הב"י:

והנה סיים המ"א ודלא כהעולת שבת ועי' מה"ש דהע"ש הקשה מהך דהקורע בחמתו לקמן (ק"ה) דאמרי' לר"י חייב היכי דעביד למירמי אימתא אאינשי ביתי' דהוה תיקון אף שאינו ע"מ לתפור וכבר כתב המה"ש דלא ביאר הרב ישוב על קושיא זו ע"ש ולענ"ד דלכאורה גוף הסוגיא קשה דכיון דאמרינן דלר"ש פטור דהוה מלאכה שא"צ לגופה א"כ מ"ש מהך דחגיגה (ד"י) דהחופר גומא וא"צ אלא לעפרה פטור אפי' לר"י דמחייב מלאכה שאצל"ג הנ"מ מתקן אבל מקלקל פטור וא"כ ה"נ אף דאמרינן דהוא מתקן הא מ"מ א"צ לגופה ואמרינן דבמקלקל מודה ר"י ומה בין זה לחופר גומא וגם לעיל (דל"א) אמרינן גבי כחס על הפתילה דר"י פוטר בכולן חוץ מן הפתילה ומסקינן דר"י כר"י דמחייב מלאכה שא"צ לגופה וקסבר ר"י סותר ע"מ לבנות במקומו הוה סותר שלא ע"מ לבנות

במקומו לא הוה סותר ועפירש"י דהוא הדין בכל המקלקלים צריך דווקא שיהי' התיקון בגוף הקלקול. נראה באמת דזה הוכחת ר"א בחגיגה שם גבי חופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה וא"כ מ"ש הך דהקורע למירמי אימתא דחייב ולכאורה הי' אפשר דבאמת קורע ע"מ לתפור גופה נראה דצריך שום תיקון בקריעה ותפירה דאי ל"ה מאי מלאכת מחשבת הוה בקריעה ותפירה וכן משמעות דברי רש"י הנ"ל שכ' ואינו יכול לבנות אלא א"כ סותרו ודו"ק ועוד נ"ל דע"כ מוכת הכי דלכאורה כל קורע יש לדקדק היכי משכחת לה כלל לחייב דמנא ידעינן דהוה ע"מ לתפור ואין לומר משום הודאת פיו הא הגה"ה קיי"ל דאין אדם נהרג עפ"י עצמו ע' תוס' ב"ק ן וע"כ צ"ל דמסתמא מחזקינן (ד"ד) גבי לא הרי דהוא ע"מ לתפור דאין אדם השור שמשלם את מקלקל בחנם וא"כ זה שייך הכופר כהרי האדם היכי דהקריעה והתפירה הוה תיקון אבל בל"ה אכתי לא שייך חזקה זו כלל והוא ברור לענ"ד וא"כ יש לפרש כל הסוגיא דהקורע בחמתו דבאמת איירי ע"מ לחפור שאינו משלם את הכופר הקשה ריב"א דמאי חומרא היא זו הא שאינו משלם כופר דקים לי' בדרבא אלא דאפ"ה צריך תיקון ומה מיני' ותי' דשוגג נמי תלי פליגתא דר"י ור"ש דלר"ש פטור מדתנא דבי בעי תיקון דווקא בגוף הקריעה חזקי' וכן מבואר בתו' (דל"א) שם חזקי' נמי בעפ"י ולר"י סגי בזה אפי' התיקון עצמו דבשור חייב כופר אינו לגופה כיון דמ"מ הוא ע"מ אפי' עצמו כדמוכח לתפור ואינו בגדר מקלקל לקמן (מ"א) גבי אין שצריך דווקא צריכה לגופה דיני אלא כשהמית עפ"י אבל בשלא ע"מ לתפור ל"מ עצמו ואדם בכה"ג לחייב אפי' כל תיקון שבעולם פטור ממיתה ומכופר וכשי' התו' והב"י הנ"ל וכדמוכח ודו"ק:

ע"כ הך דהחופר גומא והך דדל"א הנ"ל. אבל מדברי התו' בסוגיא דהקורע בחמתו לא מוכח כן גם הרמב"ם פסק בפשיטות מהך סוגיא דכל חובל דרך נקמה חייב דהוה כמו למירמי אימתא ש"מ דס"ל דמשום הך תיקון לחוד חייב ודלא כדברינו. ע"כ נראה דבאמת הך דהקורע למירמי אימתא לא חשיב מקלקל כלל וכפשטות לשון הש"ס ה"נ מתקן הוא ע"ש וא"כ לק"מ מהך דהחופר גומא ומהא דאמרינן בדל"א דסותר צריך דווקא לבנות במקומו דזה דווקא במקלקלים וזה אמרי' דמתקן הוא וביאור הדבר כ"כ התו' (דק"ו) ד"ה חוץ בשם ר"ת דמש"ה חובל וצריך לכלבו ומבעיר וצריך לאפרו חשיב קילקול דאין התיקון בא אלא לבסוף אבל שוחט בשעת הקלקול בא התיקון שמוציאה מידי אבמ"ה וכן קורע למירמי אימתא בשעת הקילקול בא לו התיקון ע"ש וא"כ חופר גומא וא"צ אלא לעפרה וכן סותר דדל"א פשוט דאין התיקון עד לבסוף והוה מקלקלים דגרעי טפי מחובל ומבעיר כדמבואר בתו' ב"ק (ל"ג) ע"ש ולייישב שי' התו' והב"י גבי זומר וא"צ

לעצים ופותח בית הצואר ומוחק שלא ע"מ לכתוב צריכין אנו להוסיף ביאור בסברא זו והנראה דהנה בקורע למירמי אימתא פשוט דהתם בשעת הקילקיל גופה כל משהו ומשהו שקורע היא המשהו גופה מירמא אימתא והקילקול גופה היא המתקנת ק לענין שחיטה אף דאינה מתרת אלא לבסוף מ"מ כל משהו ומשהו היא מתרת ותדע דהא איכא למ"ד דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף וע"כ דגם תחילת השחיטה מכלל השחיטה וכן ביאר רש"י בחולין דלא אמרינן דבתחילת השחיטה נעשה טריפה בנקיבת הושט דכולה חדא שחיטה היא ע"ש הרי דכל משהו של השחיטה חשוב מתיר ועי' תו' זבחים (ק"י) ד"ה ואי אליבא דר"מ וצ"ע אי שחט ס"א וקיבל אחד דמו וזרקו כו' אי אמרינן מישרי שרי ע"ש ודוק היטב ועכ"פ שוחט וקורע למירמא אימתא אינם מקלקלים כלל דבשעת הקילקול הוא מתקן אבל כל הני כגון זומר וא"צ לעצים ופותח בית הצוואר ומוחק שלא ע"מ לכתוב וכן הך דקורע הדרנא מהיריעה שהבאתי בכל הני אין התיקון אלא לאחר גמר מעשה ובשעת מעשה מקלקלין הן וכיון שהם מקלקלים תו הוו כסותר דקיי"ל דבעינן לבנות במקומו וא"צ לגופו פטור במקלקלים וחילוק זה קרוב לשמוע וא"כ לענין חובל דרך נקמה שפיר למד הרמב"ם דהוא חייב דהתם התיקון בשטת הקלקול גופה כמו למירמא אימתא ודו"ק

שוב ראיתי כעת בגליון רע"א שכיון בפי' דברי התו' כמש"כ אך לא הביא דברי המג"א הנ"ל. וזה גרם לו שהקשה מהך דהקורע בחמתו ולא הזכיר שהוא קושי' הע"ש וכבר נתבאר ישוב הדבר ת"ל:

ומה שהקשה עוד דהא פשיטא דניחא לי' בעצים להשתמש בהן אלא דעתה א"צ להם מ"מ מיקרי צריכה לגופה כההיא דלקמן גבי התולש עולשין ע"ש לא זכיתי להבין דהא מ"מ היכי שהעצים הולכין לאיבוד בשעת מעשה פשוט דהוה א"צ לגופה ופשוט דזה עדיף מהא דאמרי' התם גבי עולשין גופה דבארעא דחברי' ל"ח מיפה הקרקע כיון דלא איכפת לי' ואפשר שזה כוונת ד"ק בעצמו במה שסיים בארעא דחברי' שאין לו המשך עם הקודם ודלגו בדבריו ע"ש:

אבל מה שכתבו התו' ז"ל עוד דדמי להך דכובש כבשין דלגופן מותר ולא מיקרי אפי' מלאכה שאינה צריכה לגופה דקיי"ל דאסור לכתחילה וע"כ דלא הוי מלאכה כלל צ"ע לענ"ד די"ל דהתם אין החסרון משום המלאכה כלל אלא דמן הסתם לא מיקרי משקה אלא היוצא מן הזיתים וענבים אלא דהיכי דגלי דעתא דצריך למימיהן אחשבינהו ומיקרי משקה והוי סחיטה. אבל סתמא לא מיקרי משקין וממילא אין כאן סחיטה והוי ככובש

לתוך הקערה דאוכלא דאפרש הוא אבל כאן לענין קוצר פשוט דלא שייך זה אלא דלא מתכוון וצ"ע:

ואגב אכתוב לו מה דתמוה לי כעת ברבריהם בדס"ג שם גבי דיליף אריג ותכשיט כ"ש שמטמא מוכל כלי ופריך והא ההוא בכלי מדין כתיב ופירש"י והתם טומאת מת הוא והקשו בד"ה ההוא בכלי מדין דנילף שרץ ממת בג"ש דבגד ועור כי היכי דיליף שם בדס"ד לענין דבר הבא מזנב הסוס וזנב פרי ע"ש ולענ"ד הוא תמוה דהא בחולין (כ"ה) יליף דדבר הבא מן העזים מן הקרנים והטלפים טמא במת והקשו שם דנילף מג"ש דבגד ועור ותי' דאין ללמוד אלא דומיא דבגד ועור ע"ש וא"כ פשוט דה"נ אין ללמוד אריג ותכשיט ומש"ה בעי ג"ש אחרינא ובדס"ד הקשה הר"א ממיץ דלמ"ל כלל ג"ש דבגד ועור הא מסיק דאיתקש שרץ לש"ז וש"ז למת ונילף כולה מילתא בהיקש דבכל התורה למידין למד מלמד וגם בזה יש להתפלא דכאן הניחו בקושי' ובב"ק כ"ה כתבי לתרץ זה בפשיטות דע"כ לאו לכל מילי ילפינן מהיקש ולא בכל מילי בג"ש והוכיחו זה בהרבה ראיות ע"ש והנה לפי סברתם שם מסתמא גם ההיקש דש"ז לשרץ נמי לאו לכל מילי אתי דהא השתא קיימינן בסברא דאין חילוק בין למד מלמד. ובנדה (דמ"ג) ד"ה מנין לרבות נוגע בש"ז חזרו והקשו דלמה לן יתורא הא איתקוש ש"ז לשרץ והוא תימה קצת וה' יאיר עינינו:

סימן כב

מה שהעיר ידידי נ"י בישוב דברי הרמב"ם סופ"ב מהלכות אה"ט גבי קולית סתומה שחישב עלי' לנקבה דמסקינן בחולין (קכ"ו) דמחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה והרמב"ם הביא זה לספק לענ"ד דבר ה' אמת בפי רבינו הכ"מ דהי' לו גירסא אחרת בסוגי' הש"ס דכן מוכח בהדי' בדברי התו' שבת (דפ"ד) ד"ה שטהורים בזב גבי מש"כ דכ"ח המוקף צמיד פתיל חשיב בא לכלל מגע לפי שסתמו עומד להפתח ולא דמי לקולית נבילה דאמרינן בחולין דמחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דמי כו' וודאי אין עונתם דלמה לא אתיא תניא כוותי' דכבר כתבו בכ"ד דלא חש הש"ס לאתויי ת"כ וגם אנכי הוכחתי כן בע"ג (כ"ו) גבי הא דאר"י ודאי מת מתרפאין מהן לחיי שעה לא חיישינן ומנא תימרא דכתיב אם אמרנו נבוא העיר כו' ולא אייתי ת"כ מב"ק (ד"ס) גבי רעב בעיר פזר רגליך ואומר לכו ונפלה אל מחנה ארם כו' ומפרש מאי ואומר וכ"ת הנ"מ היכי דליכא ספק נפשות כו' ע"ש והוא בהדי' כוותי' דר"י וע"כ דלא חש הש"ס בכל דוכתי להביא ת"כ ולא מקשי מידי וגם למעיין בלשון התו' יראה שאין דבריהם סובלין כן כלל

וע"כ דגם בגירסתם לא איפשטא האיבעי' ומש"ה הקשו מ"ט לא פשיט מהך בריי' וז"ב וכדבריהם בשבת כתבו ממש בלשון זה בב"ק (כ"ה) ד"ה ומה פכין קטנים ע"ש

ובענין זה תמהתי מכבר בדברי המהרש"א ז"ל. דהניח בצ"ע בדברי התו' (שם קכ"ה) גבי הא דתנן קולית המת ומוקדשין טמא בין סתומים בין נקובים וקולית נבילה סתומה טהור ובגמרא דייק גבי מת נוגע אין מאהיל לא ובתד"ה נוגע כו' וי"ל דאוהל הו"ל למתני כיון דאין עצם מטמא באוהל כו' אע"ג דלא הוי מאהיל דומיא דנוגע דנוגע בכ"מ טמא ומאהיל לא הוי אלא כנגד המוח כו' וכתב דדבריהם אינן מובנין דבשמעתין דלעיל גבי שני עצמות ועליהם שני חצאי זיתי בשר והכניס ראשיהן השניים לבית טמא ומוקי לה או ביד או בשומר מוכח דמטמא נמי אפי' שלא כנגד המוח ומטעם דשומר מכניס ומוציא וכדפירש"י שם וצ"ע עכ"ל. ושותא דמרן לא ידענא דהא מתני' חשיב מאי דקולית המת עדיף מקולית נבילה וכיון דבנבילה קולית סתומה לא הוי שומר משום דילפינן מקרא דשומר בעי בא לכלל מגע כמבואר בסוגי' וא"כ כ"ש דבמת לא הוי שומר קולית סתומה דהא התו' (סוף דקי"ח) ד"ה והבית מאהיל האריכו דשומר במת נפקא לן במה"צ מנבילה ותנור וא"כ מה דלא הוי שומר בנבילה כ"ש דלא הוי שומר במת ואף דרש"י שם בהכניס ראשיהן השניים פי' דאיירי בקולית סתומה ונראה שלזה כיון הרב במאי דמסיק כדפירש"י שם אבל ודאי ע"כ צ"ל דאיירי בחישב עלי' לנוקבה דמסקינן דלאו כמחוסר מעשה ולפי מה שהוכחנו בשי' הר"ם ותו' דהוא איבעיא דלא איפשטא ע"כ נאמר דאוקימתא דשומר יסבור הכי ומ"מ כיון די"ל דאיירי ביד לא מצינן למיפשט מינה] אבל מתני' דקאי בגוונא דלא הוי שומר בנבילה כ"ש במת דלא הוי שומר ומש"ה יפה הוכיחו דאי באוהל ע"כ לא מצי למתני אלא כנגד המוח וז"ב:

ובתו' שם (ל"ה) גבי נאמנות ע"ה על התרומה דאם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קודש נאמן והקשו בתו' דא"כ אסורה לכהן דמעורב בה קודש ותי' ע"י ברירה דיאמר רביעית שאני עתיד להפריש יהי' קודש ולענ"ד צ"ע דהא הך מתני' בחגיגה מוקמינן לה התם כרבי ע"ש ושמעינן לי' לרבי בגיטין (מ"ז) גבי ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות דטבל וחולין מעורבין זה בזה דלי"ל ברירה ומוקמינן לה התם בסוריא דהוי דרבנן ואפ"ה לי"ל ברירה ולכאורה היה נראה בפשיטות כמש"כ התו' בכ"ד לחלק דבמקום שמפרש ומתנה בהדי' אמרינן ברירה טפי אבל כאן ל"נ לומר כן דהא משמע דישראל ועובד כוכבים שותפין לעולם סבל וחולין מעורבין ולי"ל תקנה כלל ואי כשמתנה בהדי' אית לי' לרבי ברירה הו"ל למימר דבשעת זריעה יתנו דכל שיגיע לחלק העובד כוכבים יהי' שלו מעיקרא וע"כ נראה דלרבי לי"ל כלל ברירה אפי' מתנה

בפירוש ולולא דבריהם הי' נראה ליישב קושיתם דיין הקדש כ"ז שלא נתקדש בכ"ש יוצא לחולין ע"י פדי' וכגוונא דאמרינן בנדרים (נ"ח) דהקדש הוי דבר שיש לו מתירים וע"ש בר"ן דהקדש ב"ה מותר בפדי' וה"נ כ"ז שלא נתקדש בכ"ש יש לו פדי' ומפריש אחת ומתנה אם זו הקדש טוב ואם לאו יהי' מחולל ע"ז וכה"ג תניא גבי שני סלעים שנתערבו ע"ש והתו' בזבחים (דפ"ח) ד"ה מן המדומע מפרשים דאינו מקדישה עכשיו כלל אלא מפרישה לצורך הקדש ע"ש ודו"ק:

סימן כג

מה דבדק לי מר ביבמות (ד"ה) גבי הא דבעי למילף עשה דוחה ל"ת מנזיר מצורע דעשה דגילוח דמצורע דחי לאו דהקפה דנזיר ודחי מה לנזיר שכן ישנו בשאלה והקשה דאדרבה כיון דישנו בשאלה אפשר לקיים שניהם וקיי"ל דלא דחי הנה בפשיטות י"ל כיון דקרא איירי בנזירות מצוה כדאמרינן בריש סוטה למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר שכל הרואה סוטה בקילקולה יזיר עצמו מן היין א"כ שאלה הוי עיקור מצוה וכדאמרינן ביבמות (ד"כ) דיבום דוחה ל"ת אף דאפשר בחליצה עיקור מצוה הוא וה"נ שאלה הוי עיקור מצות נזירות כיון דאיירי במצוה להזיר והוא פשוט עוד נ"ל לדקדק מדברי רש"י שפי' בד"ה שכן ישנו בשאלה ישאל לחכם ויתיר לו הלכך אתי עשה ודחי לי' דדקדוק דבריו מורין בהדי' דכאן אינו בגדר דחי' אלא דכמו דקבעה התורה היתר לנדרים ע"י שאלה ה"נ קבעה היתר במקום עשה וא"כ לא שייך כלל אפשר לק"ש בשאלה דזה נמי היתר הוא לנדרו ולא הצריכתו תורה כאן שאלה כלל ובאמת סברא זו נראה נכון מאוד דאי הוא מטעם דחי' ואיסור נזירות קאי עלי' אלא דנדחה מפני מצות גילוח צריך להבין הא אמרינן בריש נזיר (ד"ג) מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות דנזירות חלה על ד"מ ואי כאן נמי יש חלות לאיסור נזירותו למה אינו חל על מצות גילוח כי היכי דחל התם על יין מצוה וע"כ דאינו דין דחי' כבדעלמא אלא דכאן גזה"כ להתיר לו ובאמת צ"ע על ס"ד דהש"ס למילף מכאן עשה דוחה ל"ת דהא ע"כ אינו כלל מדין דחי' דהא חזינן גבי יין דחל על ד"מ ואינו נכנס כלל בגדר דחי' משום דהנזירות חל על המצוה וא"כ הכא לענין גילוח ע"כ גזה"כ הוא ואי דשאני התם דמעיקרו איכוין על מצוה אבל הכא אמרינן דלא כיון במקום מצות גילוח חדא דא"כ אכתי לא שייך כאן עשה דוחה ל"ת דהא משום דלא איכוין הוא ועוד בהוזקק לגילוח צרעתו קודם נזירות מאי איכא למימר ולכאורה הי' מקום לומר לפי מש"כ התו' בשבועות (כ"ה) ד"ה חומר דמש"ה נזירות חל על דבר מצוה הגה"ה משום דהוי כולל יין הרשות (ובעיקר דברי התו' יש לעיין לכאורה דאי הא

דנזירות חיילה משום כולל א"כ למה איצטריך קרא יתורא בנזירות דחיילה על דבר מצוה הא בדכ"ד שם ד"ה אלא הן היכי מש"ל הביאו דברי הירושלמי דאף נשבע לבטל את המצוה חל בכולל עיין שם ואפ"ל דבאמת שבועה יליף הירושלמי מנזירות דהא טעמא דלא חייל נשבע לבטל את המצוה ונדרים חייל היינו משום דשבועה מיתסר נפשי' וכיון דגם נזירות הוי מיתסר נפשי' יד וחל אבל גילוח דכל השער הוי מצוה ואין כאן כולל י"ל דשפיר לא חיילה ואין לומר דאכתי הוי כולל דהא כולל איסור יין וטומאה וגילוח דאינן משם אחד וכמש"כ התו' ביבמות (דל"ב) ד"ה איסור כולל דא"א ונעשית חמותו לא חשיב כולל אף שנאסר בשאר קרובות דאינן משם אחד ע"ש וה"נ כיון דאינו משם אחד לא חשיב כולל וא"כ לכאורה שפיר י"ל דמש"ה לא חייל לבטל מצות גילוח אבל גם ז"א דא"כ אכתי א"א למילף עשה דוחה ל"ת דהא משום דלא חייל הוא ועוד דודאי הוי הכא ג"כ כולל דכולל גילוח שקודם מצות גילוח מצורע וגילוח דאחרי' ובכי ה"ג ודאי הוי נמי כולל כדמוכח בכ"ד ואי יש כאן איסור נזירות וחל בכולל ה"נ שבועה ודאי הוי חייל גם אד"מ כההיא וצ"ע דיין מצוה וע"כ דהוא היתר כאן וצ"ע ע"כ נראה דבאמת זהו כוונת הש"ס שישנו בשאלה ועיקר הכוונה דכאן הוא היתר כדין היתר שאלה ובזה א"ש ליישב קושית התוס' בד"ה שכן ישנו בשאל דהקשו בסוגיא דנזיר דאמר בעלמא ליכא למילף מכהן ונזיר מצורע דאיכא למיפרך כדאמרן פי' כהן שאינו שוה בכל ונזיר שכן ישנו בשאלה ותמהו דכיון דאין הפרכות שוות נילף במה"צ ולפי דברינו א"ש דנזיר דהוי היתר אינו מדין דחי' כלל ואינו נכנס כלל במה"צ ומכהן לחודי' ליכא למילף דאינו שוה בכל וזהו כוונת הש"ס בנזיר ע"ש אבל לפי זה לכאורה יקשה עלינו מסוף דבריהם דהא הקשו דאיכא נמי מילה דדחי' צרעת דהוי ל"ת ועשה ותי' דכיון דממילה וחדא מהני או כהן או נזיר הוי מצינו למילף הוי אידך יתורא לש"כ ואין מלמדין. ולפי דברינו דנזיר אינו כלל בגדר דחי' א"כ נילף מכהן ומילה במה"צ אבל באמת נראה לי דבל"ה קשה לפי שי' דא"כ לר"י דסבר מלמדין ואיצטריך תרי קראי יתורי נילף דעשה דוחה ל"ת ועשה ואין לומר דלר"י אין ה"נ דדחי דא"כ תיקשי סוגי' דסוף חולין דפריך התם דלמ"ל קרא דעשה דטהרת מצורע אינו דוחה שילוח הקן הא שה"ק עשה ול"ת ובעי לאוקמה דעבר ושקלי' דלאו עברי' ועשה הוא דאיכא ופריך הניחא למאן דתני קיימו כו' ותו לר"י דאמר שלח מעיקרא משמע עשה נמי ליכא. ומאי פריך לר"י הא לדידי' מלמדין ואית לן למילף דעשה דוחה ל"ת וענה וא"כ גם אמעיקרא הו"א דדחי ע"כ נראה דבאמת נזיר שפיר הוי היתר וליתא כלל בגדר דחי' ומ"מ מהא דדחי גילוח מצורע איסור הקפה דכהן והא דדחי מילה לצרעת ליכא למילף דשניהם הותרו מכללן הקפה כמש"כ התו' הגי' בנזיר שם

דאיכא למיפרך קאי אדרב דלקמן דמקיל אדם כל גופו בתער ומסיק כעין תער ע"ש) ונראה לפרש דאף דרב קאי בכל הגוף ולענין לא ילבש גבר כו' מ"מ גם הקפת הראש נכלל בזה דאינו אסור אלא בתער ממש דווקא ובמספרים ומלקט ורהיטני לא מיתסר וכעין זה אמרינן נמי גבי צרעת בשבת (קל"ג) דלעשות אי אתה עושה אבל אתה עושה בסיב שע"ג רגלו וע"ש דה"נ הותר טפי מבעלמא ואיכא פרכא שוה בתרוייהו ולק"מ ודו"ק אבל נזיר שפיר י"ל דהוא גופי' מדין התרת חכם כנ"ל ויתיישב היטיב קושיתו דמר דאין אנו צריכין כאן היתר אחר דזה גופיה היתר הוא וכנ"ל:,

והנה בר"ה (דכ"ח) גבי הניתנין במחנה, חקת שנתערב במתן ד' דפליגי ר"א ור"י אם ינתנו במתנה אחת או בד' ולכאורה שם יש להקשות כקו' דמר הא אפשר לשאול על אחת ולא יעבור כלל והנה במתנה אחת י"ל דהיינו בבכור כמש"כ שם התו' אבל מתן ד' דע"כ הוי בהנהו דאקדשינהו איהו הא אפשר בשאלה והנה לרבנן דר"י דאית להו דם מבטל דם אלא דעולין אין מבטלין זא"ז י"ל דמתן ד' הוי רובא אלא דמ"מ מתן אחד לא נתבטל דעולין אין מבטלין אבל אם נשאול עליהן ולא הוו עולין א"כ יתבטל ניתנין במתנה אחת ברובא ואנו מבטלין ממנו מצות זריקה ועי' סוגיא דזבחים (דפ"א) דבאמת רבנן דר"י תני לה גם בעי לאוקמה דהרוב ממתן ד' ע"ש היטיב עוד נראה ליישב לכו"ע דהא באמת לאו גמור ליכא כאן דלא נאמר בל תוסיף ובל תגרע אלא כשהוא בעצמו וא"כ אם נשאל עכ"פ הוי איסור חולין לעזרה דהוי מדרבנן עכ"פ ועוד נראה לפי מש"כ הנתיבות ברס"ר דקדשים שנשחטו בעזרה הוי כתרומה ביד כהן דא"א למשאל עליו וא"כ א"א כאן כלל בשאלה וז"ב:

צריך לי עיון כעת ברמב"ם (פ"ד דע"ג) הנהנה משלל עיר הנדחת לוקה אחת משום לא ידבק בידך מאומה מן החרם ובפ"ב שם כתב דהנהנה מעבודת כוכבים וכל משמשי' לוקה שתים משום לא תביא תועבה ומשום לא ידבק והוא מסוגי' דהש"ס פסחים (דמ"ח) ומכות (כ"א) וא"כ למה לא הוי כלאו שבכללות דאין לוקין עליו כמו לא תעבדם בסנהדרין (דס"ג) ע"ש וכה"ג כתבו התו' בשבת (דפ"ה) גבי דיליף יניקת זרעים מלא תסיג גבול והקשו דא"כ זורע כלאים ילקה שתים ותי' דלא תסיג גבול הוי לאו שבכללות דכולל הסגת גבול קרקע ע"ש ודוחק לומר כאן דכיון דאיסור עיר הנדחת בא ע"י עבודת כוכבים הוי כענין אחד וכעין שכתבו התו' בסנהדרין שם לענין מלאכת יו"ט דהוא דוחק גדול ועוד דאם נימא דהם דין אחד א"כ בשלל עיר הנדחת לילקי נמי משום לא תביא תועבה דהא בהאי קרא כתיב כי חרם הוא ועיין תו' קידושין (דנ"ו) ד"ה המקדש באיסורי הנאה כתב דלא חשיב התם במתני' דהמקדש באיסורי הנאה מקדש בעבודת כוכבים

משום דלא שייך למיתני מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דעבודת כוכבים תוספת דמי' ע"ש וא"כ יל"ד נמי הא דלא תני המקדש בשלל עיר הנדחת וכעין דאמרי' בחולין (ק"מ) למעוטי ציפורי עיר הנדחת ע"ש וע"כ נאמר כפי' התו' דהיא נמי הוי כעבודת כוכבים דתופסת דמי' ובאמת הך חרם מיירי נמי בשלל עיר הנדחת מיהו לא משמע כן בדברי רש"י ריש חולין (ד"ד) ד"ה מפני שהן מחליפין דכתב דאין לך איסור הנאה תופס חליפין כ"א עבודת כוכבים והקדש ושביעית ע"ש ולא חשיב שלל עיר הנדחת ומשמע דאיהו לא הוי בכלל חרם וצ"ע ובאמת י"ל דהך לא ידבק לא קאי כלל אשלל עיר הנדחת והא דאמרינן בכ"ד דאיסור הנאה הוא הוי משום דאית בי' מצות שריפה כמו כלה"כ דדרשינן בקידושין (נ"ז) פן תוקד אש ומש"ה אסור בהנאה ויש ליתן טעם אף דהאי לא ידבק כתיב גבי עיר הנדחת מפקינן לי' מיני' משום דדרשינן בע"ג (ל"ד) דפרש עגלי עבודת כוכבים אסור בהנאה משום דכתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרי והאי דרשא ודאי לא אפשר לאוקמי בפרש עגלי עיר הנדחת דפשיטא דפרש אסור דלא גרע מעפר עיר הנדחת דמבואר בחולין סו"פ כ"ה דאסור בהנאה ע"ש:

וא"כ ע"כ האי לא ידבק קאי בעבודת כוכבים אבל איסור עה"נ שפיר י"ל דלא הוי כלל מהאי קרא אלא משום מצות שריפה מיהו רש"י בחולין סו"פ כ"ה שם בד"ה והא א"ה הוא פי' בהדי' דכתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם ע"ש וצריך להתיישב בדבר ליישב כל הדרשות וה' יאיר עינינו:

סימן כד

מה שכתב ידידי נ"י להקשות ביבמות (נ"ט) גבי הא דא"ר נבעלה שלא כדרכה פסולה לכהונה ומסיק דרב דאמר כר"א ופריך אי כר"א ת"ל דהויא זונה דהא אר"א פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה דמאי פריך לרב תיקשי אליבא דר"א גופא קרא דבתולה ולא בעולה ת"ל דהוי זונה וכתב דקרא י"ל לעבור עלי' בלאו ועשה הנה לענ"ד עדיין אינו מיושב בזה דהא בסנהדרין (דנ"א) מסיק גבי בת כהן שזינתה דבריי' דתני יכול אפי' חיללה שבת ר"ש היא דאית לי' שריפה חמורה והא דתני התם יכול אפי' פנוי' אע"ג דכתיב לזנות היינו כר"א דפנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה וא"כ לדידי' נמי ע"כ צ"ל לעבור בלאו ועשה וביבמות (ע"ו) תנן דר"ש אית לי' דמצרי ולא מצרית ק"ו מעמוני ומואבי ואמרו רבנן דיש תשובה ומפרש בגמרא דעריות וחלל מח"ע תוכיח ור"ש אית לי' דליכא חלל מח"ע ולא ס"ל כראב"י ובברייתא שם אר"ש הלכה אני אומר ועוד מקרא מסייעני בנים ולא בנות וערש"א דהקשה דלמ"ל קרא הא נפיק לי' מק"ו וכתב דבאמת לא איצטריך

לי' הך דרשא ואיצטריך לכדדריש לקמן אילו נאמר דורות ולא בנים הייתי אומר לאותן העומדים בהר סיני דאתי אליבא דר"ש כמש"כ התו' ולענ"ד לא ידעתי להלום דבריו לומר דלא איצטריך לי' להך דרשא ובהדי' דריש הכא בנים ולא בנות והך דרשא דלקמן נ"ל דתרתי ש"מ דהנה התו' בב"ב (קט"ו) ד"ה בן כתבו דזרע משמע כשר אבל בן משמע אפי' פסול ע"ש וא"כ הכא דאיירי בכשר א"כ אף דאיצטריך לאפוקי ממשמעותא דדורות דמשמע לאותן שנולדו בהר סיני מ"מ הו"ל למכתב זרע דמשמע כשר וע"כ דאתי לאפוקי בנים ולא בנות ויש כאן שני יתורים לדרשא וא"כ אכתי תיקשי דהך דרשא למ"ל הא נפקא מק"ו ע"כ נראה ברור דבבריי' חזר בו ר"ש ואית לי' כראב"י דיש חלל מח"ע וא"כ יש תשובה ומש"ה צריך קרא וז"ב והשתא אי ס"ד דבעולה לא משכחת לה אלא אי הויא זונה א"כ הוי לאו ולא משכחת כלל חלל מח"ע וא"כ אכתי ליכא תשובה כלל לר"ש דמה להני שכן לאו כדפירש"י וע"כ צ"ל כדתי' הש"ס דאיכא בעולה בלא זונה ובממאנת. ובאמת צריך לי עיון בפירש"י דפי' ח"ע כגון בעולה דליכא למ"ד דביאה שלא לשם אישות הויא זונה אלא ר"א ולא קיי"ל כוותי' דלמ"ל בכך הא מסיק בש"ס לעיל דמשכחת אפי' לר"א בעולה בלא זונה ובממאנת וכ"ש ר"ש דמבואר בהדי' בסנהדרין דס"ל כר"א וע"כ בממאנת וצ"ע] ואע"ג דהתו' בסנהדרין שם כתבו דאפי' לר"ע א"ש כיון שנעשית זונה בביאות הרבה ע"כ צ"ל דס"ל להש"ס זה דוחק דא"כ למ"ל למימר כר"א דלית הילכתא כוותי' כדאמר ביבמות (ס"א) הו"ל למימר כר"ע וע"כ דס"ל דזה דוחק דמי כתיב ביאות הרבה בקרא וז"ב וע"כ דר"ש כר"א והקו' חזקה ע"כ נראה דהנה בתי' הש"ס בממאנת צריך להבין לכאורה דכיון דקידושי קטנה מדאורייתא לאו כלום הוא א"כ אכתי הוי ביאת זנות וצ"ל דמ"מ כיון דהוא מיכוין לקידושין אף דמן הדין אינן קידושין כיון דאין העיכוב אלא מצד הדין דאין קידושי קטנה כלום מ"מ כיון דאיהו לא מיכוין לביאת זנות לא הויא זונה ועי' יבמות ריש ב"ש (דק"ז) וב"ה כיון דאיכא כתובה וקידושין לא אתי למימר בעילת זנות וי"ל דכן הוא האמת ודו"ק אורה צריך להבין דלמ"ל לדחוקי בהכי לוקי בפשיטות בקידושי תנאי דבשעת קידושין שניהם נתכוונו לקיים אלא דאח"כ אירע דנתבטל התנאי דבהא ודאי לא שייך זנות כיון דבשעת מעשה לקידושין נתכוונו וע' תוס' ר"פ ב"ש שם דבאמת יש תנאי בנישואין ומשמע דשרי בכך ולא מיקרי בעיל' זנות דאל"ה לא הול"ל דאין רגילות אלא דהוה איסו' וזה ודאי דוחק דממאנת באמת היינו קידושי תנאי וכמסקנת הש"ס בסו"פ נושאין על האנוסה דכבר כתבו התו' בריש מכילתין דקידושי טעות אפי' מיאון א"צ וההיא דנושאין על האנוסה ע"כ צ"ל דלפי המסקנא הדר בי' מהא דאמר בממאנת ואף דלא אמר אלא הוא לפי שלא נזכר אמור

קודם וכמש"כ התוס' בכ"ד ונראה דהוצרך להך שינויא אליבא דרב דאר"א בכתובות (ע"ד) אפלוגתא דרב ושמואל דהכל מודים דמקדש על תנאי ובעל צריכה הימנו גט וע"ש בתו' דקבלה הי' בידו כך אליבא דרב ושמואל אבל תנאי ודאי פליגי בהא ור"ש פליג בהדי' גבי הריני בועליך ע"מ שירצה אבא דסבר לא רצה האב אינה מקודשת וכן ר"א שם לפי גי' שלפנינו בהא דהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו דסבר דאינה מתייבמת לפי שאינו בועל לשם קידושין לפי מאי דגרסינן בהא קמיפלגי וע"ש ברש"י וא"כ נראה דהמקשה נמי ל"ק לי' אלא בהך סברא דקידושי קטנה כיון דאינה ראוי' לקידושין כל סבר דהוי ביאת זנות אבל קידושי תנאי דמעיקרא לקידושין קיימא שפיר הוי ניחא לי' דבכה"ג לא הויא רנה להר והנה א' כ תנחי זונה ומש"ה לר"א ולר"ש דמסקינן בסנהדרין דסבר כר"א לא קשי' לי' דא"כ בעולה דקרא המ"ל דשפיר י"ל בקידושי תנאי אלא דלרב דסבר אליבא דר"א בכתובות שם דצריכה גט והוא מדאו' כמבואר שם בתו' וברי"פ ב"ש (דק"ז) דמפרש טעמא דב"ש דאין ממאנין נשואות גזירה שמא יאמרו יש תנאי בנשואין וע"ש בתו' דהיינו כר"א ומבואר דהיינו מדאו' מדגזרינן משום הא וא"כ ליכא לאשכוחי בקידושי תנאי וקטנה הוי ס"ל כיון דאינו ראוי' כלל לקידושין הוי ביאת זנות והקשה שפיר ודו"ק

עומד אני כעת בחקירה בנפל הבית עליו ועל בנו אי אשתו צריכה חליצה ולכאורה לפי שי' ר"י בב"ב (קנ"ח) ד"ה ובה"א דלהכי בנפל הבית עליו ועל אמו הוי בחזקת הבן לפי שאם האם מת ראשון הוי דרך פורעניות ועומד לירש בחיי' ע"ש היטיב ועיקר הדבר דהוי פורענות נלמד מר"פ י"נ דהאב את הבנים הוי דרך פורענות ועומד בחזקה שהבן ימות קודם וכיון דמהני לענין ממונא כ"ש דמהני לענין איסורא דהא קיי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב ובאיסורא הולכין ומיהו נראה דבהך דהכא הוי אזלינן נמי בתר רובא כיון דאין האחד מוחזק יותר מחבירו וכמש"כ התו' בב"ב (כ"ג) לענין מציאה דהולכין לכו"ע אחר הרוב לפי שאין כאן חזקת ממונא ע"ש וה"נ דכוותה מיהו מ"מ עדיין יש ללמוד מכאן דהא בב"מ (דכ"ז) מבואר דאי מהדרינן אבידה בסימנים ה"נ מהדרינן גט אשה ע"ש ואף דליכא התם חזקת ממונא וכנ"ל אפ"ה ילפינן מיני' גם לענין גט וה"נ כיון דמהני לענין ממונא ה"נ לענין איסורא וזה ודאי אף שכ' התוס' לשון תקינו דלהוי בחזקת הבן ודאי ל"ד תקנת חכמים דלמה יתקנו כן להוציא מן היורשין אלא דהוי עומד בחזקת שהאם תמות קודם וה"נ לענין יבום ואע"ג דאינהו לא כ"כ אלא למ"ד בחזקת הבן אבל אנן קיי"ל כמ"ד בחזקת יורשי האם י"ל דאיהו נמי לא פליג אלא לפי שסבור דהוחזקה נחלה באותה שבט הוי כחזקת ממונא ול"מ סברא זו דעומד לירש לאפוקי

ממונא אבל בעיקר הסברא מנלן דפליג. על מ"ד בחזקת יורשי הבן וא"כ באיסור שפיר נוכל לסמוך גם לדידי' שוב ראיתי דלדידי' ע"כ ליתא דהא ב"ש ודאי ע"כ לי"ל האי סברא לגמרי ולא משום דמוכח מהא דסברי בהך דנפל הבית עליו ועל אמו יחלוקו דבהא י"ל דהוי נמי משו' דהוחזקה נחלה באותה שבט ולענין איסורא מודו אלא יש להוכיח כן מהך דנפל הבית עליו ועל אביו והי' עליו כתובת אשה וב"ח דאית להו יחלוקו משום דשער העומד לגבות כגבוי דמי וא"כ כיון דכגבוי דמי והוי שניהם מוחזקין שוין א"כ הו"ל לאוקמה בחזקת הבן טפי משום שהוא עומד לירש דהוי דרך פורענות ואי"ל דמ"מ ס"ל דבאמת עומד לגבות לחוד לא הוי מהני אלא דב"ה ס"ל דאינו כלל כגבוי והוי לגמרי לאפוקי ממונא דל"מ הך חזקה דעומד לירש וב"ש סברי דאינו אלים כ"כ חזקת ממונא כאן כיון דעומד לגבות ומ"מ חזקה הוי והוי ספיקא ומש"ה חולקין אבל בעלמא הוי חזקה מעליא דז"א דהא ב"ש ס"ל בכ"ד דב"ח גובה מספק וע"כ דהוי לגמרי כמוחזק וכן בר"פ ארוסה אית להו דאינן שותות ואפ"ה נוטלות כתובה אף דהוי ספיקא וע"כ דלגמרי הוי כגבוי ומיקרי ג"כ מוחזק כבעלים וא"כ הכא הוי בחזקת שניהן בשוה ואפ"ה לי"ל כלל הך סברא דעומד לירש וא"כ בשלמא למ"ד בדר"ע דהוי בחזקת הבן ופליג אב"ש בהך סברא קיי"ל כר"ע אבל למ"ד בדר"ע בחזקת יורשי האם וא"כ לא מצינו מאן דפליג אב"ש בהא דלי"ל הך חזקה כלל וא"כ לדידי' ע"כ לי"ל הך חזקה כלל וכוותיה קיי"ל שוב נראה לי ראי' ברורה מרש"י סו"פ האשה שלום גבי האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ בני נאמנת ופירש"י משום דמעיקרא הוי בחזקת פטורה משום דהוי מוקמינן לבן בחזקת קיים והפה שאסר הוא הפה שהתיר ומשמע דווקא משום דלא נודע לנו דמת הבן אלא על פיה ואית לה מגו הא איכא עדים דמתו שניהם ואינן יודעין איזה מת ראשון אסורה וע"כ דלא אמרינן שזה חזקה דהאב מת ראשון ודווקא דלא נודע לנו ממיתת הבן כלל מוקמינן לי' בחזקת קיים הא נודע לנו שמת ואין אנו יודעין איזה מת קודם הוי ספק השקול ואסורה וצ"ע:

סימן כה

מה דבדק לי מר אבא בההיא דפסחים (כ"ה) גבי בשר בחלב שלא כדרך הנאתן דאמר ואביי להכי לא כתיב אכילה בגופה לומר שלוקין עליו שלא כדרך הנאתן הנה מדברי הרב בק"נ פרק זה (אות י"ד) דהקשה דגבי הקדש נמי ליתסר שלא כדרך אכילתו דלא כתיב בי' אכילה בגופו ואי דילפינן חטא חטא מתרומה נימא נמי דלהכי לא כתיב אכינה בגופה דאפי' שלא כד"ה כדאמרינן גבי בב"ח ע"ש נראה שהבין בפשט הסוגי' דהא

גופה דלא כתיב לשון אכילה בגופה הוי הוכחה דאפי' שלא כד"ה וגם לפי"ז יש ליישב בפשיטות דגבי הקדש ליכא למילף מהא דלא כתיב אכילה בגופה דהך ג"ש מתרומה בלא"ה איצטריך לכמה דרשי דבזבחים (ד"מ) דריש מיני' לענין קדשי עובד כוכבים ובמעילה (י"ח) לענין מחובר ע"ש ובכ"ד והך סברא ליכא למידק אלא לענין בב"ח דהכא דלא יליף מיני' אלא הך מילתא וא"ש אבל באמת אין דעתי נוחה בכך דלא מצינו כי הך סברא בכל ג"ש שבש"ס למידק למה לא כתיב בגופה והרבה גופי תורה לא נלמדו אלא בג"ש והוא תמוה להחמיר בלמד יותר ממלמד ובזה מצינו פלוגתא בג"ש אי דון מינה ומינה או אוקי באתרה והיינו בהנך דינין דמצינן גבה מפורש איפכא אבל לא להחמיר ממילא בזה ולחומר הקושי' נראה בביאור סוגי' זו דהנה בחולין (דקי"ג) פליגי ר"א ור"א במבשל חלב בחלב אי לוקה ואמר בחד לישנא דבאכילה כו"ע לא פליגי דלא לקי דאין איסור חע"א כי פליגי בבישול מ"ד לקי חד איסורא הוא ומ"ד לא לקי להכי אפקי' רחמנא לאכילה בלשון בישול מאן דלקי באכילה לקי בבישול ואי לא לקי באכילה לא לקי בבישול ומותיב להך לישנא מברייתא דתניא דהמבשל פיגול ונותר וטמא בחלב לוקה ע"ש והנה יש להקשות בלשון הש"ס דלהכי אפקי' רחמנא לאכילה בלשון בישול כו' דהא הך דרשא דג' לא תבשל אתי לאכילה והנאה ר"י הוא דתני לה והרבה תנאי ואמוראי נ"ל מדרשי אחריני בסוגי' והול"ל כי פליגי בבישול אליבא דר"י. ועוד קשה דמאי פריך מברייתא לישני דברייתא לא ס"ל דנפיק איסור אכי' מלא הבשל וליכא כלל הך סברא דלהכי אפקי' רחמנא ובאמת נראה דכל עיקר קו' הש"ס לא דלא אסיק אדעתי' כלל הא דמשני הך תנא סבר איסור חל ע"א דהא פשיטא בכ"ד ועוד דא"כ הו"ל להקשות טפי לכו"ע דאפי' באכילה מצינו מ"ד דלקי הך ברייתא דפסחים (דמ"ז) גבי המבשל גיד הנשה בחלב ביו"ט כו' ולוקה משום מבשל בשר בחלב ומשום אוכל בשר בחלב וע"כ דבאמת הא לא קשי' לי' כלל דבפשיטות איכא לשנויי דאיכא תנאי דאחע"א אלא דבהך ברייתא הוה משמע לי' דווקא בישול אבל באכילה פטור דאין אישור חע"א. ואפ"ה בבישול חייב דלא אמרינן הך סברא דלהכי אפקי' רחמנא ולענין הך סברא הוא דקמותיב וא"כ הא הך סברא גופי' נמי לא שייכא אלא אליבא דר"י ולימא דלא ס"ל כר"י ע"כ נראה לענ"ד מוכרח דכולהו תנאי ס"ל דהני ג' ל"ת קאי חד לאיסור אכי' וחד לאי' הנאה אלא דבהא סברא פליגי אר"י דר"י דריש לקראי הכי מסברא כיון דיתורא הוא וכולהו תנאי לא משמע להו הכי מסברא בעלמא למדרשינהו הכי ואיצטריך להו דרשי לגלויי אהכי וכי ה"ג כתבו התוס' בב"ב (ד' קכ"ו) לענין ראוי גבי בכור לענין דרשא דימצא לו ולתת לו ע"ש וכה"ג מצינו בכ"ד אבל כולהו אנ' ל"ת סמיכו וא"כ שפיר אתי לכו"ע כך דרשא

דחולין דלהכי אפקי' רחמנא לאכילה בלשון בישול ולהכי נמי שפיר אותיב מברייתא דליכא כלל פלוגתא בהכי כן מוכרח בפירוש סוגי' דחולין והנה עדיין לא נתפרש לנו להך מ"ד דאאכילה לא לקי ואבישול לקי למה אפקי' רחמנא לאכילה בלשון בישול וכ"ש להאבע"א שם דלכו"ע הכי ס"ל דלוקה אבישול ואינו לוקה אאכילה ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי') דלכו"ע תיקשי למה באמת אפקיה רחמנא לאכילה בלשון בישול והנראה לי דזהו באמת דברי אביי הכא דאף דקאי אאיסי ב"י ה הגה"ה ואגב נראה לי ליישב מה שהקשו התוס' להך לישנא דלהכי אפקי' רחמנא לאכילה בלשון ואיהו יליף איסור אכילה בבב"ח בישול כי היכי דאאכילה מנבילה והנאה מק"ו דערלה לא לקי אבישול נמי לא כבר הוכחנו דכו"ע אהך דג' לקי דאדרבה נימא איפכא ל"ת סמיך וה"נ לאב"י וי"ל כי היכי דאמרי' ללישנא. דאביי ס"ל כהאיבע"א שם בתרא ובאמת לכאורה דלכו"ע אאכילה לקי ואבישול הכי הו"ל לאקושי דהוא לחומרא ונראה לי ליישב קצת דמסתבר לי' לאוקמי הדרשא טפי לענין בישול דכתיב בהדי' בקרא ולא אאכיל' דמשתמע מדיוקא וכה"ג כתבו התו' בכ"ד:

לא לקי והדרא קושית הש"ס למה אפקי' לאכילה בלשון ביכול ול"ש דקשי' אליבא דאיסי ולכולי תנאי דסברי דממשמעותא לא דרשינן תלתא ל"ת להכי ואצטרי' קראי לגלויי אהא כמש"נ דלמה לא כתיב לשון אכילה בהדיא ואהא משני דלהכי לא כתיב לשון אכילה לומר שלוקין עליו שלא כד"ה ודווקא הכא דבאמת כתיב לאו בהדי' אאכילה ואפקה בלשון בישול הוא דדייקינן הכי ולא דנידק הכי בכל ג"ש דעלמא וסוגי' זו ממש כעין סוגי' דחולין הנ"ל והוא כו"פ והנה ר"ש דאית לי' ג"ש דאב"י מנבילה ויליף לגמרי כנבילה דאסור באכילה ומותר בהנאה ע"כ איהו לי"ל הנך ג' ל"ת כדדרש ר"י כיון דסבר דבהנאה מותר וא"כ לדידי' לי"ל סברת אביי וסברת הש"ס בחולין למה אפקי' רחמנא לאכילה בלשון בישול כיון דלדידי' לא קאי כלל ל"ת אהכי וכמבואר לעיל וא"כ לדידי' שלא כדרך הנאתן ע"כ לא עדיף מנבילה כיון דכל איסור אכילה מדידה גמרינן ולדידי' לא שייך להכי אפקה כנ"ל וא"כ ליכא אליבי' הך ק"ו דאיסי מערלה וחמץ וכה"כ דמה לכה"כ שכן לוקין שלא כד"ה ויתיישב היטיב קו' התוס' כאן ובחולין במאי פליגי איסי ור"ש דאיסי יליף איסור אכילה מנבילה ואיסור הנאה מק"ו דערלה וכה"כ וחמץ ור"ש יליף לגמרי מנבילה לאסור באכילה ומותר בהנאה ולי"ל ק"ו דאיסי ולדידן י"ל בהך סברא גופה פליגי דר"ש לא ס"ל הך דל"ת אתי לאיסור אכילה והנאה וא"כ לא שייך להכי אפקה כו' כנ"ל וא"כ לא עדיף מנבילה דמותר שלא כדרך אכילתן וליכא ק"ו על הנחה דאיכא למפרך מה להני שכן אסורין שלא כדרך הנאתן וכנ"ל ואיסי אית לי' הך

סברא דל"ח והוא מדוקדק מאוד ואין להקשות דא"כ הדרא קושי' לדוכתא בחולין שם דמאי פריך מברייתא דפיגול ונותר וטמא שבישלן בחלב חייב לישני דר"ש היא דלי"ל הך סברא דל"ח ולי"ל להכי אפקי' וכנ"ל ומש"ה חייב דפשוט דז"א כלל דכיון דר"ש יליף לגמרי בב"ח מנבילה דמותר בהנאה א"כ פשוט דאהני דאסירי בהנאה לא מחייב כלל שוב ראיתי דלדברינו יסתור לנו מדברי התוס' שכתבו דהא דלא אמר הכל מודים בב"ח משום דאין עונשין מן הדין ולדברינו דאיסי עיקר קרא אלא תבשל סמיך הי' נראה דודאי לקי כיון דאינו אלא ג"מ אבל באמת בלא"ה קשה אליבא דאיסי לפי שיטתם גופא שם דאע"ג דאין ג"ש למחצה ונבילה מותר בהנאה יליף איסי מק"ו מערלה לאסור בהנאה ואין סתירה לג"ש דגלי ק"ו דילפינן ג"ש מקדשים שיצאו חוץ למחיצתן דאסירי בהנאה ואיירי בהו ג"כ קרא דהתם ע"ש וא"כ אתי איסור הנאה מג"ש ובודאי הו"ל למימר דלקי וכבר נתעורר בזה האו"ח ע"ש ובלא"ה לר"י ודאי לקי דאמר בהדי' דילפינן מל"ת ושייך סברת הש"ס להכי אפקי' רחמנא לאסור גם שלא כדרך הנאתן ולדידי' ודאי הוי מקרא מפורש על ובודאי יש מנקות על הנאה וע"כ צ"ל דלא נקט ר"י בב"ח דלוקה שלכד"ה משום דלי"ל הכל מודים וא"כ השתא נמי א"ש דלא מצי למימר הכל מודים משום ר"ש דלי"ל כלל איסור הנאה בב"ח ואפי' שלא כדרך אכילה פטור לדידי' כיון דלא נ"ל מל"ת וכנ"ל ועוד דלדברינו בלא"ה א"ש דאביי לא אמר הכא אלא אליבא דאיסי שיסבור דלהכי אפקה כו' לאסור אפי' שלא כד"ה כי היכי דלא תקשי דניפריך מה לכה"ג שכן לוקין שלא כדרך הנאה אבל למ"ד בחילין דלהכי אפקי' בלשון בישול דאי לקי אאכילה לקי אבישול אי לא לא ליכא למידק לענין הך דרשא כלל ולי"ל הכל מודים כיון דהך מ"ד פליגי ואין להקשות דבאמת תיקשי להך מ"ד מדאיסי דדריש לי' להך דרשא ולא מצינו מי שחולק עליו בזה וא"כ היכי פליג הך מ"ד אאיסי דגם בלא דברינו תיקשי לי' מנ"ל למידרש להכי דכל היכי דלקי אאכילה כו' דילמא אתי לשלא כד"ה ע"כ נראה דאיהו פליג אאביי בהך סברא וסבר דליכא למידרש להך דרשא דאביי דאי להכי למה אפקי' קרא טפי בלשון בישול שאינו מורה בלל על אכינה והנאה טפי הו"ל למכתב לשון שמשמעו לאיסור הנאה וע"כ דלהכי הוא דאתי למדרש היכי דלקי אאכילה לקי אבישול ומש"ה אפקי' בלשון בישול ולא תיקשי לאיסי להיפיך דלמה דריש לי' לשלא כד"ה די"ל דאיסי סבר איסור חל על איסור וא"כ בלא"ה גם באכילה נמי לקי ולי"ל למימר כלל הך דרשא כל היכא דלקי אאכילה לקי אבישול או להיפוך וע"כ דלשלא כד"ה אתי אבל הך דדרש לי' בחולין חי לקי אאכילה סבר כמ"ד דאין איסור חל על איסור ושייך יותר הך דרשא מדנקט יותר לשון בישול וא"כ שלא כד"ה לא ידעינן כלל וא"כ הדר תלי בפלוגתא דתנאי

דאיסור חל על איסור והיינו תי' הש"ס שם אתיובתא דמברייתא הך תנא סבר איסור חל על איסור ודו"ק ואפשר דגם אביי לא אמר אלא אליבא דאיסי אבל לאינך תנאי דאין איסור חע"א יודה דמסתבר יותר למדרש כל היכי דלקי אאכילה ולא ידעינן כלל הך דרשא דשלא כד"ה ומש"ה לא אמר הכל מודים ודו"ק:

לי כעת בדברי הרא"ש פרק קמא ס"י דלשיטת ריב"א דמצוה שא"א ע"י שליח מברכין בלמ"ד אומרין לאכול מצה ולאכול מרור וקשה לי' מלשון הש"ס לקמן קט"ו מברך על, אכילת מצה ואכיל ועל אכילת מרור ואכיל דמלשון ואכיל משמע שמה שאמר תחילה דמברך על אכילת מצה היינו נוסח הברכה מיהו בלשון הרא"ש שם מברך אמצה ואכיל כו' מיהו לעיל בלשון הרא"ש כי מטי לחזרת מברך על אכילת מרור ואכיל. וכן בש"ס ומברך עלי' על אכילת מרור ואכיל וצ"ע. ואולי נפרש דה"ק מברך ברכה הטעונה על אכילת מרור והוא דוחק:

סימן כו

מה שהעיר בקושית המהרש"א פסחים (ד"ט) גבי אין חוששין שמא גררה חולדה דפריך טעמא דלא חזינא דשקיל הא חזינא צריך בדיקה והא גבי מדורות הכותים תנן דכל מקום שחזיר וברדלס מצויין א"צ בדיקה והקשה לפי שיטת התוס' והרמב"ם דאין מדוה"כ בחוץ לארץ לפי שהוא מדרבנן וא"כ דילמא היינו טעמא דמקילינן התם דהוה ספיקא דרבנן אבל הכא בחמץ לא וכוונת דבריו לפיר"י בתוד"ה כדי כו' דמתני' איירי שלא ביטלו דהוי דאו' הנה לענ"ד אין מקום כלל לקו' דהא באמת אי יש שם נפל מת הוי ודאי טומאה דאורייתא כמש"כ רש"י דקברי עובדי כוכבים מטמאין באוהל אליבא דרבנן ולרשב"י דס"ל דאינו מטמא באוהל במו"מ מיהת לא איתמעיט) וכן מוכח בהדי' בסו"פ דם הנדה (דנ"ז) דנאמנים כותים לומר קברנו את הנפלים או לא ופריך והא לי"ל לפני עור ומשני בשעומד שם ותרומה בידו ע"ש ואי ס"ד דלא הוי אלא טומאה דרבנן פשיטא דכותים לי"ל דרבנן ולא מהימני כדאמרינן התם לענין סכנות ופרעות דהוי דרבנן ע"ש והא דמדוה"כ הוי דרבנן הנה לפי מסקנת רבא דאימר לא הוי א"ש בפשיעות דבאמת קיי"ל בכ"ד דלמיעוט נפלים לא חיישינן דמדאורייתא רוב נשים ולד מעלי' ילדן אלא דכבר כתבו התו' בחולין (די"ב) ובכ"ד דמיעוט נפלים הוי מיעוט המצוי וחששו לו מדרבנן וה"נ כיון דאין קוברין שם אלא נפלים ליכא אלא חששא דנפלים מדרבנן אלא דהמקשה דלא אסיק אדעתי' אימור לא הוי באמת קשה לכאורה הך תוספתא דתניא דהוי דרבנן ודוחק לומר דלא ידע להך תו' ואפ"ל דס"ל דנהי דבעי דווקא חזיר וברדלס

מצויין כדי לתלות באכלתי' אבל אין מצוים לא תלינן היינו מדרבנן אבל מדאורייתא גם באין מצויין יש לתלות ומש"ה לא הוי מדוה"כ אלא מדרבנן וכ"ז משום דתלינן דאכלתי' אבל אי אין תולין באכלתי' ודאי הוי דאו' וא"כ שפיר הוכיח לפי סברתו דעכ"פ במצויין אנו תולין דאכלתי' ואין מחמירין אפי' מדרבנן אף שהספק שפיר הוה בדאו' וז"ב:

וצריך לי עיון שם פירש"י גבי הא דמסיק ואין ספק מוציא מידי ודאי והתניא חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות אפי' הן ב"י ה"ה בחזקת מתוקנין ומשני דודאי וודאי הוא כדר"ח חוזאה חזקה על חבר שאינו מוציא מת"י דבר שאינו מתוקן ואיבעית אימא ספק וספק דילמא עבד כר"א דמערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כו' ופירש"י דאע"ג דמדרבנן אסור מיהו אכילת קבע בדרבנן סמכינן על חזקת חבר ומשמע דהך איבע"א אתי למימר דאפילו לא סמכינן אדר"ח בדאורייתא נמי ניחא וזה תימא דהא בעירובין (ל"ב) פליגי ר"נ ור"ש אי סמכינן על חזקה שליח עושה שליחותו בדאו' ומייתי ממתניתא דחבר שנתן לו תאנים א"צ לעשר ודחי דילמא שאני התם כדר"ח ועכ"פ מוכח חזקה דחבר סמכינן לכו"ע אפי' בדאו' ולענ"ד יש מקום לומר פי' האיבע"א עפ"י דברי התו' שם ד"ה ר"נ דחזקה שע"ש היינו דוקא במקום שיודע שחבירו סומך עליו וה"נ י"ל בחזקה על חבר דמודה גם ר"נ היינו נמי דווקא כשיודע שחבירו יסמוך עליו וא"כ זה שייך במת מתוך ישוב הדעת י"ל שיודע דחבירו סומך עליו אבל כשמת פתאום דמעיקרא לא הוי ידע דיסמכו עליו דלא ידע שימות ואח"כ הא מת פתאום ולא הי' בידו לתקן וא"כ לא שייך כלל ובאמת כבר הביאו התו' בע"ג (דמ"א) מתוך הירושלמי דתפתר כשמת מתוך הישוב וי"ל דזהו האיבע"א דאפי' מת פתאום דליכא הך חזקה על חבר כנ"ל מותר דבדאו' הוה ספק וספק וקו' רש"י דמדרבנן אסור אפי' הכניסה במוץ שלה י"ל דבדרבנן אתי ספק ומוציא מידי ודאי וכן מוכיחין דברי התו' ד"ה כדי דכתבו דע"כ דאיסור דרבנן ספק מוציא מידי ודאי ולפירש"י דהכא הוי משום חזקה אינו מוכרח כלל וע"כ שפי' כדברינו ולא ניחא להו מטעם חזקה דא"כ אפי' בדאו' נמי וע"כ דהאיב"א קאי אפי' בגוונא דליכא חזקה ומשום ספק מוציא מידי ודאי ושי' רש"י צריך לעיין:

סימן כז

מה שכתב לדחות ישוב הרב המגיה במל"מ על קו' התו' בפסחים (דכ"א) ד"ה כ"מ דהקשו דלר"א יהא נהנה בחמץ בפסח בכרת דכתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכתב הרב המגיה ליישב על פי דברי התו' בחולין (ק"כ) דתניא דהמחהו וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה אינו יוצא ידי חובתו ופריך בשלמא מצה אינו יוצא לחם עוני כתיב אלא

חמץ ענוש כרת הא אכילה כתיבא ואר"ל נפש לרבות השותה ע"ש וכתבו התו' בד"ה אכילה כתיב אף דחמץ אסור בהנאה הנאה לית בי' כרת וא"כ לפי המסקנא דילפינן דענוש כרת בהמחהו מיתורא דנפש ע"כ מוכח מהך יתורא דהנאה לית בי' כרת דאי ל"ה לא איצטריך יתורא דל"ג מהנאה כדברי התו' ומר כתב דלפי מאי דבעי ר"פ למימר בפסחים (ל"ה) דמש"ה עיסה שנילושה ביין אין חייבין על חימוצה כרת משום דכל שאין יוצאין בה ידי מצה אין חייבין עליו משום חמץ ופריך עלי' מהא דתניא המחהו וגמעו כו' והא הכא דאינו יוצא ידי מצה וחייבין על חימוצה כו' וא"כ עכ"פ איצטריך נפש דלא ניטעי כדר"פ ודברי התו' בחולין הוא לפי מה דלא אקשי התם בש"ס הא איתקיש למצה וא"כ ליכא אלא גריעותא דלא הוי אכילה ואהא כתבו שפיר דאף דלא גרע מהנאה הנאה אינו בכרת אבל באמת אפי' אי הנאה יש בו כרת לא ידעינן מיני' המחהו דיש בו צד לפטור בלא"ה משום דאיתקש לאכילת מצה הנה כבר הקדימו בכל דבריו הרב שעה"מ בפ"א מחמץ אמנם כבר נתעורר דא"כ התם בש"ס דעביד צריכותא הא דאיצטריך לרבות שותה בחמץ וחלב ונבילה ע"ש ולימא דמש"ה איצטריך קרא בחמץ דלא נימא דאיתקוש לאכילת מצה ע"ש גם באמת צריך טעם למה לא פריך מעיקרא הא איתקוש ע"כ נלענ"ד דבאמת קו' הש"ס בפסחים שם לר"פ היינו דמוכיח מבריי' דע"כ לא דרשי' כלל הך הקישא לענין הא דבאמת מנ"ל לתנא דנפש מרבה שותה דאית בי' תרתי גריעותא חדא דאיתקיש למצה ועוד דכתיב אכילה ובאמת במצה אינו משום דכתיב אכילה אלא דלא הוי לחם עוני כדאמרינן בחולין שם לחם עוני כתיב והכוונה דלא כוי לחם כדאמרי' בברכות (דל"ח) לענין פירורין שאין בהן כזית דאי אינן באין מלחם גדול ולא ערסן לא הוי לחם ע"ש וא"כ אית בי' תרתי גריעותא ודילמא אינו מרבה אלא פירורין שאין בהו כזית כההיא דברכות דלית בי' אלא גריעותא דאינן לחם ואינו יוצא ידי מצה והו"א דאיתקוש אכילת חמץ לאכילת מצה אבל אכילה הוה או דמרבה סופגנין ומצה העשוי' באלפס והדביק ולבסוף הרתיח דאמרינן בדל"ז דאינו יוצא בהם ידי מצה ואין לומר דכל הני דמעיקרא הוי חייבין עליהן פשוט דתו לא נפקע ולא שייך בזה ההיקש לאכילת מצה וכן סופגנין כשהוא בצק הוי קאי לאיסור חמץ כדמוכח בדמ"ח במתני' דבצק שבסדקי העריבה דעוברין עלי' בבל יראה וע"כ משום דאף דאינו ראוי עתה לאכילה עיקרו קאי לאכילה דע"כ ז"א דא"כ מאי פריך גם מהמחהו והא הכא דאין יוצאין בו ידי מצה דילמא ש"ה דמעיקרא איחייב בהו ולא שייך איתקוש למצה וליכא לפטור אלא משום אכילה ומרבינן מנפש אבל בעיסה הנילושה ביין דמעיקרא איכא למיפטרה משום היקישא לא מרבינן וע"כ דגם בכה"ג שייך איתקוש וא"כ דילמא קרא לא מרבה אלא הני דאכילה הוי

אלא דלא מיקרי לחם והוי ס"ד למעטינהו מהקישא ורבינהו קרא אבל המחהו דלא הוי אכילה כלל מנלן ואין לומר דמשמעותא דנפש הוי כל דמייתבא דעתא וממילא איתרבי כל מילי דמייתבא דעתא דז"א דא"כ נרבה אפי' שלא כד"ה נמי וא"כ למה לא אמר הכל מודים בחמץ בפסח דלוקה שלא כד"ה כדאמר התם (דכ"ד) לענין כה"כ וע"כ דהך ריבויא דנפש הוי כשאר ריבויין דלא מרבינן אלא חד מילתא דמסתבר ואי שייך לדרוש הך הקישא דאכילת חו"מ לענין הא וצריך יתורא לרבינהו א"כ דילמא לא אתי קרא אלא להך מילתא וכגון לפירורין שאין בהם כזית ולסופגנין וע"כ דס"ל לתנא דלענין זה לא צריך ריבוי כלל דלא דרשינן הקישא לענין הא וע"כ לא אתי הקישא אלא לרבות המחהו וזהו כוונת הש"ס בתיובתא דר"פ ומש"ה לא פריך נמי הא איתקוש וכן בצריכותא לא אמר דבחמץ איצטריך קרא כי היכי דלא נימא דאיתקוש דע"כ מוכח דהאי תנא לא איכפת לי' כלל להכי וכדהוכחנו וא"כ נתקיימו דברי הרב המגיה דהא כל גריעותא דהמחהו לפי המסקנא אינו אלא משום דאכילה כתיב בי' ות"ל דהוי הנאה וע"כ דהנאה לית בי' כרת וכדברי התו' וא"כ מהך יתורא מוכרח דהנאה אין בו כרת וז"ב:

אמנם בגוף קו' התו' דלא הקשו אלא לר"א ומשמע דלחזקי' דסבר דווקא לא יאכל הוי איסור הנאה א"ש וזה תימא כיון דבחד דוכתא דלא יאכל הוי הנאה בכלל א"כ לפחות איתקוש לאכילה ויהי' בו כרת וגדולה מזו הקשה התו' בשם הרשב"א בד"ה ד"ה דהא איתקוש השבתת שאור לאכילת חמץ דנילף מיני' דהשבתת שאור בכרת וכ"ש דיש לנו ללמוד על הנאה ואף דלפי זה נדחה באמת כל ראייתם דאין הנאה בכרת דהא כל הוכחתם מדלא אמר דהא איכא בין חזקי' לר"א והיינו לפי שי' דלחזקי' פשוט דאין בו כרת אבל לפ"ד י"ל דבאמת יש על הנאה כרת גם לחזקי' אבל באמת כבר נתברר לנו ראי' גדולה מיהו מסוגית הש"ס דע"כ סבר דאין כרת על הנאה מסוגי' דחולין דפריך והא אכילה כתיב בי' וח"ל דל"ג מהנאה וכדברי התו' וע"כ דהנאה ס"ל להש"ס דאין בו כרת ומיהו לפי שי' התו' דלחזקי' ודאי אין כרת על הנאה אין להוכיח מהך סוגי' די"ל דפריך דתיקשי ברייי' לחזקי' אבל לפי מש"כ דגם לחזקי' י"ל דיש בו כרת וע"כ מדפריך בפשי' והא אכילה כתיבא דפשיטא לי' להש"ס משום מיעוטא דאין בו כרת וא"כ י"ל כן גם לר"א והשתא לא יספיק לנו דברי הרב המגי' דנ"ל דאין בהנאה כרת מדאיצטריך יתורא דנפש אף שהיא הוכחה ברורה לפי מסקנת הש"ס דאיכא יתורא דנפש כמו שביארנו מ"מ לא יתיישב לפי זה דהמקשה דפריך על המחהו והא אכילה כתיבא ולא ס"ד מריבויא דנפש א"כ אדרבה הול"ל דגם בהנאה איכא כרת ועוד בצריכותא דאצריך למ"ל נפש גבי חמץ הול"ל דאתי למעוטי הנאה ולפי שי' התו' הי' מקום ליישב דסוגי' זו אתיא אליבא

דחזקי' דפשי' דליכא כרת בהנאה ולא צריך מיעוטא אבל לפי מה שהקשינו דגם לחזקי' איצטריך מיעוטא לי"ל ע"כ דילפינן דאין הנאה בכרת מקרא דנפש דתיקשי כל סוגי' זו וכנ"ל ופשוט דגם תי' התו' דכי כל אוכל דכתיב גבי כרת לא משמע הנאה ליתא לפי"ז דמ"מ נלמוד כרת מהקישא דאיתקוש הנאה לאכילה בקרא דלא יאכל וכמו שהקשה הרשב"א על השבתת שאור וכנ"ל ע"כ נראה דנהי דהוכחנו מסוגיא דפסחים (דל"ה) דלא דרשינן הך הקישא לענין עיסה שנילושה ביין ולענין המחהו מ"מ הך הקישא הלכתא הוא בכ"ד שם לענין אורז ודוחן ולענין טבל אליבא דר"ש בדנ"ה ע"ש ובריש אלו עוברין (דמ"ג) לענין נשים ובריש מכילתין לענין ליל ט"ו ע"ש ד"ה וא"כ י"ל דלענין הנאה הך הקישא קיים וממעטינן הנאה כמו שאינו יוצא ידי מצה בהנאה ר"נ אינו חייב כרת בחמץ על הנאה והא דדרשינן לי' לענין הנאה טפי מבהמחהו קל לחלק ודוק ובזה יתיישב קו' הרשב"א לענין השבתת שאור דיהא בו כרת דאיתקוש לאכילת חמץ די"ל דאיתמעט מהך הקישא דאכילת מצה מק"ו מהנאה ודו"ק

שוב ראיתי בתשובות רע"א (סק"צ) שכתב לדחות דברי הרב המגיה הנ"ל עפ"י מה שהוכיח שם דשיעור איסורי הנאה הוה פרוטה מסוגיא דב"ק (מ"א) גבי שור הנסקל דאמר התם אי ס"ד לאיסור הנאה הוא דאתא לכתוב לא יהנה כו' והרי אי הוה כתיב לא יהנה הוה השיעור בפרוטה ולימא דמש"ה כתיב לא יאכל לומר ששיעורו בכזית וע"כ דהשתא נמי דכתיב לא יאכל הוה השיעור בפרועה ע"ש ולפי"ז איצטריך נפש אפי' אי הנאה נמי יש בה כרת דאי הוה מתורת הנאה הוה אמינא דשיעורו כהנאה בפרוטה ואיצטריך נפש דשיעורו בכזית כאכילה ע"ש והנה לפי דבריו מצינו דהנאה חמורה מאכילה דהנאה אם יש בה פרוטה חייב אפי' אין בה כזית ובאכילה בעי לעולם דווקא כזית ואין להקשות להקשות לפי"ז דא"כ מהיכי פשיטא להו להתו' עיקר קושיתם גבי המחהו דל"ג מהנאה והא חזינא דבפחות מכזית אכילה קילא מהנאה וא"כ י"ל דה"ה המחהו אם אינה אכילה גריעא ג"כ מהנאה די"ל דבשלמא לענין השיעור י"ל דאכילה פחותה מכזית אינה חשובה כלל ולא הוי אפילו הנאה אבל בהמחהו פשיטא להו דאף אם אינה אכילה ל"ג עכ"פ מהנאה וזה נכון. והנה הא דפשיטא לי' דאי הוה כתיב לא יהנה הוה שיעורי' בפרוטה היינו מהקדש דקיי"ל דשיעורו בפרוטה וכן נהנה מע"ג משמע בע"ג (די"ט) גבי הגיע לכיפה שמעמידין בה עבודת כוכבים שכרו מותר דאמרינן שם אימת מיתסר במכוש אחרון ההיא שעתא לית בה שוה פרוטה משמע דשיעורו בפרוטה אלא דלכאורה יש להקשות דא"כ בב"מ (נ"ה) גבי חמש פרוטות דחשיב הנהגה מהקדש שוה פרועה מעל ליחשיב כל א"ה בפרוטה מיהו ע"ז יש לתרץ דחדא מינייהו

חשיב אבל לוי בגמרא דאמרינן דל"ח הקדש דבהקדש לא קמיירי ואי כל א"ה הוה שיעורייהו הכי ליחשיב כל א"ה ואין לומר דבלא"ה תיקשי ג"כ דהא נהנה מעבודת כוכבים כ"כ דהוה שיעורו בפרוטה וליחשב הא י"ל דבעבודת כוכבים נמי לא מיירי אבל כל א"ה ודאי הו"ל למיחשב מיהו לפי שי' הפו' דאין לוקין על הנאה א"ש דלי"ל מאי למיחשב [והא דנסתפק רע"א בשיעור ההנאה אף אי אין בו מלקות ולענין איסור בלא"ה חצי שיעור אסור מ"ה י"ל דמ"מ נ"מ לחומר האיסור אי הוה בי' כשיעור וכן כ' התו' בריש אלו הן הלוקין דמש"ה איצטריך לאו בלשאב"מ ולאו הניתק לעשה לחומר איסור לאו ובזה יישבתי מה שהקשו המפרשים בסוגי' דריש ביצה לגבי לאו דבל יראה דפליגי ב"ש וב"ה אי שיעורו בכזית דמאי נ"מ דבלא"ה ליכא מלקות ולענין איסור גם ח"ש אסור מ"ה ע"ש דנ"מ לחומר איסור לאו וכדברי התו' גם יש לעיין בהנאה אי שייך ח"ש אסור מ"ה ואי שייך בי' צרוף ומדברי התו' גיטין (י"ב) ד"ה פחות משוה פרוטה דמוכח מדבריהם דבהקדש אסור גם פחות מפרוטה אין ראי' דבהקדש מרבינן בהדיא בב"מ (נ"ה) אף פחות מש"פ להשבון ע"ש] אבל מדברי התו' בכ"ד ובפסחים (כ"ד) ד"ה ה"מ מוכח דלוקין על הנאה וא"כ תיקשי סוגיא דב"מ דליחשיב לוי כל א"ה וע"כ דכל א"ה אין שיעורן בפרוטה וגם יש להוכיח מדבריהם בפסחים (ל"ג) ד"ה ומינה לענין הא דיליף רבי מיתה בהזיד במעילה מתרומה ואמר ומינה מה תרומה בכזית אף הקדש בכזית וכ' דאין לומר אוקי באתרה כדין מעילה דממון דהוא בפרוטה דאין מיתה בשאר נהנה כ"א באכילה כו' ואי דבכל א"ה שיעור ההנאה בפרוטה ואכילה בכזית לא שייך ע"ז באתרה דאין זה באתרה כלל ואי לא הוה מלקות על הנאה בא"ה לא הי' מוכח זה ג"כ דבשאר א"ה לא שייך לדמויי שיעור מלקות דאכילה לשיעור הנאה כיון דאין מלקות בהנאה וכעין שכתבו לענין מיתה של הקדש אבל כ"כ דשי' התו' דיש מלקות בהנאה וח"כ ההוכחה חזקה מדבריהם דבכל א"ה שיעור ההנאה כשיעור האכילה בכזית [ומלשון התוספות מעילה דממון ולא כ' סתם מעילה דהנאה יש להסביר החילוק דהקדש משאר א"ה דמעילה שהוא מוציא מרשות אחר דהיינו מרשות גבוה הוה כשיעור ממון אחר דהיינו פרוטה ואף בכל ההנאות מהקדש דהוה ודאי נמי שיעור פרוטה כההיא דנטל אבן או קורה דאמרינן עד שידור תחתי' בשוה פרוטה הוה כמש"כ] ותדע דע"כ צ"ל נמי כדין מוציא מרשות חבירו ולא שייך זה בכל א"ה ומש"ה הוה שיעורן בכזית ודוק] וראיית רע"א מב"ק לענ"ד יש לדחות בפשוט דאף לפי הקושי' דהש"ס דלא יאכל אתי לא"ה אכתי תיקשי בעל השור נקי למ"ל וצריך לומר דבאמת גם להמקשה אתי ובעהשו"נ לשחטי' וממילא משמע מיני' תרויי' בין אכילה והנאה אלא דמלישנא דתנא פריך דמשמע דאייתר לי'

לא יאכל ג"כ לשחטי' ופריך דילמא אתי להנאה היכי דסקלי' אבל עכ"פ אתי בעהשו"נ להנאה דשחטי' וא"כ ליכא גבי' לשון אכילה ואדרבה משתמע כדין ממון דהוה שיעורו בפרוטה וא"כ אי סקלי' ודאי ל"ג והוה שיעורי' בפרוטה [והתו' כתבו דלפי המקשה אתי בעהשו"נ להנאת עורו ולפי"ז ג"כ דברינו נכונים דפשיטא דגם הנאת בשר הוה בכלל בעהשו"נ אלא דדבריהם צריך לי עיון דלכאורה המקשה אכתי לא ס"ד הנאת עורו דהא פריך בתר הכי וכי מאחר דנ"ל איסור אכילה והנאה מלא יאכל בעהשו"נ למ"ל ולא אסיק אדעתי' להנאת עורו וכ"ש לפי מה שכ' התו' בפסחים דהא דכתיב בשרו ואיצטריך לרבויי עורו משום דבשרו צריך אע"ג דעבדי' כעין בשר ע"ש וא"כ לפי הס"ד דלא צריך בשרו להכי לי"ל בעהשו"נ לה"ע דתקשה לא לכתוב בשרו ולא בעהשו"נ ע"כ פשוט יותר לכאורה כן דאי ל"ה ל"י נהי דשאר א"ה הוה שיעורן בפרוטה הכא דלא איצטריך אלא להנאה ואפקי' בלשון אכילה שפיר י"ל דלהכי אפקי' לומר דשיעורו של זה בכזית כעין שאמרו בחולין (קי"ג)להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בישול כל היכי דלקי אבישול לקי אאכילה וע"כ דהכא פשיטא לי' בלא"ה דשיעורו בפרוטה ומההיא דבעל השור נקי ואין להקשות דמ"מ ליחשב לוי הך דשוה"נ בפרוטה די"ל דס"ל דבעהשו"נ לשאר דרשי דתנאי דהתם וליכא למשמע מינה והוה כשאר א"ה הגה"ה וזה צריכין אנו לומר ליישב סברת המל"מ בפרק ה' מיסודי התורה דאין לוקין על ההנאה לפי דלא כתיבא בהדיא וא"כ תיקשי לכאורה דלימא דמש"ה לא כתיב לא יהנה דא"כ הוה כתיבא בהדיא והוה לקי אלא דבאמת דגם השתא דכתיב לא יאכל ג"כ אינו דומה לשאר איסורין דאיצטריך לי' ג"כ לאכיל' והנאה אינה. אלא דהוה בכזית וא"כ דהנאה ג"כ מכללא אבל כאן כיון שיעורה בכזית שוב נתקיימו היטב דברי הרב המגיה ולא נדחה מפני זה. אבל יש להתעורר דהנה באמת גוף קושית התו' דהא גם הנאה אסור בחמץ יש לעיין דהא גם בכה"כ בעי בע"ב מנ"ל לאסור משקין היוצא מהן אף שאסור בהנאה וכ"כ בע"ב ד"ה היכא דהא גרע טפי לפי שאין האיסור בעין ובלאו הך פירכא דאכילה ה"נ הוה מצי למיפרך מנלן ע"ש וא"כ גוף קו' התו' ע"כ אינו אלא אלשון הש"ס דפריך משום אכילה אבל באמת גרע גם מהנאה וא"כ אי אף בהנאה איכא כרת שפיר צריך הכא ריבויא דנפש וליכא למידק מיני' דאין כרת על ההנאה וגם לשי' הר"ש מורדון שם י"ל דגרע זה מהנאה וסברתו אינו אלא דלענין אי לא הוה כתיב לשון אכילה הוה א"ש ע"ש ודו"ק וקו' התוס' לפי שיטתו ג"כ אינו אלא אהא דמשמעות הש"ם דבלא אכילה ליכא כרת אבל לא דלשתמע המחהו מהנאה ודו"ק:

טז עומד דעל אכילה לא איצטריך אפי' כתיב לא יאכל הוה ככתיבא בהדיא ודו"ק:

עומד אני כעת בתו' ע"ג (ל"ח) ד"ה א"ב דהאריכו דהך לישנא דרב דכל שאינו עולה על שולחן מלכים אין בו משום בישולי ע"ג לא פליג על אידך לישנא דרב דנאכל כמות שהוא חי אין בו משום ב"נ וקשה לי דלא הביאו ראי' ברורה משבת (דנ"א) דר"נ שתי מיא דאחים קפילא ארמאה ושמע ר"א ואיקפד ופריך משום מאי איקפד כרבוותי' עביד דא"ר כל שהוא נאכל כמות שהוא חי אין בו משום ב"נ ודחק לשנויי דסבר אדם חשוב שאני ואי איכא לישנא משמי' דרב דפליג טפי הו"ל לשנויי דסבר כאידך לישנא וע"כ דבהא לא פליגי כלל וזהו ראי' ברורה לענ"ד וה' יאיר עיני:

סימן כח

נזיר (די"ב) כי משוי אינש שליח במילתא דמצי למעבד השתא כו' ועי' בתו' דפי' דכל דלא מצי עביד השתא לא מצי למיעבד שליח השתא והקשו ממעשים בכל יום דאשה אומרת לחבירתה לושי לי קמח והפרישי חלה אף דלא מצי עביד השתא דקיי"ל המפריש חלתו קמח לא עשה כלום ותי' ר"ת דהתם יש בידה להביא עיסה שנתגלגלה ולהפריש על הקמח לכשיהי' נילוש דקיי"ל בקדושין (ס"ג) כל שבידו לאו כמחוסר מעשה ויכול לתרום פירות תלושין אפירות מחוברין לכשיתלשו וכתבו עוד דמיהו בהאי טעמא דבידה ללוש ולגלגל לא סגי לימא דמש"ה מצי נמי למשוי שליח כדמוכח בפרק ר"ג גבי כתוב גט לארוסתי לכשאכניסנה אגרשנה הוי גט דבידו לגרשה השתא ליבמתו מאי ומאי מיבעיא לי' הא בידו לבא עלי' ולגרשה וע"כ כיון דלא מצי לגרשה השתא לא מצי משוי שליח כיון דמחוסר מעשה לבא עלי' וה"נ אי לא מצי למפריש השתא מה שבידה ללוש ולגלגל הוי מחוסר מעשה ולכאורה דבריהם תמוהין מאוד כיון דס"ל דביבמתו הוי בידו לבא עלי' וקיי"ל כל שבידו לאו כמחוסר מעשה וא"כ יהי' יכול לגרשה עכשיו כשיבא עלי' כמו התם לענין מחוברין לכשיתלשו ובהדי' הוכיחו התו' ביבמות שם דדוקא למ"ד אין אדם מקנה דבר שלבל"ע כותב לאשה בעלמא לכשיכנסנה לא הוי גט אבל למ"ד אדם מקנה מהני כי היכי דאמרי' לרבי גבי שטר שיחרור לכשאקחך הרי את קנוי לעצמך דמהני ושטר שיחרור שוה לגט אשה בכ"ד ע"ש וא"כ כל שבידו דלא הוי דבר שלא בא לעולם כדאיתא התם בקידושין לכאורה אית לן למימר דיכול לגרשה לכשיבא עלי' וכיון דיכול לגרשה השתא לכאורה הוי ממש דומיא דחלה דכיון דיכול להפריש עתה לכשיהי' נילוש יכול לעשות שליח וה"נ יכול לגרש השתא לכשיבא עלי' שוב ראיתי שכבר עמד בזה בתשובות רע"א סוף סקמ"א והניח בצ"ע ע"ש אבל לכאורה גוף קו' התו' התם דמאי מיבעיא ביבמתו הא יכול לבא עלי' ולגרשה היא קו' חזקה דהא קיי"ל

דקונה בביאה על כרחה וודאי הוי בידו והנה לכאורה הי' מקום לומר לפי מה שהאריך הגאון ח"צ דאם אין היבמה רוצה להנשא אין מצוה ביבום או בחליצה וע' כתובות (ס"ד) וכיון דאין עלי' חיוב להזדקק לו אף שאם בא עלי' בע"כ קנאה מ"מ לא מיקרי בידו כיון דאיכא דעת אחרת ומי יימר דיכול לבא עלי' ע"כ אבל באמת ז"א דהא בקידושין שם פריך אהא דר"י כל שבידו לאו כמחוסר מעשה מהאומר לשפחתו הרי את מקודשת לי לאחר שאשחררך ה"נ דלר"י הוי קידושין והיינו משום דיכול לשחררה ע"כ אף דמשמע סוגי' דגיטין (די"ב) דאין טפין את העבד לקבל שיחרור כדאמרי' התם ערק ואזל לעלמא ע"ש וע"כ כיון דעל גוף הדבר אין מעכב עלי' מיקרי בידו וא"כ ביבמתו נמי בידו הוא ולמה לא יהי' יכול לגרשה:

ואחר העיון נראה לי בטעם הדבר דהשתא אינו יכול לגרשה אפי' לכשיבא עלי' היינו כמו דמסיק על הא דהמקדש שפחתו לאחר שאשחררך דאף שבידו לא הוי קידושין משום דמעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת ופי' הדברים נראה כמש"כ. התו' בכ"ד אליבא דר"מ דבעי מיהו עבידי דאתי ומ"מ כשהגוף בעולם לא בעי אפי' עבידי דאתי עיין היטיב בדבריהם בב"ב (ע"ט) ד"ה אימור דשמעינן לר"מ וחזינן דכשהגוף בעולם אף שאינו ראוי לקנין עדיף טפי וה"נ לדידן בדבר שבידו י"ל דפירות מחוברין חשיב הגוף בעולם אבל שפחה אף דלר"מ לשי' התו' חשיב הגוף בעולם אבל לרבנן לענין דבר שבידו כיון דהשתא אינה כלל בדין קידושין וחשיבה בהמה מיקרי אין הגוף בעולם ול"מ מה שבידו ואף דהתו' כתבו שם דלפי מה דמסיק התם לענין האומר לאשתו הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך דלא הוי קידושין אף שבידו לגרשה אין בידו לקדשה ע"ש י"ל כן גם במקדש שפחתו לאחר ששחררה נהי דבידו לשחררה הגה"ה אין בידו לקדשה וא"צ להך טעמא דמעיקרא בהמה) מ"מ וראיתי באו"ח שכתב לענין דינא לא מצינו דהדר שי"ל דגבי שיחרור בי' מהך סברא ושפיר י"ל לא רצו לתרץ בהך סברא דקיימא לדינא דכל היכי דמחו' דאין בידו לקדשה משום דמצי לשחררה על תנאי להתקדש לו ואגב חורפי' ל"ד דא"כ גם בקידושין יכול לגרש' ע"ת שתתקדש לו דהא אפי' באומר היום אי את אשתי ולמחר את אשתי פסקינן בגיטין (פ"ד) כיון דפסקה פסקה כ"ש בדרך תנאי דעדיף טפי ואכמ"ל אלא דבאמת דנהי דבידו דלגרשה ולשחררה ע"כ מ"מ אין בידו להטיל התנאי ולהביאה לידי קידושין על כרחה דהיא לא תתרצה לקידושין ויהא גם הגט והשיחרור בטל וז"ב:

מעשה כזה לא מהני בידו. וערש"א שם דכתב דמש"ה העדפה חשיבא לא בא לעולם אף שבידה לעשות משו' דמחוס' מעשה גדול כזה ל"מ בידו וסברא זו קיימא ע"כ לפי

המסקנא וה"נ י"ל בסברתנו לענין מעיקרא בהמה ומ"מ עדיין אנו צריכין לבאר תכלית פי' בחילוק הש"ס דמעיקרו בהמה דלמה מחובר לענין תרומה חשיב טפי הגוף בעולם משפחה לענין קידושין והנראה דבאמת מחובר יש עלי' דין תרומה קודם אלא שהוא מחוסר תיקון ותדע דגדל בפטור פטור ש"מ דהתחלת החיוב מעיקרא אלא משום דאינו נגמר תיקונו עד שיתלוש אבל שפחה לענין קידושין היא כבהמה בעלמא וכשנשתחררה אח"כ הוי כקטן שנולד ומש"ה נמי כדפריך הש"ס מנותן פרוטה לאשתו להתקדש לו לאחר שיגרשנה לא מצי לתרוצי מעיקרא בהמה דא"א יש עלי' דין קידושין אלא דארי' רביע עלה אבל שפחה אינה כלל בדין קידושין והוי כבהמה בעלמא ולא מיקרי הגוף בעולם לענין שיהא מהני משום שבידו לשחררה וכ"כ דאף דלר"מ דס"ל אדם מקנה ובעי שיהי' עבידא דאתי בהא לא בעי עבידא דאתי משום דחשיב לה הגוף בעולם מ"מ י"ל דלרבנן ל"ח בכה"ג הגוף בעולם דכמ"כ לענין העדפה כתבו התוס' בב"ב שם דלא בעי אליבא כ עבידא דאתי משום דהידי' איתנהו בעולם ואפ"ה לרבנן ל"מ אף שבידו ול"ח בהא הגוף בעולם מה שהידים בעולם וה"נ לענין שפחה י"ל דלרבנן לא חשבו לה הגוף בעולם וכיון דל"ח הגוף בעולם ל"מ לרבנן מה שבידו כן נראה ברור בפי' הסוגיא דמעיקרא בהמה וא"כ נראה לי לפי"ז דזה ודאי דכל אשה ישנה בתורת קידושין ואפי' א"א אבל לענין גירושין כל שאינה מקודשת לא שייך עלה כלל דין גירושין וחשובה לענין הא כבהמה בעלמא וכמו שאין הגוף כלל בעולם ול"מ ג"כ אפי' בידו לקדשה כמו שפחה שבידו לשחררה ואף דלמ"ד אדם מקנה ודאי מהני כמו דמהני בגט שיחרור כשאקחך הרי אתה קנוי לעצמך וה"נ גיטין דשיחרור שוה לגט מ"מ לרבנן לענין בידו ל"מ כמו מקדש שפחה לאחר שנשתחררה דלמ"ד אדם מקנה מהני ולרבנן אפי' בידו ל"מ וה"נ לענין גירושין דה"נ השתא היא כבהמה. והנה בזה כבר עלה בידינו ביאור הסוגיא דמשום הא דבידו לבא על יבמתו על כרחה ולקנותה שתהי' בת גירושין משום הא לחוד פשיטא לי' דל"מ דהשתא היא כבהמה אלא דמיבעי' לי' כיון דאגידא בי' אפשר דמיחשב קצת כזיקת אישות ומיקרי בת גירושין ואף דמחוסרת תיקון לענין גירושין גמורין לענין הא מהני בידו או"ד כ"ז שאינה אשתו לא שייך כלל דין גירושין ולעולם כ"ז שאינה אשתו היא כבהמה ול"מ בידו כלל והוא מבואר:

אבל שיטת ר"ת עדיין צריך ישוב דאנה מצא כאן הוכחה לענין שליחות דל"מ כל שמחוסר מעשה דלכאורה לא איירי כאן כלל בדין שליחות אלא דעיקר כתיבת הגט כ"ז שאינה אשתו ל"מ ואף אם יכתוב בעצמו ל"מ והא דנקט אמר ללבלר ל"ד כמו האומר ללבלר כתוב לאיזה שתצא בפתח תחילה דר"פ כל הגט ע"ש והנלענ"ד דהנה הקשו

התוס' שם בהא דכתוב גט לארוסתי לכשאכניסנה אגרשנה דה"ז גט דהא בגיטין אמרו בהדי' דאינו גט גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ונדחקו שם דהכא איירי בכותב זמן שאחר הנישואין וי"ל דהכא ס"ל דהוא דוחק שיכתוב עתה זמן שאחר הנישואין אלא ס"ל דבאמת אין הבעי' כאן על עצם כתיבת הגט קודם הנישואין דהא פשיטא דל"מ ואפי' בארוסה משום גיטה קודם לבנה ובעי' דהכא אינו אלא לענין מינוי השליחות שיכתוב אחר נישואין ויש להמתיק יותר דתלי בגי' הש"ס דלכאורה אין לפרש כלל דאיבעי' לי' בעצם כתיבת גט דא"כ למה נקט בעי' באומר לאחר הו"ל למיבעי' בכותב בעצמו והול"ל כתב גט לארוסתו אלא דלפי גי' שלפנינו אמר ללבלר י"ל דהוא אורחי' דמילתא שהלבלר כותב גיטין כהך דריש כל הגט הנ"ל אבל התוס' בנזיר הביאו הגי' אמר לחבירו ובזה ודאי לא שייך אורחי' דמילתא וע"כ דאין הבעי' כלל על עצם כתיבת הגט דזה הו"ל למיבעי' בעצמו כתב גט כו' ע"כ מפרש דלענין כתיבת הגט עכשיו קודם הנישואין פשיטא להש"ס דל"מ כלל ואפי' ארוסתו משום גזירה דגיטה קודם לבנה כדאמרי' בגיטין וביבמתו מדינא ל"מ דהוי כבהמה בעלמא ולא שייך גירושין כלל ול"מ אפי' בידו אלא דלא איירי בכותב עכשיו כלל אלא עושה עתה השליחות שיכתוב הגט כשיכניסנה ומש"ה בארוסה מהני דלא שייך לענין השליחות גזירה דגיטה קודם לבנה ומיושב שפיר קו' התו' שם בגיטין וה"נ גבי יבמה ס"ל דהך טעמא דבהמה לא שייך אלא על גוף כתיבת הגט דהשתא אינה בתורת גיטין ולא הוי לשם גירושין אבל לענין מינוי השליח ס"ל דל"ג משאר קנין בעלמא דבידו מהני וה"נ הול"ל לענין השליחות על הכתיבה כיון דיכתוב אח"כ הול"ל דליהני שפיר משום שבידו כי היכי דקיי"ל בשאר קנין דעלמא דבידו מהני וע"כ דלענין שליחות לא מהני כל שמחוסר מעשה בעצם הדבר אפי' בידו ואף דהתם מיבעי' לי' ולא נפשטה ומסוגית התו' נראה דנקטו זה לדבר פשוט וע"כ צ"ל. כן דהא חלה בזה"ז דרבנן והול"ל דספיקא לקולא י"ל דס"ל ג"כ כמש"כ לעיל דעיקר הבעי' ביבמה משום דאגידא בי' אבל משום דבידו פשוט דל"מ אלא דלענין כתיבת הגט עצמו עכשיו סברתו דפשיטא לי' להש"ס דאגידא ל"מ אלא דלענין מינוי השליחות הוא דמיבעיא לי' אי מהני הך טעמא דאגידא בי' והוכיחו שפיר דהא טעמא דבידו פשוט דל"מ וע"כ דכל שמחוסר מעשה ל"מ לענין שיהי' מצי משוי שליח ודו"ק:

והנה כ"ז שיטת ר"ת אבל המרדכי סו"פ האיש מקדש גבי מקדש אחותו דהביא שם הך דהמפריש חלתו קמח לא עשה כלום כתב דמ"מ יכול לעשות שליח להפריש חלה אפי' כ"ז שהוא קמח אע"ג דלא מצי עביד השתא דבידו ללוש ולגלגל ולהפריש חלה וכהך לישנא הביא הב"י ביו"ד (סשכ"ז) בשם הסמ"ג והתרומה וחזינן בהדיא דס"ל

דאפי' מחוסר מעשה כיון דבידו מצי למשוי שליח והנה י"ל דסברי בפי' סוגי' דיבמות דבעי לענין עיקר כתיבת הגט קודם הנישואין ואמר ללבלר ל"ד כהך דריש כל הגט וכנ"ל ומש"ה ל"מ סברא דבידו ובעי דווקא משום דאגידא בי' וכנ"ל אבל לענין שליחות אדלקמי' כל שבידו ודאי מהני וא"כ ביבמתו דבידו יכול לעשות שליח על אחר הנשואין דבידו לבא עלי' אבל לענ"ד י"ל דלא נחלקו ביבמה גופה בשי' הש"ס ואפשר דמפרשי שפיר ג"כ כשיטת ר"ת דאיבעי' על השליחות אדלקמי' ובדידי' פשיטא לי' דלא מהני וכן נראה מדברי הפו' שסתמו בזה דל"מ אפי' שליחות אדלקמי' ולא הביאו כלל מחלוקת בזה והו"ל לחוש להחמיר כדעת הנך רבוותא אלא דלענין דינא דשליחות ביבמה י"ל דמודו התם בפי' הבעי' דל"מ ואף דהוא בידו ולשמה ודאי לא שייך לענין שליחות מ"מ י"ל דיש להם פ"א בסוגי' דקידושין דמעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת וע"ז נוסדה איבעי' דיבמות והוא עם דברי התוס' שבת (דפ"ד) ד"ה שטהורים בזב דכתבו דכלי חרס המוקף צמיד פתיל מטמא בהיסט ולא חשיב לא בא לכלל מגע שסתמו עומד להפתח ול"ד לקולית נבילה דאמר בחולין דמחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דהתם סתמו אינה עומדת להפתח ע"ש וכבר ביארתי במ"א דיש להם גי' אחרת בסוגי' דחולין] והנה נראה דהא דמחוסר נקיבה בקולית הוי כמחוסר מעשה היינו משום דסתמו עומד שלא להפתח ועל פי זה יש לפרש ג"כ בסוגי' דקידושין דאע"ג דמחוסר תלישה פ"ל לר"י דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה היינו דווקא פירות מחוברים דסתמיי' עומדים לתלוש אבל שפחה דסתמא עומדת שלא להשתחרר דהמשחרר עבדו עובר בעשה משום מחשבתו לחוד לא אמרינן דאינו כמחוסר מעשה וזהו פי' דברי הש"ס מעיקרא בהמה דלא היתה עומדת לכך והא דלא משני הכי גבי האומר לאשתו הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך אע"ג דבריש זבחים אמרי' אשה סתמא שלא לגירושין עומדת י"ל דדווקא גבי שפחה דאסור לשחררה וסתמא עומדת שלא להשתחרר וכן קולית נביל' ודאי סתמא עומד שלא להפתח דלמאי חזי לי' אבל אשה אף דאמר בש"ס סתמא לאו לגירושין עומדת ודאי היינו שאינה עומדת לגירושין דווקא ולענין לשמה בעינן שיהי' מבורר לשמה אבל ודאי אפשר ג"כ שתתגרש ולשון סתמא לאו לגירושין ל"ד וכה"ג פי' התוס' בב"ק (צ"ח) כולהו שורים ' לאו לגבי מזבח קיימי פי' דסתמא לאו לגבי מזבח דווקא וה"נ סתמוי' לאו לגירושין אבל עומדת ג"כ לגירושין דאין איסור עלי' לגרשה אבל שפחה סתמא לאו לשיחרור עומדת כן הוא בפי' סוגי' דקידושין וא"כ בבעי' דיבמות נמי י"ל דהוי לפי משנה אחרונה דמצות חליצה קודמת וא"כ סתמא לאו ליבום עומדת ומש"ה אי לאו טעמא דאגידא בי' והוי כזיקת אישות פשיטא לי' דבידו ל"מ כיון דאינה עומדת להתייבם משום שבידו

לא אמרי' דהוי כאינו מחוסר מעשה ולפי"ז ג"כ י"ל דבגוף הכתיבה פשיטא לי' דטעמא דאגידא בי' ל"מ ולא בעי אנא לענין השליחות אבל משום שבידו פשיטא לי' דל"מ כיון דסתמא אינה עומדת ליבום ובזה י"ל מה דמסיק התם הש"ס או"ד כיון דלא עבד בה מאמר לא ונדחקו כל הראשונים דמה מהני מאמר דהוא מדרבנן ולפי"ז י"ל כיון דתלי בסתמא עומד לכך גם מאמר דרבנן מהני דליהוי סתמא עומד לכך וא"כ כל שבידו לאו כמחוסר מעשה והנה כ"ז לענין יבום דסתמו אינו עומד לכך ל"מ בידו בכ"ד דהוי כדבר שלא בא לעולם אבל קמח ודאי סתמא ללוש עומד ומהני משום שבידו ומש"ה מהני ג"כ לענין שליחות ולא נחלק כלל בין שליחות לעלמא והוא נכון:

עוד י"ל בשי' דמודו לכל פי' ר"ת בסוגי' דיבמות ואפ"ה ס"ל בחלה דמהני דהנה לכאורה י"ל דלמה לא מהני בשליחות מחוסר מעשה הא קיי"ל דזכי' מטעם שליחות וכל שאנו יודעין דמסתמא ניחא לי' הוינן שלוחו ממילא וא"כ כאן אף דאינו נעשה שלוחו מדין שליחות כיון דגלי דעתי' דניחא ני' להוי מטעם זכי' כיון דג"ד דזכות הוא לו ומיהו לענין גיטין מצינו דל"מ ג"ד כדמוכח סיגי' דריש המדיר גבי המדיר את אשתו מלהנו' לו עד ל"י יעמיד פרנס ופריך והא שליחותי' עביד ומשני באומר כל השומע קולו יזין את אשתו ופריך כה"ג לאו שליחותי' עביד והא תנן המושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו כו' ומשני דיכתוב הוי שליחות והתם באומר כל הזן אינו מפסיד וחזינן בהדי' דמוכיח דמדהוי שליח לענין גט הוי נמי שליח לענין מודר הנאה ע"ש והנה בסוגי' דנדרים (דל"ו) דבעי אי תורם משלו על של חבירו צריך דעת בעלים ובעי למיפשט מהא דתנן גבי מודר הנאה ותורם את תרומותיו וה"ד אי משל בעל הכרי ולדעתו דבעל הכרי הא עביד שליחותי' ומהני לי' אלא משלו כו' ודחי לעול משל בעל הכרי ובאומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום כו' ומוכח בהדי' דאע"ג דגבי תרומה דבעי שליחות כל הרוצה לתרום כיון דגלי דעתי' דניחא לי' הוי שלוחו מ"מ לענין מודר הנאה לא מיתסר וע"ש בר"ן דכתב דאף דגבי כל השומע קולי יזין מסקינן בכתובות דאסור אף לענין מודר הנאה כל הרוצה יתרום לא הוי שליחות ע"ש היטיב ועכ"פ יש להוכיח דהא בכתובות מוכיח הש"ס דמדהוי שליחות לענין גט אסור גבי מודר הנאה וא"כ כל הרוצה דמסקינן הכא דלענין מודר לא הוי שליחות ע"כ דגם גבי גט ל"מ ואף דלענין תרומה מסקינן הכא בהדי' דמהני וע' בר"ן דכתב דכיון דגלי דעתי' דניחא לי' מהני וע"כ צ"ל דגט שאני דבעי שליחות גמור ולא סגי גילוי דעתא וה"נ מוכח בגיטין (ס"ו) דמסיק התם דלר"י אפי' אומר אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ולפלונו ויחתומו ל"מ משום דמילי לא מימסרי לשליח ות"ל כיון דגלי דעתא דניחא ליהוי כזכי' וע"כ צ"ל דדווקא בסתם זכות דהדבר נודע

שהוא זכותו מהני אבל בדבר דלא הוי זכותו אלא משום ג"ד לא מהני כל שאינו נעשה שלוחו לגמרי וכ"ז דווקא לענין גיטין אבל לענין תרומה מסיק בהדי' דג"ד מהני ואי"ל עיקר דין שליחות בתרומה לפי המסקנא ברהא"מ (דמ"א) יליף מגירושין וקדשים וא"כ איך נימא דעדיף מגירושין י"ל דבאמת אי לא הוי עיקר דין שליחות גבי גירושין לא הוי מהני אפי' בתרומה אבל כיון דילפינן דין שליחות מגיטין תו הדר דינא לסברא דתרומה דמסתמא הוא זכותו אלא דאמרי' דילמא ניחא לי' למיעבד מצוה בעצמו כל שג"ד הדר הוי כזכי' ומהני אבל גירושין בעי שליחות גמור וכל דלא עשאו שליח ג"ד ל"מ וז"ב וא"כ א"ש בפשיעות דאף דלענין גט דמחוסר מעשה ל"מ אפי' בידו ולא מצי למשוי שליח מ"מ זה דווקא גבי גט דבעי שליחות גמור אבל חלה דהוי כתרומה ג"ד בעלמא סגי וכל שבידו מהני ג"ד מיהו אי לאו בידו אפשר דאף ג"ד ל"מ כיון דעתה הוא אינו בידו ומש"ה הוצרכו לטעמא דבידו ללוש ולגלגל וכה"ג כתב הר"ן שם דכל התורם אינו מפסיד אפשר דגם גבי תרומה לא מהני אלא דווקא באומר יתרום דהוי לשון שליחות קצת אבל כל התורם לא מהני אף דלכאורה הא גלי דעתא בהדייא אלא דמ"מ גם בתרומה בעי' ג"ד כעין שליחות קצת וא"כ ה"נ כ"ז שהוא לבל"ע כלל ל"מ הג"ד כלל ויש להסביר יותר דהיכי דלא בא לעולם כלל כי היכי דכל קנין ל"מ ה"נ הג"ד לא מידי הוא אבל בידו דגבי קנין מהני אלא דהיכי דצריך שליחות דווקא ס"ל להש"ס דהוא גזה"כ דשליחות ל"מ כ"ז שהוא מחוסר מעשה אבל היכי דמהני ג"ד דידי' ודאי מהני ככל קנין דעלמא וכיון דגבי תרומה ג"ד מהני סגי השליחות דמחוסר מעשה מתורת ג"ד ומיהו סברת הר"ן גבי כל התורם אינו מפסיד צ"ע דא"כ דנימא דכל התורם גם בתרומה לא מהני וע"כ צ"ל דכל התורם הוי לישנא גריעא טפי וא"כ תיקשי דלמה אוקי מתני' דהמדיר באומר כל הזן הא בסוגיא נדרים מסקינן דאפי' כל הרוצה יזין או יתרום נמי שרי במודר הנאה והו"ל לאשמעינן רבותא טפי דאפי' כל הרוצה יזין שרי ואפשר דגבי ממון הך לישנא דאינו מפסיד עדיף טפי וצ"ע:

מיהו כל זה לשי' הר"ן בנדרים שם לחלק בין כל הרוצה לכל השומע קולו וכן תי' שם בתו' בחד תי'. אבל שי' ר"י שם בתו' דאין לחלק בין כל הרוצה לכל השומע קולו אלא דהכא מן הדין אינו אסור כלל תורם לו משלו דמצוה קעביד כמו מחזיר אבידה אלא דאיסורא דרבנן בעלמא הוא וכיון דלא מייחד שליחותו אינו אסור אבל בהך דהמדיר מהני לי' דמפרנס אשתו ואסור אפי' כל הרוצה יזון ולא שרי אלא כל הזן אינו מפסיד וא"כ אין אנו צריכין כלל לחלק בין תרומה לגיטין ואפשר דכל הרוצה יכתוב נמי שרי בגיטין כמו בתרומה כל הרוצה לתרום דכל הרוצה הוי ממש ככל השומע קולו וא"כ

שפיר י"ל דכל דלא הוי שליחות גם בתרומה ל"מ וזהו שי' ר"ת דמחוסר מעשה דלא הוי דין שליחות גם בחלה ל"מ ודו"ק:

עוד הקשה הגרע"א שם לשי' ר"ת מהא דקיי"ל דמהני גבי כתבו ותנו גט לאשתי ונעשו שלוחי' על ההולכה אף דמחוסר כתיבה והנה בפשיטות הי' מקום לומר דבשלמא הכא גבי חלה דעל הלישה א"צ שליחות והתחלת השליחות הוי מההפרשה הוי מחוסר מעשה אבל התם דעל הכתיבה גופה צריך שליחות א"כ התחלת השליחות מהכתיבה וי"ל דהוי כחד מעשה וגומרין כל השליחות אלא דקשי' לכאורה מהך דגיטין (דס"ג) דבעי רבא מר"נ התם לענין עשו שליחותן כתבו ותנו לשליח מהו אי נגמר השליחות בנתינה לשליח ופירש"י לשליח שמניתי כבר כבר ובאמת נראה דאנו מוכרחין לפרש שהוא מינה השליח כבר ואין לפרש שהם יעשו שליח על ההולכה דהא מבואר בדכ"ט דרבא ס"ל כר"י דמילי לא מימסרי לשליח ומוכח בהדיא בדברי התוס' (דכ"ט) ד"ה משום בזיון דבעל דגם בכה"ג הוי מילי דכתב שם ללישנא דמשום בזיון דבעל דאומר לשנים לכתוב' וליתן גם הנתינה לא יתנו לאחר משום דכשיתן לאחר ירגיש שהבעל לא כתבו ויתבזה ומשמע דה"ה ללישנא דמילי לא מימסרי לשליח גם הנתינה לא יתנו לאחר מדלא אמר הא א"ב וערש"א שכ' שיש לפרש ללשון זה בענין אחר והארכתי בזה בחידושי בדרכים הרבה ואכמ"ל. ואף דבדס"ו מסקינן לשמואל דסבר כר"י ופליג באומר אמרו הוא דוחק דא"כ הו"ל למיפרך מעיקרא ארבא הכא ולשנויי ועוד דא"א כלל לפרש שימנו הם שליח דאי דהשתא אינהו גופיי' הוי שלוחין על הכתיבה וגם על הנתינה ואח"כ יעשו שליח מכאן על הנתינה א"כ ליכא למיבעי כלל אי עשו שליחותן דהא אי עושין שליח מכוחן ע"כ גם הם רשאין ליתן לה דאי ל"ה כל מידי דאיהו לא מצי עביד לא מצי משוי שליח ול"ד לעובדא דיהבי' לאבא בר מניומי בדכ"ט ע"ב דמסקנא דאיהו לא מצי יהיב לה דהתם הבעל עשאהו שליח לאבא בר מניומי על הנתינה כיון דהגט כבר נכתב שפיר מצי משוי שליח ועיא"ש פרק האומר סכ"ו ובספ"ב מה שהאריך לענין נתן הגט לע"ג שימסור לפלוני ישראל וצ"ע ואכמ"ל אבל כאן ודאי אי אינהו משוי לי' שליח מכוחן ע"כ דאינהו נמי יש להו כח זה ליתן ודוק וכיון דהם שלוחין גם על הנתינה פשיטא דיוכלו לכתוב אחר כשליח דעלמא על הכתיבה והנתינה דכי משום דהרשה אותם לעשות גם שליח אחר גרעי ואי דאין השליחות מכוחן אלא דעושה להם שלוחין על המינוי שימנו שליח והשתא הוי כעובדא דאבא בר מניומי א"כ פשוט דלא עדיף מעושה בעצמו שליח על הנתינה קודם הכתיבה ולשי' ר"ת הנ"ל דמחוסר מעשה אינו יכול לעשות שליח לכאורה בכהאי גוונא ודאי הוה מחוסר מעשה כיון דאין שליחותו מתחלת מהכתיבה וכ"ש לשי'

רי"ף דמפרש הבעי' אי יכולין הן בעצמן להיות שלוחין על הנתינה ע"כ דשליחות הנותן לא נעשה מכוחן והוא בעצמו עושה אותו שליח על הנתינה קודם הכתיבה ע"כ נראה דכתיבת הגט ונתינתו הוי חד מעשה לגמרי וכמו דריבתה תורה גבי גט דשליח עושה שליח ה"נ יכול הוא עצמו לעשות שני ב"א שלוחין והוי כאומר פלוני יכתוב ופלוני יחתום ולא שייך כאן מחוסר מעשה דחד שליחות הוא ושניהן נתפסין בשליחות על מעשה אחד ובשעת הכתיבה מתחלת שליחות שניהן ודו"ק:

סימן כט

מה שהעיר ידידי בדברי התו' יו"ט ריש דמאי הנה בעניותי עיקר שיחתו דהרב לא ידענא במש"כ דמש"ה מעשר עני דיו אפי' לרבנן בקריאת שם וא"צ להפריש דמ"ע אין בו אלא לאו כמש"כ הרמב"ם פ"ה ממ"א וכיון דרוב ע"ה מעשרין לא גזרו להפריש. הנה נראה מדבריו דבכל המעשרות ותרומה אסור עד שיפריש וז"א דבהדי' אמרינן בחולין (ד"ז) דשרי בדמאי נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ושי' התו' בגיטין (ל"א) ד"ה במחשבה דגם בטבל ודאי סגי במחשבה וכן שי' רש"י שם עיין היטיב והא דתני הכא א"צ להפריש משמע דבכ"ד צריך להפריש כבר פירש"י במכות (י"ז) דכל מעשרות צריך להפריש מע"ר משום תרומת מעשר שהוא במיתה לזרים ומע"ש משום דצריך להעלותו לירושלים וע' פ"ה מ"ב דבאמת א"צ להפריש אלא התרומת מעשר ואחר כך א"צ להפריש גוף המעשר כיון דמותר בדבר עיי"ש והנה הר"ש פ"ד מ"ג הביא הירושלמי ר"ה בשם רב האוכל טבל למ"ע חייב מיתה ולכאורה הוא תמוה שפסקו היפוך הירושלמי ע"כ נראה דנכונים דברי המ"ע שכ' דהיא ש"ס ערוכה במכות דא"ר דטבל למ"ע לוקה והאחרוני' השיגו עליו דמדברי רב לא מוכח אלא שאסור אבל אי יש בו מיתה או לאו לא מוכח ונראה שהבינו דאף דר"א לוקה היינו דקאי אמתני' דאלו הן הלוקין דחשיב כל ח"מ למלקות ועיקר רבותא דרב דטבל למ"ע אסור אבל נראה דסברת הרמב"ם אינו כן דסבר דא"ה הול"ל טבל למ"ע הוא כטבל ולמ"ל לאשמעינן להך דינא דח"מ ישנן בכלל מלקו' דשמעינן לי' למתני' ע"כ ס"ל דאדרבה עיקר רבותא דרב דלוקה ואין בו אלא לאו ומה שהוכיח גוף המעשר כיון דמותר לזרים וכ"ש מ"ע דמותר. הכל לזרים ועיקר הדבר אי טבול למ"ע בלאו הנה כן כתב הרמב"ם והתו' יבמות (דפ"ו) ד"ה אי נסתפקו דה"נ לר"מ דסבר. מעשר ראשון אסור לזרים ולא. לישתמיט בכ"ד דלישמעינן דלר"מ צריך להפריש מ"ר והיינו כיון דאינו אלא לאו בעלמא סמכינן ארוב ע"ה מעשרין אינו נוח לי דהא מע"ש קיי"ל דצריך להפריש. אף דהוי לאו בעלמא חוץ לחומה ואפשר לדחוק דהתם מחמרינן אפי'

בלאו משום דהוי דשיל"מ לאוכלו בירושלים אבל לפי"ז אינו מובן דמיונו להפרשת מ"ע דהא ההפרשה ודאי הוה כיל"מ כיון דא"צ אלא להפריש ומעכבו לעצמו וביבמות (דפ"ב) אמרי' כל בדאורייתא לא שנא איסור לאו ל"ש איסור כרת ע"ש ואכמ"ל. ומה שהוכיח עוד דלא גזרו באונן כבר מבואר בירושלמי הביאו בעצמו (מ"ב) דהטעם משום דלא שכיחא ל"ג בה רבנן ומשמע לכאורה אדרבה דהא במילתא דשכיחא גזרו בכל דבר אפי' באיסור לאו וצע"ג:

ומה שהביא לענין תרומת מעשר דשי' התו' ביומא (ד"ט) דצריך ליתנה לכהן בחנם משום דדמי' מועטין תקינו רבנן לתנה לו אף דמדינא היא שלו כשאר מעשרות דהמע"ה והר"ש כתב או מוכר לו כו' הנה הטור בס' (של"א) כתב בהדי' וימכרנה לכהן ע"ש ומש"כ דהרמב"ם סבר כשי' התו' דכתב ונותנה לכהן לענ"ד לא מוכח מידי דידוע שהרמב"ם נקט לשון הש"ס והוא לשון הברייי' דסוטה (דמ"ח) ונותנה לכהן וע"כ דהר"ש והטור יפרשו דל"ד בנתינה בחנם אלא דקמ"ל דאסורה לזרים וכן יתפרש לשון הרמב"ם ולכאורה הי' נראה להביא ראי' לשי' התו' דצריך ליתנה בחנם מסו"פ הזורע (דקל"ד) דחשיב גבי גר שנתגייר והי' לו בהמה או עיסה ספק משנתגייר נשחטה או נתגלגלה ספק עד שלא נתגייר וחשיב שמונה ספיקות ד' לחיוב וד' לפטור קרבן אשתו וחלה ובכור בהמה טהורה ובכור טמאה לחיוב המתנות ופדיון פטר חמור כו' לפטור הרי דחשיב בפטר חמור חיוב ופטור חיוב קודם שנפדו דהוא איסורא ופטור לאחר פדיון דהוא ממונא ואס"ד דספק בחלה ותרומת מעשר ה"ה כשאר ממונא ומוכרה לכהנים בדמים ה"נ הו"ל למיתני חיוב ופטור חיוב קודם שהופרש ופטור לאחר שהופרש דה"ה שלו ונוטל דמי' וע"כ דבהני כיון דדמיהן מועטין תקינו ליתן לכהן והכל לחיוב ואפ"ל עוד דהוא משום איסורא דגזרו דלא ליתי בה לידי תקלה ואף דיש לחלק דדווקא בספק גמור החמירו ליתן לכהן אבל דמאי רוב ע"ה מעשרין הן אינו נראה בזה כאן כיון דהוא משום גזירה אין לחלק ועי' בתו' דהקשו כה"ג לענין מתנות למ"ד דהאוכל מבהמה שלא הורמו מתנותי' כאוכל טבלים וס"ל דא"כ ודאי צריך להפריש משום ספק איסורא אלא דאח"כ היא שלו דמותרת לזרים והו"ל למתני חיוב ופטור והניחו בקושי' ולענ"ד זה יש ליישב דהא בדל"ז הקשו בלא"ה מהא דתניא גבי יחזקאל ולא בא בפי בשר פיגול שלא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותי' דלמ"ד כאילו אוכל טבלים מאי רבותי' דיחזקאל ופי' דבריהם דהא ע"כ הא דלא אמר פיגול ממש משום דא"כ מאי רבותי' דלא אכל איסורא וא"כ הא הך נמי הוי טבל גמור ותי' דבאמת הך דרשא ע"כ פליג ואיהו יסבור כמ"ד דדריש התם שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם וא"כ הא ע"כ הוי פלוגתא דתנאי ועוד דבלא"ה ע"כ הוי

פלוגתא דהא התו' בדקל"ב ד"ה כאילו אוכל טבלים מפרשים טעמא משום דיליף נתינה נתינה מתרומה והוא כר"א בריש ראשית הגז דפוטר שותפין ממתנות דיליף נתינה נתינה מתרומה ומתני' ע"כ לי"ל דשותפות פטור דהא תנן בדקל"ב דשותפות כהנים ועובד כוכבים פוטר הא שותפות בעלמא חייב וע"כ דלי"ל האי ג"ש וא"כ לי"ל למילף דהוא טובל ומיהו י"ל דשפיר אית להו הך ג"ש אלא דבתרומה גופה מחייבו שותפות כרבי ורשב"ג שם ומיהו יש להוכיח דע"כ לי"ל ג"ש דהא לר"א דאית לי' ג"ש אמרינן דע"כ פטור בחוץ לארץ כתרומה ומתני' חנא בהדי' דהזרוע והלחיים והקיבה נוהגין בארץ וחו"ל ובתרומה ליכא למ"ד דנוהג בחו"ל וע"כ דמתני' לי"ל ג"ש וא"כ ודאי אינו כאוכל טבלים וה"נ סבר הך ברייתא ואיהו סבר כר"א דלדידי' ודאי אית לן למדרש דמה תרומה טובלת אף מתנות כי היכי דפריך התם לענין ראשית הגז ושני התם ממיעוטא וא"כ במתנות דליכא מיעוטא אית לן למימר דהוא טובל ובזה א"ש תי' התו' בדל"ז דסבר כהך דרשא דהורה בה חכם ולענ"ד הוא תמוה לכאורה דהא ר"נ דדריש שלא הורמו מתנותי' ע"כ פליג וא"כ מנ"ל למפלג עלי' והך דדריש מהורה בה חכם לא מוכח דפליג בהך דינא דהורמו מתנותי'. ולפי מש"כ ניחא דבאמת לא מתנא קשי' להו דהא לר"א ודאי אית לן למימר דפליג וסבר דטובל כי היכי דפריך בפשיטות לענין ראשית הגז אלא דדרשא דקרא קשי' להו ואהא תי' דסבר כאידך דרשא וז"ב וא"כ פשוט דלא קשי' מהך ברייתא דלא תני חיוב גבי מתנות דלא ס"ל דטבלי אלא כסתמא דמתני' דריש הזרוע אבל הא דלא תני פטורי גבי חלה ע"כ מוכח כשי' התוספות דבאמת צריך ליתנה לכהן לגמרי ומיהו ע"כ צ"ל דזה אינו דהא בכור בהמה טהורה לא חשיב נמי פטורי וע"כ דאינו חייב ליתנו לכהן דבהדי' תנן בטהרות ומייתי לה בב"מ (ד"ו) דספק בכורות בין טהורים ובין טמאים המע"ה וא"כ לכאורה הוי מצי למיתני פטורי וע"כ צ"ל כיון דמ"מ הוא גופי' איכא עלי' איסורא לעולם עד שיומם וכן חלה אינה ניתרת אלא לכהנים לא מיתני לי' לפטורי דהוי משמע דשרי' לי' לגמרי ובאמת אפשר דגם חלה אינה חייב ליתנה בחנם לכהן ואדרבה מסתברא דהוי כבכור דכ"ז שהוא תם אינו נאכל אלא לכהנים כחזה ושוק כדאיתא בבכורות (ל"ג) ואפ"ה ה"ה של בעלים מספיקא ואף דשייך בי' תקלה טפי דאסור בגיזה ועבודה וכ"ש חלה ותרומת מעשר וצ"ע ועכ"פ בספק בכור תנן בהדי' דא"צ ליתן לכהן ותמוה לי דברי התו' בנדה (כ"ה) גבי שפיר דאמר התם דלא תני גבי בהמה דשפיר פוטר מבכורה משום דספיקא הוא וספק איסורא לחומרא וכתבו בד"ה גבי בהמה דאע"ג דהוי קולא דמפקינן ממון ישראל משום דאי לא יהיב לי' לכהן אתי למישרי בגיזה ועבודה ומשמעות דבריהם דמספק צריך ליתן לכהן דלא לישרי בגיזה ועבודה והא בהדי' תנן

דהמע"ה ודוחק לומר דהתם הוי רוב לאיסורא וגזרינן טפי וצ"ע ויותר תמוה דברי התו' בב"ב (פ"א) גבי שני אילנות מביא ואינו קורא ומפרש דספיקא הוא ופריך והא מפקע להו מתרו"מ ומשני דמפריש להו ופריך בשלמא תרומה יהיב לכהן אלא מעשר דלוי הוא וכתבו אע"ג דדמאי א"צ ליתנו מספק ושיטתם בחד תירוצא דדוקא דמאי משום דהוי ספיקא מדרבנן א"צ לקיים מצות נתינה ומשמע הא ספק מעלי' חייב לקיים מצות נתינה וזה תימא דהא בהדי' תנן דספק בכורות המע"ה וכן בהך דסו"פ הזרוע אמרינן דהנך דממונא בספיקא פטור וא"צ לקיים מצות נתינה וע' בר"ן נדרים (ד"ז) שהאריך ג"כ להשיג על הרמב"ן והרשב"א לענין ספק ממון עניים ע"ש ודו"ק:

סימן ל

מה שהקשה חביבי נ"י בדברי הר"ן נדרים (ל"ד) גבי הא דא"ר הי' לפניו ככר של הפקר ואמר ה"ז הקדש מקודשת דאירי שכי' בתוך ד' אמותיו וזכה ד"א שלו להקדש כמו המגביה מציאה לחבירו ע"ש והקשה דהא רבא סבר בב"מ (ט') דדחי דיוקא דרב"ח וסבר דל"ק ממל"ח והנה אם שאינו מוכרח כ"כ כבר כתבו כן התו' ד"י ד"ה איתיבי' ע"ש דקבלה רבא מר"נ דל"ק:

והנה לפי שי' רש"י דבתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים בעשאו שליח מהני לכו"ע וע"כ דדווקא בלא דעתו ל"מ אבל מדעתו מהני שפיר י"ל דהקדש מהני שפיר בכ"ע דקיי"ל הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי וכבר עשה התורה שליח כל מי שיזכה עבור הקדש וא"כ הא כל טעם דממל"ח ל"ק אר"נ משום תופס לב"ח והתם גופי' בהקדש מהני דכמדעת דמי מיהו יש לעיין דקצת פו' כ' דגבי מציאה לא שייך שיעשהו שליח כיון דאין הממון שלו גם התו' הקשו על שי' רש"י והנראה דהנה התו' בגיטין (י"ב) ד"ה אלא כ' דטעם דתופס לב"ח ל"מ משום דילפינן מפיאה דכתיב לא תלקט לעני כו' ע"ש והנה בריש האיש מקדש לענין שליחות מנלן דבעי למילף מהקדש פריך מה להקדש שרוב מעשיהן על ידי שליח ע"ש הרי חזינן דבהקדש יש סברא טפי דיש שליח וא"כ י"ל דה"נ לענייננו במקום שחב לאחרים י"ל דנהי דגלי קרא דבהדיוט כה"ג אין שליח מ"מ בהקדש דאלימא טפי לא ילפינן מיני' דאין שליח ובלא"ה אמרינן בפסחים (מ"ה) דחולין מקדשים לא ילפינן להחמיר וכה"ג בכ"ד וה"ה איפכא קדשים מחולין להקל וא"כ גבי קדשים שפיר אמרינן דאפי' חב לאחרים הוי שליח וכ"ש מגבי' מציאה לחבירו ומזה יש גם סעד גדול לדעת רש"י ז"ל דבעשאו שליח בפירוש מהני אפי' תופס לב"ח במקים שחב לאחרי' דהא כ' התוס' במנחות (צ"א) ד"ה מצינו כו' דאיצטריך תרי קראי

גבי סמיכה למעט שליח דלא תימא כי שוי' שליח עדיף דשלוחו של אדם כמותו ע"ש וא"כ ה"נ כיון דבעי מיעוטא למעט דבחב לאחרים אינו יכול לעשות שליח וליכא אלא חד קרא א"כ ממילא לא ידעינן מינה אלא בלא עשה שליח אבל בעשאו שליח בפירוש לא ידעינן ודו"ק:

עומד אני כעת בנזיר (כ"ב) הריני נזיר ואת ואמרה אמן מיפר את שלה ושלו קיים ורמינהו שניהן אסורין ואם לאו שניהן מותרין מפני שתלה נדרו בנדרה כו' אר"י תני מיפר את שלה ושלו קיים אביי אמר אפי' תימא כדקתני ברייתא כגון דאמר לה הריני נזיר ואת דתלי נדרו בנדרה כו' ע' תוס' שתלוי בלשון אם אמר לשון שאלה או תנאי והנה בתוספתא (פ"ג) תניא בהדיא תרתי דברישא תני אמרה אמן מיפר את שלה ושלו קיים ואם לאו היא מותרת והוא אסור ובסיפא תני שניהן אסורין ואם לאו שניהן מותרין וזה מוכח בהדיא כאביי דיש חילוק אי תולה נדרו בנדרה וסיפא קאי בדתלי ורישא ע"כ בלא תלי והכי תניא התם ג"כ לענין חבירו אמר אמן שניהם אסורין ואם לאו הוא אסור וחבירו מותר ובסיפא תני דשניהן מותרין וע"כ דכ"ז כאביי וא"כ יש לעיין למה לא אייתי תניא כותי' ודוחק לומר משום דלא מיתני בי ר"ח ור"א כיון דאביי סבר הכי וצ"ע:

סימן לא

עוד לו מה שהקשה בההיא דסוף נדרים גבי נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ותהא נטולה מן היהודים פי' דאסורה להנשא אם תתגרש והקשו התוס' דהיכי חייל הנדר אאיסור א"א ותי' דחל בכולל מגו דחייל על הבעל ע"ש והקשה דאכתי תקשה לר"ל בשבועות (כ"ד) דאית לי' דבאיסור הבא ע"י עצמו לא אמרינן איסור כולל היכי חל הנדר על איסור א"א יפה הקשה הנלענ"ד דבאמת למ"ד דהעראה הוי הכנסת עטרה דווקא אבל נשיקה לא מיתסר מדאורייתא א"כ א"ש בפשיטות דנטולה אני מן היהודים ודאי משמע לגמרי שום הנאת הגוף וצ"ל דקו' התו' אינה אלא למ"ד אליבא דר"י ביבמות (נ"ה) דהעראה זו נשיקה ולשמואל דאית לי' נמי ביבמות שם דהוא נשיקה ולדידהו שפיר מתרצו דבכולל חל דהכי ס"ל לר"י ושמואל בשבועות שם דאף באיסור הבא ע"י עצמו חל בכולל אבל לר"ל י"ל דס"ל דהעראה ה"ע דווקא שפיר חל הנדר כדביארנו והא דהקשו שם למ"ד כולי' פרקי' ר"י דלר"י לי"ל איסור כולל ולא ניחא להו דיסבור דהעראה היינו ה"ע נראה לי דהיינו משום דמ"ד כולי' פירקי' ר"י היינו רבא וע' קדושין (ד"י) גבי בעיא דתחילת ביאה קונה או סוף ביאה דמסיק רבא כל הבועל דעתו על גמר ביאה והקשו בתו' דביבמות שם אמרי' דאשה לבעלה נקנית בהעראה ותי' ר"ת דבעיא

דקדושין נמי היינו תחילה הראה או סוף הראה וע"כ צ"ל דלא הוי למ"ד דהראה זו ה"ע דווקא דא"כ לא שייך תחלה וסוף וע"כ דסוגי' ס"ל כמ"ד מנשיקה פד ה"ע זו הראה ואיכא תחלה וסוף ומדא"ר דדעתו על גמר ביאה דהיינו ה"ע ש"מ דהא אי הוי דעתי' אמעיקרא הוי קונה מעיקרא בנשיקה וש"מ דס"ל דגם נשיקה הוי הראה ואסור בעריות וליתא התירא דליחול עלי' הנדר ומקשי שפיר ודו"ק עוי"ל באופן אחר עפ"י דברי התוס' ביבמות (ל"ג) ד"ה אמר רבי יוסי כו' דאיסור א"א חשיב קיל טפי משום דיש לה היתר בחיי אוסרה ע"ש וא"כ י"ל דאף דר"ל לי"ל איסור כולל באי' הבא ע"י עצמו מ"מ באי' א"א דקיל טפי שפיר חל עליו הנדר בכולל ואפשר דגם איסור א"א חשיב כאיסור הבא ע"י עצמו שאוסרה ע"י קידושיו ובכה"ג יודה דחייל והא דהקשו מר"י דל"ל כולל היינו כמש"כ ביבמות (ל"ב) ד"ה איסור כולל דמוכח דר"י לי"ל כולל מהך דא"א ונעשי' חמותו אף דהוי כולל דאוסר בשאר קריבות ע"ש וא"כ מוכח בהדיא דלר"י אף על איסור א"א דקיל לי"ל כולל למ"ד דלר"י לי"ל כולל ומקשו שפיר אבל לר"ל שפיר י"ל כך סברא ודו"ק:

קשה לי כעת דברי רש"י בסוטה (ל"ט) ד"ה הזאתו ו פסולה דכתב דבעינן כוונה להזאה דכתיב והזה הטהור על הטמא שיהא מתכוין לו וא"כ ביומא (מ"ג) דפליגי ר"י ורבנן בהזאת קטן ע"ש ת"ל דפסול דלאו בר כוונה הוא כדאיתא בהדיא בחולין (י"ב) לענין שחיטה ע"ש ואולי יש לפרש עפ"י דברי התו' בחולין שם דאחרים עומדין ע"ג ומלמדין אותו שיכווין שפיר הוה כוונה ודיוקא דהתם אינו אלא משום דמכשיר קטן באחרים רואין אותו לחוד דמשמע אף דאין מלמדין ע"ש וא"כ יש לפרש פלוגתיי' לענין הזאה במלמד אותו גדול שיכוין וצ"ע וע' תו' מגילה (ד"כ) סוד"ה ולא טובלין בקיבל הזאה לקטן ודו"ק היטב:

סימן לב

במה שנתקשה בריש האשה רבה (דפ"ח) גבי וקדשתו בע"כ שאם לא רלה דפנו ה"ד אי דלא ניסת לאחד מעידי' פשיטא [פירש"י דמ"ש מכל מצות שכופין כו'] אלא בניסת לאחד מעידיה וקתני דפנו (וקשיא לרב שם דסבר דבא"א כה"ג אין כופין ע"ש] ומשני איסור כהונה שאני ומשמע דבאיסור כהונה כופין טפי אפי' בניסת לאחד מעידיה ובאמת הוא קשה לומר דכופין טפי באי' כהונה שהוא בלאו מאי' א"א התמורה הנה אנכי אמרתי **מכבר** דיש לפרש איפכא דלעולם בלא ניסת לאחד מעידי ודקשיא לך פשיטא איסורי כהונה שאני ומש"ה איצטריך קרא דגם הכא כופין ואמרתי להסביר הדברים דהנה

הרא"ש גבי ברהמ"ז כתב בפרק מי שמתו דאע"ג דקיי"ל דיצא מוציא אפ"ה אמרינן דאי נשים שברהמ"ז דרבנן דיצא מוציא אפ"ה אמרינן דאי נשים בברהמ"ז דרבנן אינן מוציאות את האנשים דהתם שאני דמוציא מדין ערבות אבל נשים אי לא מיחייבו כלל ליתנהו גם בדין ערבות וכה"ג כ' התוס' פ' שלשה שאכלו (דמ"ח) ד"ה עד שיאכל כזית דגן גבי קטן (ורש"י כ' שם דקטן שאני דליכא עלי' חיובא כלל אפי' דרבנן דחנוך על האב דמיא והוא תמוה דהא גבי נשים ג"כ אמרינן לעיל דאי מדרבנן אינן מוציאות את האנשים וצ"ע) וע"כ מוכח דכל שאינו מוציאות את האנשים וצ"ע ועי"כ מוכח דכל שאינו מחויב בדבר אינו נכנס בערבות א"כ גם לא ישראל לא נתערבו על מצות כהנים כיון דאינן מחויבין וא"כ י"ל דהו"א דכפי' הוה משום ערבות וא"כ ב"ד של ישראל אינן מחויבין לכוף לכהנים כיון דאינן בערבות על מצות כהנים ואפשר דהו"א ג"כ כיון דב"ד של ישראל אין חייבין לכוף גם ב"ד של כהנים אינן כופין דלא נמסר כפי' אלא לכל ישראל ומש"ה איצטריך קרא דגם באיסורי כהונה כיפין ולכאורה הי' אפשר לומר בכוונת הרא"ש דאשה אינה בכלל ערבות בכל ערבות דכל המצות וכמו שהוכיח רש"י בנדה ק דגרים אינן בכלל ערבות מדחשיב בסוטה ערבות של כל ישראל ולא חשיב דגרים ש"מ דגרים אינן בכלל ערבות וה"נ לא חשיב התם דנשים דהא חשיב ששים רבוא דזה מספר הגברים אבל לפי"ז גם כהנים ולוים אינן בכלל מנין זה וע"כ צ"ל כשי' התו' שם דכך דלא ידע חשבונם לא חשיב התם בש"ס ונשים כיון דלא נימנו לא ידיע חושבנייהו וכן שבט לוי אע"ג דנימנו כיון דלא הי' מנינם אלא מבן ל"י וכ"ה שנה והערבות מבן כ' כדמשמע סוגיא דחשיב מנין הערבות למנין בני עשרים מישראל והיינו כיון דערבות אינו אלא מדין של מעלה ודין של מעלה מבן כ' כדאמרינן בשבת דל כ' שני דלא מענשת עלייהו ע"ש וא"כ בני מהלוים לא ידיע חושבנייהו ומש"ה לא חשיב להו והוכחת רש"י מגרים היינו משום דהי' ידוע חשבונם של ע"ר כמש"כ התוס' שם ובודאי גם נשים בכלל ערבות אלא דלענין ברהמ"ז קאמר משום דלא מיחיי וכן בתוס' (ד"כ) ד"ה נשים הקשו לפירש"י דאיבעיא אי נשים בברהמ"ז דאוריי' או דרבנן משום שלא נטלו חלק בארץ והקשו דגם כהנים לא נטלו חלק בארץ) ומשמע דהו"ל לאיבעיא גם בכהנים להוציא רבים ידי חובתם וקשיא דבל"ה ת"ל משום ערבות וע"כ דאי לא מחייבו לא הוה בכלל ערבות ומיהו בלא"ה י"ל נ"מ לענין ספק ברך דאי דאו' חוזר ומברך וכי היכי דאמרינן לענין ספק קרא ק"ש ע"ש ואכמ"ל:

עומר אני כעת בתו' כתובות (ד"ד) ד"ה ומי שאני לי' כו' וי"ל דאי לאו מילתא דר"י הוה מחלקינן בין שעת חופה לשלא בשעת חופה דבשעת חופה יוצרו תוקפו ואפי' בעל

ולענ"ד ע"כ צ"ל דעיקר חידושא דר"י דבנדה כשבעל אשתו ישינה עמו ומותר ביחוד אינו אלא לשעת חופה דבשאר נדה בעלמא תניא בהדיא בסוטה (ד"ז) רי"א בעלה נאמן עלי' בק"ו ומה נדה שהיא בכרת בעלה נאמן עלי' כו' ואין לדחוק דהאי מ"ד לא ידע הך בריי' דמ"מ מאי פריך עלי' ולא קשי' לי' אברייתא גם מדלא אייתי בש"ס תנ"ה ע"כ דהכא הוה רבותא טפי ועי' סנהדרין (דל"ז) אמריתו נדה שרי ליחודי בהדה כו' מבואר בהדיא דזה פשוט דנדה שרי ביחוד וע"כ עיקר רבותא דהכא לשעת חופה ודוק:

סימן לג

מה שהאריך בקו' התו' גיטין (ד"י) ד"ה כי קתני כו' דליחשוב בהני ג"ד דשוו גיטי נשים לשיחרורי עבדים זמן דתיקנו זמן גם בש"ע ע"ש לענ"ד י"ל בפשוט עפ"י סברת הראשונים לענין מוקדם דדעתם דאי ליכא נ"מ לענין טריפת לקוחות שלא כדין כשר בדיעבד. אבל אי טרפה לקוחות שלא כדין פסול בדיעבד ואפי' אם ניסת תצא יעוין בדבריהם באורך והנה לענין ג"נ קיי"ל דאין בו זמן אם ניסת הולד כשר ולענין ש"ע ע' תו' לקמן (י"ז) ד"ה מפני מה תיקנו זמן בגיטין כו' דהאריכו למה תיקנו זמן בש"ע ומסיק ר"י דלפעמים אדם מוכר עבדו ואח"כ יתן לו שטר שיחרור בלא זמן והעבד יאמר ללוקח אייתי ראי' ששטר מכר שלך קודם לשיחרור דהעבד מוחזק בעצמו ע"ש א"כ אפי' אין בו זמן כלל יטרוף לקוחות שלא כדין ואפי' דיעבד פסול כנון שפחה וניסת לישראל בשיחרורה זה פסול ותצא וכה"ג בכמה גוונא דפסול בדיעבד וא"כ באמת לא שוה ג"נ וש"ע לענין אין בו זמן וזה פשוט:

ואכתוב לו מה שנתחדש לי כעת לשי' הרי"ף והרא"ש דהיכי דאיכא עידי חתימה מודה ר"א דא"צ עידי מסירה והגט כשר ומפרש מתני' דכתב בכתב ידו ואין עלי' עדים דאם ניסת הולד כשר היינו בליכא ע"מ ואפ"ה כת"י הוי כעידי חתימה דלכאורה תיקשי לשי' זו קו' התו' במגילה ט"ו כאשר אבדתי אבדתי כאשר אבדתי מבית אבא אבדתי ממך והקשו שם דהי' לו למרדכי לגרשנה ולא תיאסר עלי' ותי' דכל מעשה הגט עפ"י עדים והי' ירא שמא יתוודע הדבר כו' ע"ש וזהו לפי שי' ר"ת דאף לר"מ דע"ח כרתי ע"כ צריך עידי מסירה אבל לשי' הרי"ף דבע"ח א"צ לע"מ ובכת"י כשר ג"כ בדיעבד בלא ע"מ א"כ הי' לו לגרשנה בגט שבכת"י דכשר בדיעבד והנראה דבלא"ה הקשה המהרש"א אהא דאמר התם עד עכשיו באונס ועכשיו ברצון דלקמן אמרינן שמא אתה דן על האונס כרצון ואף דלענין דינא יש ליישב דלענין על בעלה קרי לה רצון בכה"ג ואסורה לבעלה אף דהי' אנוסה משום הצלת כל ישראל ואכמ"ל מ"מ לשון ברצון קשה והנראה דהנה

הקשו המפרשים אהא דיושבת בחיקו של אחשורוש וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי דהא אסורה משום הבחנה ותי' דהי' משמשת במוך והקשו דהא נתעברה בדריוש ותי' דאח"כ כשראתה שהי' עת צרה לישראל נתיראה יותר ונתרצית להתעבר ממנה וא"כ עתה הוא מאותה מעשה התחילה לשמש בלא מוך וא"כ כבר נאסרה למרדכי משום הבחנה וא"כ י"ל דעכשיו ברצין דקאמר היינו על עצם הביאה שהי' ברצין דהיינו כדי שתתעבר ומש"ה אבדתי ממך משו' הבחנה ול"מ לזה מידי הא דיגרשנה ולק"מ ודו"ק:

סימן לד

מה שתמה בדברי התו"י עירובין (ט"ו) גבי הרי זה גיטך ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות והקשו התו' דהא אם מת האב מותרת ללך כדתניא בנדרים קונם לביתך שאני נכנס מת או שנפל הבית מותר לכנוס ותי' בתו"י דאע"ג דאם מת מותרת לכנוס שמא אפ"ה אין זה כריתות דעכשיו אינו יודע שימות אבי' קודם ע"ש ותמה דבהדיא א"ר בגיטין (דפ"ג) שלא תשתה יין כל ימי חיי פלוני ה"ז כריתות ע"ש. הנה הקו' חמורה ולחומר הקו' נראה דהתו"י ג"כ לא שכ' כן לדינא אלא דברייתא י"ל דסברה הכי ולא תקשה לרבא די"ל דתליא בפלוגתא דהנה כל טעמא דרבא התם בסוגיא מבואר דלא חשיב אגידא בי' דדילמא מאית ע"ש והנה בסוגיא דגיטין (כ"ח) מסיק אלא א"ר שמא ימות תנאי היא ור"מ ס"ל דשמא ימות נמי לא חיישינן כשמא מת דאיכא חזקת חיים ור"י ור"י ור"ש ס"ל דשמא מה לא חיישינן דזה הוה חזקת חיים אבל שמא ימות חיישינן דאדלקמי' ל"מ חזקה זו דהשתא לא מרע לחזקתא וה"נ מסיק רבא בדכ"ו שם דטעמי' דר"י ור"י ור"ש שם דחיישינן שמא יבקע הנוד ע"ש היטיב ונראה סברא נכונה דהא דאמרינן דילמא מאית היינו למ"ד דשמא ימות חיישינן וליכא חזקה אדלקמי'. וי"ל דכמו די"ל דהיא תמות קודם ה"נ י"ל דאיהו מאית קודם ומש"ה לא חשיבה אגידא בבעלה כל ימי חיי'. אבל למ"ד דשמא ימות נמי לא חיישינן ומהני חזקה גם אדלקמי' א"כ גם הוא גם האשה אית להו חזקה שלא ימותו ובודאי אין להורע חזקת כ"א ולהקדים מותו לחבירו וע"כ מכח החזקה י"ל שימותו שניהם בזמן אחד וא"כ כל ימי חיי פלוני הוה ככל ימי חייכי ממש דחשיב אגידא בי' ולא הוה גיטא וא"כ א"ש בפשיטות דרבא ס"ל לדינא כר"י ור"י ור"ש דשמא ימות חיישינן ומש"ה כל ימי חיי פלוני לא חשיב אגידא בי' דדילמא מאית אבל ברייתא י"ל דר"מ היא ומש"ה כיון דאינו יודע שהאב ימות קודם מכח החזקה י"ל דלא ימות קודם וחשיב אגידא בי' כל ימי חיי' ואין זה כריתות אלא דלכאורה יש להקשות לפי סברא זו דלר"מ שלא תשתה יין כל ימי חיי פלוני אין זה

כריתות וה"נ ודאי שלא תשתה יין כל ימי חיי הבעל דהא בס"ד שם בעי לומר דשלא תשתה כל ימי חיי הבעל גרע טפי ופריך דמ"ש ועכ"פ לא עדיף והנה בסוגיא דיומא (די"ג) גבי אף אשה אחרת מתקינן לו דבעי למימר דלחדא יהיב לה גיטא ע"מ שתמותי ופריך וכה"ג מי הוי גיטא והא"ר ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חייכי אין זה כריתות הרי חזינן דע"מ שתמותי דמי לע"מ שלא תשתה יין כל ימי חייכי וא"כ כי היכי דע"מ שלא תשתה יין כל ימי חיי הבעל אין זה כריתות לר"מ ה"נ ע"מ שימות הבעל לר"מ הול"ל דלא הוה כריתות ובהדיא תנן בגיטין (ע"ד). גבי ה"ז גיטך אם מתי מה היא באותן הימים כו' ר"מ אומר בעילתה תלוי' ולכי מיית מיהו הוה גיטא ונראה לענ"ד דקו' זו בלא"ה יש להקשות בסוגיא דגיטין (פ"ג) שם דהא מעיקרא אייתי התם ברייתא דכל ימי חייכי אין זה כריתות ואח"כ מייתי הא דרבא דחייכי אין זה כריתות חיי וחיי פלוני ה"ז כריתות וא"כ משמע בהדיא דעיקר רבותא דרבא אינו בחייכי דכבר תני לה בברייתא וע"כ דקמ"ל בחיי וחיי פלוני וקשה טובא כיון דסברת הש"ס פשוטה ביומא דע"מ שתמותי כלא תשתה יין כ"י חייכי דאגידא בו א"כ מאי קמ"ל רבא מתני' בהדי' היא דאם מתי הוה גט וה"נ שלא תשתה כ"י חיי וע"כ צריך לומר דלא תשתה יין כ"י חייכי לא מצינן למילף מאם מתי ובאמת כן הסברא פשוטה דבשלמא שלא תשתה יין דצריכה ליזהר שלא לשתות יין כל ימי חיי' משום תנאו חשיב אגידא בי' אבל אם מתי או תמותי סופם ודאי למות וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ומה אגידא בי' הוה וסוגיא דיומא התם בלא"ה קאי ג"כ דתלי גם במיתת חברתה וא"כ כיון דאמרי' בחיי פלוני דילמא מאית ה"נ לכאורה כיון דבמיתת חברתה נמי מיגרשה הו"ל להיות גט ואף דתלוי במיתתה ג"כ אינו מובן לכאורה הגריעותא בזה וכבר הקשו כן התו' שם ותי' דמ"מ כיון דהזכיר התנאי גם במיתתה ואפשר שתתקיים במיתתה ל"ח גיטה ע"ש היטיב. ותוכן דבריהם דהתם אין הפסול משום עצם התנאי דאגידא בי' אלא גט שהוזכר בו מיתתה אינו חשוב כריתות אבל בחיי פלוני ודאי מיתת פלוני לא מגרע מידי וכ"ז שאינה אגידא בי' מכת תנאו ודאי הוה גט וכן אם מתי לא אגידא בי' דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אבל בשלא תשתה יין כל ימי חיי דאגידא בי' לא הוה שמעינן ממתני' ומש"ה הוצרך רבא לאשמעינן דאפילו אגידא בו מכח התנאי שלא תשתה יין כל ימי חייו חשיב כריתות דדילמא מיית הוא קודם וכ"ז אי חיישינן שמא ימות אבל לר"מ דלא חיישינן שמא ימות אם מתי דאינה אגידא בי' כלל מכח התנאי הוה גט אבל שלא תשתה יין כל ימי חיי דאגידא בי' כל ימי חייו ושמא ימות לא חיישינן ולא אמרינן דילמא מיית א"כ הוה כאגידא בו כל ימי חייה ולא הוה גט ודו"ק:

ודברי רש"י ר"פ הזורק ד"ה ת"ל ונתן מ"מ ודרשי לי' באפי נפשי' ומדלא כתיב בידה יתננו כו' הנה אורחי' דהש"ס למדרש הכי וה"נ מצינו ממש כי הכא בסו"פ כסוי הדם (דפ"ח) ת"ל וכסהו ע"ש ברש"י באפי נפשי' מידרש מדלא כתיב בעפר יכסנו ופשוט:

סימן לה

מה דשאל בביאור הסוגיא דריש סוכה (ד"ז) הנה אנכי הקשיתי משם על הרמב"ם והפו' ביו"ד (סרפ"ו) דפסקו בפשי' דבית עגול שיש בו לרבע ד' אמות על ד' אמות חייב במזוזה דהא מפרש אביי טעמא דאחרים דסוכה העשוי' כשובך פסולה דבעי ד"ק והנה רבנן דפליגי עלי' לא פליגי אלא משום דס"ל דסוכה לא בעי ד"ק:

אבל בבית דודאי צריך ד"ק ודאי לכו"ע לא הוה בית בית עגול ולמה פסקו דחייב במזוזה ובהדיא מצינו לעיל (ד"ג) יח גבי מאן תנא להא דת"ר בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות פטור מן המזוזה כו' לימא רבי היא דבעי שם גם בסוכה ד"א אפי' תימא רבנן עד כאן לא אמרו רבנן אלא גבי סוכה דדירת עראי בעינן אבל בית אפי' רבנן מודו כו' הרי בהדי' דמה דלרבי לא הוי סוכה לרבנן ודאי לא הוה בית וא"כ ה"נ פשוט לכאורה לענין בית עגול וקשה טובא לכאורה שיטת הפוסקים והנראה דמקור דברי הרמב"ם מסוגיא דב"ב (קס"ד) בית עגול דיגון כו' אינו מטמא בנגעים כו' מנה"מ למעלה הוא אומר קיר קירות ולמטה הוא אומר קיר קירות הרי כאן ארבע כו' ומדנקט בברייתא עגול בהדי הנך דממעטינן מקיר קירות מגה"כ משמע ודאי דבית עגול ודאי נמי בית הוא אלא דאיתמעט מדצריך ד' דפנות דווקא וכל שהוא עגול אינו חשוב חילוק דפנות דאי לא הוה בית כלל פשיטא דאינו מטמא בנגעים דכל שאינו בית אינו מטמא בנגעים כדקיי"ל בהך דלעיל ובכ"ד וע"כ צ"ל דבית עגול נמי הוי בית כשיטת הפוסקים אלא דצריכין אנו ליישב לפי"ז סוגית הש"ס בסוכה ועוד יש להקשות לפי סוגיית הש"ס בב"ב דמוכח דכיון דצריך חילוק ד"ד כל שהוא עגול לא מיקרי חילוק ד"ד א"כ היכי מוכח בסוכה דאחרים סברי דסוכה ד"ק בעינן דילמא ה"ט לפי שצריך חילוק דפנות דהא ילפינן ג"כ מקרא דצריך חילוק דפנות או ג' או ד' לכל חד כדאית לי' וכל שהוא עגול אין בו חילוק דפנות כדלעיל ועוד דתיקשי נמי לרבנן דפליגי ומכשרי סוכה עגולה ואמאי הא ליכא חלוק דפנות ואין לומר דבאמת ה"נ דפליגי בהך דב"ב וסברי דעגול הוי חילוק דפנו' ומטמא בנגעי' דא"כ בנדה (י"ט) דאייתי פלוגתא נגעי בתים הו"ל לאתויי נמי כך פלוגתא לענין בית עגול ומיהו י"ל דהך דראב"ש דאייתי בנדה בלא"ה ודאי פליג אהך דב"ב דכיון דדרש הך דקיר קירות לקרן זוית א"כ לי"ל יתורא בלא"ה לד"ד דיליף מינה בב"ב מקירות

ע"ש היטיב ומ"מ ודאי דוחק הוא ע"כ נראה בפי' הסוגי' דתלי בפלוגתא דר"ש ורבנן לענין מנין דפנות דבאמת לרבנן דס"ל דמקרא לא משמע אלא ג"ד א"כ ליכא למילף מקרא דבעי דווקא חילוק דפנות דהא דכתיב מנין דפנות אדרבה לקולא הוא דסגי בג' אבל לר"ש דסבר דבקרא כתיב ד"ד אלא דהלכתא גרעא לרביעית אבל קרא סתמא כתיב ד"ד ותיקשי למ"ל קרא להכי וע"כ דבעי דווקא חילוק דפנות וא"כ עגולה פסולה והא דאמר אביי דאחרים סברי סוכה ד"ק בעינן לא דעגול אינה ד"ק דאפי' בית הוה כדמוכח ההיא דב"ב אלא היינו כדאמר התם לר"ש דסבר דבעי ד"ד מוכח דסבר דסוכה בעי ד"ק וה"נ אחרים דממעטי עגולה דליכא חילוק דפנות וע"כ ס"ל דמנין דפנות דכתיב בקרא לא הוה משום קולא ומיותר למעט עגול וא"כ ע"כ סברי כר"ש דד"ד כתיב בקרא ומשו"ה מיותר למעט עגול וא"כ ע"כ סברי דסוכה ד"ק בעינן כר"ש ורבנן סברי כרבנן דר"ש דג"ד כתיב בקרא ואדרבה קולא הוא וליכא יתורא למעט עגול וכיון דקיי"ל דבית הוא כ"ש לענין סוכה ומש"ה מכשרי ודו"ק:

ובשולי מכתבי אכתוב לו מה שנראה לי ליישב מה שהקשה בספר לרב שבגולה בדכ"א שם מ"ט דר"י כו' וח"א מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה. והקשה מכאן לשי' הר"ש ברא"ש הלכות מקואות (סי"א) דאף דבעינן במקוה הוייתה בטהרה לא איכפת לן אם המעמידין הם מדבר המקבל טומאה כיון דהוייתה הי' בטהרה והא הכא גבי סוכה פסלינן גם מעמידין משום דבעינן סכך בדבר שאינו מ"ט ולענ"ד החילוק מבואר ש דהתם אין המעמידין מכלל המקוה ואפי' אם ינעלו המעמידין ותפול תיכף מ"מ ברגע זו כ"ז שלא נפלה כשירה ואפי' נעקר גל שבים טובלין בראשין כדאיתא בחולין (ל"א) אבל בסוכה המעמידין מכלל הסכך כדאמרינן לעיל גבי ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא בהן יד"ח בפסח דפוסלין בנ"ט דמיפרכי ונפלי וע"ש בר"ן דמשמע דהוא פסולא דאו' וחזינן דכל שאין לו קיום לא מיקרי סכך וא"כ ע"כ המעמידין מהכשר הסכך דסכך שסופו לפול לאו סכך הוא ופסול אפי' בשעה שהוא עומד אבל במקוה כ"ז שהיא עומדת כשורה ואין המעמידין עושין אלא מעשה חוץ שתעמוד ולא תתפזר ודו"ק וביותר לר"י לשי' דסבר לקמן (כ"ג) בהדיא דבעי סוכה הראויה לכל שבעה וא"כ כ"ש שהוא מתנאי הסוכה ובעי שיהא בדבר שאינו מ"ט ודו"ק:

סימן לו

מה דרצה מר ידידי נ"י ליישב קושית הר"ן בר"ה דמ"ט ל"ג על מילה בשבת גזירה שמא יעביר תינוק או איזמל ד"א ברה"ר כי היכי דגזרינן בשופר ולולב וכ"ד ותי' דדווקא הני

דאין דוחין את השבת אלא דבלא"ה הוה שרי בשבת משום דאין בהן חילול שבת גזרו רבנן שמא יעביר סכין אבל מילה דהיא גופה דחיא שבת אף דהעברת סכין יהי' איסור מ"מ ל"ג בה רבנן הנה אף שסברא זו יש לה סעד בתוס' גיטין (ד"ז) ד"ה אע"ג כו' גבי ינוקא דאישתפוך חמימי' דכ' דהתירו שם איסור דרבנן ע"י נכרי לצורך מילה ומ"מ אין ללמוד משם היתר להביא ספר ע"י עובד כוכבים בכרמלית בשבת דדווקא מילה דהיא גופה דחיא שבת התירו טפי ע"ש הרי דלא החמירו בגזירה במקום מילה משום הך טעמא דהיא גופה דחיא שבת וסעד לדבריו מ"מ בכאן סברא זו צ"ע דגזירה זו דשמא ירבה בחילול שבת שלא לצורך מצינו דגזרו אפי' במקום דהיא גופה דחיא דמצינו בזבחים (דל"ג) גבי ביאה במקצת דפריך התם ואי סמיכת אשם מצורע דאורייתא ליעול וליסמוך דרחמנא אמר ומשני גזירה שמא ירבה בפסיעות ע"ש היטיב הרי חזינן בהדיא דאע"ג דאי סמיכת אשם מצורע דאורייתא ע"כ התירה לו תורה לכנוס למקדש בטומאה ושרא לי' איסור זה אפ"ה גזרו רבין שמא ירבה בפסיעות שלא לצורך ויעשה איסורא וכאן עדיף טפי ממילה דכאן כל מצות סמיכתו דווקא בטומאה ובאיסור ביאת מקדש ובאמת קשה מכאן גם לתי' הט"ז בסוף הלכות ר"ה דכתב לתרץ קו' הר"ן דכיון דכתבה התורה בפירוש ביום אפי' בשבת לא רצו חכמים לגזור ולעקור דבר מפורש בתורה ע"ש וכבר הארכתי בזה במ"א וקשה טובא מסמיכה דבכאן דאי דאו' הרי התירה תורה בפירוש ואפ"ה גזרו חכמים ואפשר לדחוק דזה לא מיקרי מקרא מפורש מה דאתי מדרשא דלא מפרשא דהרי חזינן דבאמת הוא לאו דאו' א"כ ע"כ אין כאן מקרא מפורש. עוד יש להקשות לכאורה לשיטת הט"ז מפסחים ר"פ כ"צ דכתבו התוס' ד"ה כבולעו כך פולטו דאע"ג דקיי"ל בחולין דכבדא עלוי בישרא אסור לכתחילה הכא גבי פסח נותן בני מעיו לתוכו ואף דגם הכבד בכלל דלא רצו לגזור כאן משום דכתיב בקרא על כרעיו ועל קרבו כו' ע"ש ולסברת הט"ז דלא רצו לעקור דבר שהתירה תורה בפירוש א"כ פשוט דגם בעלמא לא הוי להו לאסור כיון דהתורה התירה דבר זה בפירוש ואפשר דה"נ לא מיקרי מפורש בתורה דאיכא לאוקמה קרא כמש"כ שם למ"ד דאסור בדיעבד דהתורה איירי בנמלחו קודם אף דבאמת דחיקא לי' להך מ"ד לאוקי הכי מ"מ לא איקרי התירה תורה בפירוש עוד העירני חכ"א מב"ק (ע"ג) למ"ד מעשה שבת דרבנן אמרי' דדריש היא קודש ואין מעשי' קודש ע"ש הרי שהתירה תורה בפירוש ואפ"ה גזרו רבנן ע"ז ואסרו מע"ש מדרבנן וי"ל דגם זה לא מיקרי מפורש בתורה משום דמצינו דרבי יונתן דריש לי' ביומא (פ"ה) לדרשא אחרינא דפ"נ דוחה שבת מקודש היא לכם היא מסורה בידכם ואין אתם מסורין בידה ע"ש וא"כ י"ל דאין הדרשא פשוטה להתיר מע"ש כמו הדרשא דביום גבי מילה אף

דהתם נמי איכא למידרשי' לביום ולא בלילה ע"ש בשבת ודו"ק [ובזה א"ש ג"כ דלמ"ד מע"ש דאו' היא למאי אתי די"ל דדריש לי' כר"י ביומא הנ"ל ודו"ק] ומ"מ הוא דוחק בכ"ז וכבר דחקנו עליו הרבה סוגיות במ"א ולענ"ד י"ל בפשוט בישוב קו' הר"ן הנ"ל עפ"י דברי הרי"ף ר"פ לולב וערבה דמש"ה גזרו בלולב אף דהוא דאו' משום דלא בקיאי בקביעא דירחא ע"ש ובר"ן שהאריך לענין שופר וא"כ עיקר הגזירה שבכאן משום צירוף טעמא דלא בקיאי בקביעא דירתא וא"כ מתורץ הקו' בפשיטות דכאן במילה דלא תלי מידי בקביעא דירחא והמילה ודאי זמנה בשבת מש"ה ל"ג כאן שמא יעביר סכין ואין להקשות לפי"ז בערב הפסח שחל להיות בשבת דקיי"ל בפשוט דשחיטת הפסח דוחה שבת ול"ג נמי שמא יעביר סכין ואף דהתם תלי ודאי בקביעא דירחא דזה מצינו ג"כ בסופ"ק דשבת דגזרו שאין צולין סמוך לחשיכה אלא א"כ יכול לצלות מבעו"י כמאכל בן דרוסאי והתירו לשלשל הפסח סמוך לחשיכה דבני חבורה זריזין הן ול"ג דילמא אתי לחתוויי וה"נ י"ל דל"ג שמא יעביר סכין ברה"ר ודו"ק:

ובההוא ענינא צ"ע לענ"ד דברי המ"א (סרע"ה סק"ה) דהקשה בשם המהרי"ל דכמו דהתירו גבי אור הנר לקרות שנים כאחד דמדכרו אהדדי ה"נ יהו מותרים שנים לרכוב ע"ג בהמה ולא נגזור דילמא אתי לחתוך זמורה והתי' שסמך עליו המג"א דהתם חיישינן שמא יחתוך זמורה קודם שישב לרכוב ע"ש ולענ"ד עדיין יש להקשות ע"ז מאלונטית לפי דין המשנה בשבת (קמ"ז) דגזרו ביחיד דילמא אתי לידי סחיטה ולא התירו אלא בעשרה בני אדם כאחד אבל בשנים לא התירו אף דהתם לא שייך שיסחוט קודם ובאמת צריכין אנו לבאר קו' המהרי"ל שרוצה להתיר בשנים היינו שהשני ישמרנו והוא עצמו לא ירכוב דאי ל"ה הא לא התירו באור הנר אלא שנים בענין אחד ולא שייך גבי רכיבה ולפי"ז באמת יש להקשות בכ"ד בש"ס כגון גדישה לפני העומר דגזרו דילמא אתי למיכל לימא דביש מי שישמרנו יהי' מותר אבל לענ"ד בפשוט דלא התירו אלא באור הנר דדרך שיהי' רחוק הנר ממנו וגם לא חיישינן אלא במקום אחד אבל במדורה קיי"ל בס"ה דאסור לפי דזנבות האודים קרובים לכ"א א"א שחבירו ישמרנו בדבר שהוא בתוך ידו ובקרוב יעבור על האיסור וה"נ גבי אלונטית וגבי נדישה וכן לענין לרכוב ע"ג בהמה דגזרינן משום חתיכת זמורה בדרך שכיח שיהי' הזמורה קרוב אליו ועוד דאינו במקום אחד לא שייך שמירה כן נראה לענ"ד:

סימן לז

מה שכתב דתלמידי הר"י נסתפקו בתפלת ליל ר"ה שטעה אי שייך אין מקדשין את החודש בלילה ואינו חוזר לענ"ד יש ללמוד מדברי התו' סו"פ תפלת השחר ד"ה לפי שאין מקדשין את החודש בלילה דס"ל דביו"ט של ר"ה לא שייך זה דהנה לכאורה משמעות הש"ס בפרק אין עומדין (דל"ג) דתפלת ליל שבת וי"ט הוה מדין קידוש אף עכשיו שתיקנו גם בכוס ע"ש וא"כ נראה פשוט דלא שייך בהו תפלת ערבית רשות וא"כ מאי הקשו שם התו' דלמ"ל אין מקדשין את החודש בלילה ת"ל דת"ע רשות והא נ"מ לענין תפלה ערבית של ר"ה דמשום ת"ע רשות לא שייך כאן דאיכא משו' קידוש כנ"ל ואפ"ה אינו חוזר משום דאין מקדשין את החודש בלילה וע"כ דבתפלת ליל ר"ה לא שייך אין מקדשין את החודש בלילה דמשום יו"ט נוהג אף בלילה מיהו בדברי הרא"ש פרק ת"ה (סי' ז') משמע בהדיא דס"ל דאף בליל שבת ויו"ט אמרינן ת"ע רשות ע"ש וצ"ע ומ"מ עדיין יש לדקדק דמ"מ ודאי היכא דאין לו כוס לקדש מבואר בהדיא בסוגיא דאין עומדין שם דהחיוב קידוש הוי בתפלה ע"ש היטיב ואי שייך בליל ר"ה אין מקדשין את החודש בלילה גם בהא שייך וא"כ הא י"ל דלהכי הוצרכו לסברא דאין מקדשין ומיהו אפשר לחלק דבכה"ג כו"ע מודו דלא שייך בו אין מקדשין את החודש בלילה דקידוש ודאי מילתא אחריתי הוא וצ"ע:

תמוה לי כעת לשי' יהפו' דק"ש דאורייתא מסוגיא דקידושין (ל"ד) דאמר דילפינן דמ"ע שהזמן גמרא נשים פטורות דילפינן מתפילין ותפילין הוקש לת"ת והדר פריך ונקיש תפילין למזוזה כו' ע"ש הרי בפשוטו דס"ל להש"ס דהאי קרא דבשכבך ובקומך קאי ד"ת כדאמר שמואל שם ואין לדחוק דלכ"ע איירי האי קרא גם בת"ת ומ"מ דרשינן מיני' גם ק"ש דא"כ למ"ל למימר דילפינן מתפילין דהוי מקרא אחרינא וגם פריך אח"כ ונקיש תפילין למזוזה טפי הול"ל דילפינן מק"ש דהוי מ"ע שהזמן גרמא כדאמרי' בהדיא בברכות (ד"כ) דנשים פטורות מק"ש דהוי מ"ע שהזמן גרמא ואיהי גופה הוי בחד קרא עם ת"ת ונילף עלה מת"ת וכל התורה נילף מק"ש ולא הוה מצי למפרך ונקיש למזוזה ואין לומר דלעשי' מקריאה לא ילפינן להקל דהא פריך אח"כ ומ"ע שלא הז"ג נשים חייבות נילף מת"ת הרי דילפינן אפי' מקריאה להקל וע"כ דס"ל לסתמא דהש"ס דליכא כאן כלל מ"ע של ק"ש וע"כ דק"ש דרבנן וצע"ג:

סימן לח

מה שהעירני כבוד גאונו נ"י לעיין בדין ש"ש על שטרות שנאבד מקצת אי מפסיד כל השכר. הנה בתשובות ב"ד חו"מ ס"א השואל הביא ראי' מדאמרינן בב"מ גבי בני העיר ששלחו שקליהן דהוה הקדש דאינו נוהג בו ג"כ דין שמירה דבנגנבו מפסיד שכר כל ההולכה וה"נ מפסיד שכר כל החפצים והב"ד הקשה עליו דא"כ גבי השוכר את הפועל לשמור את הזרעים והפרה דאמרינן שכרו לשבת לחודש לשנה נותנין לו שכר שבת לפיכך אחריות שבת עליו היינו ג"כ להפסיד כל שכרו וא"כ מאי פריך רישא דתני שכרו לימים אין נותנין לו שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו היינו נמי להפסיד שכרו ומי אית לי' שכר שבת לישני דאינו מפסיד שכר כל הימים וע"כ דגם בסיפא אינו מפסיד שכר כל הימים אבל מ"מ לענין הבלעת חפצים הביא ראי' מע"ג (ס"ה) דאמרינן דשכרו להעביר מאה חביות במאה פרוטות ויש ביניהן חבית יי"נ כל השכר אסור ופירש"י דכל כמה דלא עברינהו לכולהו לא יהיב לי' מידי הרי שצריך להשלי' כל המלאכה ע"ש שהאריך ובסוף התשובה העלה עפ"י הכלל דכל אונס שמצד הפועל אי לית לי' הנאה לבעה"ב מידי מפסיד שכרו ואי איכא הנאה במקצת משלם לו הנאתו ואונס שמצד בעה"ב אפי' לית הנאה לבעה"ב כלל חייב לשלם ובשמירת שטרות כ' דאי הוה אונס גמור חשוב האונס מצד בעה"ב ומש"ה משלם לו שכרו אבל גו"א אף שפטרתו תורה בשטרות שנתמעטו מדין שמירה מ"מ חשיב אונס מצד הפועל ומש"ה בנגנבו כולן אין לו שכרו אבל נגנב מקצת כיון דיש לו הנאה בשאר צריך ליתן לו שכרו על השאר ע"ש. והנה לא זכיתי להבין ד"ק שסותר עצמו מתחילת דבריו ממש להיפוך דמכח הראיות מב"מ ומע"ג כ' דבנאבד מקצ' מפסיד החפצי' כל השכר ומ"מ אינו מפסיד על כל הימי' ואח"כ מסיק ממש להיפך דעל שכר הימים מפסיד לגמרי ובנאבד מקצת משלם לו שכרו על השאר ובעניי א"י כעת ליישב ד"ק והנה לדון על פי ראיותיו הנה הראי' מע"ג לענ"ד אינו מוכרח כלל דהתם ודאי מש"כ רש"י דכל כמה דלא עברינהו לכולהו לא יהיב לי' מידי הנה לכאורה קיי"ל דפועל חוזר בו אפי' בחצי היום ולענין עובד כוכבים שם דיינינן נמי כדין תורה כדמוכח לקמן שם (דע"א) וע"כ צ"ל דמ"מ כל כמה דלא הדר בי' אין לשכירות חלא לבסוף אבל כשחוזר בו כ"כ התו' בב"מ (ס"ה) ד"ה שכירות כו' דההיא שעתא הוה הסוף ע"ש וה"נ פשוט. בשנאנס דה"נ ההיא שעתא הוי הסוף וא"כ אין לו ענין כלל לכאן ודוק והנה לענין שכר כל הימים דרוצה להוכיח דאינו מפסיד אלא שכר שבת אחר הסליחה מקדושת תורתו אין לי ציור בשכלי להפסיד שכר שבת לבד דאם אינו מפסיד על הקודם א"כ מאי שנא שכר שבת דמפסיד ה"נ בכל השבת אין לו להפסיד

אלא אותו הרגע שפשע בשמירה ובטל לגמרי הא דאמר התם להפסיד שכרו. ועוד ראי' ברורה דמפסיד שכר כל הימים מהך דלעיל דפריך מהך דבני העיר ששלחו שקליהן דנגנבו נשבעין ומשני נשבעין לטול שכרן ופריך והא ש"ש בגו"א חייב אגרייהו מיהו לפסיד כו' ואי דאינו מפסיד אלא שכר אותו היום יכול לומר נשבעין לטול שכר שאר הימים וצריך לשבע שאינו ברשותו ושלא שלח בה יד דבכה"ג אין לו שכר כלל וע"כ דפשוט דמפסיד לגמרי וז"ב ומה שהקשה דא"כ לימא ברישא דהשוכר את הפועל אין אחריות שבת עליו להפסיד שכר שאר הימים לענ"ד יש ליישב בפשוט דזה אינו תלוי במה שאין נותנין לו שכר שבת דאפי' נותנין לו אי הוה קציצה באפי נפשי' אינו מפסיד שכר שאר הימים ועוי"ל דהנה יש לדקדק הך לישנא דלפיכך למ"ל כדדייק לעיל כ"ט והנה לפי המסקנא דמוקי לה כשקנו מידו ואחריות שבת היינו לגמרי י"ל דקמ"ל ברישא דהוה אמינא נהי דאין נותנין לו שכר שבת ואינו כש"ש ש"ח מיהו הוה כמו גמרתיו לקמן פ"א ע"ש קמ"ל כאן כיון דאין עליו דין שמירה מדינא על מה שלא קנו עליו אין לו דין שומר כלל ולא אמרינן דגם בזה משתעבד מחמת הקנין ובסיפא קמ"ל דלא נימא כיון דשכר שבת אינו נוטל אלא בהבלעה הו"א דהקנין לא קאי עליו ואינו מתחייב בשמירת ש"ש אלא כשומר הקדש דעלמא ודו"ק וא"כ י"ל דזה א"ש לפי המסקנא אף לענין שכרו ס"ל להש"ס דלא שייך הני רבותות וקשיא לפיכך למ"ל ומש"ה לא אוקי הכי ודוק ולענין הבלעת חפצים לענ"ד גם כן הוה כהבלעת ימים ומפסיד הכל וראי' לדבר דאי ל"ה גבי בני העיר ששלחו שקליהן דפריך דנגנבו למה נשבעין לטול שכרן דאגרייהו מיהו לפסיד לישני דנגנבו מקצת ונשבעין לטול שאר השכר שעל הכל ומתוך דבריו ראיתי שהרגיש בזה אלא שכ' דנגנבו משמע שנגנב הכל אבל לענ"ד זה אינו דהא בב"ק (צ"ט) מוקי הא דתנן פירות והרקיבו היינו הרקיבו מקצתן דווקא עיי"ש ונהי דנאמר דזה שינוי' דחיקא מ"מ ודאי גם דנגנבו בלסטים מזויין הוא דוחק ועוד דמנלי' לר"א התם לומר דשבועה זו תק"ח הוא ולחדש תקנה חדשה דילמא איירי בכה"ג וע"כ דבאמת מפסיד כל השכר וליכא לאשכוחי שבועה בכה"ג ועוד יש לחזק ראי' זו מהא דהניחו התו' בתימא בב"ק (ס"ג) ד"ה רעהו כו' דלמ"ל קרא למעוטי הקדש מכפל בטוען טענת גנב ת"ל דאין בהם שבועה ע"ש והנה שבועה זו דנשבעין לטול שכרן משמע בהדיא דהוה שבועה דאורייתא מדנקט ר"א אח"כ שבועה זו תק"ח היא כו' משמע דמעיקרא הוה שבועת התורה ואין להקשות דהא תנן כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין והכא הוי נשבע ונוטל דנראה ברור דהנה לכאורה על השכר הוה בעה"ב א"י אם נתחייבתי וקיי"ל דפטו' וא"כ אף בשבועה לא הו"ל ליטול וצ"ל דהכא שאני שהרי לכתחילה סומך עליו והוה כמו

ששולח חבירו להוציא עליו דודאי א"י לומר אח"כ דא"י אם נתחייבתי ומ"מ כיון דכל שומר צריך שבועה ה"נ לא האמינו בלא שבועה וא"כ הא דהוה השבועה מדאו' הוה משו' קבלתו שלזה ומש"ה לא שייך למיחשבי' כמו דלא שייך לחשיב נאמן אתה על השבועה דודאי הוה שבועת התורה ודוק. וא"כ שפיר איכא לאשכוחי שבועה בהקדש בכה"ג וכמו שכ' שם לענין קרקע דמשכחת שבועה ע"י גלגול ע"ש מיהו בנאנסו דיש להם השכר ל"ק דאין כפל אלא בטענת גנב וגם נגנבו כולן הרי מפסיד כל השכר וליכא לאקשויי מידי אבל בנגנבו מקצתן אי ס"ד דאינו מפסיד כל השכר שפיר משכחת לה שבועה בכה"ג וע"כ דבנגנבו מקצתן מפסיד כל השכר ולא שייך שבועה דכנגד כל הנגנב מפסיד השכר וזה ראי' נכונה ולכאורה אפשר לדחוק דדוקא גבי קרקע לענין גלגול כ' דבשבועה זו חייב כפל דהרי השבועה משום זה התביעה ג"כ דאם אינו רוצה לשבע צריך לשלם הכל כמו שהביא הרא"ש סוף שבועות מהירושלמי ע"ש אבל כאן אם אינו רוצה לשבע משום השכר לכאורה י"ל דאינו חייב לשלם על ההקדש דאין תורת גלגול על הקדש מ"מ צ"ע בסברא זו דמנלי' להר"י הך סברא ולהקשות דילמא בכה"ג נמי חייב כפל ודווקא בקופץ מעצמו אמרי' דפטו' ע"כ נראה כמש"כ דמפסיד הכל ולא שיי' שבועה ודו"ק

תמוה לי כעת דברי התו' בב"ק (דע"ג) דהקשו למ"ד מעשה שבת דאורייתא דדריש מה קודש אסור אף מעשה שבת אסורין אי מה קודש אסור בהנאה כו' ת"ל לכם והקשו דלא לכתוב לא קודש ולא לכם והוי אסרינן מכל שתעבתי דמשמעות דבריהם דהאיסורין שוין והנה כל שתעבתי הוי לאו שבכללות כי היכי דלא תאכלו על הדם בסנהדרין (ס"ג) דאמרינן על כולן אינו לוקה דהוי לאו שבכללות ע"ש והזיד במעילה פליגי רבי ורבנן אי במיתה או באזהרה ועכ"פ מלקות איכא ועוד דבפסחים (ל"ב) מבואר דבנהנה מהקדש לכו"ע שיעורו בפרוטה אפי' באכילה וע"ש בהו' וא"כ ה"נ דילפינן מהקדש לכאורה ה"נ שיעורו בפרוטה ובלא תאכל כל תועבה ודאי הוי בכזית ככל האיסורין וצע"ג ובקידושין (נ"ז) דבעי למימר לענין כה"כ פן תקדש פן תהי' קודש פריך אי מה קודש תופס את דמיו ויוצא לחולין והכא לא פריך הכי וצ"ל דכיון דאיתמעיט הנאה לא שייך הך סברא ולא ילפינן מיני' אלא איסורא ואפשר ליישב בזה גם קו' בדברי התו' משום דודאי לאו לגמרי דמי לה לקודש ודו"ק:

סימן לט

במה שהעיר כבוד גאונו נ"י בהך דיומא מאן דמישתעי ר"ל בהדי' בשוקא יהבי לי' עיסקא בלא סהדי כו' דלהפקיד בלא עדים שרי דאל"ה הא אפי' לר"א אסרו להלוות בלא עדים וע"כ דלהפקיד שרי ואסברה בדברי התומים שהקשה דמאי מהני סהדי הא אכתי יטעון פרעתי ותי' דודאי אין חושדין לישראל שיכפור במזיד אלא דלא יהי' זכור ויטעון א"י ובא"י אם הלויתני קיי"ל דפטור אבל א"י אם פרעתיך קיי"ל דחייב ולפי"ז בפקדון לא שייך שישכח דאסור לשלוח בו יד וה"נ עיסקא אסור לו להוציאם אלא לצורך העסק הנה בעיקר הדין גם אנכי מצאתי ראי' נכונה מכתובות (פ"ה) גבי שב מרגליתא דהוה מיפקדין בי' ר' מיאשא בר ברי' דריב"ל שכיב ולא פקיד כו' ומדנחית הש"ס לאשמעינן דלא הי' כראוי שלא פקיד ה"נ הו"ל למנקט ולא הוה התם סהדי וע"כ דזה שכיח שמפקידין בלא עדים ואין זה שלא כראוי ועוד נראה לי ראי' ברורה דהא אפי' בע"ה אמרי' סו"פ הנזקין דמפקידין אצל אוכלי שביעית ולא חיישינן שמא יחליף ומפקידין משמע לכתחילה הרי דאפי' ע"ה לא נחשד אפי' להחליף וכ"ש שלא יכפור ועוד נלענ"ד דאפי' הוה חיישינן לשמא יכפור לא הוה שייך לפני עור בזה דהא תנן בפ"ג דדמאי ומייתי לה בגיטין שם דהנותן לפונדקית מעשר מה שהוא נותן לה ומה שהוא נוטל ממנה ופליג ר"י ואמר אין אנו אחראין לרמאין וע' תוי"ט שם דלפירש"י ל"פ אלא דת"ק סבר דמתכוונת לטובה ומש"ה חייש לתקנתה אבל ר"י סבר דאינה מתכוונת לטובה ומש"ה לא חייש מה שיעבור זה במזיד וה"נ אמרינן בב"ק (ס"ט) בד"א דעושין היכר לערלה ולכ"ר בשביעית אבל בשאר שני שבוע א"צ לעשות היכר דהלעיטהו לרשע וימות וע"כ דאין כאן אלא חשש שכחה ומש"ה חוששין לתקנה. אבל סברת התומים לענ"ד צריך תיקון דהא התם רב יהודה אמרה ואיהו ס"ל דא"י אם הלויתני ג"כ חייב וא"כ הוה כא"י אם פרעתיך ולמה חששו לי' גם גורם קללה לעצמו ל"י אם שייך כשחבירו יטעון א"י ע"כ נראה לענ"ד דודאי החשש דמשום שישכח יטעון ברי ויכפור לגמרי ואפ"ה חוששין לתקנה דהוה כאנוס וכדאמרינן בכ"ד דאמר בדדמי וכן גבי שכיר בזמנו נשבע ונוטל דבעה"ב טרוד בפועליו ואמר ברי בדדמי ומ"מ לענין פרעון ל"ח אף דאמרינן שיטעון ברי וליתא סברת התומים מ"מ ליכא למיחש שישכח דהא אמרינן בכתובות. גבי פוגם שטרו דפרע דייק ודמיפרע לא דייק הרי חזינן דהנותן מעותיו זכור והנוטל לא דייק כו"ה וה"נ על ההלואה יש לחוש שמא ישכח ויאמר בדדמי אבל על הפרעון אין לחוש שלא יפרע ויהא סבור שפרע דאם איתא דהוה פרע הוה זכור היטב ובזה לא יטעה. עוי"ל באופן אחר דהא ללישנא בתרא דר"נ אמרינן דדווקא טוען פרעתי תיקנו שבועת היסת אבל בלא

לויתי כלל לא תיקנו הרי חזינן דעל הפרעון יותר מתקבל טענת המלוה מההלואה דא"י להשביעו כלום ומש"ה נמי אף דאינהו ר"ל ורב הוה קודם ר"נ ועדיין לא הי' שבועת היסח מ"מ לא חששו שמא יכפור הפרעון דהוא יודע שטענת המלוה מקובלת יותר ולא נאמינו והנה ללישנא קמא בשבועות (מ"א) דסבר רב יהודה דהכא דהמלוה חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים ואפי' שמואל דפליג סבר דיכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למה"י וע"ש בתו' ולזה ודאי ל"ח דירא שמא יתברר שקרו וא"כ מיושב היטב קו' התומים דמאי מהני עדים דהא לר"י לשי' ליכא למיחש כלל לפרעון והשתא א"ש הא דבאמת רבינא התם הצריך שטר דווקא משום דאיהו יסבור כדסבר רבא ורב"ח (שם מ"ה) דא"צ לפורעו בעדים וכדקיי"ל לדינא ומש"ה חייש לפרעון ודוק ומ"מ אנן סמכינן אל"ב דר"י סבר דא"צ לפורעו בעדים כדקיי"ל לדינא וע"כ צ"ל דלדידן מחלקינן בין הלואה לפרעון וכמש"כ ורבינא ע"כ חומרא בעלמא למצוה מ"ה ודוק ומ"מ לפי הנחה זו יש מקום עיון על הפו' די"ל דחששא דרב ור"ל אינה אלא בימיהם דלא הי' שבועת היסת וספק ממונא אמר בדדמי. אבל ספק שבועה אמרי' בריש ב"מ דלא אמר בדדמי וא"כ אפשר דלדידן דאיכא ש"ה ליכא למיחם למידי ומיהו י"ל דלדידן מיהו חיישינן לדברי התומים שיטעון א"י וזה יהי' יכול לישבע באמת ודו"ק:

עומד אני כעת בדברי ההג"א פי"נ (סל"ע) ד"ה כתב ריב"ם כו' אבל מספקא לי אם יבואו קרובים בודאי בראי' אם לא נוציא מיד זה דלאו כל כמיני' לומר אחי הוא כו' והנה ע"כ איירי כשלא נודע לנו מפי המת וא"כ מצינו הספק הזה מפורש במכילתין (ל"ג) גבי דיקלא דקריבי' דר"א כו' דגי' ר"ח בתוד"ה לסוף כו' לסוף אייתי ר"א סהדי דאיהו קריב ולא גריס קריב טפי אלא דכיון דהוא הביא עדים שהוא קרוב וההוא גברא אין לו סהדי הוה ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי ע"ש וזהו שי' ריב"א ג"כ בתו' לקמן שם (קנ"ח) ד"ה נפל הבית עליו ועל אמו כו' ע"כ נראה לר"י כשי' ריב"א דמיירי אפי' יש בנים להאם והא דקרי התם גבי יבם וספק בנכסי סבא להיבם ודאי היינו לפי שהוא יורש הסבא ודאי אבל הספק אינו ודאי אבל כאן שניהם שוין בחלק המגיע לבן כו' פי' דבריו דבנפל הבית עליו ועל אמו שניהן נודע לנו כחן אלא שנפל ספק בהמעשה אבל התם היבם נודע לנו כחו והספק אינו נודע לנו כחו ואין ספק מוציא מידי ודאי כההיא דדיקלא דר"א וכשי' ר"ח ועי' תוס' ריש ב"מ ודו"ק:

סימן מ

במה שהעיר ידידי הרב נ"י לדברי הט"ז יו"ד (סשפ"א) דמה שנהגו איסור רחיצה לאבל כל ל"י הוא משום גזירה דתספורת דדרך הרוחץ לגלח וכ' עוד דאין להקשות מחול המועד דאסור בתספורת יהי' אסור ברחיצה די"ל כיון דאיסור רבים הוא לא חיישינן דמדכרי אהדדי דא"כ בשלשים בתוך החג כגון שישב שעה אחת קודם הרגל דהרגל מבטל שבעה ואינו מבטל שלשים] זה יהי' מותר לרחוץ כיון דבלא"ה לא חיישינן בכה"ג לתספורת משום דהוא איסור דרבים לכאורה יפה הערה ויש ראי' לזו מדברי הרא"ש ריש כתובות גבי מת אביו של חתן כו' דהתירו לו להכניס המת לחדר והחתן לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש כו' וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים כו' דאסרוהו ביחוד משום דאקילו בה רבנן וכ' שם דלמשנה אחרונה דבלא"ה אסרו לבעול על דם בתולים לכ"א ובזה לא מיתסר יחוד א"כ גם כאן אינו אסור דבלא"ה ליכא למיחש לתשמיש כיון דבלא"ה אסור משום דם בתולים והתם לא קילא לי' כדלא חיישינן בכ"ד ע"ש ועט"ז ונה"כ סשמ"ב ודו"ק וה"נ לי"ל למיחש לתספורת כיון דבלא"ה אסור משום מועד ורבים מדכרי אהדדי אלא דלכאורה יש להקשות מסוגיא דתענית י"ז גבי למ"ל מריש ירחא דניסן דכתי' במגלת תעני' דלא למיספד הא ריש ירחא גופי' ר"ח הוא ומשני לאסור יום שלפניו ור"ח דאו' אינו אסור יום שלפניו דד"ת א"צ חיזוק אבל דברי סופרים צריכים חיזוק ע"ש הרי אף דהתם איכא בלא"ה ר"ח דלא יעבור משום דברי תורה דא"צ חיזוק אפ"ה הוצרכו לעשות חיזוק לדרבנן שוב ראיתי שכבר נדחק בזה בש"א בסוגיא דר"ה (י"ט) גבי בתלתא בתשרי אתבטלת אדכרתא משטריא ופריך ות"ל משום צום גדלי' ומשני דצום גדלי' אינו אוסר יום שלפניו דדברי קבלה א"צ חיזוק כשל תורה ונתקשה הש"א מסברא דלמה צריך התם חיזוק כיון דאיכא צ"ג ע"ש אבל ביותר יש להקשות לדברי הרא"ש ונלענ"ד דהתם אין החיזוק משום אותו היום גופי' דאף דאותו היום א"צ חיזוק מ"מ כל יו"ט דרבנן צריך שיהיו חזקים שיאסרו גם לפניהם ואי באותו יום לא יאסרו לפניהם יקילו גם בכל יו"ט דרבנן דהתם אינה משום גזירה אלא משום חיזוק אבל לענין גזירה לא שייך למגזר כו"ה דאין גוזרין גזירה לגזירה (שוב מצאתי שכבר כתב כעין זה הש"א עצמו בספרו גבו"א על תענית עיי"ש) ואין להאריך יותר וא"כ הי' מקום להקל אבל לענ"ד במנהג לא שייך סברא זו דבמנהג מצינו דגזרו במילתא דזמנין אתי לידי תקלה ואפשר דכאן דומה להך דחיזוק דמג"ת ופוק חזי מה עמא דבר:

קשה לי כעת בדברי הט"ז (סשס"ד סק"ב) שכ' דלכאורה לשי' הפו' דתלוש ולבסוף חברו אסור גבי מת אסור לסמוך על המצבה ואח"כ כ' דלפי שעה ל"ח וראי' מדברי הרשב"ם

בב"ב (ק"א) גבי כוכין דכ' שם ד"ה הא קמיתדשי דלהילוך נושאי המטה על המערה ל"ח דהוה לפי שעה ע"ש ולענ"ד ראי' זו איני מבין כלל דהא אנן קיימינן בתלוש ולבסוף חברו דהוה איסורא אבל התם הכוכין בתוך המערה והוא קרקע עולם שאינו נאסר וקו' הש"ס אינה אלא משום בזיון המת ומש"ה לפי שעה ל"ח וכן מוכח בדברי הרשב"ם דאינו איסורא דהרי כ' וכ"ת דר"ש לא חייש מה שמחדשי ע"ש ובודאי ל"פ ר"ש אאיסור הנאה דמת והיכי נימא דלא חייש ר"ש וע"כ דהתם ליכא חשש איסור לפי שהוא מחובר ול"ח התם אלא משום כבוד המת ואפשר לומר דר"ש ל"ח ודו"ק אבל לענ"ד יש ראי' ברורה מהך דברכות (י"ט) מדלגין היינו ע"ג ארונות וע"ש בש"ס דמוקי לה באיסור דרבנן והרי יש כאן איסור תורה דנהנה מן המת דלשי' הרבה פו' גם הארון מדאורייתא וע"כ דלפי שעה אין חוששין ולכאורה חילוק זה תמוה באיסור הנאה מן התורה לחלק בין לפי שעה או לא ועוד יש לדקדק מהך דע"ג (ד"נ) ישראל שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן את הדרכים אסורות כו' ומשמע ודאי דאסירי לעבור כלל אפי' לפי שעה ויש לדחוק דהתם שאני משום דהוה קביעות לרבים. אבל יותר נראה, דהך סברא אינה אלא במת דקיי"ל דאינו תופס אלא מה שהוא צריך לכבודו וה"נ י"ל דבהלוך לפי שעה אין זה בזיון ואינו אוסר ודו"ק:

סימן מא

בביאור שיטת רש"י ריש ב"מ גבי אני ארגתי' דס"ל דאם זה אומר אני ארגתי' וזה אומר אני ארגתי' כיון דודאי איכא רמאי ולא שייך מורה התירא יהא מונח עד שיבא אליהו והתו' והרא"ש הקשו משנים אדוקין בשטר דאמרינן יחלוקו אף דודאי איכא רמאי ע"ש היטיב בכל הסוגיא והנה קו' זו יישבתי בפשוט דהתם דאין אדוקין אלא בשטר והמעות ביד הלוה א"א לחייב הלוה להוציא מעותיו להניח עד שיבא אליהו וכיון דעל חלק הלוה אין פוסקין להניח גם חלק המלוה א"א להניח ות"ל שמצאתי כן בש"מ ע"ש אבל לכאורה יש להקשות מירושלמי הביאו הש"מ בסוגיא דד"ט ע"ב אשה שרוכבת על החמור וחבילה עלי' ושני ב"א מהלכין לפני' אשה אומרת אלו שני עבדי ובהמה וחבילה שלי וכ"א משניהם אומרים זה עבדי וזו אשתי וזו בהמתי וזו חבילתי צריכה גט משניהם ומשחררת שניהם ושניהם משחררין זא"ז וחולקין בחבילה בשוה כו' והרי התם ודאי איכא רמאי ואפ"ה חולקין ולא אמרינן יהא מונח והנראה דהנה הש"מ הביא ע"ז דברי הרמ"ך דדקדק למה לא שקלה האשה כתובתה לבד חלקה והעלה דאם היא בקשה גט אינה נוטלת אלא הפחות אם השליש מחבילה פחות נוטלת השליש ואם

הכתובה הפחות נוטלת הכתובה ואי יהבי לה אינהו גט מ"מ הוה הכתובה טענו חיטין והודה לו בשעורים ע"ש והנה הא דהוה טענו חיטין והודה לו בשעורים הוא פשוט בחו"מ (ספ"ח) דטענו חפץ פקדון והודה לו מעות בהלואה הוה טענו חיטין והודה לו בשעורים וכ"ש כאן דלפי דברי' אינן אפי' שומרין על החבילה אבל לענ"ד תימה שלא הזכיר הרמ"ך דסוגיא זו כצורתה הוא בש"ס דילן בקידושין (ס"ה) ואמרינן דצריכה ב' גיטין וגובה כתובתה מן החבילה הרי בהדיא דבאמת גובה כתובתה אלא דצריך ליישב למה לא הוה באמת טענו חיטין והודה בשעורין וגם שלא יסתור הירושלמי והנה פריך התם בש"ס ה"ד אי דהאי אית לי' סהדי והאי אית לי' סהדי מי מציא אמרה אלו שני עבדי כו' אלא למישרי לעלמא דכו"ע ל"פ דשרי והכא הכי קאמר צריכה שני גיטין כדי לגבות כתובתה מן החבילה ור"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ע"ש והנה לפי המסקנא קשה יותר דבברייתא לחוד הי' אפשר דס"ל כר"ג דמחייב טענו חיטין והודה בשעורין [וע' תוס' סו"פ המניח (ל"ה) ד"ה לימא תהוי תיובתא דאפשר דגם ר"ג לא מחייב אלא שבועה על החיטין ומדמי שעורין פטור] אבל עכ"פ לפי המסקנא א"א דא"כ לימא נמי ר"ג היא ומוכרח יותר כשנעמוד בכוונת רש"י ד"ה ר"מ כלומר וכולה לא אשמועינן אלא הא כו' ונראה בכוונתו דהנה הר"ן בנדרים (ס"ה) נדחק דלר"מ מוכח דגובה אפי' מיתומים ממטלטלי ועדיף מב"ח ולרבנן מוכח בהך סוגיא דחבילה דאיירי במיני' ואפ"ה אמרינן דר"מ הוא דאי"ל דגובה ממטלטלי אבל לרבנן אפי' מיני' לא גבי ממטלטלי וגרע מב"ח וא"כ סברת ר"מ ורבנן הפוכות וע' בזה בתו' כתובות (פ"א). וי"ל דזה כוונת רש"י והוא סבר דבאמת אפי' לרבנן מיני' ודאי גבי אלא דהך ברייתא הוא יתורא וקמ"ל ע"כ דאפי' מת אח"כ גובה מן החבילה אפי' מיתומים וא"כ ע"כ צ"ל דליכא מילתא אחריתי דאשמועינן בהך ברייתא אלא הך דר"מ וא"כ א"א לומר דאתיא כר"ג דוקא ועוד הי' אפשר לומר בלא סוגית הש"ס דהך ברייתא קודם תקנת שמעון בן שטח דהי' הכתובה מונחת על השולחן וי"ל דהבעל אמר דהחבילה הוא אחריות כתובתה והוה כעין טענו שאלה והודה בשכירות דקיי"ל שם דהוה הודאה ממין הטענה אבל הסוגיא אמרה בהדיא דר"מ היא דמטלטלי משתעבדי לכתובה:

כ נראה כשנדקדק בקו' הש"ס ה"ד אי דאית לי' סהדי להאי ולהאי מי מציא אמרה אלו שני עבדי כו' דלימא דלדידה נמי איכא סהדי ומש"ה מצית היא נמי לומר ע"כ נראה דזה גופה דקדק הש"ס מדלא תני התם שניהם צריכים שיחרור כדתני בהך דירושלמי ע"כ דלא איירי דאית לה נמי סהדי לדידה ומש"ה הוכרח לומר דאיירי בלא סהדי והא דתני צריכה שני גיטין אינו לענין איסור אלא כדי לגבות כתובה מן החבילה וא"כ הך

דירושלמי דתני באמת שניהם צריכים שיחרור באמת איירי דאיכא סהדי לכולהו ובזה יתיישב הכל שפיר בעזה"י דהנה באמת הוה טענו חיטין והודה בשעורין אבל זה מהני אהך מילתא דאמר זו אשתי לחוד אבל בליכא סהדי וא"כ שניהם אינן יכולין לאוסרה כדאמרינן התם בקידושין בהדיא לעלמא כו"ע לא פליני דשרי וא"כ אין כופין אותו לגרש וע"כ כשגירשו מעצמן וא"כ ל"ג מאמרה נתקדשתי והוא אומר לא קדשתיך דאמרינן התם בע"א דאם נתן גט כופין אותו ליתן כתובתה דבמה שנותן הגט מתחייב בכתובה וה"נ התם אף דההודאה לא הוה מחייבו מ"מ נתינת הגט מחייבו ומש"ה בסוגיא דילן תני דאית לה כתובה אבל הירושלמי דאיירי דאית להו סהדי א"כ על נתינת הגט כופין אותן כיון דתרי ותרי קיי"ל דהוה סד"ר וא"כ אסורה לדידהו ולכו"ע וע"כ כופין ב"ד לגרש וא"כ ליכא הודאה לא מדידהו ולא מדידה דנתינת הגט אינו מוכיח כלום והודאה שכ"א אמר זו אשתי עצם ההודאה הוה טענו חיטין והודה בשעורין כנ"ל ומש"ה הירו' לא אמר דאית לה כתובה [ובאמת הי' מקום לומר בפשיעות דמש"ה לא אמר בירושלמי דאית לה כתובה דאית לי' כרבנן דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה אבל הרמ"ך ז"ל נראה דסבר דמיני' ודאי גבי לכו"ע וכמש"כ בשיטת רש"י ז"ל וע"כ משום דהוה טענו חיטין והודה בשעורין] וגם מדידה שמקבלת הגט לא הוה הודאה כיון דע"כ צריכה לקבל הגט דלא תיתסר לעלמא ומש"ה אית לה חולקא בחבילה כוותי' ונתיישב היטיב בדין הכתובה דאינן סותרין ובזה יתיישב גם שיטת רש"י בזה אומר אני ארגתי' דהנה באמת בש"ה דילן לא תני אלא דגובה כתובתה ולא תני דחולקין בשוה. והנה רש"י כ' שם ד"ה וגובה כתובתה מן החבילה והמותר מוטל בספק עד שיבא אלי' וזהו לפי שי' באני ארגתי' ובאמת מכאן הוכחה גדולה לפירש"י באני ארגתי' מדלא תני הכא חולקין כדתני בהך דירושלמי והא דבירו' באמת תני חולקין נראה דה"נ הוה לפי דאיירי באית להו סהדי ובזה יודה רש"י דבכה"ג חולקין דטעמא דיניח לפי שא"א לשבע כיון דודאי הוה רמאי ועוד דקנסוהו לרמאי כי היכי דלודי וא"כ כיון דאיכא עדי' דליכא שבועה לגבי עדים וגם הוה מילתא דלא שכיחא שיכחישו שתי כיתי עדים את עצמן בזו לא תיקנו שיהא מונח והניחוהו על עיקר הדין שחולקין ומש"ה בירושלמי תני חולקין דאיירי בסהדי ובש"ס דילן דאיירי בלא סהדי אמרינן דיהא מונח עד שיבא אליהו והוא סייעתא לשיטת רש"י ולכאורה הי' ראי' ברורה לשי' רש"י מלקמן (כ"ח) סימנים וסימנים יניח כו' והרי התם הוה כמו מנה שלישי דפקדון דחשבינן להנפקד מוחזק מכח שניהם ומש"ה הוצרכו התו' גבי מנה ג' לומר הפעם שאין חולקין שם לפי שאין דרך להקנות מה שביד חבירו ולכאורה ה"נ המוצא חשיב מוחזק מכח שניהם וא"כ התם דלא שייך טעמא דאין דרך

להקנות וא"כ הול"ל יחלוקו ולמה אמרו יניח וע"כ משום דודאי איכא רמאי אלא דלפי מש"כ דבעדים גם רש"י מודה תקשה משיטת הפוסקים דכתבו דאפי' בעדים ועדים יניח ע"כ נראה דהתם טעמא אחרינא דכיון דהוא ביד מוצא וחד מינייהו ע"כ משקר חיישינן שמא שניהם משקרים ויניח שמא יתברר שהוא של אחר לגמרי ומש"ה אפי' בעדים פסקינן התם יניח ולענין מנה שלישי בפקדון נראה לענ"ד שאפשר דרש"י יודה ג"כ דאפי' בעדים ג"כ יניח כחילוק התו' לפי שי' דהתם אין החלוקה יכולה להיות אמת דאין דרך להקנות מה שביד חבירו ודו"ק:

סימן מב

מה שהקשה בתו' ב"ק (נ"ג) גבי הא דממעט שור פסוה"מ בבור מדכתיב והמת יהי' לו מי שהמת שלו וזה אסור בהנאה וכ' בד"ה לענין ע"כ כשנפדו איירי דאי לא נפדו הוה הקדש וגם קרן פטור דכתיב רעהו והקשו כיון דנפדו למה אין המת שלו הא יכול להאכילו לכלבים למ"ד פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ואפי' למ"ד אין פודין מוכח בפסחים דדוקא להאכילו לכלבים אבל להסיקו תחת תבשילו שרי כו' ומיהו זה דווקא לר"א שם אבל ר"י ע"כ פליג ואפשר דרבא דהכא כר"י ס"ל עכ"ל והקשה דא"כ לר"א ע"כ ליתא והא בד"י פריך בהדיא ר"א וליתני חומר בשור מבבור שהשור חייב בו שור פסוה"מ ובור פטור בו א"א בשלמא רבנן תני ושייר אלא א"א רבי יהודה מאי שייר דהאי שייר כו' הרי בהדיא דגם לר"א הוה אין המת שלו הנה יפה הקשה ואנכי הוספתי להקשות דהא עכ"פ אליבא דמ"ד פודין לא תי' כלום וא"כ לדידי' ע"כ ליכא הך דרשא וא"כ מנ"ל לר"א להקשות א"א ר"י ליתני הך דשפה"מ דילמא ר"י סבר פודין ול"ל כלל הך דרשא והנלענ"ד דהנה לכאורה מה שהוכיחו דע"כ בשנפדו דאי לא נפדו הוה הקדש וגם שור פטור הא איכא לאוקמה בבכור בע"מ דא"צ פדיון ונאכל לכהנים ואינו הקדש וקיי"ל בכור שמת דיקבר ואין המת שלו אבל התו' לשי' דפי' בד"ה שור ושופסה"מ דגם בכור בע"מ אף שניתן לכהנים לא מיקרי רעהו וערש"י ד"ה ה"ג דמפורש יותר דכי קא זכו משולחן גבוה קא זכו והנה לעיל (י"ב) אמרינן דלריה"ג שלמים מיקרי רעהו וחייב ומ"מ בבכור בזמה"ב מודה דמתנות כהונה משולחן גבוה קא זכו עיי"ש היטיב במסקנא ואפי' שלמים דווקא לבעלים מחיים מיקרי ממון בעלים אבל כהנים לאחר שחיטה בחלקן מודה דלא הוה ממון בעלים ג"כ מהך טעמא דמשולחן גבוה קא זכו ומש"ה מודה להא דתנן בקידושין (נ"ב) דהמקדש בחלקו אינה מקודשת והכי אמרינן בקידושין שם והנה תניא בקידושין שם דר"י ס"ל מקודשת ואר"י דדריש רבי יהודה וזה יהי' לך מן האש לכל

צרכך ע"ש וא"כ ר"י דס"ל בכל הקדשים לאח"ש דאף חלק הכהנים הוה ממון בעלים ה"ה בפשיטות דגם בכור בזה"ב אפי' מחיים הוה ממון כהנים דהא בהך קרא דזה יהי' לך גם בכור כתיב התם וכיון דחזינן הכא בסוגיא דמדמינן דין נזיקין לקידושין א"כ לר"י ה"ה בכור שניתן לכהנים חייב בנזקיו והא דפוטר ר"י נגח ואח"כ הקדיש ע"כ אינו במתנות כהונה וכ"ש שלמים אפי' חלק הבעלים דבסוגיא מוכח בהדיא דזה עדיף ממ"כ ולדידי' לא איצטריך כך קרא דריה"ג ולפי"ז בכל הני חייב וע"כ איירי בעולה וחטאת ואשם דאינן מתנות כהונה ג"כ דמיקני לבעלים לכפרה ואפ"ה אינן ממון בעלים ג"כ כדאמרינן בסו"פ ב' דחולין סד"א כיון דמיקני לבעלים לכפרה כדידי' דמי קמ"ל דלא כו' אבל בכור וק"ק חייב בנזקיהן וא"כ זה דווקא בשור אבל בבור קאי עלייהו מיעוטא דמי שהמת שלו ופטור וא"כ א"ש דפריך ר"א אליבא דר"י ליתני שור פסוה"מ והיינו בכל הני אבל התו' שם קאי בסוגיא אליבא דרבא וגי' התו' בדי"ב ד"ה ואי איתא דגבי בכור שור דלא פריק לי' דאפי' בכור בע"מ לא הוה ממון בעלים גרסו אביי ורבא ולדידי' ע"כ לי"ל בהני ממון בעלים ומש"ה הוצרכו לתרץ דסבר כר"י ועי"ל דלא תי' הך דרבא נמי בהני דשפסוה"מ משמע סתמא בכל הקדשים אבל ר"א י"ל דנקט ל"ד לישנא דרבא בכ"ד:

והנה כל דברינו אינו אלא לרב דסבר התם בקידושין דלא חזר בו ר"י אבל ר"י סבר התם דחזר בו ר"י ואמר אביי דכותי' דר"י מסתברא וא"כ ע"כ ליתא לכל דברינו ומ"מ אפשר לומר דר"א פריך התם אליבא דר"י ליתני כו' משום דכמה סתמי מוקמינן כריה"ג כהך דנכסים שאין בהם מעילה ובר"פ פרת חטאת מוקמינן סתם משנה כריה"ג ואיירי ר"י בסיפא ע"ש ולדידי' איכא לאוקמא מיעוטא בשלמים ובכור בזה"ז דמסיק שם בב"ק דהוה ממון בעלים לריה"ג ע"ש (אבל רבא כבר כתבו התו' שם ד"ה ואם איתא הנ"ל דאחי כרבנן וליכא לאוקמה בהכי והוצרכו לומר דסבר כר"י או דניחא להו לאוקמי בכל הקדשי' וכנ"ל ודוק:

שוב ראיתי בח"ס חי"ד (סרי"ט) שהביא קו' זו בשם הגאין ר"מ וכ' להיפוך מדברינו דר"א קאי אליבא דרבנן וא"כ אי הוה כתיב רעהו בשור הוה ממעטינן כל קדשים וכיון דכתיב המת שלו בעי דווקא שיהא ראוי לו ואפי' ראוי לכלבים איתמעיט כדדרשינן בעלמא לו ולא לכלבו ולק"מ קו' התו' דהא ראוי לכלבי' אבל רבא סבר כריה"ג וא"כ מרעהו לא הוה ממעטינן ק"ק וא"כ י"ל דלו אינו ממעט אלא אינה ראויה גם לכלבו אבל מה שראוי לכלבים לא ממעט. הגה"ה וערש"ל שהקשה בדברי רש"י (דנ"ג) הנ"ל דפי' דבכור בע"מ לא מיקרי ממון בעלים שסותר עצמו בדנ"א ד"ה שור פסוה"מ דכ' דבכור בע"מ מיקרי מ"ב ע"ש ול"י מאי קשיא לי' דכבר כ' התו' (י"ב) ד"ה ואם איתא הנ' דאביי ורבא

כרבנן ולריה"ג בכור בע"מ בזה"ז ודאי הוה מ"ב ובדנ"א פי' רש"י אליבא דכו"ע דלריה"ג דתנן כמה סתמי כוותי' איכא לאשכוחי בבכור בע"מ והיינו בזה"ז ולרבנן פירש שם כגון בפסוה"מ שנפדו ט"ש. וכאן בדנ"ג ס"ל לאביי ורבא כרבנן ודו"ק:

והנה לפי שי' לא הי' צריך לומר דהוה מצי למכתב רעהו אלא דמה דאיתמעיט בשור ממילא פטור גם בבור כמש"כ התוס' (ד"ז) ד"ה שור רעהו ע"ש אבל כל ד"ק ל"נ לענ"ד דכ"כ דרבא כרבנן ס"ל כמש"כ התוס' (די"ב) ד"ה ואי איתא ומימרא דרבא גבי תודה הוה אליבא דריה"ג דאוקים שם מתני' כותי' וכ"כ התוס' שם ומש"כ דא"כ המת יהי' לו יתורא ונמעט אפי' מה שאינו ראוי לכלבים לענ"ד זה א"א הכא גבי בור דבלא"ה כל נבילה בבור הוה לכלבים וע"כ אינו ממעט אלא מה שאינו ראוי לכלבים ודברינו מוכרחים דאדרבה קו' ר"א בד"י הוא משום דר"י כריה"ג וקאי מיעוטא אק"ק דפטור בבור וחייב בשור ופסוה"מ נקט משום רבותא והיינו בלא נפדו או בבכור דלאו בר פדיון אבל לרבא לי"ל הכי דבכה"ג גם בשור פטור כנ"ל ודו"ק:

ובד"כ שם דאמר לימא ר"י לי"ל דר"ל נמי בשתי פרות דאמר בעטה מהלכת ברבוצה פטורה משום דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור כו' נראה לומר דקשיא לי' לומר דר"י לי"ל כל המשנה דהא אמר רבא הלכתא כותי' דר"י לבר מתלת ואי איתא הא איכא הך דכל המשנה כו' דהא לקמן (כ"ד) גבי המשסה כלבו של חבירו אית לי' לרבא בהדיא הך סברא ולא פליג אר"ל אלא משום דלבעוטי בי לי"ל רשותא אבל בלא"ה סבר כר"ל וע"כ דר"י נמי מודה בה ופשוט:

סימן מג

במה שכ' בשם הגאון רע"א בההיא דכתובות (ד"ל) דאמר לאביי אליבא דרנב"ה זר שאכל תרומה במזיד דחייב מיתה פטור מממון ופריך מדר"ח דגונב חלבו של חבירו ואכלו חייב שנתחייב בגניבה קודם שיבוא לאיסור חלב ה"נ מעידנא דאגבי' קני' והחיוב מיתה לא אתי עד שעת אכילה ומשני דתחב לו חבירו בבית הבליעה ופריך ה"ד אי דמצי לאהדורי' נהדרי' ואי דלא מצי לאהדורי' אמאי חייב כו' וכ' דלל"ק לקמן דאמרינן דמודה ר"ח בהך דהזורק חץ וקרע שיראין בהליכתו פטור לפי שא"א להנחה בלא עקירה אבל הכא אפשר דגחין ואכיל וא"כ הכא הא לא אפשר דלא תהי' תחילה במקום דמצי לאהדורי' וכיון דא"א מודה ר"ח הנה לא זכיתי להבין דהא לפי פי' התו' דבמצי לאהדורי חייב תיכף כשלא הדרה א"כ ע"כ צ"ל לקמן בההיא דגחין ואכיל דס"ל להש"ס דאינו מתחייב קודם הבליעה כלל דאי ל"ה כיון דע"כ צריך להתחייב קודם א"כ גם כל הגבהה צורך אכילה

וא"א לאכילה בלא הגבהה דזה אין נ"מ בין הגבהה גדולה או קטנה והנה לשי' ר"י בד"ה ואי דלא מצי לאהדורי' נראה ברור דשיטתו דדוקא כשחבירו מניחו בפיו ומסלק ידו קונה אבל בלא"ה אינו קונה ומש"ה פי' לקמן בההיא דגחין ואכיל שהיא בראש הקנה ומש"ה אינו קונה עד דבלע לגמרי ובאין ממש כאחד ואפשר לאכילה בלא הגבהה וא"כ פשוט כמו דמגביה בעצמו ואוכל חשיב אפשר ה"נ בתוחב לו חבירו ומניחה במקום דמצי לאהדורי חשיב אפשר שהי' יכול שלא לסלק ידיו עד גמר בליעה וליכא קנין קודם חיוב וה"נ כ' לקמן בד"ה דאי בעי גחין ואכיל דהוי מצי לשנויי דאפשר לאכילה בלא הגבהה כגון שתוחב לו חבירו והיינו כגון שאינו מסלק ידו עד גמר הבליעה ולפ"ד ה"נ הוה מצי לשנויי בסוגיא דהכא כגון שגחין ואכיל דבההוא גוונא באין כאחד ממש ופוטרו המיתה] וע"כ צריך לחלק בין גחין ואכיל דהכא להההיא דגחין ואכיל במחובר דאמרינן בפרק רבי ישמעאל דאין דרך אכילה בכך ע"ש ודו"ק:

אבל שי' הריצב"א בתו' שם דאפי' מחוברת גודו של חבירו קונה ולדידי' ודאי צ"ע ההיא דגחין ואכיל דלקמן דלכאורה גם בההוא גוונא קונה מעיקרא וא"כ ע"כ צריך הגבהה קודם אכילה ומאי משני וזהו באמת כוונת התו"י דלשיטת הריצב"א לא יתיישב ההיא דלקמן דאי בעי גחין ואכיל כו' ולענ"ד נראה בכוונת ריצב"א דהנה לכאורה ע"כ צ"ל דס"ל להריצב"א דאפי' אינה מונחת על תוך פיו ממש אלא באויר פיו ע"כ קונה דאי ל"ה הא קיי"ל דביה"ב מחזיק שני זיתים וכזית אחד יכול לכנוס בתוך האויר ואינו נוגע כלל וכ"כ בהדי' בתוס' נדה (מ"ב) גבי טומאת בה"ב דנבלת עו"ט דאפשר דליכא גם טומאת משא כגון שבית הבליעה רחב ואינו נוגע כלל ע"ש ואי דבאויר אינו קונה משכחת לה דלא קנה קודם בכה"ג וע"כ דס"ל דכמו דאויר רשותו קונה לו כ"ש אויר פיו וא"כ א"ש פי' הש"ס גבי גחין ואכיל דהא אמרינן בגיטין (ע"ט) דדרך עלי' אין אויר קונה דמעיקרא לאו למינח קאי וע"ש בתו' דגרע טפי מאויר שאין סופו לנוח וא"כ ה"נ י"ל באויר פיו דכיון דגחין ואכיל א"כ הוה האויר דרך עלי' ואויר דרך עלי' אינו קונה כלל וא"כ אדרבה לפי' ריצב"א מתיישב יותר הך דגחין ואכיל דלשי' לא מצי לשנויי בתוחב לו חבירו כמש"כ התוס' דלשי' אי ברצונו מתחיל החיוב תיכף כשמניחו בפיו ואי באונס אינו חייב מיתה ואי בכגון שאנסו חבירו עד דלא מצי לאהדורי אלא ע"י הדחק דבכה"ג חייב מיתה וממון כאחד כיון דאינו ברצונו לא מיקרי אפשר ודו"ק ומיהו בסוגיא דהכא אליבא דאביי גם להריצב"א שפיר הוה מצי לאשכוחי כגון בגחין ואכיל כנ"ל אבל מ"מ במצי לאהדורי גם להריצב"א מיקרי אפשר בלא קנין כגון בגחין ואכיל דלקמן ולק"מ ודו"ק היטב:

קשה לי כעת לשיטת הפוסקים דמקנה דבר שלא בא לעולם עם דבר שבא דמגו דמהני לענין בא לעולם מהני ללא בא מסוגיא דב"ב (קנ"ט) גבי בעיא דאיקני אי משתעבד ומסיק דלר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא תיבעי לך כו' הרי דמה דמהני בקנין כ"ש דמהני בשיעבוד וא"כ היכי דאית לי' השתא נכסי להשתעבד לא מיבעי דמהני ג"כ להשתעבד אפי' דאיקני כמו דמהני בקנין בתורת מגו וא"כ היכי פשיט התם משבח קרקעות כיצד כו' הרי החם אית לי' גוף השדה ג"כ ומהני ג"כ לענין השבח דהוה דאיקני מתורת מגו ואולי דהך סברא דמגו לא שייך בשעבוד כיון דאינו קונה עכשיו וצ"ע:

סימן מד

מה שהקשה חביבי נ"י ביבמות (ל"ב) גבי זר שאכל מלוקה דקפץ ר"ח ונשבע העבודה כך אמר רבי חייב שתי' דלפי מש"כ התו' חולין (ל"ב(ד"ה ורמינהו דטריפה שנתנבלה חייב משום טריפה ומשום נבילה א"כ במלוקה לחודי' איכא תרוויי' דמעיקרא נטרפה בנקיבת הושט ואח"כ הוה נבילה כשתמות וכ"ש למאן דפסל מחזיר סימנים ובעי דווקא שבירת השדרה נטרפה בפסיקת חוט השדרה והוה טריפה ונבילה וכאן דהוה בפסול ודאי לא שייך סברת רש"י דכל בדרך שחיטה אינה נטרפה עכ"ל הנה בעיקר הדבר דבמלוקה איכא איסור טריפה ונבילה מוכח כן בהדיא במנחות (מ"ה) דאמרי' דאיצריך קרא דנו"ט לא יאכלו הכהנים משום דהותרה מליקה גבייהו ע"ש ומשמע דבמליקה איכא תרוויי' איסורא נבילה וטריפה והותרה תרוויי' וע"ש בתו' וכן מפורש יותר דבריש מנחות אמר דטריפה הותרה מכללה מליקה דחה"ע לכהנים ובפרק העוה"ר (דק"כ) אמרי' דנבלת עו"ט הותרה מכללה ג"כ לכהנים הרי דבמליקה איכא נו"ט:

וזה הוה הוכחה גמורה לדברי התו' דנטרפה ואח"כ נתנבלה חייב משום נו"ט ובהך דר"ח י"ל בפשוט דהני תרתי דמליקה חשיב לי' בחדא כיון דלא נחית התם אלא לאשמועינן דאיסור חל על איסור כדמפרש התם בסוגיא וכה"ג כ' התו' בכ"ד אך בדרך יותר מרווח י"ל עפ"י מה שהקשיתי בחי' לחולין (ד"כ) דאיתא אר"ח אף אנן נמי תנינא דנשברה מפרקת ורוב בשר נבילה דתנן מלק בסכין מטמא בגדים בבית הבליעה ואי איתא תהני לה סכין לטהרה מידי נבילה ודחי התם חד אמר מפני שהוא מחליד וחד אמר מפני שהוא דורס מ"ד מפני שהוא מחליד מ"ט לא אמר דורס סבר מוליך ומביא במליקה כשר ולא הוה דרסה ומ"ד דורס מ"ט לא אמר מחליד סבר חלדה ה"ד דמיכסיא הא מגלי' והקשיתי דלמ"ל להש"ס לעשות פלוגתא חדשה בדין חלדה הא לפי סוגיא דלעיל שם גבי מחזיר סימנים מוכח דמתני' דתנן נמצא כשר בשחיטה פסול במליקה כו' דממעט

מחזיר סימנים או למעוטי מו"מ וכיון דהך מ"ד סבר דמו"מ פסול א"כ י"ל דמחזיר סימנים כשר ומש"ה לא הוה חלדה והנה לכאורה הי' אפשר לומר דנקט הכי משום ר"ח דבעי למפשט מינה ולא ס"ל לא חלדה ולא דרסה וע"כ דסבר מו"מ כשר וא"כ מעוטא דמתני' וע"כ אתא למחזיר סימנים ואפ"ה לא הוה חלדה וע"כ כהך סברא דחלדה דווקא מכסיא אבל לאחר העיון יש לדחות די"ל דר"ח ס"ל כמ"ד לקמן (כ"ח) דאין שחיטה לעוף מן התורה וא"כ אינו פוסל לא חלדה ולא דרסה ולא בעי אצא הכשר בסימנים כמש"כ שם רש"י וכדפריך באמת מהא מתניתא לקמן שם למ"ד אין שחיטה ומש"ה ס"ל לר"ח דע"כ הוה טעמא משום שדרה ומפרקת וזה הוה נבילה אפי' למ"ד אין שחיטה לעוף מ"ה דבעי הכשר סימנים אבל באמת יש ליישב בקו' זו דבאמת י"ל דהכריח הש"ס סברא זו דמיגליא אליבא דרבי חייא דהכא דתקשה דהוה תרתי במליקה נו"ט וזה אין לומר דגם ר"ח סבר אין שחיטה לעוף מ"ה וא"כ לא הוה נבילה אלא טריפה בפסיקת חוט השדרה וכמש"כ התו' במנחות (מ"ה) שם דלמ"ד אין שחי' כו' בילה ל"ד אלא דנקט אגב טריפה ובזה יתיישב קושיתו ג"כ דז"א דלקמן (פ"ה) משמע דר"ח סבר ג"כ יש שחיטה כו' אלא י"ל דר"ח לשי' דסבר בדט"ו דשחי' במחובר כשר וא"כ גם במליקה דהוה בציפורן הוה כשחיטה ויסבור דמו"מ כשר ולא הוה דרסה ולפי"ז ע"כ דמעוטא דמתני' אתי למעוטי מחזיר סימנים וא"כ אכתי הוה חלדה במליקה ומש"ה הכריח הש"ס דסבר דבכה"ג דמגליא לא הוה חלדה וא"כ הוה שחיטה כשירה במליקה אלא דכיון דמחזיר סימנים פסול א"כ ע"כ שובר חוט השדרה והוה טריפה קודם שחיטה וזהו שכ' התו' בדכ"ח ד"ה רבי כו' דלי"ל מליקה היא כשהיטה דאי מחזיר סימנים כשר מו"מ פסול אף די"ל דס"ל דמחזיר סימנים פסול ואפ"ה לא הוה חלדה כנ"ל משום דמגליא אלא דכוונתם דמ"מ הוה טריפה בפסיקת חוט השדרה וא"כ לר"ח ליכא באמת במליקה אלא טריפה ואף דביבמות נקט הש"ס נבילה כ"כ הפו' דבמקום שאין נ"מ בין טריפה לנבילה לא דקדק הש"ס להחליף ומזה הוכיח הש"ס דאיכא מאן דפליג בהך סברא דחלדה וכיון דבלא"ה איכא פלוגתא נקט לה גם למ"ד דורס. אלא דדחוק לפי"ז דא"כ גם לפי המסקנא סבר ר"ח דליכא שחיטה פסולה במליקה אלא דהוי' עריפה וא"כ תקשי הך מתני' דמלק בסכין מ"ב כו' דהא סברת ר"ח משום מפרקת ורוב בשר לא קאי דהא תניא דחותך בלא רוב בשר ולקמן פריך בפשיטות למ"ד אין שחי' תהני לי' סכין ולח ניחא לי' בהך סברא דמור"ב. וצ"ל דר"מ ע"כ ידחוק דאף דמו"מ כשר מ"מ מתני' קאי כשלא הוליך והביא אלא דרס ולא איירי התם אלא בדין מליקה פסולה והש"ס הכא לא אייתי סייעתא אלא דבכך סברא מתיישב טפי והוא דחוק אבל לפי שי' רש"י שכ' בטעם דהוה חלדה לפי

שהסכין ננעץ תחת פרקי העצם וע"ש בתו' דלפי"ז בסכין רחבה דאינו ננעץ לא הוה חלדה וא"כ כ"ש במליקה בגופו דאינו ננעץ דלא הוה חלדה וא"כ שפיר י"ל דר"ח יסבור כמ"ד דהוה חלדה ומש"ה מלק בסכין מ"ב ומ"מ זה אינו אלא בסכין אבל במליקה בגופו שפיר הוה שחיטה כשירה וסבר דמו"מ כשר ומחזיר סימנים פסול ואין זה דוחק אף דהא בני ר"ח סברי דכשר ופליגי אאבוהון דה"נ רבי ינאי דפליג עלייהו התם וסבר דפסול הוה הלמידי' דר"ח כדאיתא ביבמות (צ"ג) ובר"פ השוכר את הפועלים ע"ש אבל לפי שי' רש"י ז"ל צריך קושייתי דחולין ישוב בא"א דלפי"ז אין הכרח דר"ח יפלוג אהך סברא דחלדה ודו"ק:

וארווחנא בזה ליישב דברי הב"ח הובא בש"ך יו"ד (ס"ה סק"ט) דשוחט לשם קדשים אפי' עשאה כולה בכשרו' ולאחר רוב סימנים גמר לש"ק פסולה וצריך ישוב מנ"ל ונראה דהנה בס"ב פסק מתוך דברי הרשב"א דתורים קטנים וב"י גדולים אינו פסול בשחט לש"ק ומוכח מדבריו דהא בעופות כדינן אסור שוחט לש"ק ולכאורה תמוה דמנ"ל דשייך בי' גזירה דהא קדשים דינן במליקה וחולין בשחיטה וא"כ לא מיחלף כלל ע"כ נראה דסברת הרשב"א כך הוא כיון דבררנו דלר"ח מליקה הוה ממש כשחי' כשירה אלא דהוה כשוחט את העריפה וס"ל להרשב"א דכל ששם שחיטה עלה אף דהוה טריפה שייך למגזר ובכה"ג כיון דהוה שחיטה וכשירה ג"כ בקדשים ודאי שייך ג"כ גזירה זו וכיון דלר"ח שייך גזירה זו תו ודאי מיחלף גם לדידן וכיון דאיכא חדא שחיטה דאיכא למגזר תו ודאי אסרינן בכל השחי' ובזה א"ש דלכאורה למה לא נקט הרשב"א דינו בפשיטות טפי דבחי' ליכא הך אי' דשוחט לשם קדשים דפסולה לכל הקרבנות וי"ל דחי' כיון דר"ל סבר בזבחים (ל"ד) דהקריב חיה אינו עובר בלא כלום תו מיחלף גם לדידן ודוק וא"כ טעם דברי הרשב"א אלו דסובר כל ששמו שחיטה שייך למגזר א"כ ה"ה לאחר שחי' הרוב שמה שחי' ושייך גזירה וזה סייעתא לשי' הב"ח ודו"ק:

עומר אני כעת בתוס' ב"ב (קנ"ח) ד"ה אר"ע מודה אני בזה כו' אין לפרש כפירש"י בב"מ דר"ע הוה מתלמידי ב"ש דהא הלכה כמותו מחבירו כו' הנה בקושיתם צריך להבין לכאורה דאנה מצאו שא"א להיות הלכה כשום תלמיד מב"ש דלא יצא ב"ק אלא דהלכה כב"ה והיינו היכא דנישנית פלוגתא דב"ש וב"ה אבל לא מצינו כללא אתלמידי ב"ש לעולם ונראה דאזלי לשי' בנדה (ד"ז) גבי בחייו לא עבדי כר"א דשמותי הוא דלא ניחא להו שם פירש"י דהיינו שהי' מנודה לפי שברכוהו דל"נ שיזכירו לשון גנאי ופי' בשם הירושלמי דהוה מתלמידי ב"ש ע"ש וא"כ מוכח דלעולם אין פוסקין כתלמידי ב"ש אבל רש"י לשי' שם א"ש דאין לנו הוכחה כלל דאין הלכה לעולם כתלמידי ב"ש אבל בעיקר

הדבר דר"ע תלמיד ב"ש צריך עיון לענ"ד דהא ר"ע תחילת למודו לפני ר"א כדאיתא באדר"נ ור"א תלמיד ריב"ז כדאיתא באבות חמשה תלמידים היו לו לריב"ז כו' ור"א כו' וריב"ז הי' תלמיד הלל כדאיתא לעיל (קל"ד) שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן קטן שבכולם ריב"ז כו' הרי דר"א ור"ע תרוויי' היו מתלמידי ב"ה אמנם התוס' נדה שם הביאו. מהירושלמי בהדיא דר"א מתלמידי ב"ש וא"כ גם ר"ע תלמידו ע"ש וצ"ע:

סימן מה

במה שכ' מר להקשות על דברי המל"מ פ"ב מביאת מקדש דדעתו שם דכה"ג אונן אסור להתחיל עבודה והקשה מהך דב"ק סו"פ הגוזל קמא דכה"ג אונן עושה שליח להקריב קרבנותיו ולא הוה ככהן הדיוט אונן דאינו עושה שליח משום דאיהו לא מצי עביד לא מצי למשוי שליח אבל כה"ג אונן מותר בעבודה ועושה שליח ואי אסור להתחיל למה עושה שליח ותי' דכיון דאינו אסור אלא מדרבנן עושה שליח ע"ש והקשה עליו דהא התו' בנזיר (י"א) גבי הא דאיהו לא מצי עביד לא מצי למשוי שליח הקשו מהא דנותנין קמח לאכסנאי לעשות עיסה ולהפריש חלה אף דקיי"ל המפריש חלתו קמח לא עשה ולא כלום והא קיי"ל דחלה בזה"ז דרבנן הרי דאף דלא מצי עביד מדרבנן אינו עושה שליח. הנה שותא דמר לא ידענא דהנה זה פשוט דהך דלא מצי עביד אינו אלא דווקא שגם אי עשה המעשה בטל ואינו חל אף שאינו איסור כלל ואדרבה מה שאסור אינו מועיל לבטל השליחות אי הוה המעשה קיים אם עשה בעצמו וראי' לדבר דהא צריך קרא בריש האיש מקדש דאין שליח לד"ע ואמרינן טעמא שם משום דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ולא משום דלא מצי עביד ומוכרח בהדיא דהפי' דבמעשה בעל והנה קיי"ל ברפ"ב דזבחים דאונן שעבד חלל עבודה ושפיר כ' המל"מ דזה דווקא אי הוא אונן דאו' דמחלל עבודה אבל אי אין האנינות אלא מדרבנן דפשוט דאינו מחלל עבודה שפיר מיקרי מצי עביד ויכול לעשות שליח דאפי' הוה איסור דאורייתא כיון דהמעשה אינו בטל יכול לעשות שליח אבל בהך דהמפריש חלתו קמח אף שחלה בזה"ז דרבנן מ"מ הא קיי"ל דלא עשה ולא כלום דהמעשה בטל שפיר כ' התוס' דאינו יכול לעשות שליח דזה אינו תלוי כלל באיסור דאפי' בלא איסור כגון קידושי א"א דנזיר שם כיון דהמעשה בטל אף שאינו עובר כלום אינו עושה שליח וה"נ בהך דהמפריש חלתו קמח אף שאינו אלא דרבנן כיון דהמעשה בעל אינו עושה שליח וזה פשוט:

ובאותו ענין תמהתי מכבר בדברי הפלתי (סס"א סוסק"ו) דכתב על מה שאנשי מעשה עשו שליח להולכין לא"י לקנות עבורן בהמות וצאן כדי שיפרישו עבורן שם מתנות

כהונה זרוע ולחיים וקיבה וראשית הגז דקיי"ל לדידן כר"א דאינו נוהג בחו"ל ופקפק ע"ז כיון דאיהו לא מצי עביד שרחוק ממנו הדרך לא מצי למשוי שליח וכ"כ דייקו התוס' בנזיר גבי הפרשת חלה והנה ודאי אין כוונת הגאון על מה שקונין עבורן ברחוק דזה פשוט בכד דיכולין להקנות לאדם ברחוק כמו בקידושין (כ"ו) גבי מעשה דמדוני ובב"ב גבי איסור גיורא וע"כ כוונתו על מה שנותנין לכהן עבורן אבל גם זה א"י וכי משום שהוא רחוק א"י להקנות לכהן ממקומו וכההיא דר"ג וזקנים שהיו באין בספינה שהקנה לר"י ור"ע בחצר או אג"ק ע' ב"מ (ד"י) ובהדיא תנן לענין גיטין השולח גט ממדינת הים ואף לפי מה שביארתי במ"א דהתם אי הוה הגט במקום שאינו ראוי לגירושין הוה מיקרי מחוסר הבאה למקום הראוי מחוסר מעשה והכא כיון דהבעלים בחו"ל אינן במקום הראוי למתנות מ"מ כיון דזה פשוט דאף שהבעלים בחו"ל כיון דהבהמות בא"י חייב דהא טעמא דר"א דיליף ראשית ראשית מתרומה וע"ש (קל"ו) דיליף נמי גדל בחיוב חייב גדל בפטור פטור וכמו בתרומה לא איכפת לן אי הבעלים בחו"ל אלא אם גדל בארץ חייב ה"נ ברה"ג וא"כ גם להקנות לכהן יכולין בחו"ל בקנין אגב וכנ"ל ושפיר מיקרי מצי עביד ועוד דהקנאה לכהן ל"י כלל אם צריך שליחות ע"ז ואפי' שלחן לו ביד נכרי וקטן לכאורה שפיר מהני דא"צ אלא להרשות לו להכהן ליקח ואלו א"ל לכהן קח המתנות המונחים במקום פלוני וכי לא יצא ידי נתינה והא דצריך שליחות גבי תרומה וחלה היינו על ההפרשה וה"נ גבי ראשית הגז שצריך הפרשה וגם בזה יש לעיין דאין הפרשת רה"ג כהפרשת חלה דאינה להתיר השאר וגם אינה מתקדשת ואין כאן אלא נתינה לכהן וכן גבי קדושין דמבואר דצריך שליחות היינו האמירה הרי את מקודשת לי אבל בעסוקין באותו ענין וא"ל לקטן ליתן לה כסף נראה ודאי כיון דאף אי אמר לה לעצמה ליקח הכסף קיי"ל כר"י דא"צ אמירה ה"נ מה שנתן לה הקטן לא גרע מלקחה בעצמה ודו"ק:

וכעין זה נראה לי בדברי הרמ"א (סש"ה סי"א) דאין האב יכול לפדות בנו ע"י שליח היינו כשהשליח נותן משלו החמשה סלעים דזה צריך שליחות אבל אם הכסף משל האב על הנתינה לכהן א"צ שליחות ובזה יתיישב קצת מה שתמהו עליו האחרונים דמ"ש מכל התורה דשלוחו של אדם כמותו ואנכי הוספתי להקשות מההיא דקידושין (ד"ו) דקיי"ל דנתן לו ע"מ שיחזירוהו לו גם בפדיון הבן בנו פדוי והתנאי קיים ואי ליתא ע"י שליח קיי"ל דמה דליתא ע"י שליח לא מצי למשוי תנאה. ובזה ניחא שפיר דכיון דאם נותן משלו שפיר אפשר ע"י שליח דבזה א"צ שליחו' כנ"ל שפיר מיקרי מצי למשוי שליח ול"ג מתנאי בנזירות דכ' התוס' בנזיר (י"א) דאף דאין נזירות ע"י שליח שפיר מצי למשוג

בי' תנאה משום דהבאת קרבנותיו אפשר ע"י שליח וכ"ש בכה"ג דידן כיון דבממון שלו אפשר ע"י שליח שפיר מיקרי אפשר ע"י שליח. ואפשר שבזה יתיישב גם תמיהת האחרונים דבאמת אם השליח נותן משלו באנו לדרבא בריש קידושין (ד"ז) דהילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין ע"כ ואמר שם וכן לענין ממונא ועביד צריכותא דבממון איתיהיב למחילה וקידושין דאתתא בכ"ד ניחא לה ואפשר דדווקא בהני ולא בעלמא וכש"כ לפי מש"כ הגר"א בחו"מ (סקפ"ט ס"ג) דהרי"ף ס"ל דכן לענין ממון דווקא בא"ח ע"ש [האומנם שאנכי תמהתי מכבר דבע"ג (ס"ג) מייתי דרבא בהדיא לאומר תן מנה לפלוני ויקנו לך נכסי קנה והיינו מהך דכן לענין ממונא ע"ש ואכמ"ל וא"כ י"ל דלענין פדיון הבן שפיר ל"מ בכה"ג ואף דבתרומות וקרבנות יכול לפטור לחבירו ולענין מחצית השקל ג"כ מבואר דיכול לפטור לחבירו אפשר דיש לחלק ודו"ק:

סימן מו

מה שבנה יסוד על דברי ר"ת בתו' כתובות (כ"ד) ד"ה שלי חדש כו' דלא נחשדו ע"ה על שביעית ומע"ש והביא ראי' ממשנה דפרק עד כמה החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשר כו' משמע דבסתמא לא נחשדו והיינו במע"ש דבראשון ודאי הן חשודין. הנה לענ"ד באמת לכאורה ד"ק בזה תמוהין מאוד מכמה משנות ובריייתות וסוגית הש"ס בכ"ד בפ"א דדמאי (מ"ב) ומחללין אותו למע"ש של דמאי כסף על כסף כו' והובא בב"מ (נ"ה) ובפ"ה דדמאי (מ"א) הלוקח מן הנחתום כיצד הוא מעשר כו' ומע"ש בצפונו או בדרומו והתם בדמאי מדלא תני תרומה גדולה כדתני התם בסמוך במ"ב ועוד מדהתירו לנחתום למכור שאינו מתוקן וערע"ב משום דהוא מוכר במדה גסה ולא הותר זה אלא בדמאי כדמוכח בפ"ב ע"ש וע"כ דאיירי בדמאי א ותני מע"ש עוד תניא בהדיא בסוטה (דמ"ח) בבריי' דתקנת דמאי ומ"ש מעלה ואוכלו בירושלים וביומא (ד"ט) גבי הנחתומים לא חייבו אותם חכמים להפריש אלא תרומ"ע וחלה פריך בשלמא תרו"ג כו' אלא מע"ש ניפרשו וניסקו וניכליה בירושלים ע"ש ובב"מ (נ"ג) גבי מע"ש דבר שיל"מ פריך ונייתי דמאי הרי שיש מע"ש בדמאי ע"ש:

ולא מצאתי ישוב לד"ק עד שזכיתי למצוא בתוספתא דמע"ש (פ"ג) בה"א מפריש אדם מעשר ראשון של דמאי כו' ואינו צריך להפריש שני בש"א צריך להפריש שני כו' והלכה כב"ש ע"ש והמפרש פי' הפלוגתא דב"ש סבירא להו דעל המעשר ראשון גופיה צריך הגה"ה ועי' תוי"ע ד"ה הרי זה בצד זה מעשר כו' דגבי תרומת מעשר תני זה בצד זה לקביעת מקום ולמה לא תני בצפונו או בדרומו כמו במע"ש בסמוך ולענ"ד בפשוט

דבתרומת מעשר צריך ע"כ לברר המקום בצימצום דהא אסור לזרים ויהא צריך להפרישו אח"כ ע"כ אבל גבי מע"ש דתני ומחולל על המעות וא"צ להפרישו כלל דיו בצפונו או בדרומו לקביעו' מקום עלמא ודו"ק:

להפריש מע"ש משום דיש להסתפק שמא כבר ניטלה ממנו מע"ר ולא מע"ש וא"כ המע"ר חולין וצריך להפריש עליו מע"ש והנה לא מצינו כן בכל הש"ס שיהא צריך להפריש בדמאי על המעשרות ואפי' מפריש מדמאי על דמאי אחר או על הודאי מבואר בסופ"ה דדמאי דהוה תרומה ויחזור ויתרום אבל א"צ להפריש עליו מעשרות ממ"א כמו דתני התם בסיפא ואפשר דמשום זה הגיה והלכה כב"ה דא"צ וע"כ צ"ל דנישנית קודם ב"ק שהלכה כב"ה בכ"מ ע' ר"פ א"ט והוא דחוק וגם תימא הוא לומר דלא אשמעינן בחד דוכתא דב"ש פליגי בהא ועוד יש להוכיח קצת דגם ב"ש לא פליגי בהא מפ"א דדמאי (מ"ג) דתני התם החלה ושירי מנחות פטורין מן הדמאי שמן ערב ב"ש מחייבין וב"ה פוטרין כו' וע' תוי"ט דטעם החלה ושירי מנחות לפי שניתנין לכהן ודמיא להך דמן הדמאי על הדמאי דא"צ להוציא עליהם מעשרות וא"כ מדפליגי ב"ש בסיפא משמע דברישא מודו וא"כ אפי' מדמאי על דמאי אחר א"צ להפריש עליו כ"ש אותו דמאי גופי' ע"כ נראה דר"ת מפרש שם וא"צ להפריש שני דמכל דמאי א"צ להפריש מעשר שני והחילוק בין ראשון לשני מבואר בפשיטות בתו' בכורות (ד"ל) ד"ה באתרי' כו' דנדחקו הרבה למה חשידי אמע"ש הא יכולין לחללו אשוה פרוטה כדין הקדש דקיי"ל הקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מחולל וא"כ דמי להההיא דפ"ק דשבת דבתרומה כיון דאפשר למעבד כדשמואל דחטה אחת פוטרת את כל הכרי לא חשידי ותי' בדוחק דלפעמים אין לו פרוטה מזומנת לחלל עליה ע"ש וא"כ י"ל בפשוט דב"ה לא חיישי להכי דהוא מילתא דל"ש ומש"ה ס"ל באמת דלא חשידי אמע"ש וב"ש ס"ל דאפ"ה חשידי והכי קיי"ל בכל הני מתניתין ומתניתא והיינו נמי דתניא והלכה כב"ש דכותיי' קיי"ל בהא והנה ר"ת לא בא להוכיח ממשנה דהתם לדינא אלא לענין שביעית דלא מצינו מי שחולק בזה אבל לענין מע"ש לא אתי מתני' דהתם אלא לב"ה אבל לדינא נקטינן בהא כב"ש דחשידי גם אמע"ש ודוק:

תמוה לי כעת דברי הגאון מהר"ל אוגר בתשובות רע"א (סל"א) ד"ה האומנם כו' גם איכא לאשכוחי שיכתוב הברכה בלשון עגה דהיינו לשון לע"ז ומ"מ יצא ידי ברכה דנאמרים בכל לשון וכה"ג ליכא משום הוגה את השם באותיותיו כו' כדאיתא בחלק עכ"ל והוא הפלא ופלא דבחלק שם מבואר ברש"י להיפוך דאדרבה בלשון עגה הוא דאסור אבל בלה"ק אדרבה קל יותר הא חדא ועוד דבלשון ראשון פי' רש"י דהך דתנא

בגבולין ובלשון עגה או או קאמר דאו בגבולין אסור אפי' בלשון הקודש ובלשון עגה אפי' במקדש ופי' עגה לשון לע"ז כמו לעגי לשון ובל"ב כ' דפי' עגה כמו עוגה והיינו לשון שמדברין ב"א ובלשון זה סברת רש"י דדווקא תרתי ונראה דהא דתלי בפי' עגה היינו דלשון עוגה משמע תרתי חוץ למקדש ולשון חול ופירושו בגבולין ובאותו לשון של הגבולין דהיינו עגה ומ"מ אף ללשון זה כ' דאיכא איסורא אף בלה"ק אלא דבכה"ג לא אמרינן אין לו חלק לעוה"ב והנה כ"ז לפירש"י שם דמפרש שם של מ"ב אבל התו' בע"ג (י"ח) הביאו לפרש דהיינו קורא שם הוי' בכתיבתו וזה אין ספק דאסור בכל לשון כדאמרינן בסו"פ אלו עוברין לא כשאני נכתב אני נקרא דאסור לקרותו בכתיבתו ומשמע דאסור בכ"ג לעולם ובודאי צריך לפרש הסוגיא דאו בגבולין או בלשון עגה קאמר וד"ק צריך נגר למפרקינהו:

סימן מז

מה ששאל בביאור דברי הרמ"א (סוסרמ"ה) דמי שהוחזק רב בעיר אפי' בנו ובן בנו קודמין לאחר לעולם כ"ז שממלאין מקום אבותיהם ביראה והם חכמים קצת. הנה בשוחט מבואר ביו"ד (ס"א ס"ב) דאם אומר על איזה דבר שהי' מסתפק בו א"צ יותר ומ"מ משמע שם בט"ז בשם הג"מ דצריך שידע הדינין הרגילין בבירור ע"ש וכ"ש לענין מורה ובאמת צ"ע בסוף הוריות גבי עובדא דר"מ ור"ל דאמר ר"מ נימא לי' לרשב"ג גלי עוקצין דלא ידע ונימא לי' מי ימלל גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו ונעברי' ע"ש והרי רשב"ג כבר הוחזק בנשיאות מאבותיו כמה דורות מימות הלל ואפ"ה אי לא ידע עוקצין הוה מעברינן לי' וע"כ צ"ל דזה גרע מחכם קצת והנה י"ל דמקור דברי הרמ"א כ"כ בפו' שהם מסוגיא דרבי בכתובות (ק"ג) גבי אעפ"י ששמעון בני חכם גמליאל בני נשיא ומסיק משום דממלא מקום אבותיו בי"ח ע"ש ויש ללמוד דכ"ש דקודם לאחר ואפשר דזה דווקא מימי רבי שבלא"ה כבר נתמעטו הלבבות שהרי הוצרך רבי להתיר לכתוב משנה משום שראה בימיו שנתמעטו הלבבות וכיון דגם הגדול לא עדיף כ"כ קודם הבכור הממלא מקום אבותיו לפחות בי"ח וחכם קצת אבל קודם לזה הי' צריך שיהי' דווקא הגדול אבל זה אינו דכא מצינו בשילהי מנחות גבי שמעון הצדיק שאר"מ גופי' דאמר דחוני בני ישמש תחתי ונתקנא בו שמעי אחיו שהי' גדול ממנו שתי שנים ומחצה וא"ל בא ואלמדך סדר עבודה כו' וע"ש בתוס' דהקשו דהא אמרינן בתו"כ תחת אביו בזמן שממלא מקום אבותיו ותי' דבי"ח הי' ממלא מקום אבותיו ע"ש הרי דאפי' בימי שמעון הצדיק שהי' קודם רשב"ג טובא אפ"ה היו מעמידין הבן קודם אף שאינו

חכם כ"כ אף שיש גדולים ממנו דבודאי היו שם חכמים גדולים בין הכהנים והא דלא אוקים לשמעי אף שהי' חכם ממנו שא"ל ללמדו סדר העבודה וגם הי' גדול ממנו ב' שנים ומחצה אפשר דלא הי' ממלא מקום אבותיו בי"ח כמו שהוכיח סופו שעבד עבודת כוכבים ע"ש אבל ודאי היו אחרים גדולים ממנו בחכמה וי"ח כמו דמשמע התם דלא נסתפק להו בסדר העבודה והיו רוצים להורגו וע"כ דגם בזמניהם הי' הבן קודם אף שחכם קצת ואין נראה לומר דכה"ג שאני מנשיא ובכה"ג די ממלא מקום אבותיו אף שאינו חכם דודאי צריך עכ"פ לידע דיני כהונה כמו נשיא בכל התורה ומזה הוכחה ג"כ דלא נאמר דר"מ פליג בהא באמת וסבר דגדול קודם לבן ואנן קיי"ל כרבי דהא ר"מ ס"ל הכא בהדי' ג"כ הך דינא ובלא"ה א"א דהוי פלוגתא מדהוה פשיטא לי' לר"מ בהוריות שם דהוה צייתי לי' רבנן וע"כ דבהתם כו"ע מודו דבכה"ג לא מיקרי חכם קצת וכדברינו ומ"מ בזמנינו יתמי דיתמי צ"ע בזה למעשה:

קשה לי כעת דברי התוס' ר"פ חזקת הבתים גבי שדה אילן כנס את תבואתו (פי' גפנים כדכתיב ותבואת הכרם) מסק את זיתיו ה"ז חזקה והאריכו התוס' בסדר הפירות ופי' בשם ר"ח כנס את תבואתו בתשרי מסק את זיתיו בשבט כו' ול"י דהא משנה שלימה שנינו ברפ"ח דפיאה דזמן מסיקת זיתים המאוחר הוא משתרד רביעה שני' וע' תענית (ד"ו) דמייתי משנה זו דאפי' לר"י שמאחר זמן הגשמים הוה בכ"ג במרחשון ולמה אחרו זמנו דלא כמשנה מפורשת וצע"ג:

סימן מח

בישוב קושית הגרע"א בדברי התוס' גיטין (י"ג) ד"ה לא יתנו לאחר מיתה כו' דאיצטריך לאשמעינן התם דאין גט לאח"מ אע"ג דבהדיא תנן במי שאחזו דאין גט לאח"מ דהו"א דהכא שכבר מינה שלי בחייו שלוחו של אדם כמותו אף לאחר מותו והקשה דהא גדולה מזו שמענו ממשנה דדכ"ח השולח גט ממה"י אפי' הניחו זקן או חולה נותנין לה בחזקת שהוא קיים ושמענו דהא אי הוי חיישינן למיתה אף שכבר מינה שליח וכבר נתן לו הגט ג"כ אפ"ה אין גט לאח"מ הנה הקו' חמורה וליישב קצת דברי התוס' נלענ"ד דהנה זה שכתבו התוס' דהו"א דבמינה שליח שלוחו של אדם כמותו אף לאחר מותו הנה זה לא שייך אלא שיש לו כח הבעל אבל היכי דאינה זקוקה לאחר מותו מכחו כלל כיון דמיתת הבעל מתרת ופקע שארות מה שייך גט אח"כ. ופשוט דע"כ סברת התוס' לא שייכה אלא היכי דזקוקה ליבם מכחו ואכתי אגידא ביה והו"א דהשליח הוא כמותו ויכול לפטרנו מכחו אבל היכי דאינה זקוקה ליבם פשוט דלא שייך גט כלל לאח"מ אף

אי מינה שליח ושלוחו של אדם כמותו והנה אמרינן בר"פ האשה בתרא גבי אשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים דאינה חולצת ואינה מתייבמת לעולם שמא מעוברת היא צרתה ואמר בגמרא דאע"ג דלאחר תשעה חדשים יכולה לחלוץ ממ"נ דאי הי' לה ולד הרי נפטרה ואי לא יכולה לחלוץ ובשלמא בתוך ט"ח חיישינן שמא עדיין היא מעוברת וחליצת מעוברת לא שמה חליצה אבל לאחר ט' אי הי' מעוברת כבר ילדה ונפטרה לגמרי אפ"ה אינה חולצת דשמא יתוודע דילדה וחליצה לאו כלום הוא ושריא לכהן ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה ע"ש וא"כ י"ל דה"נ בכל אשה דעלמא ששלחו לה גט ממדינת הים אי הוי חיישינן למיתה לא היינו יכולין למסור לה הגע דשמא מת והגט לאו כלום הוא ושריא לכהן ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה וא"כ ממתני' דהתם לא הוה ידעינן הך דינא דאף במינה שליח בחייו אין שלוחו כמותו לאחר מיתה דהו"א דהתם איירי כשאין שם יבם דאינה זקוקה מכחו כלל ואפ"ה איצטריך הך טעמא דהוא בחזקת קיים ובלא"ה לא הוה אמרינן ניהב לה ממ"נ דאם מת הרי היא מותרת בלא"ה דשמא מת ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה כההיא דריש האשה בתרא דאסרינן לה לחלוץ משו"ה ואף דיש לחלק דדוקא התם דחלוצה מדרבנן כמבואר בתו' בכ"ד חיישינן דילמא אתי למישרי הא בגרושה דאו' ל"ח מ"מ שפיר הוה איכא למיטעי בהכי דלא מחלקינן בהכי ובלא חזקת חיים אפשר דהוה אסרינן לה ומש"ה איצטריך לחזקת חיים וכ"ז כשאינה זקוקה מכחו כלל שפיר איכא למיחש שמא מת ואף שמינה שליח מ"מ הותרה במיתת הבעל ולא שייך גט כלל אבל היכא דזקוקה מכחו בהא הוה אמרינן שפיר דאף במת כיון שמינה שליח שלוחו של אדם כמותו ויכול לגרשה אף לאח"מ ושפיר איצטריך הך מתני' דדי"ג דממשנה יתירא שמעינן דאפי' זקוקה ליבם ל"מ ודוק ואין להקשות דלפי"ז דהך מתני' דהשולח גט ממה"י אפשר דאיירי באינה זקוקה וחזקה דקיים לא איצטריך אלא משום חששא דגזירה בעלמא א"כ בגמרא שם דעביד צריכותא הא דתנא התם גט ותרומה וחטאת ואמר דאי אשמועינן גט דלא אפשר טפי הו"ל למימר דאי אשמעינן גט הו"א דוקא התם דליכא אלא גזירה בעלמא אבל תרומה דאיסורא אימא לא דע"כ צ"ל דלא חש בצריכותא אלא בסברא בעלמא דהא בצריכותא השני' דאמר דאי אשמעינן תרומה דזימנין דלא אפשר ודאי הומ"ל דאי אשמעינן תרומה הו"א תרומה בזה"ז דרבנן אבל חטאת דחולין בעזרה הוה דאו' כס"מ דסו"פ הא"מ אימא לא וע"כ דלא חש אלא צריכותא בסברא בעלמא ודו"ק:

מקשה לי כעת דברי התוס' (פ"ד) גבי הרי את מגורשת ע"מ שתנשא לפלוני ה"ז לא תנשא לו כו' נפריך הא לאחר תנשא והא בעי לקיומא לתנאה וכ"ת אפשר דמיגרשה ומקיימא

לתנאה כו' בדידה קיימא לאגרושי והק' התוס' בד"ה הכא דתטעון מאיס עלי ועוד דע"כ נכפנו לגרשה שאם לא כן היא אצלו באיסור א"א כו' ותי' דמ"מ יכול לדחותה כו' והנה תי' איני מבין דהא מ"מ שפיר י"ל דלאחר תנשא בתנאי שאם לא יגרשנה כשתרצה וידחנה יתבטלו הקידושין מעיקרא וליכא למיחש למידי אבל גוף הקו' א"י דהא כיון דצריך גירושין שהוא מעשה חיישינן שמא תמות קודם ולא תספיק להתגרש ולהנשא לו והיא באיסור א"א עליו וקיי"ל דשמא ימות חיישינן ומש"ה ל"מ ג"כ שתתנה שאם תמות קודם לא להוי קידושין דמ"מ לא קיימה התנאי של נשואין והיא באיסור א"א וע"כ דלשון הש"ס בדידה קיימה לאגרושי היינו שמא תמות קודם וממילא מתבטל התנאי וצע"ג:

סימן מט

אשר בקש כת"ר ליישב קו' מהרש"ל על כל הפו' בפרק ג"ה (צ"ו) דכ' התו' שם ד"ה מכלל להוכיח מן הש"ס דכיון דסבר ר"מ דצריך חטיטה ע"כ פליג אתנא דסכר דמ"ה אינו אסור אלא מה שעל הכף בלבד דכיון דמחמיר טפי מדר"י בחטיטה אין סברא שיקיל בדאו' יותר מר"י דא"כ תיקשי לשי' כל הפו' דפסקו בהא דחטיטה כר"מ ופסקו כתנא דלא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד הנה זיכני ה' בדרך קרוב דהנה כ' התו' שם ד"ה צריך שיטול את כולו לענין חטיטה סתם כר"מ דתני לי' בסתם ולענין נאמנות סתם לעיל כר"י דתנא לי' בלשון חכמים וחכ"א נאמנים וכוונתם דלעיל (צ"ג) מבואר בסוגיא שם דתליא אהדדי דלר"י דאינו טרחא כ"כ נאמנים ולר"מ דהוה טרחא מרובה אין נאמנים וא"כ הסת"מ דסתמה דצריך טרחא ואפ"ה נאמנים סותרים אהדדי ולענ"ד נראה דזה כוונת ר"י שם דארחב"א אר"י חזרו לומר נאמנים כו' ולכאורה אין לו ביאור כיון דמתני' סתם ג"כ דנאמנים מאי חזרו לומר והנראה דר"י קשיא לי' קו' התו' ע"כ אמר חזרו לומר נאמנין פי' דבאמת הוה חזרה בס"מ דהכא ואף דמתני' דהכא הוה רישא כ"כ התו' בר"פ א"ט גבי סתמא דאלו כשירות וטריפות דכיון דחד בבא הוא לא שייך רישא וסיפא ע"ש וה"נ הוה כחד בבא כיון דתליא אהדדי ולישנא בתרא פליג וסבר דאדרבה חזרו לומר דאין נאמנים פי' דסיפא עיקר וכיון דצריך חטיטה א"כ אין נאמנים ע"ש היטיב וי"ל דפלוגתייהו תלי בשני תי' התו' ר"פ א"ט הנ"ל ודוק והנה אנן סברינן כל"ב דחזרו לומר אין נאמנים ומעיקרא הוו סברי כר"י ולבסוף כר"מ וא"כ י"ל דחומרא השני' אינה מעיקר דין הגזירה אלא דהי' חומרא אחרת ובהך כו"ע מודו. ול"ק כלל דאין סברא דאי נקיל כתנא דכף היכי נחמיר בחטיטה יותר מר"י דבאמת בגזירה השני' גם ר"י מודה ומעיקרא מעיקר הדין באמת לא היינו מחמירין יותר מר"י אבל אח"כ החמירו טפי אליבא דכו"ע

להצריך חטיטה ואין כאן סתירה כלל ובזה מיושב קו' התו' על שמואל ג"כ דהחמיר כר"מ ודריש על הכף ונדחקו דאליבא דתנא דמתני' דריש ע"ש ולדברינו הנ"ל א"ש ודו"ק:
וישוב דברי רש"י סו"פ הזרוע ד"ה חלב שע"ג הקיבה ותוך הקיבה חלב הקרום והוגה חלב הקרוש הנה המגיה הזה לא מצא שיהי' חלב בתוך הקיבה והגיה הקרוש ונראה כוונתו על בך דסו"פ כל הבשר דמירי לענין בשר בחלב הקיבה וע"ש בתו' שהזכירו חילוק בין קרוש לצלול ומיהו נראה דאין דעתו גם בכאן לחלק בזה אלא דאורחא דמילתא נקט רש"י שדרכו להיות קרוש אבל לענ"ד אין משמעות הסוגיא כאן בזה כלל ועיקר כני' הישנה וגם כוונת רש"י לתרץ זה ומה שיש עוד כאן לכאורה קו' גדולה דהכא אמר שחלב הקיבה כהנים נהגו בו טובת עין ונתנוהו לבעלים ולעיל (מ"ט) אר"א דחלב שע"ג קיבה כהנים נהגו בו היתר כר"י שאמר משום אבותיו כו' וע' פירש"י דהא דנקט כהנים היינו שלהם ניתנה הקיבה מבואר שהיו נותנים להם החלב ואכלוהו ואי"ל דהך דהכא שנהגו בו טובת עין הוה אח"כ שהרי הוא מתוספתא דפ"ט ע"ש וגם אינו נראה שחזרו בהם דהכא משמע דתני לה כבר לדינא ודוק והנה פלוגתא דר"י ור"ע שם בחלב הקיבה תלי אי בעי דווקא תותב קרום ונקלף או דיו בקרום ונקלף לחוד ואמרינן התם דפליגי לישני בפלוגתא דר"י ור"ע דל"ק סבר דאקשתא כו"ע ל"פ דאסור לפי שהוא גם תותב כי פליגי דאייתרי דהוא אינו אלא קרום וע' רש"י דאקשתא קרי מה כא שבחוץ לעיגול ואייתרא קרי לי' מה שבפנים וסוגית הש"ס דפרק מקום שנהגו הוה כהך לישנא קמא וא"כ מבואר ומיושב הכל דהך דר"א נמי הוה כל"ק ומה שקורא הש"ס ע"ג קיבה ובתוך הקיבה היינו דאקשתא ע"ג קיבה ודאייתרא בתוך הקיבה כמו שקורא רש"י שם חוץ ופנים ומה שנהגו בו טובת עין היינו ע"ג קיבה לחוד וכן הוא מפורש בתוספתא דקאי ע"ג קיבה לחוד ע"ש והא הוה איסורא לכו"ע והך ע"ג קיבה דאמר שכהנים נהגו בו היתר היינו מה שקורא כאן שבתוך הקיבה והיינו דאייתרא וכמפורש שם בל"ק דבהכי פלוגתא דר"י ור"ע אלא שלא דקדק שם לפרש בתוך הקיבה עד לבסוף וזה שדקדק רש"י לפרש דשבתוך הקיבה היינו חלב הקרום היינו דלא נטעה לפרש בתוך הקיבה ממש אלא דפירושו חלב הקרום והיינו דאייתרא שהוא קרום לבד ואינו תותב והיינו פלוגתייהו דר"י ור"ע ובהא אמרינן לעיל דכהנים נהגו בו היתר כר"י אבל שע"ג קיבה שנתנוהו לבעלים זה הוה איסורא לכו"ע ואין להקשות דאי איסורא לכו"ע ואפ"ה מדינא הוא לכהן הא כ' רש"י לקמן (קל"ו ע"ב) דטריפה פטורה מן המתנות דכתיב ונתן א ולא לכלבו והרי החלב הוא אסור וע"כ אינו לכהן ובשלמא ללישנא דאקשתא פליגי י"ל דע"ג קיבה דהכא הוה לר"י דשרי אבל להך לישנא דאייתרא פליגי קשה לכאורה אבל באמת ז"א דהך מיעוטא לא קאי אלא אהא

דשרי בסתמא דהיכי דהאי איסורא כגון טריפה פטורה אבל מה שלעולם אסור מעיקרא לאו לאכילה קאי תדע דהא מרבינן גם צמר שבראשי כבשים ושער שבזקן התישים דלא קיימי כלל לאכילה ודו"ק.

עומד אני כעת בדברי התו' (דקכ"ב) ד"ה לגבל שהקשו לפירש"י לענין ג"ד דחשיב ארבעה מילין לגבל ולתפלה ולנ"י דלרש"י שפי' לתפלה להתפלל בעשרה ואינן מענין אחד דא"כ ליחשב נמי שלשים ריס דפרק לא יחפור דמדת המיל שבעה ומחצה ריס וע' בזה ברש"י יומא (ס"ו) דחשבון זה אינו מוסכם אליבא דכו"ע ודברי ר"א הקליר אינו לפי חשבון זה ע"ש וטפי הו"ל להקשות מהך דסו"פ אלו מציאות גבי פריקה וטעינה ומדדה עמו עד פרסה דשיעור פרסה ודאי ארבעה מילין והך דסוטה (מו) דשיעור לוי' תלמיד לרב עד פרסה ובברכות (ד"ל) לענין ח"ה ומיהו בזה י"ל דלא חשיב אלא הני דצריך האדם לטרוח עד ארבעה מילין דלא שייך להך דברכות ע"ש ברש"י אבל מהנך דלעיל קשה ודוחק לומר דלא חשיב אלא הני שיש בהן מעשה אח"כ דא"כ גם קו' התו' יש ליישב דלא חשיב אלא הני דצריך לטרוח אחר המעשה ולא שצריך להרחיק המעשה וצע"ג

סימן נ

מה שכתוב בשם הטו"א להגיה בזבחים (קי"ט) גבי ר"ש אומר מנוחה זו ירושלים נחלה זו שילה כו' דע"כ ט"ס ר"ש דהא סתם ר"ש הוא רשב"י וסבר בסמוך דזה וזה ירושלים לענ"ד יש עוד הוכחה גדולה לזה דהא פריך התם למ"ד זו וזו שילה דתיקשי קרא דויקח מנוח ויעלה המנחה על הצור כו' ומשני הוראת שעה הי' והנה קו' זו ודאי תקשה גם למ"ד דנחלה זו שילה ומנוחה זו ירושלים דנהי דלהך מ"ד אחר שילה הי' היתר מ"מ בשעת שילה הי' אסורה כדתלי קרא היתר הבמות לפי שלא באו לשילה וא"כ הא מנוח הוה בשעת שילה דשילה לא חרבה עד שמת עלי כדאמר התם בסמוך מקודם ומנוח קדים טובא וע"כ דגם לדידי' מוכרח לומר דהוראת שעה הי' והנה לעיל (ק"ח) יליף ר"ש לחד לישנא דהוה הקרבה גם על האבן מויקח מנוח ויעלה המנחה על הצור ור"י פליג דהתם הוראת שעה הי' וא"כ אי ס"ד דלר"ש נחלה זו שילה וכבר נאסרו הבמות ובלא"ה צריך לומר דע"כ במנוח הוראת שעה הי' פשוט בכ"ד דדורות משעה לא ילפינן וע"כ דלא גרסינן התם כלל ר"ש ודו"ק:

ובקושית התו' שם (ד"מ) גבי הא דאיצטריך לכפול בהזאות גבי פר העלם דבר לעכב ואמרי' אין לו אלא מתן ז' מתן ד' מנין ומסיק דמתן ד' לא איכפל אליבא דר"ש דלא כתיב בי' בגופי' ומש"ה איצטריך קרא אחרינא וע"ש בתו' דבלא קרא א"א ללמוד מעצמנו

ממתן ז' דמתן ז' מעכב בכ"מ והקשו דהא אפי' לר"ש שתים כתיב בגופי' מיהו ובודאי מעכבות וא"כ אכתי נילף שתים האחרות מאותן השתים עצמן וע"ש שנדחקו בזה ולענ"ד בפשיטות דלב"ש ברישׁ פרקין דסברי דבכל חטאת שתים מעכב פשוט דאין ללמוד כאן אינך שנים מהן דהא לדידהו שתים מעכבות בכ"מ וא"כ י"ל דר"ש כב"ש ס"ל ומש"ה איצטריך קרא והא דלא אמר ר"ש אליבא דב"ש י"ל דסבר כר"ה בר"פ דטעמא דב"ה משום דסברי יש אם למסורת וא"כ ר"ש דסבר בהדיא ברישׁ סוכה גבי רביעית אפי' טפח דיש אם למקרא ע"כ דסבר כב"ש ולא איצטריך לי' למימר ובאמת הכי אר"י בהדיא ברישׁ סנהדרין דר"ש כב"ש וכן מסקנת הש"ס שם ע"ש ודוק:

עומד אני כעת בדברי התוס' שם (פ"ב) ד"ה דמה ולא בשרה דהקשו למ"ל למעט בשר הנכנס לפנים ת"ל דלכפר כתיב והניחו בקו' ואני תמה שהרי מבואר הדבר ברש"י לקמן ר"פ ד"ח (דצ"ב) גבי בעיא דחטאת העוף שהכניס דמה בצוארה לפני' ומבעי' לי' אי צוארה כב"ש דמיא או לצואר בהמה דמיא ופי' רש"י ד"ה או"ד דבצואר בהמה אם הכניסה לפנים משנשחטה והוציאה וקבל דמה בכ"ש לא מיפסלה דמדמה אמר רחמנא ולא שהכניסה עם בשרה הרי דמפרש רש"י הא דאמר בשר הנכנס לפנים היינו שהדם בתוך הבשר ואהא ודאי איצטריך מיעוטא דשפיר הוה לכפר ודו"ק:

סימן נא

במה שנדחק במנחות (נ"א) דלכולי אוקימתא דהתם לר"ש קרא דבשמן דכתיב גבי מנחת חביתין הוא להוסיף לה שמן על מנחת נדבה ולת"ק שם אמר דאיצטריך לקבוע לה שמן דאל"ה הוה אמינא דא"צ שמן כמנחת חוטא ולכאורה במאי פליגי ומ"ט דר"ש נלענ"ד בפשוט דר"ש לשי' בכ"ד דדריש טעמא דקרא ובכ"מ שאין הטעם שייך ליכא דין התורה וכההיא דב"מ (קט"ו) דעשירה ממשכנין אותה דטעמא דקרא גבי אלמנה לפי שצריך להחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכנותיה אבל עשירה דא"צ להחזיר לה מותר למשכנה וה"נ מצינו דהכא דריש ר"ש טעמא דקרא דתניא לעיל (ד"ו) דאמר ר"ש בדין הוא שיהא מנחת חוטא טעונה נסכים כו' אלא שלא יהא קרבנו מהודר ע"ש וא"כ איש ג"כ הא דלא צריך במנחת חביתין קרא דאינה כמנחת חוטא דא"צ שמן דבלא קרא נמי הוה דרשינן טעמא דקרא וכיון דעיקר הטעם גבי מנחת חוטא שלא יהא קרבנו מהודר א"כ גבי מנחת חביתין דלא שייך הך טעמא פשוט בלא קרא דצריך שמן לפחות כמנחת נדבה וע"כ דהוה להוסיף לה שמן ודו"ק וכוונת וכוונת התוס' בדצ"ו גבי מנחת חביתין דכלל אר"ע וכוונת כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת ושא"א

לעשותה מע"ש דוחה את השבת וכ' התוס' דגבי מילה ופסח אמר ר"ע ג"כ הכי ופסיק ר"י כוותי' בתרויי' ועביד התם צריכותא וקאי אר"י ומש"ה לא פסק הכא ג"כ כוותי' דליכא צריכותא ור"ע איצטריך לאשמועינן מאי דדחי שבת נראה כוונתם דס"ל דבפסח ומילה יש סברא טפי דדחי שבת ורבותא דר"י דאפשר לעשותה אינה דוחה ומש"ה צריכותא דהתם על ר"י בש"ס שם הוא אהא דאפשר לעשותה אינה דוחה כדקאמר דאי אשמעינן פסח דלא נכרתה עלי' שלש עשרה בריתות כו' הרי דנקט הקולות והיינו דמש"ה אפשר לעשותה אינה דוחה ובזה פשוט דמנחת חביתין קיל טפי ואינה דוחה אבל ר"ע איצטריך לי' לאשמעינן דאפי' מ"ח בא"א לעשותה דוחה את השבת ומיהו לענ"ד משמע דהא דאייתי מתני' כללא דר"ע היינו דאפשר לעשותה אינה דוחה ועו"ק לי מש"כ דליכא הכא צריכותא דהא הך צריכותא דפסחים הוה כעין צריכותא דריש יבמות (ד"ה) גבי עשה דוחה ל"ת שיש בה כרת ואמר דמפסח ומילה דדחו שבת ליכא למילף כעין צריכותא דהכא והתם איכא גם תמיד ואמר דמתמיד ליכא למילף שכן תדיר וה"נ מנחת חביתין ה"ה קריבה לעולם עם התמיד והויא תדיר כתמיד וא"כ אכתי לא הוה ילפינן מפסח ומילה דמכשירין שאפשר לעשותן אינו דוחה די"ל דמנ"ח שהיא תדיר דוחה טפי כי היכי דאמר ביבמו' שם לענין תמיד ע"כ נלענ"ד דבאמת איכא צריכותא גם במנ"ח ומשו"ה איצטריך לי' לר"ע לאשמעינן דלא דחי וגם חדא מתרתי איכא צריכותא דיבמות שם ודו"ק והא דלא איצטריך לי' לר"י למפסק הכא כר"ע תליא בפלוגתא דהנה בד"נ יליף ר"י דמנ"ח דוחה שבת מתעשה אפי' בשבת תעשה אפי' בטומאה וע"ש בתוס' דהא דילפינן הכא שבת וטומאה מחד קרא דילפינן מפסח דאיכא קרא לתרויי' [ודבריהם שם מגומגמין ולענ"ד הם שני תי' ובתחילה כ' היינו משום דגלי קרא גבי פסח כו' וצריך להגיה ואיכא קרא אחרינא גבי טומאה כו' ואח"כ כ' תי' אחר וצריך להגיה ועוד נראה דהי מיניי' מפקת דשקולין הן ול"ד לפסח ופי' דבריהם דגבי פסח דנפקא לן שבת מבמועדו לשון במועדו משמע טפי אשבת שתלי במועד ולא נפיק טומאה מיני' ומשו"ה איצטרך קרא אחרינא לטומאה אבל מתעשה משמע שפיר תרוויי' כן נראה בפי' דבריהם ודברינו יהי' לתי' הראשון). ולפי"ז עיקר מנחת חביתין יליף מפסח וא"כ כיון דאשמעינן גבי פסח דאפשר לעשות מע"ש אינה דוחה לא איצטריך לאשמעינן בחביתין כיון דכל עיקר דחיית שבת בחביתין ילפינן מפסח כל שאינו דוחה בפסח כ"ש דאינו דוחה בחביתין אבל אביי ורבא ילפי התם בחביתין מקראי אחריני ובאמת יל"ד לכאורה היכי פליגי אר"י ומיהו אמרינן התם ת"כ דרבא וע"ש בתו' דגם כאביי תניא וצ"ע בזה אבל לפי דברינו א"ש דמדאיצטריך ר"ע לאשמעינן גבי חביתין דאפשר לעשותן אינו דוחה

אף דאשמעינן כבר גבי פסח ע"כ דלא ס"ל כר"י מדרשא דתעשה דיליף מפסח דא"כ מאי דאינו דוחה בפסח פשוט דאינו דוחה בחביתין ולמה איצטריך לאשמועינן אלא ע"כ דר"ע סבר כאביו ורבא דנ"ל מדרשא אחריתא ולא איצטריך למילף מפסח ומשו"ה איצטריך לי' לאשמעינן גבי חביתין זימנא אחרינא אבל ר"י יסבור כר"י דנפיק מפסח ומשו"ה לא איצטריך לי' למפסק גבי חביתין כר"ע דממילא נפקא דלא עדיפא מפסח כנ"ל ודו"ק:

וקושית התוס' בד"ה מחצה אבד גבי כה"ג שהקריב מחצה שחרית ומת דהמחצה הנשאר אבד והקשו דלר"א דא"צ לקדש תחילה בכ"ש השני חצאין א"כ המחצה הנשאר תפדה דכ"ז שלא נתקדשה בכ"ש יש לה פדיון לענ"ד יש ליישב בפשוט דבאמת ר"א ור"י אזלי לשי' דבאמת קו' התו' דתפדה היינו אי מותר חביתי כה"ג יקרבו כשאר מותרות לנדבה א"כ כל שיש לה פדיון צריך לפדותה כדי להקריב הפדיון אבל ר"א הא סבר לקמן (דק"ח) דמותר חביתי כה"ג ירקבו א"כ למה נפדנה כיון דגם הפדיון ירקב ואפשר עוד דלא אלים למתפס פדיונו כיון דהיא קדושה דחוי' ומש"ה א"א בפדיון כלל ומשו"ה נמי ר"י דסבר בדק"ח שם דקריבה סבר באמת לעיל (ד"ח) דאינה קדושה לחצאין וצריך להקדישה כולה בכ"ש וכיון דנתקדשה בכ"ש אין לה פדיון ודו"ק:

סימן נב

במה ששאל ישוב דברי רש"י בב"ב (ד"ט) גבי בעיא דמצורע בימי ספורו מנין שמטמא אדם ובעי למימר דמדמטמא בגדים מטמא אדם ופריך דילמא טומאה בחיבורים שאני ודחי אלא דהיסט נבילה מנלן דמטמא אדם לאו מדמטמא בגדים ודחי לה והדר פריך משרץ מנלן דמטמא אדם לאו מדמטמא בגדים כו'. ופירש"י דמסיט נבילה אינו מטמא אלא בגדים שהוא לבוש והקשו עליו בתו' דבתו"כ מרבינן בהדיא לכל כלים ולא ממעט אלא אדם וכ"ח ועוד הקשו דאי לא מיירי אלא בבגדים שהוא לבוש מאי מייתי משרץ דלא שייך בגדים שהוא לבוש ע"כ דחו גי' זו דטומאה בחיבורין שאני וגרסו דילמא טומאת בגדים שאני ולא ילפינן טומאת אדם אפי' משאר בגדים וכ' דהכא במצורע בימי ספורו נמי לא מיבעיא לי' אלא באדם ולא בשאר בגדים והנה לענ"ד אדרבה שי' התו' קשה טובא דהא ודאי חילוק רש"י דבבגדים שהוא לבוש שאני הוא מפורש בהדיא בחולין (דע"א) גבי הנכנס לבית המנוגע וטבעותיו באצבעו כו' וע"ש בתוס' ד"ה למאי הילכתא דכשהן דרך לבישה אפי' ידו בחוץ טמאים בכדי אכילת פרס שמטמא בגדים אבל כשאינן דרך לבישה אפי' שהה בכא"פ אם ידו לחוץ טהורים וכיון דיש חילוק בין דרך לבישה או לא

א"כ במצורע בימי ספורו דלא מצינו אלא כיבוס בגדים שהוא לבוש מנין לנו טומאת שאר בגדים ואין לומר דאיכא שום ריבויא במצורע בימי ספורו לשאר בגדים דהא באמת איכא נ"ש אפי' לאדם ולמה צריך ריבויא לבגדים וע"כ דליכא שום יתורא להכי וע"כ דאין ה"נ הא דנקט אדם ל"ד ומיבעיא לי' אפי' בשאר בגדים וא"כ ע"כ צריך לגרוס טומאה בחיבורין שאני כיון דבאמת לא למדנו אלא בחיבורין וא"כ ע"כ נמי הא דאייתי מהיסט נבילה ושרץ צ"ל דהיינו נמי טומאה בחיבורין בגדים שהוא לבוש והנה מהא דבשרץ לא שייך בגדים שהוא לבוש וכן מפורש בהדיא בחולין שם בהמה דא"צ שהי' בביהמ"נ למאי הלכתא לכלים שע"ג וע"ש בתו' דלא שייך מלבוש לבהמה וה"נ גבי שרץ הנה כבר הרגיש רש"י וכ' דבאמת הוה מצי למפרך הכי ומה שהקשו מהיסט נבילה דבתו"כ מרבינן בהדיא אפי' שאר בגדים חוץ מאדם וכ"ח לענ"ד באמת יש להוכיח דש"ס דילן לא סבר הכי ע"כ דא"כ מצינו קולא בכ"ח משאר כלים גם לענין נושא נבילה וא"כ בב"ק (דכ"ה) דבעי למילף מפץ במת מק"ו מפכין קטנים שטהורים בזב וטמאים במת מפץ שטמא בזב אינו דין שטמא במת וע"ש בתוס' דדחיק לומר פכין קטנים שיהי' טהור בכל טומאת הזב ואי בנושא נבילה ג"כ קל כ"ח משאר כלים למ"ל למנקט פכין קטנים לנקוט סתם כ"ח וליעביד הק"ו מנושא נבילה דמפץ טמא בו וכ"ח טהור בכל טומאותיו דהא אינו מטמא כלים אלא בחיבורים כשהוא נושא הנבלה ואמרינן דכל כ"ח טהורין וע"כ דבאמת ס"ל להש"ס דגם כל הכלים טהורים ואינו מטמא אלא בגדי לבושו וליכא ק"ו מנישא נבילה עוד יש להוכיח כן מנדה (ד"ה) דיליף משכבות במעל"ע שבנדה מק"ו מכ"ח המוקף צמיד פתיל הניצול באוהל המת אינו ניצול במעל"ע שבנדה משכבות שאין ניצולים באוה"מ אינו דין שאין ניצולים במעל"ע שבנדה וע"ש בתו' דאין הקו' לגמרי כדין אוה"מ שהרי באוה"מ אינו מטמא לטמא אדם ובגדים אלא דהק"ו כמו דכ"ח המוקף צמיד פתיל דקל שניצול באוה"מ הרי הוא במעל"ע כבנדה עצמה כ"ש משכבות ומושבות דחמירי שיהי' במעל"ע כבנדה עצמה (וצ"ל דלא שייך לומר הכי בב"ק (כ"ה) גבי מפץ במת דפריך דנימא דיו ע"ש וע' תו' פסחים (די"ח) ד"ה דיו ודוק] וא"כ הי' יכול למצוא קולא גם בכל כ"ח דקילא בנושא נבילה והם במעל"ע כבנדה עצמה כ"ש משכבות ומושבות שיהיו כבנדה עצמה וע"כ דליכא שום קולא בכ"ח לענין נושא נבילה אלא בכל הכלים טהורים ולא מטמא אלא בגדי לבושו ושפיר הוכיח מינה לענין מצורע בימי ספורו דטומאה בחיבורין שאני כפירש"י וגירסתו ודו"ק:

שוב ראיתי שהרמב"ם פסק בהרבה מקומות כשי' התו' וכבר נתעורר הרב מל"מ בפ"א מאה"ט דאינו לשי' רש"י אלא שהביא דהרמב"ן דחה ג"כ דברי רש"י ולא זכיתי ליישב

כעת הסוגיות שהבאתי לפי שי'. גם בעיקר מש"כ לענין נכנס לבה"מ דידיו בחוץ כשאינם רך לבישה טהור מצאתי במל"מ בפי"ז מט"צ דכ"כ הר"ש בפי"ג הנגעים דכן הסברא אלא דבתוספתא איתא דטמאים מיד והוא ז"ל תמה עליו דכבר קיי"ל דכללא הוא דכל המטמא בגדים מטמא כל הכלים בחיבורים וכיון דאינם דרך מלבוש אינם טפלים לו וטמאים מיד ע"ש ותמיהני שלא הזכיר דשי' הר"ש כשי' רש"י דמטהר בכל מקום שאר כלים לבד מבגדים שהוא לבוש גם מש"כ בטעם התוספתא לשי' הרמב"ם דכל כלים טמאים ומש"ה כאן הם טמאי' מיד לפי שאינן דרך מלבוש ואינם טפלים לו לענ"ד צ"ע בזה כיון דאתי מריבויא דבגדים לא עדיפי מבגדים והא דאמרינן בחולין דבשלא בדרך לבישה טמאים מיד היינו כשנכנסו גם הכלים לבית וטמאין מכח עצמם אבל כשהן טמאים מכח האדם ויליף מריבויא דבגדים ודאי לא עדיפי מבגדים וצ"ע ולענ"ד דהתוספתא הוה מדרבנן כמו סיפא דהתם דתני פלוגתא דר"י ורבנן דמתני' דכ' התו' הנ"ל דהוה מדרבנן ע"ש עוד ראיתי בדבריו סעד לפירש"י דלשי' הפו' דכל הכלים טמאים כבגדים א"כ מנ"ל למדרש דשיעור שהי' קאי גם על הבגדים הנכנסים עמו לבית ודווקא בגדים דבטילי גבי' דילמא קאי אם הכלים וכשהם בחוץ דאין עליהם אלא טומאה בחיבורים ואין טמאים עד שישהו כשיעור אבל בפנים אינו מציל כלל וע"כ כשי' רש"י דלא מצינו אלא טומאת בגדים. ולענ"ד גם לשי' רש"י יש להקשות דמנ"ל דאיירי כשהבגדים בפנים ויש עליהם טומאת עצמם דילמא לא איירי אלא לענין בגדים שבחוץ נגון היו ידיו לחוץ וטבעותיו באצבעו דאין עליהם אלא תורת טומאת עצמו ומש"ה כשלא שהו טהורים אבל נכנסו הבגדים לבית דיש עליהם תורת טומאת עצמם לא הקיל כלל משום קולא דבטילי גבי' ע"כ נראה כמו דאמרי' בשבועות (י"ז) דהבא אל הבית משמע דרך ביאה ה"נ משמע לענין בגדים דהוה דרך ביאה שנכנס אדם כשהוא לבוש ואפ"ה לא טמא הכתוב את הבגדים אלא בשהה כשיעור שהי' וע"כ דאין עליהם טומאת עצמם דהאדם מציל וה"נ לשי' הפו' דכל הכלים טמאים בחיבורים בביה"מ כ"כ דאין ה"נ דילפינן לכל הכלים דאין עליהם טומאה אלא בכשיעור שהי' אבל מה שלמדנו עוד קולא אחרת דהבא אל הבית משמע בדרך ביאה כשהוא לבוש ואפ"ה אין עליהם טומאת עצמם אלא טומאת האדם בכשעור שהי' קולא זו לא מצינו אלא בבגדים ואמרינן דדווקא בגדים דבטילי לגבי' אבל שאר כלים לא שייך קולא זו ודו"ק

קשה לי כעת דברי התו' נדה (ל"ב) ד"ה למעוטי אשה מלובן דהקשה ריב"ן דלמ"ל למעוטי אשה מלובן הא קיי"ל דארבעה דמים טמאין באשה ותו לא ממיעוטא דדמי' דמי' ולענ"ד י"ל דההיא דדמי' לא ממעט אלא דין נדות אבל לובן לטומאת ערב לא הוה

ממעטינן אשה מאיש כמו בכ"מ דאשה בכלל איש ואין לומר דטומאת ערב בלא"ה ע"כ איכא כדאר"י לקמן (מ"א) דמקור שהזיע כשני טיפי מרגליות טמאה טומאת ערב והא דבעי תרתי אינו אלא משום דחדא אמרינן דילמא מעלמא אתי אבל אי ידעינן דממקור אתי הוה טמאה בכ"ש דז"א דהתם אינו אלא טומאת נגיעה משום דמקור מקומו טמא אבל מיעוטא דקרא הכא הוה דאינו דין טומאת קרי דלכו"ע רואה הוה לענין לסתור בזיבה ע' לקמן (מ"ב) ולענין שילוח מחנות כמש"כ התו' (דכ"ב) ד"ה למימרא ע"ש ודו"ק:

סימן נג

במה שהעיר בישוב שי' רש"י בב"ב (קל"ה) אמר אביי הכי קאמר איזהו מתנות בריא שהיא כמתנת שכ"מ דלא קני אלא לאח"מ כל שכתוב בה מהיום ולאח"מ ופי' רש"י דה"ה כמתנת בריא דאינו יכול לחזור בו והתו' ד"ה כל הקשו עליו דבב"מ גבי מתני' דדייק גבי מצא מתנות הא אמר תנו נותנין מוקי לה בשכ"מ דבר מיהדר בי' וליכא למיחש לקנוניא והא קתני התם מתנות והיינו מתנות בריא שהיא כמתנת שכ"מ שכתוב מהיום ולאח"מ דל"ק אלא לאח"מ וש"מ דבכה"ג נמי יכול לחזור בו [וע' תו' ב"מ שם ד"ה והא אידי ואידי כו' דיש לו לרש"י שי' אחרת שם ודוק] והנראה לי בפשוט דהנה לכאורה לפי שי' יש להקשות לשמואל לקמן (קנ"א) דקמ"ל שם דכל שאלו עמד חוזר חוזר במתנתו אפי' לא עמד וס"ד שם דווקא לעצמו אבל לאחר לא ומסיק אפי' לאחר ומאי מספקא לי' בהא דהא מתני' היא דאיל"ה תיקשי מתני' דב"מ שם דדייק הא אמר תנו נותנין והוא דיוקא פשיעא כדפריך שם (י"ח) ר"ז מ"ט לא אמר כרבה ותיקשי למה ל"ח לקנוניא וע"כ דבשכ"מ מצי למהדר בי' ומאי קמ"ל שמואל ומיהו אי לאו האי ס"ד דשמואל דווקא לעצמו הוה א"ש דהא ממתני' לא מוכח אלא דלעצמו יכול לחזור בו וכיון דלעצמו יכול לחזור בו א"כ תו ליכא למיחש לקנוניא דלמה צריך לקנוניא כיון דלעצמו בלא"ה יכול לחזור בו ואשמעינן שמואל דאפי' לאחר יכול לחזור בו אבל לס"ד דר"ש שם דשמואל דווקא לעצמו קשה טובא אבל באמת לשי' רש"י והתו' גופיי' לק"מ דהא שי' רש"י דהא דאמר אביי עדיו בחיתומיו זכין לו היינו אפי' בשטרי מתנה ומו"מ דאם נכתב לאחד קודם אף שבינתים כתב ומסר לאחר קודם שמסר לזה אם מסר אח"כ להראשון לזה שכתב לו קודם קונה וע' רא"ש סופ"ק דב"מ גבי מצא שובר דשי' הרי"ף אינו כן אבל רש"י ס"ל דאף בזה אי עדיו בחתומיו זכין לו וכבר כתבו התו' בב"מ שם דלאביי דעדיו בחתומיו זכין לו ליכא למיחש כלל לקנוניא ובריי' דהתם דלא יחזיר ע"כ איירי בבריה דלא מטי לידי' בחיי האב ולא שייך עדיו בחתומיו זכין לו וא"כ ליכא למידק ממתני' כלל

דיכול לחזור בו ושפיר איצטריכא י' לשמואל לאשמעינן ובהכי א"ש הא דדחיק בסוגיא דב"מ (די"ג) לאוקי שמואל כאביי וע' בזה בתו' כתובות (צ"ד) ד"ה כתב כו' ודוק ובהכי א"ש דמאיצטריך לשמואל לאשמעינן דיכול לחזור בו וע"כ דלא שמעינן לה ממתני' דמצא מתנות וע"כ הא דלא חיישינן לקנוניא משום דס"ל כאביי דעבחז"ל וא"כ כ"ש הכא בב"ב דאביי גופא הוא דאמר איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת שכ"מ כו' ולדידי' א"צ כלל לומר דיכול לחזור בו דבלא"ה ליכא למיחש לקנוניא דעבחז"ל ודו"ק:

עומד אני כעת בתו' שם (ד"ז) ד"ה והוא דקרי לי' ב"כ כו' גבי הא דאמר התם דהאומר ב"כ אני מוכר לך אעפ"י שאין בו אלא לתך הגיעו והוא דקרי לי' ב"כ דהקשו דנימא הדמים מודיעים כו' ותי' כגון דאוזיל גבי' ואינו נותן לו אפי' דמי לתך כו' ולפי"ז הא בנותן לו דמי ב"כ אינו יכול לומר לו שמא בעלמא זבינא לך והנה צ"ל אע"ג דאנן קיי"ל כרבנן דלי"ל הדמים מודיעין מ"מ דעתם דבכה"ג גם לרבנן אמרינן דהדמים ראי' כמו לקמן בר"פ המוכר פירות גבי מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דרובא לרדיא זבני פריך ונחזי אי דמי רדיא לרדיא וע"ש בתו' כיון דרוב וחזקה סותרין אהדדי לכו"ע יש להודעת דמים לסייע לאחד מהן וה"נ הרוב ודאי מכווני לב"כ ממש והוה כרובא לרדיא ודוק ומ"מ משמעות הפו' בחו"מ סרי"ח אינו כן ולא הזכירו כלל הך מילתא דאוזיל גבי' ובאמת תמוה לענ"ד מסוגיא דר"פ המקבל (דק"ד) גבי יבש המעין מנכה לו מחכירו ופריך ונימא לי' שמא בעלמא זבינא לך מי לא תניא האומר לחבירו ב"כ עפר אני מוכר לך כו' והא התם קאי בהדיא בגוונא דהדמים מודיעים וצריך לנכות לו ואפ"ה פריך ונימא שמא בעלמא כו' ואין לומר דבמשהו כהאי לא שייך הודעת דמים דהא בהמפקיד (ד"מ) גבי לוג ומחצה שמרים למאה אמר התם ר"י לטעמי' דלי"ל מחילה דאמר הדמים מודיעים גבי צמד ובקר אלמא דאין לחלק בזה ואפי' במשהו שייך הודעת דמים ואפ"ה אמרינן בפ' המקבל שם דיכול לומר שמא בעלמא זבינא וצע"ג:

סימן נד

לענין טריפה אינה יולדת הנה אם כבר נתעברה הלידה ודאי יכול להיות אפי' כשהיא טריפה כדאמרי' בהדיא בסו"פ א"ט דלמ"ד טריפה אינה יולדת פלוגתיי' דר"א ור"י כשעיברה ולבסוף נטרפה הרי חזינן דהלידה יכול להיות כשהיא טריפה וה"נ אמרינן התם אליבי' דביעי דס"ט שיחלא קמא משהינן לי' אי הדר טענה שרי אבל בהא דהטילה השיחלא קמא אין ראי' כיון דכבר נתעברה יכולה להוליד אבל העיבור לבד אי הוה ראי' דאינה טריפה או דבעי דווקא תרויי' עיבור ולידה הנה ראיתי מי שהביא ראי' לזה

מחולין (י"א) דבעי ראב"י למילף דאזלינן בתר רובא מפרה אדומה דל"ח שמא היא טריפה ודילמא הביאו פרה מעוברת אלא ע"כ דהעיבור לחוד אינו ראי' ולענ"ד אין מכאן ראי' כלל חדא דפלוגתא הוא בריפ"ב דפרה אי פרה מעוברת כשירה ועוד דא"א לומר כן כלל דהא הקשו התו' בב"מ (ד"ל) ד"ה אף כו' דהיכי נכשיר פרה מעוברת הא עלה עליה זכר פסולה ותי' דאיירי שלא ידע בשעת עלית הזכר ולא ניחא לי' בהא ובעינן עובד דומיא דעבד ע"ש וא"כ אי לא תתכשר אלא במעוברת א"כ ע"כ יהא צריך לעלות הזכר ופסולה לכו"ע משום עול וע' בר"ש רפ"ב דפרה שם דהביא תוספתא דלדעת בעלים אפי' לר"י במ"ד שם פסולה וצ"ל דפלוגתיי' בסתמא דבלא ניחא לי' ודאי גם לרבנן כשירה כדמוכח סוגיא דב"מ וע"ש תוד"ה אף ודוק אבל יש להוכיח מהא דפריך התם ור"מ היכא אכיל בישרא דילמא במקום שחיטה נקב הוה וכ"ת ה"נ פו"ק מאי איכא למימר כו' והנה קיי"ל דברובא וחזקה לא חייש ר"מ וע' תו' זבחים (ס"ט) ד"ה אי טריפה כו' דהביאו הגי' בחולין רמ"א סימן לטריפה ל"י ואף דאנן גרסינן רבי כ"כ סעד לגי' התו' דבנדה (כ"ד) פליגי אמוראי אליבא דרבי אי טריפה חי' ע"ש וע"כ דל"ג הכא רבי אלא ר"מ כגי' התו' והנה אין להקשות דא"כ מאי פריך היכא אכיל בישרא הא י"ל דאכל אותה שחי' ל"י דע"כ אינה טריפה לר"מ דכבר כ' התו' לדידן בי"ב חודש כה"ג גבי פ"א שם דזה אינה חזקה מבוררת דלא נתבררה מעולם דלאחר הזמן מתברר שמקודם יב"ח לא הי' טרי' אבל אפשר שנטרפה אח"כ בתוך הזמן אבל ע' בתוס' ע"ג ד"ו) ד"ה אלא כו' דלמ"ד טריפה יולדת כ"ש שחי' א"כ לר"מ שאינה חי' כ"ש שאינה יולדת והנה אם נאמר דבעי דווקא תרתי עיבור ולידה א"כ בשעת העיבור עדיין אינו נודע לנו שהיא אינה טריפה אלא עד שעת הלידה ואח"כ כשילדה שמברר דלא הי' טריפה בשעת העיבור מ"מ כבר אפשר דנטרפה קודם הלידה דלידה לחודא ודאי אפשר בטריפה כנ"ל וא"כ אפי' מעוברת הוה חזקה שלא נתבררה אבל אי עיבור לחוד א"א בטריפה א"כ העיבור מברר שאינה טריפה וא"כ אפשר דאכיל מעוברת ואף דזה גופה דאינה חי' לא הוה אלא רובא ור"מ חייש למיעוטא מ"מ בתרי רובא ל"ח ר"מ ק"ו מרובא וחזקה כ"ש תרי רובא דרוב עדיף מחזקה ואיכא הכא תרי רובא רוב בהמות אינן טריפות ורוב טריפות אינן יולדות ואח"כ אית לה חזקה מכח רובא ובכה"ג לא חייש ר"מ ומאי פריך היכא אכיל בישרא ואין לומר דנפרש כדברי התוס' בדכ"ח ד"ה אתא דה"ק וכ"ת ה"נ דאכיל ע"י בדיקה פו"ק מאי איכא למימר ע"ש וה"נ נפרש לפי דרכנו וכ"ת ה"נ דאכיל מעוברת פו"ק מאי איכא למימר דפסח דדינו זכר בן שנה א"א במעוברת וכן יש קדשים כגון עולה דבעי זכר דז"א דכיון דהמעוברת הי' לה חזקה א"כ גם הולד תו יש לה חזקתה דהי' כשירה בשעה שנוצרה דהא בן ח'

חי לכו"ע שרי במעי אמו אפי' הוא טריפה ותו יש לנו להעמידו אחזקתו שהי' במעי אמו כמש"כ התוס' שם ד"ה לר"מ לענין ספק בכור דמעמידין אותו אחזקתו שהי' חולין במעי אמו ע"ש ואי להאם גופה לא הי' חזקת כשרות א"ש דא"כ כ"ש שהולד אין לו חזקת כשרות אבל אי האם אית לה חזקת כשרות גם הולד אית לי' וא"כ גם מפו"ק לק"מ וע"כ דעיבור לחוד ל"מ והוי חזקה שלא נתבררה כנ"ל ומיהו מהא דבעי למיפשט התם מרוצח וע"ז דדילמא הוה הנרצח או הרוצח טריפה אין להוכיח דדילמא כשהרוצח היא אשה מעוברת וכן הנרצח דהא הפרשה כולה בלשון זכר נאמרה וכן מרבינן הורג קטן מאיש כי יכה כל נפש אדם ואף דליתא בעיבור אבל מהך דר"מ ודאי מוכח שפיר ומ"מ אפשר לדחות דאף דהעיבור לחודי' מוכיח דאינו טריפה מיקרי חזקה שלא נתבררה כיון דרגע העיבור אינו נודע לנו ואח"כ כשהוכר העובר אפשר שכבר נטרפה אח"כ ומ"מ אינו דומה לסברת התוס' גבי טריפה אינה חי' דהתם אין גוף הבירור אלא מלאחר יב"ח אלפני יב"ח אבל כאן הברור לשעתו אלא דאנן לא ידענו וצ"ע בזה:

וע' פלתי (סוספ"ו) דכתב להביא ראי' דגוף העיבור א"א בטריפה דאיל"ה בסו"פ א"ט שם דדחיק לאשכוחי פלוגתא דר"א ור"י גבי ולד טריפה למ"ד טריפה אינה יולדת בעיברה ולבסוף נטרפה ואי דהעיבור אפשר בטריפה אלא שא"א לה להוליד א"כ לימא דאיירי באמת שהאם מתה בשעת לידה ואח"כ כ' דאפשר דזה הוה כיוצא דופן שפסול להקרבה ולמה אר"א יקרב ותמיהני שלא הזכיר סוגיא מפורשת דחולין (ל"ח) דמתה אמי' והדר ילדתי' הוה יו"ד ואפי' זה פירש למיתה וזה פירש לחיים פסול משום יתום ע"ש וא"כ הכא אפשר דהכי קאמרינן דא"א כלל אם לא תמות תיכף ודו"ק:

סימן נה

במה שהאריך שם ענין הלמוד גדול הנה שי' רש"י בסופ"ק דב"ק דמשמעות המסקנא בברייתא דקידושין דאמר גדול הלמוד שמביא לידי מעשה מוכח דמעשה גדול דמי נתלה במי קטן נתלה בגדול ואהא מסיק בב"ק דלמגמר מעשה גדול ולאגמורי תלמוד גדול ושי' ר"ת שם דמסקנא דקידושין משמע דתלמוד לעולם גדול אפילו למגמר ופי' סוגיא דב"ק בשי' אחרת ע"ש (מיהו בתו' קידושין משמע דלפי המסקנא גם לשיטת ר"ת מעשה גדול וסוגיא דקידושין בלאגמורי ע"ש וצ"ע והנה לכאורה הבאתי סוגיא מפורשת כשיטת רש"י מריש מגילה ד"ו) משפחה ומשפחה להביא משפחות כהונה ולוי' שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה כו' מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין ח"ת לשמוע מקרא מגילה ק"ו מעבודה ומה עבודה חמורה מבטלין ת"ת לא כ"ש ועבודה חמורה

מת"ת והא כתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו כו' א"ל אמש בטלתם תמיד של בין הערבים וענשיו בטלתם ת"ת א"ל על איזה מהן באת א"ל עתה באתי כו' ומסיק הא דיחיד הא דרבים דת"ת דיחיד עבודה גדולה ות"ת דרבים ת"ת גדולה והוא ממש כעין פירש"י אבל אחר העיון בדיקדוק הסוגיא מוכח להדיא בהיפוך כשיטת ר"ת דלכאורה קשה טובא דלמה קבעה הש"ס סוגיא זו בכאן דאיירי בדיני מגילה ולא הביא הך דעבודה גדולה אלא אגב גררא ולא קבעה בקידושין דאיירי בעיקרא דמילתא אי תלמוד גדול או מעשה גדול ומסיק לפי פירש"י דמעשה גדול וליפרוך מהכא דאמרינן עתה באתי אלמא דתלמוד גדול ע"כ נראה דבאמת לפי המסקנא דקידושין תלמוד גדול וליכא למפרך מינה אהך דעתם באתי דהתם נמי אמר דתלמוד גדול ולהיפוך נמי ליכא למיפרך מינה אהך דסמכו של בית רבי דהא התם מוכח דתלמוד גדול כהך דעתה באתי וליפרוך טפי מברייתא דקידושין מדפריך ממימרא דויהי בהיות יהושע ביריחו די"ל דהא הוה פשיטא לי' דתלמוד גדול ממעשה דיחיד והך דסמכו של בית רבי דאמר עבודה חמורה התם הוה עבודה של קרבנות ציבור דהוה עבודה דרבים ובזה הוה ס"ל דעדיף מת"ת דיחיד ול"ק לי' מסוגיא דקידושין דהתם לא איירי אלא ממעשה דיחיד ובזה ודאי ת"ת עדיף אבל הכא במגילה הא איירי בעבודה דרבים ומש"ה עבודה עדיף ופריך מהך מימרא דעתה באתי דהוה נמי עבודה של רבים ואפ"ה ת"ת עדיף ומשני דהתם התלמוד נמי דרבים וא"כ לפי המסקנא תלמוד דרבים עדיף ממעשה דרבים ותלמוד דיחיד עדיף ממעשה דיחיד ולעולם תלמוד גדול עוד יש להוכיח כן ממ"ק (ד"ט) דרמו קראי אהדדי כתיב וכל חפציך לא ישוו בה הא חפצי שמים ישוו בה וכתיב וכל חפצים לא ישוו בה דאפי' חפצי שמים לא ישוו בה ומשני כאן במצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים כאן במצוה שא"א לעשות ע"י אחרים וע"כ צ"ל דגם לענין התורה איירי שגם האחרים אם לא יעשו המצוה ילמודו דאי ל"ה פשיטא שיקיים שניהם המצוה והתורה ולמ"ל קרא אפי' נימא דהמצוה גדולה מ"מ ודאי אם האחרים א"א להו ללמוד טפי עדיף שילמוד הוא כדי לקיים שניהם וע"כ דגם האחרים ולמודו וא"כ גם התורה אפשר לעשות ע"י אחרים כהמצוה ואפ"ה אמרינן האדם יברור לעצמו תורה הרי בהדיא דתלמוד גדול ואפשר לדחוק קצת דדווקא לענין זה תלמוד גדול וצ"ע:

עומד אני כעת בדברי התוי"ט (פ"ה) דמעשר שני (מ"ב) גבי תקנה דמע"ש שיהא נפדה סמוך לחומה ותנאי היא אימתי שיבנה המקדש יחזור הדבר לכמות שהי' שכ' שהוצרכו לתנאי דשמא לא יהי' אז ב"ד הגדול ולא יהיו יכולין לבטל תקנת ב"ד זה דאמרינן בירושלמי שבנין הבית יהי' קודם מלכות ב"ד וכ"ש קודם תחית המתים ואפשר שלא

יהי' ב"ד הגדולי הנה בעיקר דבר זה דבנין קודם למלכות ב"ד מפורש בהדיא במגילה (י"ז) וכיון שנבנית ירושלים בא דוד כו' ע"ש ולתחית המתים יש הוכחה ברורה דהא כתבו התו' בר"פ הספינה דמש"ה אנן לא רמינן ציצית לתכריכי המת אף דאמר בש"ס ההיא שעתא ודאי רמינן להו דהתם קאי אליבא דשמואל דסבר מצות אינן בטילות לע"ל וא"כ הוא גנאי שיעמדו בלא ציצית אבל אנן קיי"ל כר"י דמצות בטילות לע"ל ע"ש וא"כ הא אמרינן בביצה (ד"ה) דאף מתקנת ריב"ז ביצה אסורה מ"ט מהרה יבנה המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו כו' וכן אמרו במנחות (ס"ח) ובסוכה לענין חדש ואי דהבנין יהי' אחר התחיה א"כ קיי"ל דאז יהי' מצות בטילות וע"כ שאפשר דהבנין יהי' קודם וא"כ אפשר דלא יהי' ב"ד הגדול אבל מ"מ קשה טובא שיצרכו לתקן תקנה בשביל אותו הזמן דהא אפי' כל הלכות ששייכי לאחר הבנין פריך הלכתא למשיחא כ"ש שיתקנו עכשיו תקנה בשביל אותו הזמן ובשלמא שיתקנו עכשיו תקנה בשביל גזירה שאח"כ לא קשה מידי כיון דלאח"כ יהי' מסור לכל וכדאמרינן התם בביצה ע"ש אבל תקנה על אותו הזמן פשוט דלא עדיף מהלכתא למשיחא וביותר קשה סוגיא דיומא (ד"ה) גבי כיצד מלבישין לעתיד לבא ואמר לע"ל לכשיבא משה רבינו עמהם ע"ש ומשמע לכאורה פשטות לשון הסוגיא דס"ל דתחה"מ קודם הבנין ולא הוצרכו לסדר ההלבשה עד שיבא משה רבינו קודם ודוחק לומר דבעיא דההלבשה לא קאי אלא על אהרן ובניו דבהו כתיב קרא וא"כ גם הבעיא קאי א התחי' דוקא דווקא ומש"ה הוא דפריך כשיבא משה רבינו עמהם. דע"כ ז"א דהא צריך להבין דהא ההלבשה הוה מדין מלואים ומנ"ל שיהי' אז דין מלואים מחדש ובשלמא אם נאמר דקאי הבעיא לאחר הבנין השלישי ב"ב שפיר פשיטא לי' דיהי' דין מלואים כמו דאמרינן במנחות מלואים הקריבו בימי יחזקאל אבל לאהרן ובניו גופיי' לאחר התחי' מנ"ל ועוד דהא כ"כ התוס' דקיי"ל דמצות בטילות לאחר התחי' ולא שייך כלל דין ההלבשה וכ"ש דתקשה השתא סוגיא זו ואפשר לומר דכוונת הש"ס לכשיבא משה רבינו אינו אלא להפלגה בעלמא כמו עד עמוד הכהן לאורי' ותומי' דפירש"י בכתובות (כ"ד) דהוה הפלגה וכוונתו כשיבא משיח וה"נ כוונת הש"ס כאן ועיקר הפירכא דהוה הלכתא למשיחא וכן משמע בתו"י שם (די"ג) ד"ה הלכה כר"י ע"ש אבל מ"מ קשה המשנה דמע"ש דכ"ש שלא היו צריכין לעשות תקנה בשביל אותו הזמן וצע"ג וה' יראנו נפלאותיו:

אמר הכתוב ועתה חזק זרובבל וכו' וחזק כל עם הארץ נאום ה' ועשו כי אני אתכם וגו' (חגי ב' ד') שהקב"ה עוזר האדם לאחר ההתחלה וכבר אמר החכם ההתחלה עושה

מחצה ואמרו רז"ל סנהדרין (ל"ח) אדם נברא בע"ש כדי שיכנס למצוה מיד שמתוך שיתחיל במצות יעזרהו המקום לגמור כל ימיו במצות:
ע"כ ראיתי להתחיל כאן ספרי על יו"ד ולסדר כאן חידושי כל הסימן הראשון וה' יזכני להוציאו כולו לאור בקרוב וינחני בדרך אמת.

יורה דעה הלכות שחיטה סימן א

סעיף א

הכל שוחטים אפי' נשים כו'. התוספות הביאו דברי הלכות א"י דנשים לא ישחטו לכתחלה והתו' דחו דבריהם מריש כל הפסולים ששחטו דדייק דעבד אין לכתחי' לא כו' ומשני משום דתני טמאים כו' ולא משני משום נשים דתני מעיקרא. וראיתי שהאחרונים חתרו להעמיד דברי' ולענ"ד יש ליישב בפשוט דודאי הוי ידע גם המקשה דנשים דיעבד דווקא אלא דהוי קשה לי' דהא תני התם ארבע פסולין זרים נשים ועבדים וטמאים ולמ"ל למתני תלתא אטו חדא וכה"ג פריך בריש קידושין גבי האשה ניקנית בג"ד ותני תרתי אטו חדא וכה"ג בכ"ד ומשני דגם טמאים דיעבד דווקא והוי תרתי אטו תרתי ותני טפי לשון דיעבד דזה חשיב לי' רבותא טפי הא דבהני דיעבד דווקא וכה"ג מצינו בכ"ד ודו"ק:
בהג"ה וי"א דאין לסמוך על החזקה אלא בדיעבד. עע"ז סק"ג דהביא דהקשו הראשונים על שי' זו דרוב מצוין א"ש מ"ה דיעבד דווקא דא"כ לוקי מתני' דהכל שוחטין בהכי ולענ"ד י"ל בזה ג"כ בפשוט דהא חזינן באמת לפי המסקנא דאוקי מתני' באוקימתא אחריני ולא מצינו שום משנה דאשמעינן הך דינא דרוב מצוין א"ש מ"ה וע' תו' מנחות (דמ"ג) ד"ה תפילין יש להם בדיקה כתבו גבי המוצא תפילין דסמכינן אר"מ אצל תפילין מו"ה וכ"כ הראב"ד הביאו הרא"ש פג"ה סי"ט גבי מי שניקר והלך לו דסמכינן דר"מ אצל ניקור מו"ה ולא אשמעינן בשום דוכתא האי דינא וע"כ דזה סברא פשוטה וא"כ י"ל ה"נ דמש"ה לא אוקי מתני' בהכי דס"ל דרוב מאשמ"ה הוא פשיטא וליכא לאוקמי מתני' בהכי כלל ומתניתא דדי"ב דהרי שמצא תרנגולת שחוטה בשוק או שאמר לשלוחו צא שחוט והלך ומצא שחוט חזקתו שחוט י"ל דלא איצטריכא משום רוב מאשמ"ה אלא דרישא קמ"ל אף שמצא בשוק מותרת לאפוקי מר"י ע"ש בתד"ה כי פליגי וסיפא דאמר לשלוחו כ"כ התו' שם דקמ"ל אף שהשליח מצא שחוט א"כ ע"כ השוחטה שחט בלא דעת הבעלי' אפ"ה שחיטתו כשירה אבל הך דרו"מ שפיר י"ל דהוא פשיטא אף דרבינא לא ס"ל מ"מ לדידהו הוה מילתא דפשיטא וליכא לאוקמי בהכי וא"ש בפשוטי ומהתוספתא שהביאו שם התוס' מנחו' דלקח מאינו מומחה צריך בדיקה והיינו שאין

אנו יודעין שהוא מומחה דהא באמת בבדיקת ג' איתא התם דכבר הוחזק למומחה ואפ"ה לכתחילה לא סמכינן ארובא א"כ יש ללמוד בפשוט דכ"ש הכא דאיכא חזקת איסור ואולי י"ל דשאני בדיקת חסירות ויתירות דתקיפי ואינו נראה:

ומש"כ הרב דלדידן דרגילים לטול קבלה לפני חכם א"צ בדיקה כלל דכל המצוין א"ש כבר נטלו קבלה ביאר יותר בד"מ דבכה"ג כו"ע מודו דלא שכיח כלל ע"ש. ונראה לי דעיקר הטעם אף דגם בהאי רובא דרוב מצוין א"ש מ"ה כ' הרא"ש בסע"ז בשם ר"ת דהוי מיעוטא דל"ש מ"מ התם אפשר לו להשתמע דגמר ושכח וכההיא דשבת (דק"כ) אבל כאן רגיל הדבר להתברר ויתפס בשקר ולא חציף אינש כו"ה וע' כתובות (כ"ד) גבי מעלין מנשיאות כפים ליוחסין ודוק:

ש"ך סק"ה הביא שי' ראב"ן דהא דאמר בש"ס אליבא דרבינא דליתא קמן אסור היינו דווקא במצינן למטרח ולמרדף אבתרי' וכ' דהוא דוחק ולענ"ד יש סעד גדול לשי' באוקימתא דרבה ב"ע דאוקי הכל שוחטין אפי' טמא בחולין כו' ובמוקדשין לא ישחוט ואם שחט ואמר ברי לי שלא נגעתי שחיטתו כשירה כו' ואם שחטו ואחרים רואין אותו שחיטתו כשירה כו' דליתא קמן כו' וכ' התו' אע"ג דעזרה רה"ר והי' לנו לטהר מספק רוב פעמים אינו יכול לזהר מליגע ע"ש ויש תימה שלא הקדימו דבריהם מעיקרא אהא דבעי ברי לי ולפי דבריהם א"ש דצריך דווקא ברי לי כיון דרוב פעמים אינו יכול לזהר אבל בנדה (ד"ה) ד"ה ואם א"א אלא א"כ נגע כו' כ' אהך דברי לי דהכא דברי ל"ד דעזרה רה"ר וספיקה טהור ולכאורה הם כחולקין אדבריהם כאן ואם באנו להשוותם י"ל בדוחק דכך כוונתם שם דבתחי' כ' שם אהא דאמר התם נוי שהי' עטוף בטליתו וטומאות וטהרות בצידו ספק נגע טהור ואם אי אפשר אא"כ נגע טמא דא"א ל"ד דא"כ פשיטא וכ' שכן בחולין הכא דס"ל דעיקר הטעם דבעי ברי היינו משום דרוב פעמים אינו יכול לזהר כמש"כ הכא וא"כ אינו צריך דווקא ברי אלא דאם אמר שהי' זהיר הרבה עד שהי' אפשר יותר דלא נגע סגי אבל כ"ז דוחק גם גוף הסברא קשה והוא חידוש גדול כאן כיון דאיירי בסכין ארוכה אבל א"ש בפשיטות עפ"י הא דאמרי' בע"ג (דל"ב) דרבי ינאי כי אתא לקמי' ספק טומאה ברה"ר הוי אמר להו דנהרא קמייכו זילו טבילו דלא מטהרינן מספיקא כל היכי דאפשר לאהדורי אודאי טהרה והכי נמי אמרי' בנדה ר"פ הרואה דשונין להחמיר ע"ש דכל היכי דאפשר לברורי מברירין וא"כ ה"נ צריך לכתחי' לשאלו והיינו מש"כ בנדה דברי ל"ד אלא העיקר דקמ"ל דצריך לשאלו כיון דאפשר והך ליתא קמן היינו נמי דאפשר למטרח ולמרדף אבתרי' וכיון דהוי אפשר לברר אפי' ע"י טורח הי' צריך לברר ומש"ה בעי אחרים ר"א דלא נבעי למטרח וה"נ נפרש כן בדרבינא ודו"ק:

ש"ך (סק"ח) לענין שוחט שנמצא שא"י דאם לא נטל קבלה אסרינן למפרע וחונק דל"ד לבהמה שנמצאת עריפה דמוקמינן לה אחזקתה שהי' לה מעיקרא מכח רובא דרוב בהמות כשירין וה"נ רמא"ש מ"ה דשאני הכא דיותר יש לתלות שלא למד מלמד ושכח ע"ש ונראה לי סעד לדבריו מהא דיומא (די"ח) גבי כה"ג שמא שכחת או שמא לא למדת ולכאורה למה הוצרכו לומר כלל לא למדת דבגמרא פריך מי מוקמינן כי ה"ג והוצרך לומר שעשו שלא כדין ע"ש ובשבת (דק"כ) אמרינן למ"ל למימר לא גמר כלל הו"ל למימר גמירנא ושכחנא אלמא דהוא יותר בזיון שלא למד כלל וה"נ למה לנו לאחלושי דעתי' דכה"ג בחנם דהא קפדינן התם בכמה דברים שלא יחליש דעתו ע"ש וע"כ משום דבאמת אם א"י אנו תולין יותר דלא למד דשכחה לא שכיחא אלא כי היכי דלא נחלשי' לדעתי' מקדמינן תחילה שמא שכחת אבל עיקר הדבר אנו תולין בלא למד ודו"ק:

ומה שהקשה הט"ז להטריף אף בנטל קבלה מדברי המרדכי פרק מש"מ גבי מלמד דאם נמצא לבסוף שיודע מחזקינן דידע מעיקרא וה"נ נימא איפכא ואין לומר דשאני הכא שאנו יודעין שבתחילה ידע דהא התם נמי בתחילה ע"כ לא ידע כשנולד עכ"ד. לענ"ד התם מה שלא ידע כשנולד אינה ריעותא כלל כיון דגם כל היודעים אינם יודעים כשנולדים משא"כ כאן ודוק:

ומה דמסיק הש"ך לענין אם נמצא חשוד דלא אסרינן כלל למפרע לענ"ד מוכח כן בהדיא לקמן (ס"ד ס"ב) גבי שחטה ואח"כ חישב עלי' דאסרינן מספק אותה שחיטה משום דהוכיח סופו על תחילתו אבל מעיקרא לא אסרינן כלל ודוק:

סעיף ג

ומי שהוחזק להתעלף ושחט ואמר ברי לי ששחטתי יפה נאמן כו' וכ' הש"ך סקי"ג דברי ל"ד אלא אפי' שתק כיון דיודע הלכות שחיטה אי שהה או דרס הי' אומר לנו ע"ש והנה דברי הרב משמע דדוקא ברי אבל דברי הש"ך הן עפ"י הב"י דכ' בטעמא דרבינא בל"ב דאינו מוחזק שלא יתעלף לא ישחוט שלא בפנינו אף דסבר דרמאשמ"ה והוא עצמו ג"כ מומחה דחיישי' דהוא בעצמו אינו מבחין כ"כ על עצמו ושמא נתעלף ושהה וסבר שלא הי' כשיעור ובאמת הי' שיעור שהי' ואמוראי דפליגי עלי' סברי דל"ח להכי ואפשר דאפי' ברגיל להתעלף ל"ח להכי וא"כ הוי כשאר מומחה ושוחט לכתחילה ומותר אח"כ גם בלא ברי לי ע"ש והנה קשה לי דאי טעמא דרבינא משום הך חששא לחוד לאוסרה אפי בדיעבד משום הך חששא אינו מובן למה מהלי ברי לי ואי חיישי' לטעה גם ברי לא ליהני ואי ל"ח להכי גם שתיקתו למה לא הוי כברי כיון דמומחה דעלמא סמכינן דאם הי' אוסרה הי' אומר לנו ועוד דגוף הסברא הוא דחוק גם פלוגתא דאמוראי משמע

דאינה אלא משום דלעלופי ל"ח. ע"כ נראה דהנה כששחט מומחה והלך לו דמותר יש שני סברות חדא דכיון דהוא מומחה שחט שפיר אבל משום זה לחודא לא היינו מתירין דהא קיי"ל דצריך לבדוק הסימנים וחיישי' דילמא לא נשחטו רובן ואם לא בדק אסורה ולפי מה שביאר הרשב"א דהטעם דהוי רוב דתלוי במעשה א"כ י"ל דה"ה דרסה וחלדה וכל הלכות שחיטה דמה שצריך לדקדק לשחוט בהכשר חשיב מעשה אלא דלענין הבדיקה לא הוזכרו הני דדרסה וחלדה דלא שייך בדיקה ע"ז דזה רואה לפניו ועכ"פ לא סמכינן אהך סברת דרוב שחיטות כשירות הן ומ"מ ודאי דרובא הוי כמש"כ התו' בד"ט וכן מוכח מדברי הרשב"א גבי שחיטת מומר דעיקר הטעם שם להקל דכיון דהם מומחים מסתמא שוחטין שפיר ויתבאר בזה לפנינו חלא דמ"מ אהך רובא לחוד לא סמכינן וסמכינן אהא דאם הי' אוסרה הי' אומר לנו כמש"כ הש"ך וז"ב ותמיהני על הגרע"א בס"ב סק"ב דהביא דברי הרשב"א גבי מומר לתיאבון בודק סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו והקשה הא לא סמכינן ארוב שחיטות כשירות ובעי בדיקת סימנים ואם לא בדק אסור ותי' דחזקה על כל המומחין שבודקין סימנים וגם המומר יבדוק בתוך שיעור שהי' ואם ימצא שלא שחט הרוב יגמור תיכף וכ' הגרע"א דלכאורה לדידן דנוהגין לאסור שהי' משהו ליכא תי' זה והדר קושי' לדוכתא דילמא לא שחט הרוב וליכא תקנה ותי' דמומר ודאי לא איכפת לו למנהג זה וגומר שחיטתו וליכא חשש דאורייתא ומשום חשש שהי' משהו לא מחמרינן בספק וכ' דלפי"ז בישראל דודאי לא יגמור השחיטה הוי ספק דאורייי' וא"כ אינו מותר לדידן במצא גדייו שחוטין אלא ברואה שרוב הסימנים שחוטין ע"ש והוא תימא דבהדיא מבואר בהג"ה ס"ב גבי שחט וליתא קמן למיבדקי' דדווקא לכתחילה היכא דאפשר צריך לבדוק הסימנים אבל בדיעבד ליכא איסור כלל והאמת דהרשב"א לא הוצרך לזה אלא במומר לתיאבון דעל עדותו לא סמכינן אלא דעפ"י הרוב מומחה שוחט יפה ומש"ה קשי' לי' מבדיקת סימנים דל"מ בזה הרוב אבל בישראל אין צריכין לזה אלא דאם הי' אסורה הי' אוסרה לנו וכמש"כ הש"ך ותדע דהא אין אנו מתירין אלא בשוק שאינו עשוי להטיל נבילות דאנו רואין שמחזיקה לכשירה וגם בסי"ח סק"ג הקשה בדרך זה לשי' הרמב"ן דלר"ה אפי' נאבד הסכין אסור תיקשי בריי' דמצא גדייו שחוטין למה מותר דניחוש דילמא מצא הסכין פגום וכוונתו ג"כ דכיון דההיתר ברמאשמ"ה דמסתמא מומחה ישחוט יפה אבל על הפגימת הסכין דחזינן דלא סמכינן על הרוב שלא נפגמו דהא בלא בדק אסור וא"כ גם אנו ניחוש דילמא מצאה פגומה וכ"ז לק"מ דסמכינן דאם הי' אסורה הי' משליכה במקום נבילות וכיון דלא מצאה במקום נבילות ודאי כשירה היא וכ"ז ברור ומכל מקום לפי דברי הרשב"א גבי מומר דסמכינן

בבדיקת סימנים דודאי יבדוק ויגמור הסימנים מוכח ע"כ דהא שאר הלכות שחיטה דאין להם תקנה ע"כ לא חיישי' להו כלל דודאי מומחה אינו מקלקל שחיטתו בכך דאי לאו הכי היכי מתירין שחיטת מומר דהא אם אסרה בזו בשחיטה לא יאמר לנו וע"כ דלא חיישינן להו כלל וצ"ל דלא חשיב הני רוב התלוי במעשה ואפשר דדווקא ברוב סימני אינו אלא הא דרוב שחיטות כשירות כרוב דעלמא וכיון דתלוי במעשה לא סמכינן עלי' אבל הני עדיפי מרוב דעלמא ומש"ה מהני אפי' בתלוי במעשה וליכא למיחש להו כלל ואין להאריך:

והנה אף שביארנו דעיקר ההיתר לדידן בחשש רוב סימנים אינו אלא משום דאי הי' אסורה הי' אוסרה לנו מ"מ יש לומר דזה דווקא לפי דמדינא דאו' אין אנו חוששין לזה דהא רוב שחיטות כשירות הן וכמש"כ התוס' בד"ט וכ"ש לענין שאר חששות דהוכחנו מדברי הרשב"א דל"ח כלל אבל אי הוי חיישינן לספק נתקלקלה מדינא אפשר דאין אנו סומכין על הך סברא לחוד דאם הי' אסורה הי' אוסרה לנו ואע"ג דלענין אותו ואת בנו קיי"ל לקמן (סט"ז ס"ו) דאם לא הודיעו המוכר הולך ושוחט ואינו נמנע וכה"ג בכל איסורין התם שאני שהוא נותנה לנו לפנינו אבל כאן שאינו לפנינו חיישי' וא"כ א"ש טעמא דרבינא בפשיטות דדווקא לדידן סמכינן דאם הי' אסורה הי' אוסרה לנו דקיי"ל דרוב שחיטות כשירות ולעלופי ל"ח וליכא אלא חששא דמיעוטא בעלמא מש"ה סמכינן שפיר אהך סברא דהי' אוסרה לנו אבל רבינא דחייש לעלופי והוי ספק מעליא לא סמך אהך סברא דהי' אוסרה לנו ומש"ה בעי דווקא ברי לי דהעיד לפנינו דהיא כשירה וא"ש בפשיטות הא דאין מוסרין לו אליבא דרבינא לכתחילה כלל כיון דבעי בדיעבד ברי דווקא חיישינן דילמא אישתלי וכמש"כ התוס' לענין מומר דאין מוסרין לו לכתחלה על סמך שיבדוק הסכין אח"כ דדילמא ישכח וה"נ כן ואנן דס"ל דלעלופי ל"ח משו"ה לא בעי ברי שלו כלל וסמכינן דאם הי' אסורה הי' אוסרה לנו כיון דבלא"ה אין כאן אלא חששא בעלמא ומש"ה שפיר מוסרין לו לכתחילה כיון דא"צ ברי שלו כלל הוי כמומחה דעלמא וא"כ פשוט דכיון דכל הפלוגתא על רבינא הוא לפי דלעלופי ל"ח וא"כ ברגיל להתעלף דהוי ספק גמור א"כ בהך סברא לא חזינן דפליגי עני' ובודאי בעי ברי דווקא בדיעבד וכיון שכן אין מוסרין לו לכתחילה וכמש"כ בשם התו' ואפשר שזה שי' הרב אבל י"ל דהנה באמת הוא דוחק הא דלא נסמך כאן אפי' בספק גמור אהך סברא דהי' אוסרה לנו דסמכינן עלה בכל איסורין שבתורה ע"כ י"ל דרבינא לא קאי אלא באין אנו יודעין שהוא מומחה בפירוש אלא דסמכינן ארובא וכדפי' ברישא הכל שוחטין מוחזקין אעפ"י שאין מומחין וזהו כל רבותא דרישא לדידי' וכיון דבלא"ה איכא מיעוטא דאין

מומחין וגם אפי' הוא מומחה יש חשש דשמא נתקלקלה מיהו השחיטה בפעם זה ואף דהוא מומחה הי' איזה סיבה שלא הודיע לנו והוי תרי מיעוטא דסמכי אהדדי וחוששין להם ומש"ה בעי דווקא ברי ואפ"ה לדידן לעלופי להאי מיעוטא דשמא נתקלקלה ל"ח כלל אפי' לצרף למיעוטא שאין מומחין ובגוונא דרגיל להתעלף אף דביארנו דבהא לא פליגי ארבינא וא"כ אינהו נמי סמכי מיעוט דשחיטה מקולקלת גם אצל מומחה למיעוט דאין מומחין ובעי דווקא ברי גם לדידן מ"מ כל זה אינו אלא דאינו נודע לנו שהוא מומחה אלא מכח הרוב אבל ביודעין שהוא מומחה דליכא אלא הך חששא דדלמא נתקלקלה שחיטה סמכינן לכו"ע אהך סברא דהי' אוסרה לנו כדקיי"ל בכל איסורין שבתורה ולא בעי ברי וא"כ מוסרין להם גם לכתחילה וצ"ע לדינא:

שם מי שיודעין בו שאינו יודע הלכות שחיטה יכולין ליתן לו לשחוט לכתחלה אם אחר עומד על גביו כו' ויש אוסרים והנה זה שי' הג"א מהא"ז בשם ר"ב ולמד זה מאוקימתא דרבינא דמוקי וכולן ששחטו וא"א שחי' כשירה באינו מומחה וליתא קמן ואפ"ה דווקא אם שחט דיעבד מהני אחרים טע"ג אבל לכתחילה לא והנה התו' בריש מכילתא ד"ה שמא יקלקלו כ' בקו' על רש"י דחש"ו אסור לכתחילה בעע"ג ידעינן מוכולן ול"ל דוכולן קאי אטמא במוקדשין או אשאין מומחין דהא לרבא לא קאי וכולן אלא אחש"ו ע"ש עכ"פ למדנו מדבריהם דאפשר לפרש דיעבד אחדא וא"כ יש לדחות ראיית ר"ב דעכ"פ לרבינא י"ל דדיעבד קאי אחש"ו לחוד אבל אינו מומחה לכתחלה נמי אבל באמת יש להקשות על מה שהוכחנו מדברי התו' די"ל דדיעבד משו' חדא דהא באוקימתא דאביי ורבא בכותי פריך וכולן ששחטו אהייא כו' אלא אכותי והא אמרת כשישראל עומד ע"ג אפי' לכתחילה נמי שחיט ע"ש וש"מ דלא ניחא לי' לשנויי דדיעבד משום חדא דהיינו חש"ו לחוד והנראה בישוב הדבר דהוא מבואר בדברי התוס' לקמן (דע"ו) ד"ה צור וקנה דכ' דאע"ג דבריש כל הפסולין ניחא לי' להש"ס דנקט דיעבד בכל הני דתני התם משום טמא היינו דהתם שייך למתני כל הפסולין לעבודה ביחד אבל גבי צור וקנה למ"ל למתני פסולין לכתחילה עם כשירים וכ' דבריש פרק חבית תני דיעבד בחמי טבריא משום מי מערה משום דאשמעינן חידוש בח"ט ע"ש וה"נ ודאי י"ל דכולל כל הני דאיירי בהו ברישא בוכולן אף ע"ג דל"ד בלכתחילה מיהו זה שייך אי יש שום חידוש בהא דתני להו הכי בוכולן אבל אי אין שום חידוש אין לשנות הפסולין לכתחילה עם הכשירין ולפי"ז מיושב שפיר הא דהקשה הש"ס גבי כותי והאמרת לכתחילה נמי שחיט דאין לומר דתני דיעבד משום חש"ו דהא אין כאן חידוש כלל דזה דכשר באחרים עע"ג כבר תני ברישא. וכן הא דצריך דווקא עע"ג ידעינן ממציעתא דבעי דווקא כזית בשר מיהו מהא

איכא למידחי דדווקא בלכתחילה דאפשר לבדוק ואיסורא לא הוי אלא בלא אכלו דהוא ריעותא אבל בלא"ה הוא פשוט בכ"ד דאין נאמנות לכותי וכדפריך בפשיטות בסו"פ דם הנדה והא לי"ל לפני עור לא תתן מכשול ע"ש] וכיון דליכא שום חידוש אין לו לשנות ביחד פסולין לכתחילה עם כשירים ופריך שפיר אבל התו' כ' שפיר דאפשר דקאי אטמא במוקדשין או אאין מומחין דכיון דאיכא חידוש בתרוייי' עמא במוקדשין דבעי דווקא אחרים ר"א וכן אין מומחין דכשר דווקא דיעבד ובחש"ו דכשר באר"א שפיר י"ל דלא קאי דיעבד אחש"ו ואפ"ה שפיר שייך למיתני כשירים לכתחילה. עם פסולין דכלל כל הני דתני ברישא בוכולן וכיון דאיכא חידוש בכולהו שייך לכללינהו וא"כ גם ראית ר"ב לענין אין מומחין א"ש דהא"ז לשי' דס"ל בס"א דלדידן דקיי"ל רוב מא"ש מ"ה אינו שוחט לכתחילה אבל שחט א"צ בדיקה כלל ואפ"ה א"א לאוקמי דיעבד דמתני' בכה"ג דאם שחט משמע דצריך בדיקה כמש"כ הט"ז בסק"ג ע"ש ואי כשר בדיעבד א"צ בדיקה כלל וא"כ רבינא דאוקי מתני' בהכי ידעינן כבר דאסור בדיעבד מאם שחט שחיטתו כשירה דע"כ משמעות המשנה דצריך בדיקה ואי כשר דיעבד א"צ בדיקה וכשיטת הא"ז דלדידן דדיעבד כשר אם שחט א"צ בדיקה כלל וכיון דכבר ידעינן דאסור אפי' דיעבד א"כ הא דתני סיפא וכולן משום א"מ ליכא חידוש כלל דהא דצריך דווקא אר"א כבר ידעינן מואם שחט כנ"ל והא דכשר באר"א ודאי הוי פשי' כדאמר לקמן (י"ב) אי דלא ידע דלא גמיר פשי' דכשר באר"א ע"ש וא"כ לא הוי חידוש כלל בוכולן דתני סיפא וא"כ אין לו לשנות פסולין לכתחילה עם הכשירין וכנ"ל וע"כ דהוי דיעבד דווקא אכולהו גם בא"מ והיינו חידושא דסיפא ג"כ וראייתו מוכרח'. ובזה א"ש דלכאורה לפי דקדוק ר"ב זה תיקשי דהא ה"נ יש לדקדק באידך לישנא דרבינא דהכל מוחזקין כו' אעפ"י שאין מומחין ומסיק דוכולן קאי אשאין מוחזקין וליתא קמן דנשאלי' וא"כ ה"נ נדקדק דאפי' אר"א דיעבד דווקא וזה לא מסתבר כלל דמשמע שלפנינו שחיט שפיר אעפ"י שאינו מוחזק ועוד דמעיקרא במאי יתחזק ודוחק לומר בבהמה טמאה דווקא או להשליך לכלבים אבל לפי דברינו א"ש דדווקא אאין מומחה דיקדק ר"ב משום דאי ל"ה פשיטא למה תניא כלל וכדביארנו אבל להך לישנא בשאין מוחזקין שפיר הוי רבותא הא דכשר באר"א דאפשר דהו"א דאחרים אין יכולים להבחין היטיב בעילופו ואף דאפי' בחש"ו כשר הו"א דקאי דווקא במוחזקין כמו רישא דהכל שוחטין וא"כ כיון דהוי רבותא דכשר שפיר י"ל דאפילו לכתחילה ודיעבד נקט משום אידך וניחא לי' לכלול כל הני דאיירי בהו ברישא בוכולן וכמש"כ התוס' (דט"ו) שהבאנו ואין כאן דיקדוק כלל ודו"ק ואין להקשות לפ"ד בשיטת ר"ב דהאי וכולן קמ"ל דדיעבד דווקא וזה הוי רבותא א"כ הא דפריך לקמן

(די"ב) אר"נ דאמר אם ראוהו מתחילה ועד סוף מותר לאכול משחיטתו ואם לאו אסור ופריך אי דידע דלא גמיר פשי' ולישני הא קמ"ל דאפי' ראוהו דווקא דיעבד דבלא"ה קשה דלישני כדשני התם אדשמואל דאמר כל טבח שא"י הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו דקמ"ל אפי' שחט קמן תרי ותלתא זימנא ושחיט שפיר מהו דתימא מדהא שחיט שפיר הא נמי שחיט שפיר וע"כ צ"ל דהתם קשיא לי' הא דאמר מתחילה ועד סוף דמשמע דזה הוי חידוש דצריך מתוע"ס והא הוי קשיא לי' פשי' ומשני דאין ה"נ דהוי רבותא דהוי ס"ד דבשחט חד סימן קמן שפיר מדהא שחיט שפיר אידך נמי שחיט שפיר קמ"ל ע"ש והוא מוכרח ומיושב הכל ובמ"א הארכנו ליישב דברי ר"ב עפ"י דקדוק דבריו שכ' מדאמר אי אשאין מומחין בבודקין אותו סגי ולא אמר לכתחילה נמי שחיט ע"ש דמשמע דדיקדק מקו' הש"ס ולא ממסקנא וכאן אין מקום להאריך וראיתי בחי' הגרע"א שכ' די"ל דזה דווקא בלא ידע דגמיר לרבינא דלי"ל רמאשמ"ה דאיכא למיחש דילמא אתי למסמך עלי' אבל בידע דל"ג לדידן י"ל דשוחט לכתחילה דלא אתי למסמך עלי' ואין זה מוכרח דכמו דלרבינא דלי"ל רמאשמ"ה חיישינן דילמא אתי למיטעי בהא ה"נ לדידן בידע דלא גמיר יש לחוש דילמא אתי למיטעי בדר"נ דכשיראו דשחיט חד סימן שפיר יסברו מדהא שחיט שפיר הא נמי שחט שפיר ואנן קיי"ל דבעי אר"א מתוע"ס ומיהו לפי מש"כ לעיל בש"ך סק"ה לחזק שיטת הריב"ן דגם לרבינא לא מיתסר דווקא באפשר למרדף אבתרי' י"ל דדווקא בכה"ג חיישינן דאתי למיטעי דלא מיתסר בדיעבד ומש"ה דווקא אסור לכתחילה אבל בפסול גמור ל"ח וצ"ע ועהג"א פ"ק סוסט"ו שכ' בהדיא אההיא דלעיל דאוקמה בהדיא בידע דלא גמיר דמשמע דווקא דיעבד ודו"ק:

ש"ך סקי"ז כ' דהולכין אחר רוב המצוים אפי' רוב השוק והעיר להיפוך ואם מצויין שוין הולכין אחר רוב השוק אפי' רוב העיר להיפוך ואם שוין בשוק הולכין אחר רוב העיר וכ' שכן משמעות כל הפו' והנה בעניותי ראיתי שצריך לבאר כל דבריו הנה מש"כ דאם המצוין הוא להיפוך מרוב השוק והעיר הולכין אחר רוב המצוין נראה דהיינו טעמא כיון דאנו רואין שכאן מצוים רוב עובדי כוכבים כדומה אין לנו ללך כלל אחר רוב העיר והשוק דזה הוי כיושבת בין ההרים דמסקינן בב"ב (כ"ג) דלא אזלינן בתר רובא דעלמא והיינו דאנו יודעין דלא שכיחי התם אינשי דעלמא וכן כל כיוצא בזה וכדאמרינן התם בסוגיא גבי זיקי דאשתכחו בי קופאי אף דרוב עוברי דרכים עובדי כוכבים רובא דשפוכאי ישראל ולא אזלינן אלא בתר רובא דשפוכאי כיון דאנו יודעין דע"כ מהם נפל וכן גבי בשר מבושל תנן בפ"ב דמכשירין דהלך אחר רוב אוכלי בשר אף שרוב העיר להיפוך וכ"כ התוס' סופ"ק דיבמות גבי עו"ג שקידש בזה"ז חוששין לקידושיו חיישינן

שמא מעשרת השבטים ומסיק בדוכתא דקביעי ופי' דאפי' אזיל איהו לגבה דאמרינן מרובא פריש בדוכתיי' אינהו הוי רובא ע"ש והיינו נמי טעמא דלא אזלינן שם בתר רובא דעלמא משום דאנו יודעין דבדוכתיי' אינהו שכיחי טפי מרובא דעלמא וכ"ז הוי כיושבת בין ההרים וז"ב ומש"כ דהולכין אחר רוב השוק אפי' נגד רוב העיר ע"כ ג"כ דאנו יודעין דלא שכיחי רוב העיר התם כגון שכונה בפ"ע וזה שכ' לעיין בסי' קכ"ט סי"א היינו דין שכונה בפ"ע ע"ש וכ"כ התו' בב"מ (כ"ד) ד"ה בטמון ולא בעי לאוקמה במקום שאין הרבים מצוים שם מדמפליג בין רוב העיר עו"ג או ישראל משמע שמצא במקום שרוב העיר מצוים שם דאי מצא במקום שאין רבים מצוים לא הו"ל למנקט רוב העיר אלא אם רוב עו"ג או ישראל שכיחי במקום שמצא שם ע"ש היטיב ודוק אבל זה שכ' דאם המצוין שוין הולכין אחר רוב השוק ואם שוין בשוק הולכין אחר רוב העיר אם נפרש דאנו יודעין שהן שוין צ"ע דלכאורה כמו באנו יודעין רובן אין הולכין אחר רוב העיר והשוק אפי' הוא להיפך ה"ל ביודעין שהן שוין והכי תניא בהדיא בתוספתא פ"ד דדמאי רבו במדינה ולא רבו בעיר במדינה מותר בעיר אסור ע"ש והיינו כשאנו יודעין דבעיר שוין אין הולכין אחר רוב המדינה כיון דאנו רואין דכאן הן שוין וה"נ כשאנו יודעין דכאן מצוין שוין מה לנו לרוב השוק וה"נ כששוין בשוק כיון דבני העיר לא שכיחי הכא מה לנו לרוב העיר ע"כ נראה דצריך לפרש ששוין היינו דאינו נודע לנו מאי הוי רובן ע"כ תלינן בסתמא בתר רוב השוק וכן כשאין אנו יודעין רוב השוק אזלינן בסתמא דרוב העיר מסתמא הוי רוב השוק וצ"ע לדינא והרב ש"ך קיצר בזה במקום שצריך אלינו לבאר וה' יאיר עיני:

סקי"ט כ' דבנגנבו הולכין אחר רוב ננבי אפי' רוב העיר להיפוך והוא מבואר כבר בדברינו בסקי"ז דבכה"ג אין הולכין אחר רוב העיר וכמו ברובא דשפוכאי ישראל וכן גבי בשר מבושל דהולכין אחר רוב אוכלי בשר אף שרוב העיר להיפוך וכן הוא בהדיא בסקכ"ט סי"א ע"ש ולענין רוב השוק אם הוא להיפוך מרוב גנבי הנה אם הגנבים שכיחים בשוק פשוט דזה הוי ממש כרוב העיר דכאן אין אנו דנין אלא על הגנבים ולא איכפת לנו ברוב שאר אינשי אבל אם הגנבים אינם שכיחים שם א"כ רוב השוק סותר רוב גנבי צ"ע לכאורה וראיתי בפלתי שכ' ללמוד זה מהא דאזלינן בתר רוב המקום שנמצא שם אף דרוב העיר להיפוך ואינו מובן לי כלל דהתם כיון דאנו רואין שכאן אין שכיחים רוב העיר בודאי אינו סותר לנו כלל רוב העיר וכן ברוב השוק כבר ביארנו דהיינו דלא שכיחי התם בני העיר אבל כאן כיון דנגנבו ע"כ אית לן למיזל בתר רוב הגנבים ואם אין הגנבים שכיחים בשוק הוי תרי רובא דסתרי ואין לומר דרוב השוק מברר דהוא ממיעוט הגנבים דמאי חזית דאזלת בתר רוב השוק ניזול איפכא דרוב הגנבים מברר דהוא ממיעוט השוק

ופשוט דהוי תרי רובא דסתרי אהדדי ונראה דיש לדון בזה לקיים שניהם דהא כ' הש"מ בב"מ (כ"ז) דמש"ה מהני סימנים במציאה ול"ח דילמא מכרה לאחר דאוקמה אחזקה ע"ש וא"כ כאן דממקום הגניבה יש לדון כך משום רוב וממקום המציאה יש לדון להיפוך ג"כ מכח רוב וכיון דקיי"ל דרוב וחזקה רובא עדיף וא"כ פשוט דכדי לקיים שני הרוב י"ל דאפקינן לה מחזקה ואמרי' דלקחו רוב הגנבים ומסרום לרוב השוק ושני הרוב קיימים. וא"כ לדון בזה לדינא הנה יש להסתפק אצל מי נעשה השחיטה אי אצל הראשון או השני ובודאי נוקמה בחזקת חי ונעשה אצל השני ועוד יש חזקה שאינה זבוחה וזה הוי חזקה בהחלט דשחטה העובד כוכבים דשחיטתו נבילה בין אם הוא ראשון או שני וא"כ כשהראשון רוב עובדי כוכבים הוי תרי חזקה דסתרי והוי ספק נבילה וכשהשני רוב עובדי כוכבים שני החזקות מעידין דנעשה אצל העו"ג שהוא השני והוי נבילה ודאית ויש להקל גם לענין אותו ואת בנו לשחוט בנה אחרי' אף שיודע שנשחטה בו ביום וצריך ישוב לדינא וסנה כ"ז בדליכא רוב טבחי ישראל אבל ברוב טבחי ישראל פשוט דשרי אף ברוב גנבי עובדי כוכבים) כמו דמסיק בפרק א"מ דשרי אף ברוב עובדי ע"ג כיון דרוב. טבחי ישראל והכא נמי אף ברוב גנבי עו"ג ומש"כ הרא"ש שם דבנגנבו בעי רוב גנבי ישראל קאי ע"כ לפי ס"ד דהתם דאיירי ברוב ישראל ממש והטבחים לא הוו רוב מישראל וא"כ אי הוי רוב גנבי עובדי כוכבים לא אזלינן בתר רוב העיר כנ"ל ומש"ה בעי רוב גנבי ישראל אבל ברוב ע"י לא איכפת לן כלל דהא שרי אף בשר הנמצא ביד עובדי כוכבים והא דכתב הרא"ש לפי הס"ד אף דמסקנא לא קאי הכי התם ואוקי ברוב עבודת כוכבים ורוב ט"י משום דמ"מ דין זה אמת בכה"ג דרוב ישראל והל"ח בפ"ק דחולין סי"ז הבין דברי הרא"ש לפי המסקנא ותמה עליו דלמ"ל רוב גנבי ישראל ולפי ענ"ד נראה כמש"כ. ומש"כ שם הרב ליישב סברת הרא"ש דבעי אפי' ברש"י ג"כ רוב גנבי ישראל דאי ל"ה כיון דהי' ביד עובד כוכבים לא סמכינן אשחיטה דאינה סימן להתיר ע"ש ולא הבנתי כלל דהא ג"כ במציאה ברוב עובדי כוכבים תלינן דהי' ביד עובד כוכבים אלא דשרי משום דהעובד כוכבים נמי גבי טבחי אזיל ואין ההיתר כלל משום סימן השחיטה דאדרבה בלא רוב ט"י אסור ולא סמכינן על סימן השחיטה אלא משום דרובא אזלי גבי טבחי ובעוף דדרך לשחוט בעצמו הביא הש"ך סקי"ח דאסור ע"ש אלא מה שיש לדון בזה דאפשר דגנב מירתת לילך לגבי טבחי וכה"ג אמרינן בר"פ ג"פ כל דמזייף לאו לגבי ספרא אזיל ע"ש וצ"ע והנה לענ"ד היתר זה דרוב עובדי כוכבים ורוב טבחי ישראל דווקא לדידהו דלא היו מוכרין נבילות לעובדי כוכבים אלא אם היו מכריזין וא"כ ה"נ ג"כ אף אם נתקלקלה בהמה בשחיטה אצל עובד כוכבים היו מכריזין דלא לזבוני מיני' ומש"ה

שרי אבל לדידן דאין מכריזין כלל ובשר הנמצא ביד עובד כוכבים אסור כמבואר לקמן (סס"ג ש"ך סק"י) ע"ש ואף דהתם הוה משום חשש טריפה ומתקנת חכמים מ"מ כאן לענין השחיטה יש לחוש מדינא שמא נתקלקלה שחיטתה וכ"כ דלא סמכינן ארמא"ש מ"ה כ"ז אינו למעשה בזמנינו אלא היכי דנמצא במקום מוחזק להיתר דאם הי' מקולקלת הי' אוסרה לנו אבל בלא"ה לא וא"כ כאן במקים שאין מכריזין אין ביד העובד כוכבים בחזקת היתר ודו"ק:

ש"ך (סקכ"ה) העלה בשם האחרונים דלכתחילה אינו שוחט קטן אפי' אר"א דווקא שמוחזק לנו שיודע לאמן ידיו לשחוט ויודע הלכות שחיטה ע"ש א"כ איכא תרי גווני דאסור לכתחי' וכשר דיעבד באינו מוחזק שיודע לאמן ידיו או אינו מוחזק שיודע הלכות שחיטה ויש ליישב בזה שי' רש"י גבי הא דדייק רבא שמא קלקלו לא קתני אלא שמא יקלקלו זאת אומרת אין מוסרין להם חולין לכתחי' ופירש"י אפי', אר"א והקשו עליו התו' ריש מכילתין ד"ה שמא יקלקלו דהא ידעינן מסיפא וכולן ששחטו דמשמע דיעבד דווקא ע"ש ולפי"ז י"ל דאיצטריך משנה יתורא לאידך גוונא וי"ל דחד מינייהו הוי מסתבר טפי לאיסורא ומחד מתני' לא הוה מוקמינן לי' אלא בחדא ואצטריך יתורא לאשמעינן אידך ואף דרבא נקט סתמא ז"א אין מוסרין כו' י"ל משום דלא מסיימו מתני' איזו מיעוטא קאי אהאי ואיזה אאידך והיינו דאמר סתמא ז"א מיהו בחד גוונא וכיון דאיכא נמי דיעבד דסיפא אתמעט כולהו גווני ולק"מ וא"כ הא דנקטו הפו' בפשי' לאסור אפי' להשליך לכלבים והוא מפי' ר"ת ליישב הך דרבא לפי"ז אין לו הכרח וצ"ע:

ט"ז (סקט"ו) הביא דעת הטור דקטן מומחה ואומן ביד כשר בדיעבד אפי' בלא אר"א והקשה דהא אין נאמנות לקטן בדאוריי' וכמו שקיי"ל לענין טבילת כלים ותי' דכאן אינה מתורת נאמנות אלא כיון דהוא מומחה מסתמא שחיט שפיר ע"ש והנה סברא זו צריכה ראי' וראיתי בפלתי שכ' ראי' דהא שרינן אפי' בנמצא בשוק אף שאין כאן מעיד לפנינו שהיא כשירה וע"כ משום דרוב מומחין שוחטין שפיר עיי"ש וכ"כ דהתם ההיתר מכח דנמצא במקום מוחזק להיתר ואי הי' אסורה הי' אוסרה לנו וכיון דרוב מצוין אשמ"ה הם המעידים עלי' דכשירה היא וא"כ כאן גבי קטן הדר לא שייך זה דאין סומכין על עדותו אבל יש ללמוד לכאורה ממומר לתיאבון דבודק סכין ונותן לו ואי הוי חיישינן לקילקול שחיטה לא הוי מהני מידי עדות מומר וע"כ דרוב מומחין אין מקלקלין וה"נ לענין קטן וכבר הבאנו דברי הרשב"א לענין בדיקת סימנים אף דקיי"ל דצריך לבדוק ולא סמכינן דאינו מקלקל ע"ש. ולענין קטן י"ל בזה בלא"ה כיון דבדיקת סימנים מדרבנן כמש"כ התו' בד"ט דרוב שחיטות כשירות א"כ הדר הוי דרבנן דקיי"ל דנאמן גם קטן

בדבר שבידו כדאיתא בריש פסחים גבי בדיקת חמץ דהימנוהו רבנן בדרבנן ומ"מ אין זה הכרח לדין הטור דהא י"ל דדוקא מומר לתיאבון דבמידי דלי"ל טירחא סמכינן עלי' דלא שביק התירא ואכיל איסורא והוי כעד גמור עכ"פ דלכתחילה מיכוין לשחוט בהכשר והדר סמכינן כיון דהוא מומחה מסתמא לא יקלקל כשרוצה לשחוט יפה אבל קטן י"ל דכהתירא דמי לי' ואינו מקפיד כלל לשחוט יפה ואפשר דאינו כלל ברוב מומחין אין מקלקלין ונראה לי סעד גדול לדין הטור מסוגי' דסוכה (מ"ב) דקטן היודע הלכות שחיטה אוכלין משחיטתו ואר"ה והוא שגדול עומד ע"ג ופי' כל הפו' דאירי לכתחי' ע"ש והנה ר"ה דאיצטריך לאשמעינן דבעי גדול עע"ג אף דכבר תנן במתני' דחולין דדווקא אר"א צ"ל דאתי לאשמעינן דאפי' יודע הלכות שחיטה צריך גדול עע"ג אבל עדיין יש להקשות דמאי קמ"ל פשיטא דאין נאמנות לקטן וכדפריך בריש פסחים אטו אמירה דהני מששא אית בהו וכדתנן בסופ"ב דכתובות (כ"ח) (כ"ח(דאפי' על תחום שבת אינו נאמן אלא להעיד בגודלו מה שראה בקוטנו וכן פשוט בכ"ד ואמתני' דריש חולין י"ל בדוחק דקמ"ל דאפי' אר"א דיעבד דווקא אבל אהך דר"ה דע"כ קמ"ל דבעי דוקא אר"א קשה כנ"ל וע"כ צ"ל דכאן א"צ עדות אלא דחזקה אכל מומחה כיון דהוא מומחה מסתמא אינו מקלקל ושפיר סמכינן אקטן ומש"ה איצטריך לאשמעינן דבעי דווקא אר"א וכיון דשי' הפו' בפי' סוגיא דסוכה דקאי אלכתחי' א"כ כיון דר"ה איצטריך לאשמעינן אפי' אלכתחילה דאין סומכין עליו מכח רוב דהו"א להכשירו אפי' לכתחילה א"כ אין לנו לפוסלו מדר"ה אלא לכתחי' דווקא וכההיא דרמאשמ"ה דלא סמכינן עלי' בלכתחילה אבל בדיעבד שפיר אית לן למימר דסמכינן ארובא להכשי' וכ"ש לשי' הטור דהב"י מדקדק מדבריו דאפי' בחדא או מומחה או יודע לשחוט מהני ואירי בהו סוגי' דסוכה י"ל דבדיעבד מיהו מהני מומחה ומוחזק אעפ"י שאין אר"א והשתא אשמעי' שפיר מתני' דריש חולין דעכ"פ באינו ידוע לנו למומחה ומוחזק אסור בדיעבד באין אר"א ולא סמכינן אשחיטתן דבחש"ו לא אמרינן רוב מצוין א"ש מ"ה ואין להקשות לפי"ז דכל החילוק בין גדול לקטן דבקטן לא אמרינן בסתמא רוב מצוין כו' א"כ לרבינא דגם בגדול לא אמרי' רוב מאשמ"ה מאי נ"מ בין גדול לקטן דלק"מ דהא פליגי בדרבינא תרי לישני ועכ"פ לתרווי' בחדא מינייהו מהני בגדול בסתמא או מומחה אעפ"י שאינו מוחזק או מוחזק אעפ"י שאינו מומחה ובקטן בתרויי' ל"מ בסתמא ובעי דווקא נודע למוחזק ומומחה ובהכי א"ש טפי הא דקאמר בתרווייהו לישנא אעפ"י בלישנא קמא אעפ"י שאינו מוחזק ובלישנא בתרא אעפ"י שאינו מומחה וי"ל משום דבלא"ה פשיטא והשתא א"צ לזה אלא משום דאי ל"ה מאי בין קטן לגדול וגם זה סעד לדעת הטור לדינא ודו"ק:

סעיף ז

השומע ואינו מדבר אם הוא מומחה שוחט אפי' לכתחי' כו' עש"ך סק"ל האריך הא דנקט כאן אם הוא מומחה ובס"ו גבי מדבר ואינו שומע לא נקט אם הוא מומחה ולענ"ד יש לפרש עפ"י מש"כ הב"י באה"ע סק"כ דמסתבר דאף דשומע ואינו מדבר צריך בדיקה לגיטין אבל מדבר ואינו שומע א"צ בדיקה דכיון דמדבר חזינן שהוא פקח ע"ש וה"נ אפשר לפרש אם הוא מומחה היינו שאנו יודעין שהוא בר דעת דהא ודאי אף לשחיטה צריך בדיקה דהא אף למקח וממכר צריך בדיקה ואם לא בדקוהו שחיטתו אסורה אפי' דיעבד ואם הוא בר דעת אפשר דא"צ בדיקה אם הוא מומחה בהלכות שחיטה והוי כשאר כ"א לכל שי' אבל בט"ו דמדבר ואינו שומע כיון דהוא מדבר א"צ בדיקה אם הוא ב"ד כמש"כ הב"י שם א וכן נראה מדלא הזכיר כלל שבודקין אותו כמו שהזכירו בגיטין ומו"מ ע"ש ומ"מ צ"ע דבחו"מ סרל"ה לא כתב כן ע"ש שם אם אחר מברך ובהג"א נסתפק אם יכולין להוציא רב אלם כיון דא"י לברך ע"ש וספיקו אפי' מברך האחר על שחיטת עצמו ג"כ ע"ש ונראה טעמו דאע"ג דקיי"ל בסוכה ל"ח דשומע כעונה מ"מ אינו בודאי כאומר ממש דהא אמרי' התם גופא דמצוה לענות וע"ש בתו' ובודאי לא עדיף עכ"פ מהרהר בלבו ולא הוציא בשפתיו וקיי"ל דצריך להוציא בשפחיו ועיקר הדבר משמעות הש"ס בכ"ד דהוי מתורת שליחות אלא דבדבר שבגופו לא שייך שליחות וכל הגשמה תהלל יה כתיב ע"כ בעי שמיעה מיהו ועל הדיבור יוצא בשליחות וכן משמע בכ"ד ומש"ס נסתפקו בהג"א כיון דהוא מתורת שליחות קיי"ל כל היכי דאיהו לא מצי עביד לא מצי למשוי שליח וכי היכי דאמרי' בב"ק (ק"י) גבי זקן וחולה לענין עבודה כיון דאיהו לא מצי עביד לא משוי שליח ע"ש וה"נ אלם כיון דא"י לדבר א"י לעשות שליח על הדיבור ול"ד להא דקיי"ל סופר מברך ובור יוצא דבור לא מיקרי לא מצי עביד דבידו ללמוד ולברך אבל אלם הוי א לדבר ובודאי לא מצי עביד מיקרי ושפיר יש להסתפק אי גם בשליחות זה שייך הך דינא דלא מצי עביד לא מצי למשוי שליח ודוק ובמ"א הארכנו בזה:

שכ' לחלק הא דגבי תרומה משמע במתני' דלא יכול לברך אחר ומ"ש ברכת שחיטה דיכול לברך אחר משום דבשחיטה דאין מצוה לשחוט הברכה הוא שבח להקב"ה על עיקר הצווי אבל בתרומה דמצוה בהפרשה וצריך להפריש אפי' אינו רוצה לאכול הוה הברכה על גוף ההפרשה וע' חי' רע"א שכ' דלא מצינו כן שיהי' חייב להפריש אף שאינו רוצה לאכול ואחי החו"ב מו"ה אברהם יעקב נ"י הוסיף להקשות מדברי רש"י גיטין (מ"ז) ד"ה מדאורייתא כו' דמעשר כו' ולאו מצוה דרמיא עלי' אלא א"כ אוכלן או מוכרן

דמשתרשי לי' כו' והוא בהדיא לכאורה דלא כדברי הט"ז ולענ"ד דכוונת הט"ז על סוגיא דנדה (ד"ו) דאייתי מתני' דנולד לה ספק טומאה דמשגלגלה תעשה בטהרה וסבר חולי הטבולין לחלה כחלה דמי וע"ש רש"י דאסור מדאוריי משום משמרת תרומותי כו' ע"ש א"כ אף שבאמת עיקר מצות תרומה לא רמי' עליו מ"מ כיון דהקפידה תורה שלא לאבדה ולשומרה שתבא לידי הפרשה א"כ ההפרשה מצוה היא ול"ד לשחיטה שהיא רשות וע' תו' שבת (כ"ו) ד"ה אין מדליקין בטבל טמא פירש"י כ"ש טהור ול"נ דלא הוה כ"ש דמהיכי תיתי כו' ולפי"ז נראה דשפיר כ' רש"י כ"ש משום דאפי' כילוי בעלמא בלא הנאה אסור כ"ש ליהנות בהנאה של כילוי ונראה מדבריהם דס"ל דהא דחולין הטבולין לחלה כחלה דמי הוא מדרבנן בעלמא והתם קאי אקרא ומשו"ה כ' מהיכי תיתי ומ"מ דברי הט"ז נכונים דהא גם על מצוה דרבנן מברכין. עוו"ל דהא ודאי איכא בתרומה מצות נתינה כמבואר בחולין (קל"ד) תרומה נמי נתינה כתיב בה ע"ש בכ"ד וכמו לענין ביעור חמץ מברכין משעת הבדקה דהוא הכשר להבעור ה"נ ההפרשה הוה שש הכשר מצוה למצות נתינה הגה"ה ובזה ישבתי קושיות הפ"ד לשיטת הפו' דאין מבטלין איסור לכתחילה הוא מדרבנן דתיקשי מסוגיא דיומא (פ"ג) גבי מסוכן דמאכילין אותו הקל הקל ופליגי תנאי בטבל ותרומה איזה חמו' ואמרינן היכי דאפשר בחולין כו"ע ל"פ כי פליגי היכי דלא אפשר כו' וא"כ הא לעולם יכול לתרום ולתקן הטבל ואחר כך יבטלנה ברוב דלא נעבד אלא איסור דרבנן ולמה נאכילו איסור דאורייתא והנה בפשוטו הי' אפשר לפרש דכוונת הש"ס לא אפשר היינו שאין הבעלים של הטבל כאן וא"א להפריש ויש לכוין גם זה בדברי הט"ז אמנם עיקר שי' דגבי שחיטה קאי המצוה על ההפרשה ול"ד לשאר ברכת המצות צ"ע לענ"ד דאי יש לחלק. בין ברכה זו לשאר ברכת במצות תיקשי סוגיא דריש פסחים גבי פלוגתא דעל ביעור דפריך למ"ד לבער דווקא מהא דבשחיטה מברך על השחיטה ואי איתא לא פריך מידי דשאני התם דאין הברכה על שחיטה זו גופה ודאו שייך לשון על השחיטה ודוחק לומר דהיינו דמשני לא סגי דלא שחיט ונפרש דה"ק דא"כ אין הברכה על השחיטה זו גופה אלא על הציוי וכמש"כ הט"ז דאין לפרש כן גבי מילה התם דפריך ג"כ מינה מעיקרא ומשני נמי לא סגי דלאו איהו מהיל ע"ש ע"כ סברא זו שיברך אחר על שחי' אלם אף שאינו שוחט לעצמו מהך טעמא צ"ע לענ"ד

סעיף יא

אם הטילו קהל חרם שלא ישחוט אלא טבח ידוע ושחט אחר י"א דשחיטתו אסורה. וכ' הטעם דהוי כחשוד לאותו דבר ומשמעות דבריהם דל"ד לחשוד אשאר איסורים דקיי"ל דאינו חשוד על השחיטה משום דבכאן בהשחיטה גופה עושה האיסור ובשעה שעושה

האיסור גופא אין לו נאמנות כלל וקשה לי, דהא בנגנבו גדייו ומצאן שחוטין כ' הפו' דאף דחשוד על הגניבה אינו חשוד על השחיטה והא אמרי' בב"ק דס"ח דמפני מה חייב גנב שטבח דו"ה מפני ששנה בחטא ע"ש וא"כ התם נמי השחיטה עצמה היא איסור ואפ"ה נאמן על השחיטה וע' ס"ב ש"ך סקי"ח דהקשה מזה על הרמב"ם דחשוד על שאר להפריש תרומ' בלא בעלי' ומאי דתני דאיכא תרומה לא מה שיפרישו עכשיו אלא שיש כאן תרומה אחרת אלא דמלשון רש"י לא מוכח כן ע"ש מיהו גם לפי"ז יש לדחוק דא"א לערב כגון שניכרי' הפירו' וצריכים להיות בעין דוקא אבל הוא דחוק אבל נרא' דבתרומה כיון דאיכא מצות נתינ' א"כ כשמבטל' לא עדיף ממכלה אותה דעכ"פ מבטל מצות נתינה וא"כ בזה כו"ע מודו דאסור לבטל מדאורייתא ואפי' לכהן בעצמו אפשר ג"כ דאסור מדאורייתא לבעלה כמו שאסור להפסידה משום משמרת תרומותי כמש"כ התוס' פסחים (די"ג) ע"ש וה"ל הביטול מבטלה מדין תרומה ודו"ק:

על הרמב"ם דחשוד על שאר דברים חשוד על השחיטה והביא הרבה תי' ולא יתיישבו כולן על דין זה ואם נאמר שבכאן נמי אינו אלא כמומר לתיאבון על השחיטה י"ל כתי' אביו של הש"ך על הרמב"ם דההיא דנגנבו י"ל דתלינן שנתן לאחר לשחוט אבל לפי"ז כשר כאן ג"כ בבודק סכין ונותן לו כדין מומר לתיאבון ולא משמע כן מסתימת הפו' וצ"ע ומ"מ כששחט לפני עדים כשר ודאי לפי טעם זה ועש"ך:

סעיף יב

השוחט לפני עדים ואח"כ אמר לא שחטתי א"נ עש"ך סקל"ט דדוקא כשעומד בדיבורו שלא שחט כלל אבל בלא"ה מתרצינן דיבורו דלא שחט כהוגן קאמר ומשמע דאנן בעצמנו מתרצין דבריו אבל מדברי הט"ז מבואר דדווקא כשהוא עצמו מתרץ דבריו ע"ש וכ"כ בזה הפ"מ ונראה לענ"ד ראי' ברורה ומפורשת דהתו' סברי כשי' הט"ז דבשבועות (דמ"א) ד"ה כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי הקשו בההיא דכתובות אמר לנו אבא לא לויתי כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי ונתרץ דבריו כי ההיא דכריתות דמפרשינן לא נטמאתי לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי ה"נ נתרץ לא עמדתי בהלואתי אלא פרעתי ותי' דדווקא כשהוא עצמו מתרץ דבריו אבל אנן לא טענינן ליתמא מילתא דל"ש ע"ש הרי בהדיא דלא מתרצינן דיבורו אלא כשהוא עצמו מתרץ כן אפי' ליתומים דקיי"ל דטוענין ליתומים כ"ש בעלמא ודוחק לחלק בין תי' דלא עמדתי בטומאתי לתי' דשלא שחטתי כהוגן דהכא דכל שלא שחט כהוגן מיקרי שפיר ממילא לא שחטתי וע' לשון התו' ריש האשה רבה (דפ"ח) ד"ה ומה אם ירצה לומר מזיד הייתי ודו"ק:

סעיף יד

שוחט שהעיד עליו ע"א שלא שחט כהוגן כו' והעד עצמו מותר לאכול מכאן ולהבא כו' והפ"ח השיג דלדברי העד נעשה חשוד וא"נ על השחיטה וע' חו"מ (סע"ה ס"ח) דטוען גזלתני יכול להשביעו היסת אף דלפי טענתו בעצמו הוא חשוד ופסול לשבועה וביארתי שם דעיקר הטעם דחשוד אינו פסול אלא מספק דהורע חזקתו ובודאי אם הרהר תשובה בלבו כבר הוחזר לכשרותו אלא דהורע חזקתו וכל שלא הורע חזקתו לפני עדים דהאמינם תורה לפוסלו לא הורע חזקתו ואף לפני האחד הרואה אינו נפסל כלל וה"נ י"ל כאן דאינו נפסל אפי' לענין נאמנות על איסורין דלא הורע חזקתו כשלא נפסל לפני עדים ודו"ק חי' הגרע"א בהשמטות העיר דלשי' רי"ו דפסק כר"י בחי' דסומא פטור מכל המצות כו' א"כ סומא לאו בר זביחה הוא ושחיטתו אסורה ע"ש שמסיק דגם לר"י על לאוין מצווה והנה בעיקר הדבר אי מצווה על ל"ת הארכחי במ"א אבל לענין עיקר היסוד דכיון דאינו מצווה על שחיטה לא הוי בר זביחה לענ"ד אינו מוכרח דודאי אין דרשא זו דוזבחת כדרשא דוקשרתם וכתבתם מי שמצווה על הקשירה כו' בגיטין (מ"ה) דא"כ נמעט נמי מומר לתיאבון ג"כ כהתם והכא אמרי' בהדיא דכשר אלא דהתם הוי הקישא להכי אבל כאן אין המיעוט אלא ממשמעותא דקרא דלא צותה תורה לזבוח אלא לישראל דהוא הוי בכלל וזבחת שנאמר לישראל אבל לא נאמר לעובדי כוכבים וכן מומר להכעיס הוי כעובד כוכבים וכמש"כ הר"ן ע"ש אבל סומא ודאי הוי בכלל ישראל אף שלא נצטווה על שחיטה וגם הש"ך בסקכ"ז והעט"ז שם לא דברו אלא לענין קטן דאינו בכל דבר שצריך דעת ולא איירי בי' קרא בכל דוכתא והול"ל דצווי דוזבחת לא קאי עליו אבל סומא לא פטרתו תורה מן המצות אלא להקל עליו אבל להכשר זביחה ל"ג מכל אדם ודו"ק:

הערה למעשה

(**אמרתי** עם סיום ספרי להעיר כאן מחידושי (לאו"ח) דבר הצריך זהירות למעשה).
ה"ת (סל"ב סל"ט) עשאם מרובעים ואחר זמן נתקלקל ריבועם יש מי שאומר שצריך לתקנן והנה לא נתפרש לנו שיעור הקלקול עד כמה פוסל והנה זה ודאי שאינו פוסל במשהו כחגירת צפורן כעין שהוכיח הט"ז (סתרמ"ה) גבי נחלק התיומת שבלולב דאינו נפסל בח"צ מדלא חשיב בחולין גבי ג"פ כח"צ ע"ש וה"נ יל"ד לענייננו מדלא חשיב ריבוע תפילין כעין דחשיב פגימת מזבח שם אבל עד כמה' שיעורו לא למדנו והנה מסיק בחולין שם דחשיב פגימת מזבח כח"צ והתניא טפח ל"ק הא באבנא הא בסידא דבאבנים דבעינן

שלימות פוסל בח"צ אבל בסיד דלא קאי עליו שלימות אינו פוסל עד טפח והא דפסול טפח ע' בתו' סוכה (מ"ט) דילפינן מדכתיב רביע יהי' המזבח וחזינן דבמזבח עד טפח מיקרי רבוע אבל מ"מ לא זכיתי לכוין השיעור כאן לענין תפילין דאין לומר לפי חשבון דהא התם נקט סתמא מזבח ומשמע בין מזבח של משה שהי' ה' אמות ובין מזבח של בית שני דהי' ל"ב אמות ונראה דהלכה הוא במזבח דאין פוסל עד טפח ואין להקשות דא"כ בנדה (כ"ו) דחשיב חמשה שיעורן טפח ליחשיב הא נמי דשיעורן טפח ואם נאמר לפי חשבון א"ש דלא שייך למיחשב טפח דזה אינו דהא מסיק התם דבפלוגתא לא קא מיירי והכא פליג ראב"י וסבר דהוה בכזית ועוד י"ל דבפגימה לא איירי כדאמר התם בטפח על טפח לא מיירי ע"ש ע"כ אין לנו ראי' מכאן לתפילין:

כד והנה בחולין שם דפגימה פוסל במזבח כדילפינן בזבחים וזבחת עניו כו כשהוא שלם ולא כשהוא בר חסר כו' משמע דלא כשי' התו' דמרבוע לא הוה פסלינן פגימה אלא דילפינן לה מקרא במזבח וא"כ בתפילין דליכא קרא יש להקל יותר דאינו פוסל פגימה אבל מ"מ ודאי יש שיעור לדבר ועוד בגוף פירושו צ"ע מאוד דהא עיקר הדרשא בזבחים שם לא איירי התם אלא דהקדשים הנשחטים בשעה שהי' המזבח פסול נפסלו ול"ד נקט חסר אלא ה"ה כל הני דפוסלין במזבח כגון קרן וכבש ויסוד וריבוע דאמרינן שם (ס"ב) דמעכבין ויליף לה מעליו כשהוא בכשרותו וחזקתו כדפירש"י גופי ואין כאן דרשא לפסול חסר וע"כ נפיק מרבוע כפי' התו' ואפשר לדחוק בלשון רש"י וצ"ע:

והנה אמרינן בר"פ כ"ה (פ"ג) דקדשי מזבח א"א בכיסוי הדם דהיכי ליעביד ליתיב ולבטלה קא מוסיף אבנין וע"ש בתו' דפי' ר"ת דעיקר הטעם דבעינן שיהא מרובע ע"ש ולכאורה ליעביד בפחות מכטפח דודאי טפח לכיסוי דם עוף וע"כ צ"ל דלכתחילה בעינן מן התורה שיהא מרובע בשווי גמור וכן יש לזהר בודאי לענין תפילין ומ"מ אפ"ל דהתם הוה גזירה מדרבנן דילמא אתי למיעבד טפי מטפח וכדאמרינן בזבחים (ל"ג) דהפקיעו סמיכת אשם מצורע אפי' אי הוה דאו' גזירה שמא ירבה בפסיעות וכן אמרינן ביבמות (י"ט) גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שני' והתו' קידושין (ל"ח) ד"ה אקרוב בשם הירושלמי דלא אכלו מצה מחדש גזירה כזית ראשון אטו כזית שני ע"ש מיהו מלשון הש"ס קא מוסיף אבנין משמע דהוא מדאורייתא וצ"ע וה' יאיר עינינו בתורתו וידבק לבנו במצותיו:

השמטות

בסימן ט' (במה שביארתי דלר"ע א"א חלל אלא מבעולה לכה"ג) ובזה יתיישב קו' המל"מ בפי"ח מא"ב (ה"ב). בסוגיא דר"פ א"נ גבי הא דמסיק דאיכא ביניי' דמאן דדריש אשה הראויה לקיימה למ"ד יש בה הוי' אליבא דר"ע בבעולה לכה"ג ופיר"ח דהיינו בכה"ג שאנס בתולה גמורה דהוה בעולת עצמו דקיי"ל דמ"ה לא ישא לכתחילה וחשיבה אינה ראויה לקיימה והקשה דא"כ מאי פריך עלה שם ומ"ש דמודה ר"ע דיש בה הוי' הא קיי"ל דבדיעבד אם נשא נשוי אפי' לדידן אף דודאי בכל ח"ע יוציא וא"כ מש"ה ודאי מודה ר"ע דיש בה הוי' ע"ש:

ולפ"ד א"ש דודאי הא דפיר"ח בבעולת עצמו היינו התם דאיירי לענין קנס דע"כ איירי דהי' בתולה אבל לשון הש"ס סתמא בבעולה לכה"ג משמע דבכל בעולה לכה"ג מודה ר"ע דיש בה הוי' והא דנקט הש"ס הכי היינו דע"כ מוכח הכי לר"ע דאיל"ה חללה המ"ל כדברינו ומש"ה נקט סתם בעולה ואהא פריך שפיר ומ"ש ודו"ק ועוי"ל דע"כ מוכח דמודה ר"ע בכל בעולה לפי המסקנא דסוגיא דקידושין (ס"ח) דקרא דכי תהיין לאיש שתי נשים כו' אלא שנואה בנשואיה וא"ר כי תהיין כו' דלר"ע ע"כ קאי אבעולה וי"ל דבבעולת עצמו כיון דבדיעבד אם נשא נשוי לא מיקרי שנואה בנשואי' וע"ש בתוס' ד"ם וכי כו' דבשביל רשעת לא הי' צריך לומר לא יוכל לבכר דבשביל שהיא רשעת יפסיד בנה וה"נ י"ל דבבעולת עצמו כיון דאם נשא נשוי לא שייך להפסיד הבן שהוא נולד בכשרות וע"כ דאיירי קרא בכל בעולה דעלמא ואפ"ה א"ר כי תהיין ודו"ק:

בסימן ט"ו (במש"כ דהוצרך לומר גבי פ"פ דנאמן משום חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה משום דאית לה מגו דמוכת עץ ואף דהוה להוציא מ"מ כיון דיש לה שטר כתובה עם שטר אמרינן מגו להוציא ומיהו בכל הנשים דהספק שמא לא נתחייב כלל ל"מ שטר כמש"כ הש"ך אבל בפחותה מבת ג' דודאי נתחייב מהני השטר והוה אמרינן מגו להוציא ומש"ה צריך חזקה) ובזה יתיישב תמיהת התוס' שם דתינח באשת כהן ובפחותה מבת ג' דמיתסרא עלי' אבל בכל הנשים בשלמא למ"ד כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה הוה מקח טעות ואינה אשתו כלל ומש"ה מפסיד הסעודה אבל למ"ד יש לה כתובה מנה א"כ אינו מפסיד הסעודה כלל ע"ש ולפ"ד א"ש דהא דהוצרך לחזקה אינו אלא בפחותה מבת ג' דודאי נתחייב והוה מהני השטר עם המגו להוציא ומש"ה איצטריך לחזקה אבל בכל הנשים דאפשר שלא נתחייב כלל תו ל"מ השטר וא"כ ל"מ מגו להוציא ובלא"ה נאמן וא"צ לחזקה כלל ודו"ק:

בסימן כ"ח בהג"ה ד"ה וראיתי לאו"ח (במש"כ דאפשר שיגרשנה ע"ת שתתקדש לו אח"כ וה"ר מהך דהיום אי את אשתי ולמחר את אשתי דקיי"ל כיון דפסקה פסקה) הנה לעיקר הדין כ' שם הפו' דלהמסקנא היא מגורשת לעולם אלא דכוונתי כמו דאמרינן התם דבאומר היום אי אח אשתי פסקה בזה וה"נ כיון דיגרשנה לגמרי אף שיתנה שלאח"ז קצוב תתקדש לו מ"מ על תוך אותו הזמן הי' כריתות גמור והקידושין שאח"ז לא מגרעי מידי והתם דקיי"ל סתמא דלאחר שאגרשך לא הוי קידושין משמע אפי' אומר לזמן גדול לאחר שאגרשך והיכי משני דאין בידו לקדשה ודו"ק ומ"מ אם יתנה שתתקדש תיכף אחר גירושין הארכתי במ"א אי מיקרי כריתות ואכ"מ:

בסוף סימן ל"ו ומש"כ וא"ל בערה"פ שחל להיות בשבת דקיי"ל דשחיטת הפסח דוחה שבת) האיר עיני במכתב אליך ק נעורי אדמו"ר הגאון בעהע"ש ר"מ רבתא דוולאזין דזה טעות דהתם קאי במקדש דידעי בקביעא דירחא אבל דברי קצרים שם כדרכי אבל הדברים מוכרחים בשי' הירושלמי ר"פ א"ד פיסקא אבל צלייתו כו' ושם הבאתו חוץ לתחום שבות כו' ומאי ופריך והא חוץ לתחום לא התירו בשופר כמבואר בר"פ יו"ט של ר"ה וכן בכ"ד וע"כ כמש"כ וע"ש במפ' ורמזתי ע"ז בס"ג אות ד' שהארכתי בזה הרבה במ"א וגם כאן אל"מ להאריך: